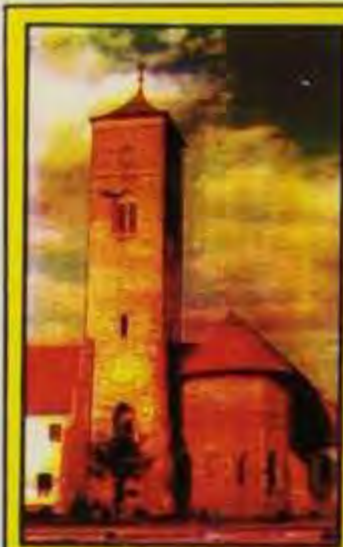

**SUBOTIČKA
DANICA
(NOVA)**

**KALENDAR
2000.**

Čitajte i širite

KATOLIČKI LIST

ZVONIK

jedini katolički list (mjesečnik) na hrvatskom jeziku u SR Jugoslaviji
"ZVONIK" ima sljedeće stalne rubrike:

MEDITACIJA, ZAJEDNO NA LITURGIJI, SVETAC MJESECA,
Specijalni prilog: JUBILEJ 2000.

(UPOZNAJMO BIBLIJU, KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE,
DOKUMENTI II. VATIKANSKOG KONCILIA),
VIJESTI IZ OPĆE CRKVE, DOGAĐANJA U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI,
OBITELJ, MLADI, DJECA, VJERNICI PITAJU,
TU OKO NAS, POVIJESNI KUTAK, EKUMENIZAM,
NAŠ KANDIDAT ZA SVECA - O. GERARD TOMO STANTIĆ...

Srdačno pozivamo sve čitatelje na suradnju.
Ukoliko imate kakvu vijest ili prilog za gore navedene rubrike,
pošaljite ih na adresu Uredništva.

Osnivači lista su svećenici Hrvati Subotičke biskupije a izdaje ga
Rimokatolički župni ured sv. Roka u Subotici.

Narudžbe i informacije: Uredništvo "ZVONIKA",
Ivana Milutinovića 52, 24000 SUBOTICA,
Tel./fax: 024/554-896; E-mail: Andrija@tippnet.co.yu
Web stranica: www.tippnet.co.yu/zvonik

.....
Godišnja pretplata na "ZVONIK"

- SR Jugoslavija - zbog nestabilnog kursa dinara do daljnjega ne primamo uplate
- Inozemstvo - 30 DM; avionom: 40 DM
pretplatnici iz Hrvatske mogu uplatiti protuvrijednost u kunama poštanskom uputnicom na adresu
Kneza Trpimira 1/3 44320 Kutina, R. Hrvatska
tel. (99 385) (0)44 681-272

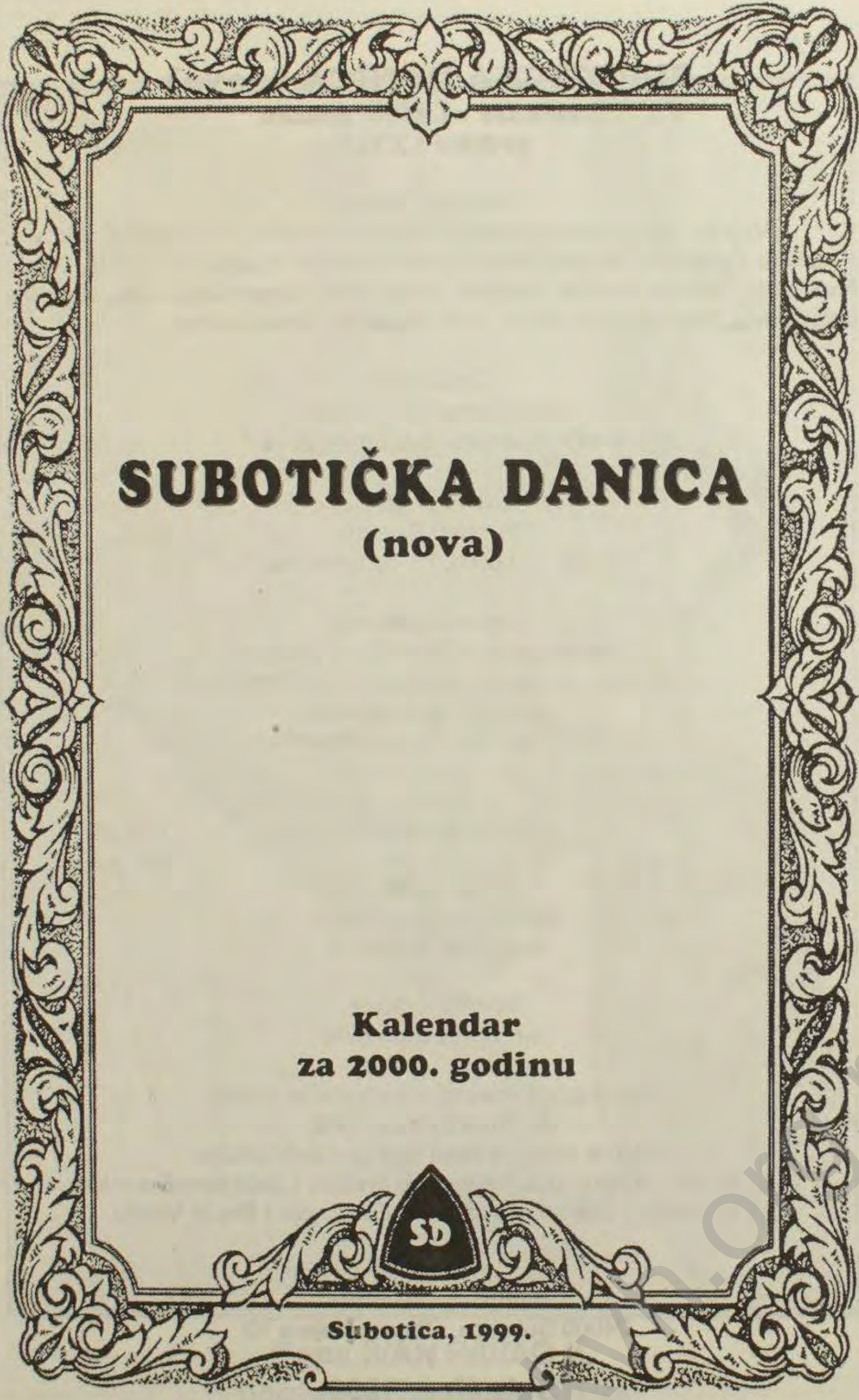
Slika na naslovnoj strani:

Katedrala - bazilika sv. Terezije u Subotici - foto: Augustin Juriga

Slika na poledini:

Spomenik Presvetom Trojstvu u Subotici (1815) - foto: Pál Rasztovác

SUBOTIČKA DANICA
(nova)

**Kalendar
za 2000. godinu**

SD

Subotica, 1999.

SUBOTIČKA DANICA (nova)

**kalendar za 2000. godinu
godište LXXIX.**

Uredničko vijeće:

Andrija Anišić, Josip Anišić, Stjepan Beretić, mr. Ervin Čeliković,
Katarina Čeliković, Marko Forgić, Bela Gabrić, Franjo Ivanković, Josip
Ivanković, Vesna Huska, Andrija Kopilović, Grgo Kujundžić, Cecilija
Milanković, Blaženka Piuković, Ivan Piuković, Branko Vaci

Objavljuje:

Župni ured sv. Terezije
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Glavni urednik:

Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik:

Predsjedavajući Katoličkog instituta
za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović"

mr. Andrija Kopilović
24000 Subotica, Starine Novaka bb

Lektor:

Katarina Čeliković

Korektori:

Bernarda Kopunović
Katarina Čeliković

Tehnički urednik:

mr. Ervin Čeliković

Vinjete iznad mjeseci u kalendariju izradio:

mr. Andrija Kopilović

Početna slova mjeseci sadrže u sebi crteže:

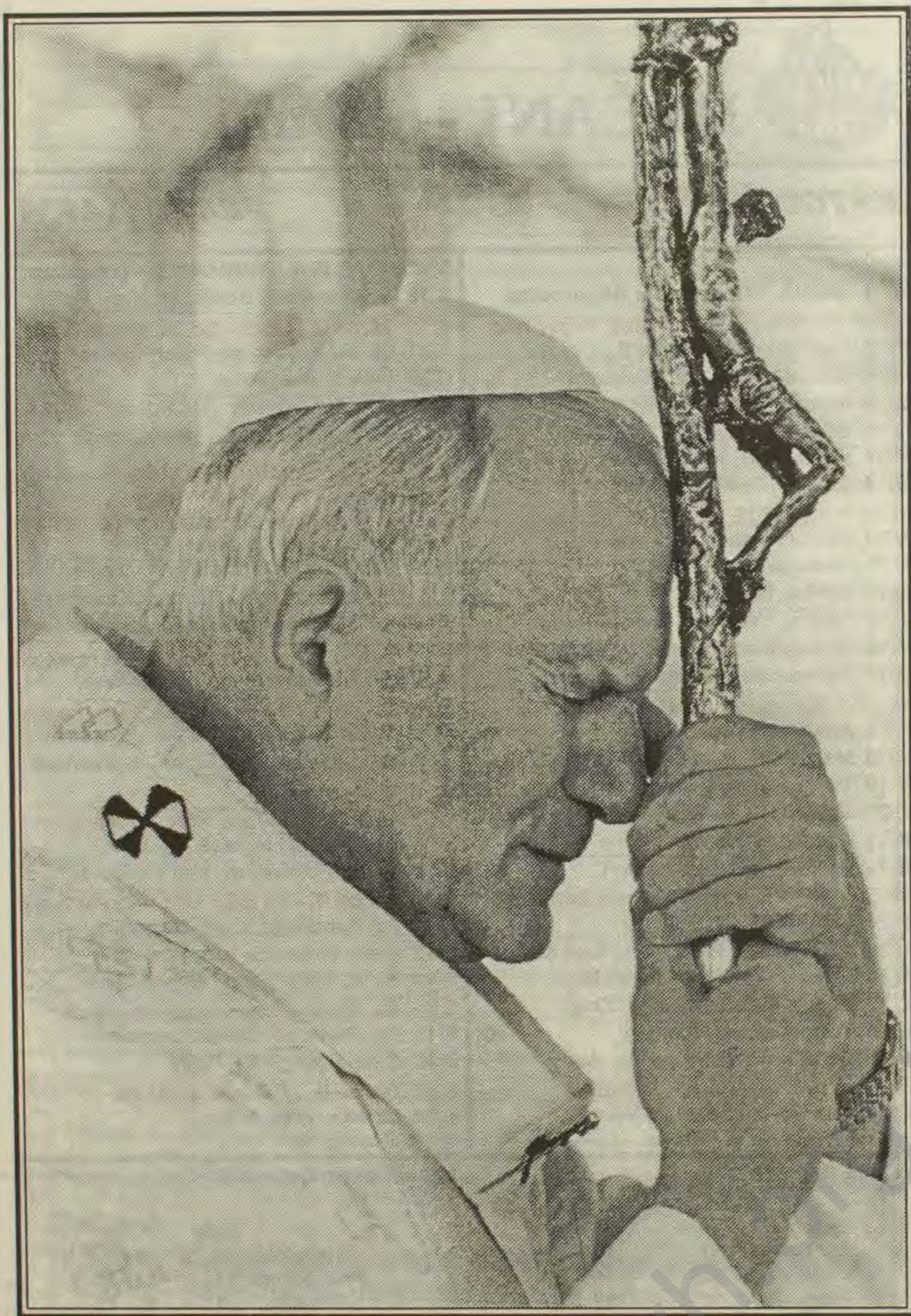
četiri rimske bazilike, dva marijanska svetišta i četiri oprosne crkve
u Subotičkoj biskupiji, te simbole Euharistije i Svetih Vratiju

Tisak:

Štamparija "Globus"
24000 Subotica, Otmara Majera 10

Subotica, 1999.

Papa IVAN PAVAO II,
poglavar Katoličke Crkve

IJEČANJ - januar**KATOLIČKI****PRAVOSLAVNI**

S 1 NOVA GOD.; Marija Bogorodica
N 2 2. PO BOŽIĆU; Bazilije, Grgur Naz.
 P 3 Genoveva, Anastazija S., Cvijeta
 U 4 Dafroza, Angela F., Borislava
 S 5 Telesfor, Emilijan, Miljenko
 Č 6 **BOGOJAVLJENJE (Tri kralja)**
 P 7 Rajmund P., Rajko, Zoran
 S 8 Severin, Teofil, Bogoljub
N 9 KRŠTENJE ISUSOVO; Julijan
 P 10 Agaton, Dobroslav, Grgur X
 U 11 Honorat, Neven, Higin
 S 12 Ernest, Tatjana Rimska
 Č 13 Hilarije, Veronika, Radovan
 P 14 Feliks, Makrina, Srećko, Veco
 S 15 Pavao pust., Anastazija, Stošija
N 16 2. KR. G.; Honorat, Marcel, Oton
 P 17 Antun op., Leona, Vojmil
 U 18 Margareta Ug., Priska, Premila,
 S 19 Mario, Kanut, Ljiljana, Marta
 Č 20 Fabijan, Sebastijan
 P 21 Agneza, Janja, Neža
 S 22 Vinko, Anastazija, Irena R.
N 23 3. KR. G.; Emerencijana, Ema
 P 24 Franjo Saleški, Bogoslav
 U 25 OBRAĆ. SV. PAVLA ap., Ananija,
 S 26 Timotej i Tit, Bogoljub, Tješimir
 Č 27 Anđela Merici, Pribislav, Živko
 P 28 Toma Akvinski, Tomislav
 S 29 Valerije, Konstancije, Zdeslav
N 30 4. KR. G.; Martina, Gordana
 P 31 Ivan Bosco, Saturnin, Marcela

DECEMBAR 1998 / JANUAR 1999 - pravoslavni
 S 19 Sveti mučenik Bonifacije (*Pret. Rožd.*)
N 20 26. po D. - Otaca - Oci Sv. Ignjatije Bogon.
 P 21 Sv. m. Julijana, sv. Petar Kijevski
 U 22 Sv. vm. Anastasija
 S 23 Sv. 10 m. Kritskih (*Tucindan*)
 Č 24 Sv. ppm. Evgenija - (*Badnji dan*)
P 25 Roždestvo Hristovo - BOŽIĆ
S 26 Sabor Presv. Bogorodice
N 27 Bogootaca - Sv. pmuč. i arhid. Stefan
 P 28 Sv. 20.000 muč. Nikomidijskih
 U 29 Svetih 14.000 mladenaca Vitlejemskih
 S 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora Kesarijska
 Č 31 Pp. Melanija (*Odanije Roždestva*)
P 1 JAN - Obrez.G.I.Hr. - sv. Vasilije V., Nova g.
 S 2 Sv. Silvestar (*Pret. Bogojavljenja*)
N 3 28. po D. - Sv. pr. Malahija, sv.m. Gerdije
 P 4 Sabor 70 sv. apostola, sv. Jevstatije
 U 5 Sv. m. Teopempt i Teona - **Krstovdan**
S 6 Bogojavljenje
Č 7 Sabor sv. Jovana Krst. - Jovanjdan
 P 8 Pp. Georgije Hozevit
 S 9 Sv. m. Polievkt, sv. Filip Moskovski
N 10 29. po D. - Po Bog. - Sv. Grigorije Niski
 P 11 Pp. Teodosije V. pp., Mihailo
 U 12 Sveta mučenica Tatjana
 S 13 Sv. m. Ermil (*Odan. Bogojavljenja*)
Č 14 Sv. Sava, prvi arhiepiskop srpski
 P 15 Pp. Pavle, pp. Gavriilo Lesnovski
 S 16 Časne verige ap. Petra
N 17 30. po D. - Pp. Antonije Veliki
 P 18 Sv. Atanasije Veliki

Sunce u siječnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	37	16	21
10.	07	36	16	31
20.	07	30	16	43
31.	07	20	16	59

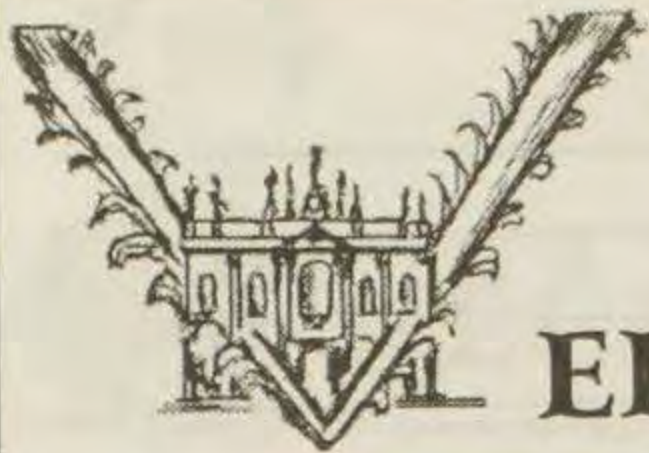
Mjesečeve mijene u siječnju:

	Dan:	h	m
Mlađak:	6.	19	15
Prva četvrt:	14.	14	35
Uštap:	21.	05	42
Posljednja četvrt:	28.	08	58

VELJAČA - februar**KATOLIČKI****PRAVOSLAVNI**

U 1 Sever, Brigita, Miroslav
 S 2 **SVIJEĆNICA**; Svjetlana, Marin
 Č 3 Blaž, Vlaho, Tripun, Oskar
 P 4 Veronika Jeruz., Andrija Corsini
 S 5 Agata, Dobrila, Silvan, Goran, Jaga ●
N 6 5. KR. G.; Pavao Miki i dr., Doroteja
 P 7 Držislav, Rastimir, Rikard
 U 8 Jeronim E., Jerko, Mladen
 S 9 Apolonija, Sunčica, Borislava
 Č 10 **Bl. Alojzije Stepinac**, Skolastika
 P 11 Gospa Lurdska, Mirjana
 S 12 Eulalija, Zvonka, Zvonimir, Damjan
N 13 6. KR. G.; Katarina Ricci ♀
 P 14 Valentin, Zdravko, Valentina
 U 15 Klaudije Col., Georgija, Agapa
 S 16 Julijana, Onezim, Miljenko, Đula
 Č 17 Sedam utem. Reda slugu BDM
 P 18 Bernardica, Šimun, Gizela
 S 19 Bonifacije, Konrad, Blago, Ratko ☺
N 20 7. KR. G.; Leon, Lav, Lea
 P 21 Petar D., Eleonora, Damir
 U 22 Katedra sv. Petra, Tvrtko
 S 23 Romana, Polikarp, Grozdan
 Č 24 Montan, Modest, Goran
 P 25 Viktorin, Valpurga, Hrvoje
 S 26 Aleksandar, Sandra, Branimir
N 27 8. KR. G.; Gabriel od Žal. Gospe
 P 28 Roman, Teofil, Bogoljub ☺
 U 29 Osvald (*Prestupni dan*)

JANUAR / FEBRUAR - pravoslavni
 U 19 Pp. Makarije Egip. i sveti Marko Efeski
 S 20 Pp. Jevtimije Veliki
 Č 21 Pp. Maksim Ispovednik, sv. m. Neofit
 P 22 Sv.ap. Timotej, ppm. Anastasije
 S 23 Sv. svm. Kliment Ankirski
N 24 31. po D. - Pp. Ksenija Rimljanka
 P 25 Sv. Grigorije Bogoslov
 U 26 Pp. Ksenofont i Marija
 S 27 **Prenos mošt. sv. Jovana Zlatousta**
 Č 28 Pp. Jefrem Sirin
 P 29 Prenos mošt. sv. Ignjatija Bogonosca
S 30 Sveta Tri Jerarha
N 31 32. po D. - Sv. besrebr. Kir i Jovan
 P 1 **FEB - Sv. m. Trifun** (*Pret. Sretenja*)
U 2 Sretenje Gospodnje
 S 3 Sv. Simeon i Ana, sv. Jakov arhiep. srpski
 Č 4 Pp. Isidor Pelusiot
 P 5 Sv. mučenica Agatija
 S 6 Sv. Fotije i Vukola Smirski
N 7 O mit. i fariseju - Sv. Partenije Lamp.
 P 8 Sv. vm. Teodor Stratilat, sv. Sava II
 U 9 Sv. m. Nikifor (*Odan. Sret.*)
 S 10 **Sv. svm. Haralampije**
 Č 11 Sv. svm. Vasilije, sv. m. Đorđe Kratovac
 P 12 Sv. Meletije Antiohijski
 S 13 Prep. Simeon Mirotočivi
N 14 O bludnom sinu - Pp. Avksentije
 P 15 Sv. ap. Onisim, pp. Jevsevije pust.
 U 16 Sv. m. Pamfil i Porfirije (*Prestupni dan*)

Sunce u veljači:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	19	17	00
11.	07	06	17	15
21.	06	50	17	30
29.	06	36	17	41

Mjesečeve mijene u veljači:

	Dan:	h	m
Mlađak:	5.	14	04
Prva četvrt:	13.	00	22
Uštap:	19.	17	28
Posljednja četvrt:	28.	04	55

ŽUJAK - mart

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Albin, Hadrijan, Jadranka
 Č 2 Janja Praška, Lucije, Iskra, Čedomil
 P 3 Marin, Kunigunda, Kamilo
 S 4 Kazimir, Eugen, Natko, Miro
N 5 9. KR. G.; Euzebijije, Teofil, Vedran
 P 6 Koleta, Viktor, Zvezdana
 U 7 Perpetua i Felicita
 S 8 ČISTA SRIJEDA - Pepelnica (post!)
 Č 9 Franciska Rimska, Franjka, Fanika
 P 10 Emil, Makarije, Krunoslav
 S 11 Eutimije, Kandid, Firmin, Tvrtko
N 12 1. KORIZ.; Maksimilijan, Bernard
 P 13 Kristina, Rozalija, Modesta, Ratka
 U 14 Matilda, Miljana, Borislava
 S 15 Longin, Veljko, Vjekoslava (kvatre)
 Č 16 Herbert, Agapit, Smiljan, Hrvoje
 P 17 Patrik, Domagoj, Hrvatini (kvatre)
 S 18 Ćiril Jeruz., Cvjetan, Ćiro (kvatre)
N 19 2. KORIZ.; JOSIP, zaručnik BDM
 P 20 Klaudija, Dionizije, Vladislav
 U 21 Vesna, Serapion
 S 22 Oktavijan, Jaroslav, Lea
 Č 23 Turibije, Oton, Pelagije, Dražen
 P 24 Latin, Javorka, Katarina, Karin
 S 25 BLAGOVIJEST; Marija, Maja
N 26 3. KORIZ.; Emanuel
 P 27 Lidija, Ernest, Lada
 U 28 Priska, Sonja, Nada
 S 29 Bertold, Jona, Eustazije
 Č 30 Kvirin, Viktor, Vlatko
 P 31 Benjamin, Amos, Ljubomir, Ljubo

FEBRUAR / MART - pravoslavni

S 17 Sv. vm. Teodor Tiron
 Č 18 Sv. Lav Rimski, Teodor Komolovinski
 P 19 Sv. ap. Arhip., Filimon i Apfija
 S 20 Sv. Lav Katanski (Zadušnice)
N 21 Mesopusna - (Mesne pokl.) - Pp. Timotej
 P 22 Sv. mučenici u Evgeniji
 U 23 Sv. svm. Polikarp Smirnski
 S 24 I. i II. obret. glave sv. Jovana Krstitelja
 Č 25 Sv. Tarasije Carigradski
 P 26 Sv. Porfirije episkop Gaski
 S 27 Pp. Prokopije Dekapolit (Zadušnice)
N 28 Siropusna - (Bele pokl.) - Pp. Vasilije Isp.
 P 29 Kasijan pust. (Poč. posta)
 U 1 MART - Prep. muč. Evdokija
 S 2 Sv. svm. Teodot Kirinejski
 Č 3 Sv. m. Evtropije, Kalinik i Vasilisk
 P 4 Pp. Gerasim Jordanski
 S 5 Sv.m. Konon pp. (Teodorova subota)
N 6 1. posta - Čista - Pravoslavljja
 P 7 Sv. 7 svm. hersonskih
 U 8 Sv. Teofilakt Ispovednik
 S 9 Sv. 40 mučenika sevastijskih - Mladenci
 Č 10 Sv. mučenik Kodrat Korintski
 P 11 Sv. Sofronije Jerusalimski
 S 12 Sv. Grigorije Dvojeslov (Zadušnice)
N 13 2. posta - Pačista - Mošt. sv. Nikifora Car.
 P 14 Pp. Venedikt Nursijski
 U 15 Svm. Agapije i dr. s njim
 S 16 Sv. ap. Aristovul; Sv. m. Papa i Savin
 Č 17 Pp. Aleksije - čovek Božiji
 P 18 Sv. Kiril Jerusalimski

Sunce u ožujku:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	34	17	43
10.	06	15	17	55
20.	05	59	18	09
31.	05	38	18	23

Mjesečeve mijene u ožujku:

	Dan:	h	m
Mladak:	6.	06	18
Prva četvrt:	13.	08	00
Uštap:	20.	05	45
Posljednja četvrt:	28.	01	22

RAVANJ - april**KATOLIČKI****PRAVOSLAVNI**

S 1 Hugo, Teodora, Božica
N 2 4. KORIZ.; Franjo Paulski, Dragoljub
 P 3 Rikard, Cvijeta, Radojko
 U 4 Izidor, Žiga
 S 5 Vinko F., Berislav
 Č 6 Vilim, Celzo, Rajko
 P 7 Ivan de la Salle, Herman, Gizela
 S 8 Dionizije Kor., Alemka
N 9 5. KORIZ.; Marija Kleofina
 P 10 Ezekijel, Apolonija, Sunčica
 U 11 Stanislav, Stana, Radmila
 S 12 Julije, Viktor, Davorka, Đula
 Č 13 Martin I. papa, Ida
 P 14 Maksim, Tiberije, Valerijan
 S 15 Krescencije, Rastko, Rastislav
N 16 CVJETNICA; Bernardica
 P 17 Rudolf, Robert, Inocent
 U 18 Eleuterije, Amadej
 S 19 Konrad, Ema, Rastislav
 Č 20 **VELIKI ČETVRTAK;** Bogoljub
 P 21 **VELIKI PETAK (post);** Goran
 S 22 **VELIKA SUBOTA;** Soter i Kajo
N 23 USKRS (VAZAM); Đurđica, Bela
 P 24 **USKRSNI PON.;** Fidelis, Vjera
 U 25 Marko ev., Ervin, Maroje
 S 26 Kleto i Marcelin, Zorko
 Č 27 **Ozana Kotorska,** Jakov Zad.
 P 28 Petar Chanel, Euzebije
 S 29 Katarina Sijenska, Kata
N 30 2. USK.; Pio V. papa, Josip Cott.

MART / APRIL - pravoslavni
 S 19 Sv. m. Hrizant, Darija i dr. (*Zadušnice*)
N 20 3. posta - Krstopoklona
 P 21 Pp. Jakov Ispovednik
 U 22 Sv. svm. Vasilije Ankirski
 S 23 Sv. ppm. Nikon i drugi
 Č 24 Pp. Zaharije (*Pretpraznstvo Blagovesti*)
P 25 Blagovesti
 S 26 **Sabor sv. arh. Gavrila** (*Zadušnice*)
N 27 4. posta - Sredoposna - Matr. Solun.
 P 28 Prep. Ilarion ispovednik
 U 29 Prep. Marko Aretuski
 S 30 Prep. Jovan Lestvičnik (*1. bdenije*)
 Č 31 Prep. Ignatije Čudotvorac
 P 1 **APRIL -** Pp. Marija Egipćanka (*2. bdenije*)
 S 2 Pp. Tit Čudotvorac (*Zadušnice*)
N 3 5. posta - Gluvna - Pp. Nikita Ispovednik
 P 4 Pp. Josif Himnograf
 U 5 Sv. m. Agatopod i Teodul
 S 6 Sv. Evtihije Carigr.
 Č 7 Pp. Georgije Ispovednik
 P 8 Sv. ap. Irodion, Agav, Ruf i drugi
 S 9 **Lazareva subota - Vrbica**
N 10 6. posta - Cvetna - Cveti
 P 11 Sv. svm. Antipa Pergamski
 U 12 Pp. Vasilije Ispovednik
 S 13 Sv. svm. Artemon Laodikijski
 Č 14 **Veliki četvrtak** (*Veliko bdenije*)
P 15 Veliki petak
 S 16 **Velika subota**
N 17 VASKRS - Vaskrsenje G. I. Hrista

Sunce u travnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	36	18	24
11.	05	17	18	38
21.	04	59	18	51
30.	04	45	19	02

Mjesečeve mijene u travnju:

	Dan:	h	m
Mlađak:	4.	19	13
Prva četvrt:	11.	14	31
Uštap:	18.	18	43
Posljednja četvrt:	26.	20	31

VIBANJ - maj**KATOLIČKI****PRAVOSLAVNI**

P 1 Josip, Sigismund, Žiga
 U 2 Atanazije, Eugen, Boris
 S 3 **Filip i Jakov ap.**, Mladen
 Č 4 Florijan, Cvjetko, Cvijeta, Iskra
 P 5 Anđelko, Irena, Maksim, Silvana
 S 6 Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko
N 7 3. USK.; Duje, Boris, Ivan, Gizela
 P 8 Marija Posred., Bratoljub, Celestin
 U 9 Pahomije, Herma, Mirna
 S 10 Gospa Trsat., Antonin, Job
 Č 11 Mamerto, Franjo Hieronym
 P 12 **Leopold Mandić**, Bogdan
 S 13 Servacije, Ema, Vjerko
N 14 4. USK.; Matija ap., Matko, Matiša
 P 15 Izidor, Sofija, Sonja
 U 16 Ivan Nep., Nenad
 S 17 Pascal, Paško, Bruno, Akvilin
 Č 18 Ivan I. papa, Kristijan A.
 P 19 Celestin, Teofil, Rajko, Ivan
 S 20 Bernardin Sijenski, Zvezdan
N 21 5. USK.; Andrija B., Dubravka
 P 22 Helena, Jagoda, Milan, Renata
 U 23 Deziderije, Željko, Željka
 S 24 BDM Pomoćnica, Suzana, Estera
 Č 25 Beda Časni, Grgur VII.
 P 26 Filip Neri, Zdenko
 S 27 Augustin Canter., Vojtjeh
N 28 6. USK.; German, Vilim, Velimir
 P 29 Maksim, Ervin, Većeslav (*Prosni dan*)
 U 30 Ivana A., Ferdinand, Srećko (*Prosni dan*)
 S 31 Pohod BDM; Krunoslava (*Prosni dan*)

APRIL / MAJ - pravoslavni

P 18 Vaskrsni ponedjeljak
U 19 Vaskrsni utorak
 S 20 Pp. Teodor Trihina
 Č 21 Sv. svm. Januarije
 P 22 Pp. Teodor Sikeot (*Istočni petak*)
S 23 Sv. vm. Georgije - Đurđevdan
N 24 2. vaskrsna - Tomina
 P 25 **Sv. ap. i jevanđelist Marko** (*Pobusani pon.*)
 U 26 Sv. svm. Vasilije Amasijski
 S 27 Spaljivanje mošt. Sv. Save na Vračaru
 Č 28 Sv. ap. Jason i Sosipatar
 P 29 Sv. Vasilije Ostroški Čudotvorac
 S 30 **Sv. ap. Jakov Zevedejev**
N 1 MAJ - Mironosica - Sveti pr. Jeremija
 P 2 **Sv. Atanasije Veliki**
 U 3 Sv. m. Timotej i Mavra
 S 4 Sv. m. Pelagija Tarsijska
 Č 5 Sv. velikomučenica Irina
 P 6 Prenos mošt. Sv. Save
 S 7 Pojava časnog Krsta u Jeruzalemu
N 8 4. Vaskr. - Raslablj. - Sv. ap. i jev. Jovan B.
 P 9 **Prenos moštiju Sv. Nikole**
 U 10 Sv. ap. Simon Zilot, pp. Isidora
S 11 Sv. Kirilo i Metodije sl. ap. (Prepolov.)
 Č 12 Sv. Epifanije, sv. German
 P 13 Sv. m. Glikerija
 S 14 Sv. mučenik Isidor
N 15 5. vaskrsna - Samarjanke
 P 16 Pp. Teodor Osvećeni; Svm. Teodor Vršački
 U 17 Sv. ap. Andronik i Junija
 S 18 Sv. m. Teodor Ankirski

Sunce u svibnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	43	19	04
10.	04	30	19	15
20.	04	19	19	27
31.	04	10	19	38

Mjesečeve mijene u svibnju:

	Dan:	h	m
Mlađak:	4.	05	13
Prva četvrt:	10.	21	02
Uštap:	18.	08	36
Posljednja četvrt:	26.	12	56

IPANJ - juni

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

Č 1 SPASOVO (UZAŠAŠĆE); Mladen
 P 2 Marcelin i Petar, Blandina, Eugen
 S 3 Karlo Lwanga i drugovi
N 4 7. USK.; Kvirin sisački, Predrag
 P 5 Bonifacije, Valerije, Darinka
 U 6 Norbert, Neda
 S 7 Robert, Sabinijan, Radoslav
 Č 8 Medard, Vilim, Žarko
 P 9 Pelagija, Efrem, Ranko
 S 10 Margareta, Greta, Biserka, Bogumil
N 11 DUHOVI; Barnaba ap.; Borko
 P 12 MARIJA M. CRKVE; Bosiljko, Ninko
 U 13 Antun P., Tonko, Antonija
 S 14 Rikard, Rufin, Elizej (kvatre)
 Č 15 Vid, Jolanka, Ferdinand, Nandor
 P 16 Franjo R., Zlatko, Borko (kvatre)
 S 17 Emilija, Laura, Bratoljub (kvatre)
N 18 PRESVETO TROJSTVO
 P 19 Romuald, Rajka, Bogdan
 U 20 Naum Ohridski, Goran
 S 21 Alojzije G., Vjekoslav, Slavko
Č 22 TIJELOVO; Paulin Nol., Ivan Fisher
 P 23 Sidonija, Josip Cafasso, Sida, Zdenka
 S 24 Rođenje Ivana Krstitelja; Krsto
N 25 12. KR. G.; Eleonora, Vilim
 P 26 Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran
 U 27 Ćiril Alek., Ladislav, Ema
 S 28 Irenej, Mirko, Smiljan
 Č 29 PETAR i PAVAO; Krešimir, Beata
 P 30 Srce Isusovo; Ernest P., Rimski prv.

MAJ / JUN - pravoslavni
 Č 19 Sv. svm. Patrikije Pruski
 P 20 Sv. m. Talalej, pp. Stefan Piperski
S 21 Sv. car Konstantin i car. Jelena
N 22 6. vaskr. - Slepog - Jovan Vladimir kr.
 P 23 Pp. Mihailo Ispovednik
 U 24 Pp. Simeon Divnogorac
 S 25 III obr. gl. sv. Jovana Krst. (Od. Vaskr.)
Č 26 Vaznesenje Gospod. - Spasovdan
 P 27 Sv. svm. Terapont
 S 28 Pp. Nikita Ispovednik
N 29 7. vaskrsna - Svetih Otaca
 P 30 Pp. Isakije Dalmatski
 U 31 Sv. ap. Jerma
S 1 JUN - Svm. Justin Filosof
 Č 2 Sv. Nikifor, svm. Erazmo Ohridski
 P 3 Sv. m. Lukijan i drugi (Odanije Vaznes.)
 S 4 Sv. Mitrofan, sv. mir. Marta i Marija (Zaduš.)
N 5 DUHOVI - Pedesetnica - Trojice
P 6 Duhovski ponedjeljak - Pp. Visarion
U 7 Duhovski utorak - Sv. svm. Teodot Ankir.
S 8 Sv. vm. Teodor Stratilat
 Č 9 Sv. Kirilo Aleksandrijski
 P 10 Sv. svm. Timotej Pruski
 S 11 Sv. ap. Vartolomej i Vamava (Od. Ped.)
N 12 1. po D. - Svih svetih - (Petr. pokl.)
 P 13 Sv. m. Akilina i sv. Trifilije Kip. (Poč. posta)
 U 14 Sv. prorok Jelisej
S 15 Sv. vm. car Lazar - Vidovdan
 Č 16 Sv. Tihon Amatunski - Čudotvorac
 P 17 Sv. m. Manuil, Savel i Ismail

Sunce u lipnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	09	19	39
11.	04	06	19	46
21.	04	06	19	50
30.	04	09	19	50

Mjesečeve mijene u lipnju:

	Dan:	h	m
Mlađak:	2.	13	15
Prva četvrt:	9.	04	30
Uštap:	16.	23	28
Posljednja četvrt:	25.	02	01

SRPANJ - juli

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Srce Marijino; Estera, Aron, Šimun ●
N 2 13. KR. G.; Oton, Matinijan, Višnja
 P 3 Toma apostol, Tomo
 U 4 Elizabeta P., Elza, Jelica, Neven
 S 5 Ćiril i Metod, Antun M., Zakarija
 Č 6 Marija Goretti, Bogomila
 P 7 Vilibald, Klaudija, Vilko
 S 8 Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen ●
N 9 14. KR. G.; Leticija, Nikola P. i dr.
 P 10 Amalija, Ljubica, Veronika, Vjerka
 U 11 Benedikt op., Benko, Dobroslav
 S 12 Mohor, Suzana C., Ivan G.
 Č 13 **Majka Božja Bistrička**, Henrik
 P 14 Kamilo de Lellis, Miroslav
 S 15 Bonaventura, Vladimir K., Roland
N 16 15. KR. G.; Gospa Karm., Elvira ☺
 P 17 Hedviga, Branko, Marcelina
 U 18 Fridrik, Sinforoza, Arnulf, Natko
 S 19 Aurelija, Zora, Zlatka, Makrina
 Č 20 Ilija prorok, Iljko, Margareta
 P 21 Lovro Brindiz., Danijel, Danica
 S 22 Marija Magdalena, Manda, Lenka
N 23 16. KR. G.; Brigita, Apolinar
 P 24 Kristina, Mirjana, Kunigunda ☾
 U 25 **Jakov St. ap.**, Kristofor
 S 26 Joakim i Ana, roditelji BDM, Anica
 Č 27 Kliment Ohridski i dr., Natalija
 P 28 Viktor, Beato, Nevinko, Inocent
 S 29 Marta, Flora, Blaženka, Mira, Olaf
N 30 17. KR. G.; Petar Kr., Rufin, Anđo
 P 31 Ignacije Loyola, Vatroslav ●

JUN / JUL - pravoslavni
 S 18 Sv. m. Leontije, Ipatije i Teodul
N 19 2. po D. - Sv. ap. Juda i pp. Pajsije Veliki
 P 20 Sv. svm. Metodije, pp. Naum Ohridski
 U 21 Sv. m. Julijan Tarsijski
 S 22 Sv. svm. Jevsevije; Pp. Anastasija srpska
 Č 23 Sv. m. Agripina, Vladimirska ikona M. Božije
P 24 Rođ. sv. Jovana Krst. - Ivanjdan
 S 25 Sv. ppm. Fevronija
N 26 3. po D. - Pp. David Solunski
 P 27 Pp. Sampson Stranoprimec
 U 28 Prenos mošt. sv. Kira i Jovana
S 29 Sv. ap. Petar i Pavle - Petrovdan
 Č 30 Sabor svetih 12 apostola
 P 1 **JUL - Sv. m. besrebr. Kozma i Damjan**
 S 2 Polaganje rize Presv. Bogorodice
N 3 4. po D. - Sv. m. Jakint i sv. Anatolije
 P 4 Sv. Andrej Kritski i sv. Marta
 U 5 Pp. Atanasije Atonski
 S 6 Pp. Sisoje Veliki
 Č 7 Pp. Toma Malein, sv. m. Nedelja
 P 8 **Sv. vm. Prokopije**
 S 9 Sv. svm. Pankratije, sv. Teodor
N 10 5. po D. - Sv. 45 mučenika iz Nikopolja
 P 11 Sv. vm. Jefimija i blažena Olga Kijevska
 U 12 Sv. m. Proklo i Ilarije
 S 13 **Sabor sv. Arhangela Gavrila**
 Č 14 Sv. ap. Akila, Pp. Nikodim
 P 15 **Sv. m. Kirik i Julita**
 S 16 Sv. svm. Atinogen, sv. m. Julija
N 17 6. po D. - Sv. vm. Marina - Ognjena Marija
 P 18 Sv. m. Emilijan i Jakint

Sunce u srpnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	10	19	49
10.	04	16	19	46
20.	04	26	19	38
31.	04	38	19	26

Mjesečeve mijene u srpnju:

	Dan:	h	m
Mladak:	1.	20	21
Prva četvrt:	8.	13	54
Uštap:	16.	14	56
Posljednja četvrt:	24.	12	03
Mladak:	31.	03	26

KOLOVOZ - august**KATOLIČKI****PRAVOSLAVNI**

U 1 Alfons de Liguori, Vjera, Nada
 S 2 Porcijunkula, Euzebijije Verc.
 Č 3 **Augustin Kažotić**, Lidija, Aspren
 P 4 Ivan Marija Vianney, Dominika
 S 5 Snježna Gospa, Nives, Snježana
N 6 18. KR. G.; Preobraž. Gospodnje
 P 7 Siksto papa, Darko, Donat
 U 8 Dominik, Nedjeljko, Dinko, Neda
 S 9 Roman, Firmin, Tvrtko
 Č 10 Lovro đakon, Lovorko, Erik
 P 11 Klara, Jasna, Ljiljana, Suzana
 S 12 Anicet, Hilarija, Veselka
N 13 19. KR. G.; Poncijan i Hip., Ivan B.
 P 14 Maksimilijan Kolbe, Euzebijije, Alfred
U 15 UZNESENJE BDM, Marija
 S 16 **Sv. Rok**
 Č 17 Hijacint, Liberat, Miron, Jacek
 P 18 Jelena Križarica, Jelka
 S 19 Ivan E., Ljudevit, Tekla, Donat
N 20 20. KR. G.; Sv. Stjepan kralj
 P 21 Pio X. papa, Hermogen, Anastazija
 U 22 BDM Kraljica, Vladislava
 S 23 Ruža L., Filip B., Zdenko
 Č 24 **Bartol apostol**, Bariša, Emilija
 P 25 Ljudevit kralj, Josip Kalasan., Lajčo
 S 26 Sv. Bernard
N 27 21. KR. G.; Monika, Honorat
 P 28 Augustin, Tin, Gustav, Pelagije
 U 29 Glavosjek Ivana Krstitelja
 S 30 Feliks i Adaukt, Radoslava
 Č 31 Rajmund, Rajko, Optat, Željko

JUL / AVGUST - pravoslavni
 U 19 Sv. Stefan i pp. Evgenija
S 20 Sv. prorok Ilija
 Č 21 Sv. prorok Jezekilj
 P 22 **Sv. Marija Magdalina (Blaga Marija)**
 S 23 Sv. svm. Apolinarij R., Trofim, Teofil i drugi
N 24 7. po D. - Sv. mučenica Hristina
 P 25 **Uspenije sv. Ane**
 U 26 **Ppm. Paraskeva (Tmova)**
 S 27 Sv. vm. Pantelejmon
 Č 28 Sv. Prohor i Nikanor
 P 29 Sv. m. Kalinik i sv. m. Serafima
 S 30 Sv. svm. Valentin, pp. Angelina
N 31 8. po D. - Sv. Evdokim (Gosp. pokl.)
 P 1 **AVG. - Izn. Čas. Krsta, Makaveji (Poč. posta)**
 U 2 Prenos mošt. sv. pm. i arh. Stefana
 S 3 Pp. Isakije, Dalmat i Favst
 Č 4 Sv. 7 mučenika u Efesu
 P 5 Sv. m. Evsignije (Prepr. Preobraženja)
S 6 Preobraženje Gospodnje
N 7 9. po D. - Sv. ppm. Domentije
 P 8 Sv. Emilijan Ispovednik
 U 9 **Sv. ap. Matija** i sv. m. Antonije
 S 10 Sv. m. arhiđakon Lavrentije
 Č 11 Sv. m. arhiđakon Evplo
 P 12 Sv. m. Fotije, Anikita i dr.
 S 13 Sv. m. Ipolit (Odanije Preobraženja)
N 14 10. po D. - Sv. pr. Mihej (Prepr. Uspenija)
P 15 Usp. Presv. Bogorodice - Vel. Gospojina
 U 16 Sv. Jevstatije, pp. Roman
 S 17 Sv. m. Miron, sv. m. Patroklo
 Č 18 Sv. m. Flor i Lavr, pp. Jovan Rilski

Sunce u kolovozu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	39	19	25
11.	04	51	19	10
21.	05	03	18	54
31.	05	24	18	36

Mjesečeve mijene u kolovozu:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	7.	02	03
Uštap:	15.	06	14
Posljednja četvrt:	22.	19	52
Mlađak:	29.	11	20

RUJAN - septembar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 Branislava, Branimir, Tamara
 S 2 Kalista, Maksima, Divna, Veljka
N 3 22. KR. G.; Grgur Vel., Gordana
 P 4 Ruža Viterpska, Dunja, Ida, Rozalija
 U 5 Lovro J., Borko, Roman
 S 6 Zakarija, Boris, Davor
 Č 7 **Marko Križevčanin**; Blaženko
 P 8 **ROĐENJE BDM (Mala Gospa)**; Maja
 S 9 Petar Claver, Strahimir
N 10 23. KR. G.; Nikola Tol., Pulherija
 P 11 Hijacint, Cvjetko, Miljenko
 U 12 **Ime Marijino**, Dubravko
 S 13 Ivan Zlatousti, Zlatko, Ljubo
 Č 14 Uzvišenje Sv. Križa; Višeslav
 P 15 Gospa Žalosna; Dolores, Melita
 S 16 Kornelije i Ciprijan, sv. Eufemija
N 17 24. KR. G.; Robert B., Rane sv. Franje
 P 18 Josip Kupert., Sonja, Irena
 U 19 Januarije, Suzana, Emilija
 S 20 Andrija Kim, Svjetlana (*kvatre*)
 Č 21 **Matej ap. i ev.**, Matko, Mato
 P 22 Toma Vil., Mavro, Žarko (*kvatre*)
 S 23 Lino, Tekla, Konstancije (*kvatre*)
N 24 25. KR. G.; Gospa od Otkup., Mirko
 P 25 Firmin, Zlata, Kleofa, Rikarda
 U 26 Kuzma i Damjan, Damir, Justina
 S 27 Vinko Paulski, Gaj, Berislav
 Č 28 Vjenceslav, Većeslav, Veco
 P 29 **Mihael, Gabriel i Rafael**, Milan
 S 30 Jeronim, Jerko, Jere, Honorije

AVGUST / SEPTEMBAR - pravoslavni
 P 19 Sv. m. Andrej Stratilat
 S 20 Sv. prorok i svm. Samuilo
N 21 11. po D. - Sv. ap. Tadej
 P 22 **Sv. mučenik Agatonik (Odan. Uspenija)**
 U 23 Sv. svm. Irinej
 S 24 Sv. svm. Evtihije, sv. m. Sira
 Č 25 Sv. ap. Vartolomej
 P 26 **Sv. m. Adrijan i Natalija**
 S 27 Pp. Pimen Veliki
N 28 12. po D. - Pp. Mojsej Murin i Sava Pskov.
P 29 Usekovanje glave sv. Jovana Krstitelja
 U 30 **Sv. Aleksandar Nevski**
 S 31 **Pojas Presvete Bogorodice**
 Č 1 **SEP. - Pp. Simeon Stolp.** - Crkv. N. god.
 P 2 Sv. m. Mamant, sv. Jovan Postnik
 S 3 Sv. svm. Antim, sv. Joanikije II patrijarh srp.
N 4 13. po D. - Sv. svm. Vavila, sv. pr. Mojsej
 P 5 Sv. pr. Zaharija i sv. Jelisaveta
 U 6 Čudo sv. arhangela Mihaila
 S 7 Sv. m. Sozont (Pret. Rožd. Psv. Bogorodice)
 Č 8 **Rožd. Presv. Bogorodice - M. Gospojina**
 P 9 **Sv. pravedni Joakim i Ana**
 S 10 Sv. Minodora, Mitrodora i Nimfodora
N 11 14. po D. - Pp. Teodora Aleksandrijska
 P 12 Sv. svm. Avtonom - (*Od. Rožd. Presv. B.*)
 U 13 Sv. svm. Kornelije (pretpr. Vozdviženja)
S 14 Vozdviženje Časnog Krsta - Krstovdan
 Č 15 Sv. m. Lukijan, pp. Jevtimije
 P 16 Sv. vm. Jefimija, pp. Dorotej i Kiprijan pust.
 S 17 **Sv. m. Vera, Nada i Ljubav**

Sunce u rujnu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	17	18	34
10.	05	28	18	17
20.	05	40	17	57
30.	05	53	17	39

Mjesečeve mijene u rujnu:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	5.	17	28
Uštap:	13.	20	38
Posljednja četvrt:	21.	02	29
Mladač:	27.	20	54

TUDENI - novembar**KATOLIČKI****PRAVOSLAVNI**

S 1 SVI SVETI; Svetislav, Sveto
 Č 2 Dušni dan; Dušica, Duško
 P 3 Martin P., Hubert, Silvija
 S 4 Karlo Boromej., Dragutin, Drago
N 5 31. KR. G.; Emerik, Mirko, Elizabeta
 P 6 Leonard, Sever, Vedran
 U 7 Engelbert, Anđelko
 S 8 *Gracije Kotorski*, Bogdan
 Č 9 Teodor, Ivan Lateranski
 P 10 Leon Vel., Ivan Skot, Lav, Lavoslav
 S 11 Martin biskup, Davorin
N 12 32. KR. G.; Jozafat, Emilijan, Milan
 P 13 Stanislav Kostka, Stanko, Didak
 U 14 *Nikola Tavelić*, Ivan T.
 S 15 Albert Veliki, Leopold, Berto, Albe
 Č 16 Margareta, Gertruda, Agneza As.
 P 17 Elizabeta Ugarska, Hilda, Igor
 S 18 Posv. bazil. sv. Petra i Pavla
N 19 33. KR. G.; Krispin, Severin, Matilda
 P 20 Feliks V., Srećko, Edmund, Veco
 U 21 Prikazanje BDM, Gospa od Zdravlja
 S 22 Cecilija, Cilika, Slavujka
 Č 23 Klement, Milivoj, Blagoje
 P 24 Krizogon, Krševan, Firmin
 S 25 Katarina Aleksand., Kata, Erazmo
N 26 KRIST KRALJ; Leonard, Dubravko
 P 27 Maksim, Severin, Virgilije
 U 28 Sosten Jakov M., Držislav
 S 29 Iluminata, Svjetlana, Vlasta
 Č 30 Andrija apostol, Hrvoslav

OKTOBAR / NOVEMBAR - pravoslavni
 S 19 Sv. prorok Joil; pp. Prohor P. i Jovan R.
 Č 20 Sv. vm. Artemije
 P 21 Pp. Ilarion Veliki i Visarion
 S 22 Sv. ravnoap. Averkije Jerapoljski (*Zadušnice*)
N 23 20. po D. - Sv. ap. Jakov
 P 24 Sv. vm. Areta i dr.
 U 25 Sv. m. Markijan i Martirije
S 26 Sv. vm. Dimitrije S. - Mitrovdan
 Č 27 Sv. mučenik Nestor
 P 28 Sv. vm. Paraskeva - Petka Ikonijaska
 S 29 Sv. Avramije, sv. Anastasija
N 30 21. po D. - Sv. kralj Milutin, Teoktist i Jelena
 P 31 Sv. ap. Stahije, Amplije, Urvan i dr.
 U 1 NOV. - Sv. Kozma i Damjan - Vračevi
 S 2 Sv. m. Akindin, Pigasije i dr.
 Č 3 Obn. hrama sv. Georgija - Đurđić
 P 4 Pp. Joanikije V., sv. svm. Nikandar
 S 5 Pp. m. Galaktion i Epistima
N 6 22. po D. - Sv. Pavle Ispovednik
 P 7 Sv. 33 m. u Melitini, pp. Lazar
U 8 Sabor sv. arhangela Mihaila
 S 9 Sv. m. Onisifor i Porfirije
 Č 10 Sv. ap. Olimp, Erast, Rodion i dr.
 P 11 Sv. kralj Stefan Dečanski - Mratindan
 S 12 Sv. Jovan Milostivi, pp. Nil Sinaj.
N 13 23. po D. - Sv. Jovan Zlatousti
 P 14 Sv. ap. Filip (*Božićne poklade*)
 U 15 Sv. m. Gurije (*Početak posta*)
 S 16 Sv. ap. i jevanđelist Matej
 Č 17 Sv. Grigorije Čudotvorac

Sunce u studenom:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	36	16	42
10.	06	49	16	30
20.	07	03	16	20
30.	07	16	16	13

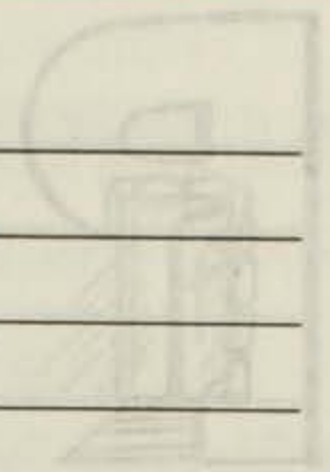
Mjesečeve mijene u studenom:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	4.	08	28
Uštap:	11.	22	16
Posljednja četvrt:	18.	16	26
Mlađak:	26.	00	12

BILJEŠKE

BILJEŠKE

Studeni:

Vrijeme: Ako je na Sve Svete vlažno, bit će mnogo snijega. Sv. Martin kišu voli, jer ima svoj ogrtač. Sv. Kata snijeg za vrata.

Mjesec blijed, tužan: Dan ružan. Teška zima. Težak snop.

ASTRONOMSKI I VREMENSKI PODACI ZA 2000. GODINU

Početak proljeća 21. ožujka (marta) u 08 sati i 36 minuta; ljeto počinje 21. lipnja (juna) u 02 sata i 49 minuta; jesen počinje 23. rujna (septembra) u 18 sati i 29 minuta; zima počinje 22. prosinca (decembra) u 14 sati i 38 minuta.

POMRČINE SUNCA I MJESECA TIJEKOM 2000. GODINE

Tijekom 2000. godine dogodit će se u svemu šest pomrčina, od kojih četiri pomrčine Sunca i dvije pomrčine Mjeseca.

Potpuna ili totalna pomrčina Mjeseca u petak **21. siječnja (I)** u cijelosti je vidljiva iz naših krajeva. Pomrčina je također vidljiva iz Sjeverne i Južne Amerike, zapadne Afrike i Europe.

Djelomična pomrčina Sunca u subotu **5. veljače (II)** nije vidljiva iz naših krajeva. Bit će uočljiva samo s južnih širina; s Antarktika, južnog dijela Atlantskog oceana te južnih predjela Indijskog oceana.

Djelomična pomrčina Sunca u subotu **1. srpnja (VII)** nije vidljiva iz naših krajeva. Moći će je vidjeti stanovnici na području Južne Amerike i južnog Pacifika.

Potpuna (totalna) pomrčina Mjeseca u nedjelju **16. srpnja (VII)** nije vidljiva iz naših krajeva, već iz Australije, dijela Indijskog oceana, istočne Azije, Polinezije i Antarktika. Mjesec prolazi gotovo samim središtem Zemljine sjene.

Djelomična pomrčina Sunca u ponedjeljak **31. srpnja (VII)** nije vidljiva iz naših krajeva. Vidljiva je iz sjeverne Azije, s Arktika i sjeverozapadnoga dijela Sjeverne Amerike.

Djelomična pomrčina Sunca u ponedjeljak **25. prosinca (XII)** nije vidljiva iz naših krajeva, ali je uočljiva iz Sjeverne i Središnje Amerike te sjeveroistočnoga Atlantika.

KAKVO ĆE BITI VRIJEME U 2000. GODINI

Prema "Stoljetnom kalendaru" vladajući planet u 2000. godini bit će **Saturn**. Kao vladar, Saturn je zao. On je glavni od zlih planeta. Bezosjećajan je i lakom, lukav i borben. Ohol je i lažljiv. Uživa u patnji i nesreći. Simbol je siromaštva i otpora.

Njegova boja je crna. Od kovina mu pripada olovo, od dragoga kame-nja oniks, a od brojeva 8.

Od dana mu pripada subota, a od noći utorak.

Kakvo će biti vrijeme u 2000. godini? Godina će biti hladna i vlažna. Za pojedina godišnja doba "Stoljetni kalendar" predviđa:

Godina će biti više vlažna nego suha, više topla nego hladna.

Godišnja doba:

Proljeće: suho, ali hladno. Ako padne kiša, pojavit će se mraz.

Ljeto: hladno i kišovito.

Jesen: je vlažna i hladna. Rano će zahladiti, a samo potkraj jeseni postat će toplo.

Zima: u početku vlažna, a zatim veoma hladna i dugotrajna.

VRIJEME PO MJESECIMA

● **Siječanj (januar):** 1. hladno, od 2. do 4. oblačno i umjereno hladno, 5. nestalno, 12. snijeg, 13. vjetrovito, 14. snijeg, od 15. do 20. oblačno, snijeg i vjetrovito, 21. veliko zahlađenje, 22. i 23. vjetar sa snijegom, 24. i 25. vedro i vrlo hladno, od 26. do 28. suha zima, 29. i 30. snijeg i oluja, 31. ciča zima.

● **Veljača (februar):** Od 1. do 5. ciča zima, 6. snijeg, ali hladno vrijeme, od 8. do 10. silna zima, 11. i 12. lagano poboljšanje, 13. i 14. vjetar sa snijegom, od 15. do 20. oblačno i blaže, od 21. do 28. oblačno i kišovito.

● **Ožujak (mart):** Do 4. vjetrovito, 5. i 6. vedro, od 7. do 9. promjenljivo s kišom, 11. snijeg, 12. nestalno, 13. i 14. vedro, ali hladno, 15. snijeg, 16. i 17. vedro i studeno, od 18. do 21. ponovno zahlađenje sa snijegom, od 22. do 29. vrlo hladno, 30. oblačno, a 31. snijeg.

● **Travanj (april):** Od 1. do 4. hladno, 5. lijepo i vedro, 6. promjenljivo, 7. i 8. nestalno s kišom, od 9. do 11. vedro i ugodno, 12. zahlađenje i do 17. jako hladno, 18. promjenljivo, 19. kiša, od 20. do 22. vedro i hladno, 23. naglo toplo, 24. i 25. topla kiša, od 26. do 28. lijepo i toplo, 29. oblačno s kišom, 30. lijepo i toplo.

● **Svibanj (maj):** Od 1. do 3. izjutra mraz, a po danu lijepo i toplo, 4. grmljavina i kiša, 5. promjenljivo, 6. vedro s mrazom, od 7. do 19. hladne noći i topli suhi dani, od 20. do 26. dani sve topliji i ljepši, 27. pogoršanje vremena, od 28. do 30. oblačno s povremenom kišom, 31. preko noći veće zahlađenje, po danu toplo i sparno, a navečer kišovito.

● **Lipanj (juni):** Od 1. do 4. hladno i neugodno, 5. kišovito, 6. oblačno i tmurno, 7, 8. i 9. sunce, s povremenom naoblakom i toplom kišom, od 10. do 12. promjenljivo, od 13. do 24. toplo, bez zahlađenja i većih vrućina, 25. nestalno i oblačno, 26. kiša, 27. razvedravanje, 28. lijepo i sunčano, 29. vedro, 30. oblačno.

● **Srpanj (juli):** 1. i 2. oblačno i tmurno, 3. kišovito, 4. sunčano i toplo, od 5. do 10. velika vrućina, 10. i 11. naglo nevrijeme, od 12. do 18. ponovno velika žega, 19. kiša, 20. oblačno s razvedravanjem, od 21. do 25. lijepo i sunčano, od 26. do kraja mjeseca nestalno s povremenom kišom.

● **Kolovoz (august):** Od 1. do 4. oblačno s nešto kiše, 5. vedro, 6. lijepo, sunčano, 7. nagla kiša i grmljavina, 8. nestalno, od 9. do 14. tmurno i kišovito, 15. i 16. vedro i lijepo, 17. lijepo i toplo, predvečer sparina, 18. oluja, od 19. do 23. lijepo, od 24. do 27. toplo, 28. i 29. promjenljivo, 30. toplo i 31. kiša.

● **Rujan (septembar):** Od 1. do 5. vjetrovito sa zahlađenjem, od 6. do 8. grmljavina i kiša, 9. i 10. nestalno, 11. oblačno, 12. vedro, 13. i 14. zahlađenje, noću mrazovi, 15. vedro i toplo, 16. i 17. mutno i oblačno, hladno i vjetrovito.

● **Listopad (oktobar):** Od početka mjeseca tmurno i kišovito sve do 9. 10. i 11. vedro, od 12. do 17. nestalno, od 18. do 21. oblačno i tmurno, od 22. do 24. kišovito, 25. i 26. maglovito i promjenljivo, 27. tmurno i sipka kiša, 28. oblačno, od 29. do 31. oblačno, maglovito i hladno.

● **Studenj (novembar):** 1. nestalno, 2. i 3. vedro, 4. i 5. kišovito, od 6. do 8. lijepo i ugodno, od 9. do 12. tmurno i oblačno, od 13. do 15. kišovito, 16. pljusak, od 17. do 20. oblačno s hladnim kišama, 21. i 22. razvedravanje sa zahlađenjem, 23. i 24. studeno, 25. hladna kiša, 26. i 27. noću kiša, dani lijepi i topli, 28. razvedravanje, 29. lijepo i vedro, 30. vjetrovito.

● **Prosinac (decembar):** Od 1. do 3. nestalno i oblačno, 4. tmurno i neugodno, 5. kiša sa snijegom, 6. i 7. lijepo, 8. kišovito, 9. oblačno i toplo, 10. jaka kiša, 11. lijepo, 12. oblačno, 13. kiša, od 14. do 18. tmurno i mutno, 19. promjenljivo, 20. vedro, od 21. do 26. vedro i lijepo, od 27. vedro sa zahlađenjem, 30. vedro i studeno, 31. magla i naoblaka.

To su predviđanja "Stoljetnog kalendara" o vremenu u 2000. godini. Koliko su točna, moći ćemo se i sami uvjeriti.

Stare jeronimske "Danice" obično bi takva vremenska predviđanja popratile riječima: "Tako 'Stoljetni kalendar', a kakvo će nam dragi Bog dati vrijeme, to je u Njegovoj svemožnoj ruci."

ZAPOVJEDNI BLAGDANI

Zapovjedni blagdani su sve nedjelje u godini (tu spadaju naravno i Uskrs i Duhovi), Tijelovo (Brašančevo), Velika Gospa, Svi Sveti i Božić. Više nisu zapovjedni blagdani: Sv. tri kralja (Bogojavljenje), Svijećnica, Sv. Josip, Blagovijest, Spasovo, Sv. Petar i Pavao, Mala Gospa, Bezgrešno začće BDM, drugi dan Uskrsa te Božića i Nova godina, ali katolici ih još rado svetkuju.

OBVEZATNI POST I NEMRS

Katolici su prema sadašnjim crkvenim propisima dužni obdržavati **post i nemrs** na *Pepelnicu* i na *Veliki petak*. **Zakon nemrsa** obvezuje i na sve *petke u godini*, ako petkom ne dođe svetkovina, umjesto toga nemrsa u petke izvan korizme mogu vjernici odabrati drugo djelo pokore ili kakvo karitativno djelo.

Nemrs (kad je zabranjeno jesti meso) obvezuje sve vjernike koji su navršili **14 godina** pa do konca života, a **post** sve one koji su navršili **18 godina** i još nisu započeli 60. godinu. *U posne dane smije se uzeti samo jedan pun obrok.*

Župnici u pojedinim slučajevima mogu iz opravdanih razloga osloboditi pojedine osobe ili obitelji obveze posta ili nemrsa, ili ih zamijeniti drugim oblicima pokore.

KATOLIČKA CRKVA U SVIJETU

(stanje 31. VIII. 1999.)

Sjedište: **GRAD VATIKAN (RIM)**

PAPA IVAN PAVAO II.

Vodi Crkvu od 16. listopada 1978.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

I. OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je 325. g u Niceji. (Apostolski Sabor održan je već oko 50. godine u Jeruzalemu). Posljednji opći koncil održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. To je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA uži je sabor biskupa u koji biskupske konferencije iz svih država, na svakih 25 biskupa, šalju po jednog predstavnika. Prvi put se takva sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona održava obično svake treće godine.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku zadaću prema vjernicima te zemlje.

RIMSKA KURIJA

P a p a je vrhovni poglavar Katoličke Crkve (Sveta Stolica).

K a r d i n a l i su najviši papini savjetnici. U svijetu (66 zemalja) ima više od 160 kardinala koji, kad papa umre, biraju njegova nasljednika.

D r ž a v n i t a j n i k (kardinal Angelo Sodano) najbliži je Papin suradnik. Državni tajnik vodi središnju ustanovu Svete Stolice - Državno tajništvo, u kojem su dva odjela: I. Odjel za opće poslove i II. Odjel za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere. U njezinu sastavu nalazi se Središnja teološka komisija i Papinska biblijska komisija a na čelu joj je prefekt - kardinal Joseph Ratzinger; 2. Kongregacija za Istočne Crkve; 3. Kongregacija za bogoštovlje i stegu sakramenata; 4. Kongregacija za proglašavanje svetih i blaženih; 5. Kongregacija za biskupe; 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misije); 7. Kongregacija za kler; 8. Kongregacija za redovnike i svjetovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

PAPINA SUDIŠTA

1. Rimska Rota, 2. Apostolska signatura, 3. Apostolska pokorničarna

PAPINSKA VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćanstva, 3. Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće "Cor unum" (za karitativnu djelatnost), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za dijalog među religijama, 10. Vijeće za kulturu, 11. Vijeće za sredstva društvenih komunikacija.

URED DOBARA

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice

OSTALI ORGANI I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće, služba za papina liturgijska slavlja; Tiskovni ured Svete Stolice; Središnji statistički ured Crkve; Vatikanski tajni arhiv; Vatikanska apostolska knjižnica i dr.

KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ

ZAGREBAČKA METROPOLIJA obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Đakovačku, Varaždinsku, Požešku i Križevačku biskupiju. Zagrebački nadbiskup i metropolita: **msgr. JOSIP BOZANIĆ**; pomoćni biskupi: **msgr. VLADO KOŠIĆ** i **msgr. JOSIP MRZLJAK**, a u mirovini: **kardinal FRANJO KUHARIĆ**. Varaždinski biskup: **msgr. MARKO CULEJ**. Požeški biskup: **msgr. dr. ANTUN ŠKVORČEVIĆ**. Biskup Đakovačke biskupije: **msgr. dr. MARIN SRAKIĆ** te pomoćni biskup **msgr. ĐURO GAŠPAROVIĆ** i **msgr. ĆIRIL KOS**, biskup u mirovini. Vladika križevački: **msgr. SLAVOMIR MIKLOVŠ**, s kojim je biskup u mirovini **msgr. dr. JOAKIM SEGEDI**.

SPLITSKA METROPOLIJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku i Šibensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita splitski: **msgr. ANTE JURIĆ**, a s njime je nadbiskup u mirovini **msgr. dr. FRANE FRANIĆ** te pomoćni biskup **msgr. dr. MARIN BARIŠIĆ**. Biskup dubrovački: **msgr. dr. ŽELIMIR PULJIĆ**. Biskup hvarski: **msgr. SLOBODAN ŠTAMBUK**. Biskup šibenski: **msgr. ANTE IVAS**.

RIJEČKA METROPOLIJA obuhvaća: Riječko-senjsku nadbiskupiju, Krčku te Porečko-pulsku biskupiju. Nadbiskup i metropolita riječko-senjski: **msgr. dr. ANTUN TAMARUT**, uz njega je nadbiskup u mirovini **msgr. JOSIP PAVLIŠIĆ** i pomoćni biskup **msgr. MILE BOGOVIĆ**. Biskup krčki: **VALTER ŽUPAN**. Biskup porečko-pulski: **msgr. IVAN MILOVAN**, a s njim je i biskup u mirovini **msgr. ANTUN BOGETIĆ**.

ZADARSKA NADBISKUPIJA: msgr. IVAN PRENDA, nadbiskup zadarski, a uz njega i nadbiskup u mirovini msgr. MARIJAN OBLAK.

VOJNI ORDINARIJ: msgr. JURAJ JEZERINAC, biskup.

CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI I MAKEDONIJI

VRHBOSANSKA METROPOLIJA obuhvaća: Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsko-duvanjsku, Trebinjsko-mrkansku i Skopsko-prizrensku ("ad instar") biskupiju. Kardinal **VINKO PULJIĆ** nadbiskup je i metropolita vrhbosanski; msgr. dr. **PERO SUDAR**, pomoćni biskup. Biskup banjalučki: msgr. dr. **FRANJO KOMARICA**. Biskup mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski msgr. **RATKO PERIĆ**; s njim je i msgr. **PAVAO ŽANIĆ**, biskup u mirovini. Biskup skopsko-prizrenski i apostolski vizitator za katolike istočnog obreda u Makedoniji: msgr. dr. **JOAKIM HERBUT**; msgr. **MARK SOPI**, biskup u Prizrenu s ovlastima ordinarija; pomoćni biskup msgr. **KIRO STOJANOV** za katolike Albance.

CRKVA U SR JUGOSLAVIJI

BEOGRADSKA METROPOLIJA

BEOGRADSKA NADBISKUPIJA: msgr. dr. **FRANC PERKO**, nadbiskup i metropolita.

BARSKA NADBISKUPIJA: msgr. **ZEF GASHI**, nadbiskup barski (msgr. **PETAR PERKOLIĆ** je umirovljen). Biskup kotorski: msgr. **ILIJA JANJIĆ**.

SUBOTIČKA BISKUPIJA: msgr. dr. **JÁNOS PÉNZES**.

ZRENJANINSKA BISKUPIJA: msgr. **LÁSZLÓ HUZSVÁR**

Ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu je msgr. **PERO ARAČIĆ**.

Papa Ivan Pavao II. odobrio je Statut Hrvatske biskupske konferencije (HBK), u čijem su sastavu svi biskupi s područja Republike Hrvatske, dok biskupi s područja Bosne i Hercegovine imaju svoju biskupsku konferenciju.

Papa Ivan Pavao II. potvrdio je ustanovu Biskupske konferencije Savezne Republike Jugoslavije. Za predsjednika je izabran msgr. **FRANC PERKO**, a za potpredsjednika msgr. dr. **JÁNOS PÉNZES**.

APOSTOLSKE NUNCIJATURE

Apostolski nuncij (izaslanik Papin) u SR Jugoslaviji nadbiskup msgr. **SANTOS ABRIL Y CASTELLO**.

Apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj, nadbiskup msgr. **GIULIO EINAUDI**.

Apostolski nuncij u Republici Bosni i Hercegovini nadbiskup msgr. **GIUSEPPE LEANZA**.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Msgr. STANISLAV KARLIĆ, nadbiskup u gradu Paraná (Argentina, predsjednik Argentinske biskupske konferencije).

Msgr. HANIBAL MARIČEVIĆ FLEITAS, biskup u Concepcionu u Paragvaju (Južna Amerika), umirovljen.

Msgr. MILAN OGNJENović, biskup u gradu Mercedes (Argentina).

Msgr. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ, biskup u Osoru (Čile).

Pomoćni biskup: msgr. TOMISLAV KOLJATIĆ.

Msgr. NIKOLA ETEROVIĆ, apostolski nuncij u Kijevu (Ukrajina), naslovni nadbiskup sisački.

VAŽNIJI DATUMI IZ ŽIDOVSKOG KALENDARA

5760/5761. godina od Stvaranja svijeta - 2000.

PURIM:	21. III. 2000.
PESAH:	20/21. IV. - 26/27. IV. 2000.
JOM HA'ŠOA (Dan holokausta):	2. V. 2000.
JOM HA'ATZMAUT (Dan nezavisnosti):	10. V. 2000.
ŠAVUOT:	9-10. VI. 2000.
ROŠ HA'ŠANA 5761:	30. IX/1. X. 2000.
JOM KIPUR:	9. X. 2000.
SUKOT:	14/15. - 21/22. X. 2000.
SIMHAT TORA:	22. X. 2000.
HANUKA:	22 - 29. XII. 2000.

VAŽNIJI DATUMI U HIDŽRETSKOM (MUSLIMANSKOM) KALENDARU TIJEKOM 2000. - 1420/1421. godine

Ramazanski Bajram - (1. od 3 dana):	8.I. 2000. (01. Šewal 1420)
Jevmul-l-Arefe - Dan Arefata:	15.III. 2000. (09. Zu-l-hidždže 1420)
Kurbanski - Hadži Bajram (1. od 4 dana):	16.III. 2000. (10. Zu-l-hidždže 1420)
Nova hidžretska (muslimanska) 1421. godina:	6.IV. 2000. (01. Muharrem 1421)
Jevmu-l-Ašure - Ašura:	15.IV. 2000. (10. Muharrem 1421)
Mevlud - Dan rođenja Muhamedda a.s.:	15.VI. 2000. (12. Rebiu-l-evvel 1421)
Lejletu - I - Regaib - Mubarek noć:	5.X. 2000. (04. Redžeb 1421)
Lejletu - I - Mi'radž - Mubarek noć:	24.X. 2000. (26. Redžeb 1421)
Lejletu - I - Berat - Mubarek noć:	10.XI. 2000. (14. Ša'ban 1421)
Početak islamskog posta - Ramazan:	27.XI. 2000. (01. Ramazan 1421)
Dan pobjede na Bedru:	13.XII. 2000. (17. Ramazan 1421)
Dan oslobođenja Mekke:	16.XII. 2000. (20. Ramazan 1421)
Lejletul Kadr - Mubarek noć:	22.XII. 2000. (26. Ramazan 1421)

ZNAČAJNIJI DATUMI U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

Obraćanje sv. Pavla:	25. I. 2000. (Zaštitnik biskupije)
Obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića:	16. III. 2000.
Obljetnica smrti biskupa Matije Zvekanovića:	24. IV. 2000.
Obljetnica posvete biskupa dr. Ivana Pénzesa:	18. VI. 2000.
Dan o. Gerarda Tome Stantića:	24. VI. 2000. (Sombor - karmelićani)
Blagoslov svijeća od groma:	26. VI. 2000. (Bač - Sombor)
Dužijanca:	13. VIII. 2000. (Subotica)
Bunaričko proštenje:	26. i 27. VIII. 2000.
Hodočašće Majci Božjoj Bistričkoj:	23 - 24. IX. 2000.
Hodočašće Gospi Radosnoj:	24. IX. 2000. (Bač - franjevci)
Obljetnica posvete katedrale:	14. X. 2000.
Sv. Terezija Avilska - zaštitnica katedrale i grada Subotice:	15. X. 2000.

KATOLIČKE NOVINE I ČASOPISI

Prije II. svjetskog rata izlazilo je 69 hrvatskih katoličkih listova,
a sada izlaze niže navedeni katolički listovi i časopisi:

HKD SV. JERONIMA (sv. Ćirila i Metoda) izdaje ove časopise:

- HKR "MARULIĆ", dvomjesečnik za književnost i kulturu
- MIROTVORNI IZAZOV, časopis WCRP
- SV. CECILIJA, časopis za duhovnu glazbu (4 puta godišnje)

Drugi naši izdavači izdaju sljedeće periodične publikacije:

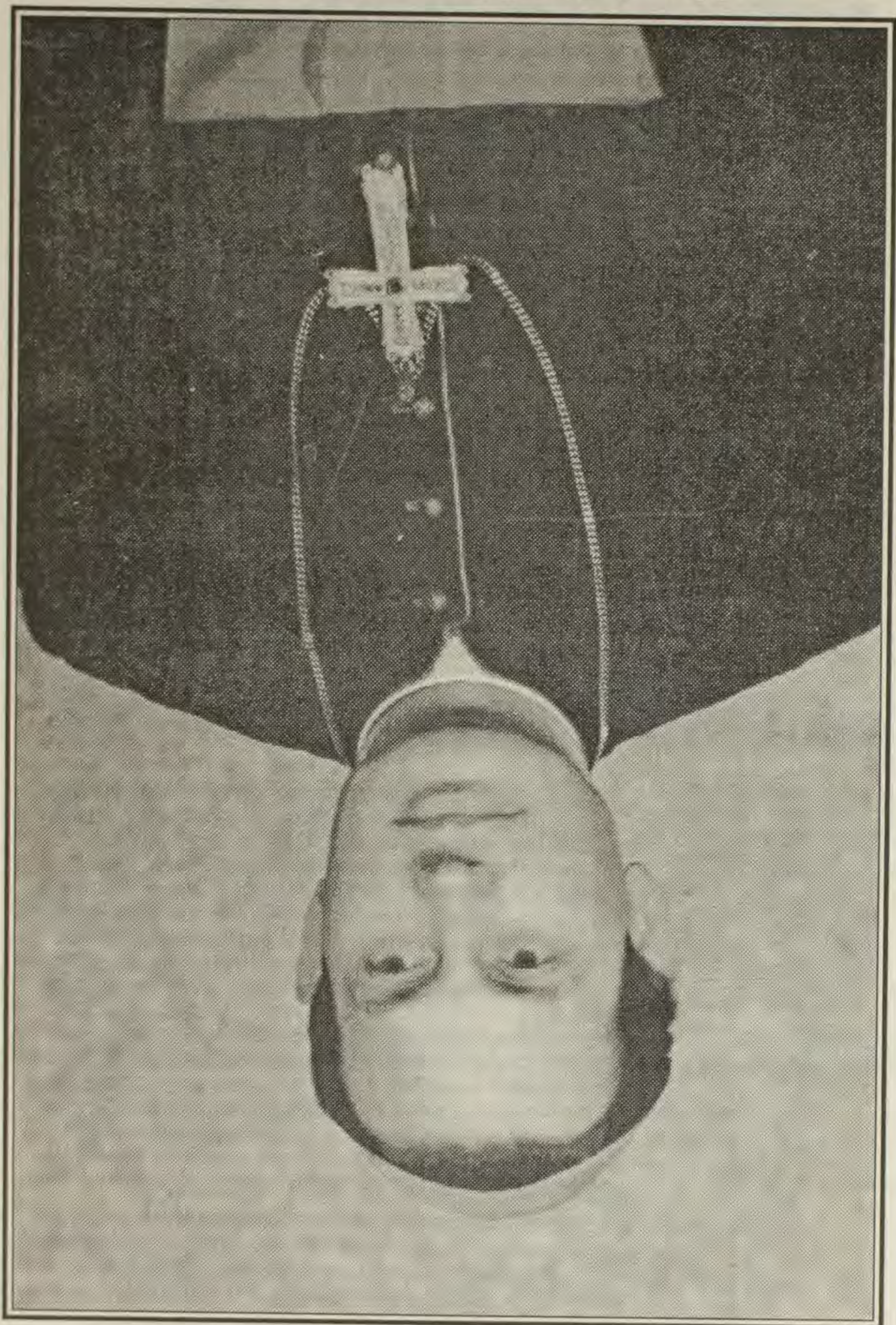
- BETANIJA, časopis za bolesnike, Zagreb (5 puta godišnje)
- BILTEN PETRA BARBARIĆA, list vicepostulature, Zagreb
- BLAŽENI AUGUSTIN KAŽOTIĆ, povremeni vjesnik, Zagreb
- BOGOSLOVSKA SMOTRA, časopis Bogoslovnog fakulteta, Zagreb
- BRAČKA CRKVA, list župa na otoku Braču, Supetar
- BRAT FRANJO, dvomjesečnik, list franjevačkih zajednica, Zagreb
- CRKVA NA KAMENU, informativni list hercegovačkih biskupija, Mostar
- CRKVA U SVIJETU, časopis za vjersku kulturu, Split
- DOBRI OTAC ANTIĆ, list vicepostulature, Zagreb
- DON BOSCO DANAS, Zagreb
- GLAS KONCILA, katoličke tjedne novine, Zagreb
- GLASNIK HRVATSKOG KATOLIČKOG LIJEČNIČKOG DRUŠTVA, Zagreb
- GLASNIK SRCA ISUSOVA I MARIJINA, mjesečnik, Zagreb
- GLASNIK SV. JOSIPA, izdaje Svetište sv. Josipa, Karlovac
- IKA - Bilten Informativne katoličke agencije, Zagreb
- IVAN MERZ, glasilo postulature, Zagreb
- KAČIĆ, zbornik, Split
- KANA, kršćanska obiteljska revija, Zagreb
- KATEHEZA, časopis za katehezu i pastoral, izdaje Salezijanski katehetski centar, Zagreb
- KRIŽ, glasilo Velikog križarskog bratstva, Zagreb
- KRŠNI ZAVIČAJ, hercegovački zbornik za vjerska i društvena pitanja, Drinovci
- LADONJA, vjerski informativno-kulturni list, Pazin
- LJUDIMA PRIJATELJ, list sv. Leopolda Mandića, izdaje Hr. kap. prov., Zagreb
- MALI KONCIL, mjesečnik "Glasa Koncila" za djecu, Zagreb
- MARIJA, izlazi deset puta godišnje, Split
- MARIJIN TRSAT, Rijeka
- MI, list mladih, mjesečnik, Zagreb
- MOČILE
- MOSTOVI, list Slunjskog dekanata, Slunj
- OBNOVLJENI ŽIVOT, dvomjesečnik, Zagreb
- PODRAVSKI ZVONICI, list župa Srednje Podravine, Virje (4 puta godišnje)
- POLJICA, list Poljičkog dekanata, Gata
- RADOSNA VIJEST, misijski časopis, Sarajevo
- SLUŽBA BOŽJA, liturgijski časopis, dvomjesečnik, Makarska
- SVETA BAŠTINA, informativni list, Tomislavgrad
- SVJETLO RIJEČI, mjesečnik, izdaje franjevački provincijalat u Sarajevu
- VERITAS, mjesečnik, ZAGREB
- VJESNIK BISKUPA LANGA, Zagreb
- VJESNIK BISKUPIJE ZAGREBAČKE
- VJESNIK ĐAKOVAČKE BISKUPIJE, mjesečnik, Đakovo
- VRELO ŽIVOTA, časopis za duhovnost, tromjesečnik, Sarajevo
- ZVONA, mjesečnik za kršćansku kulturu, Rijeka
- ZVONIK, katolički mjesečnik, Subotica
- ŽIVA ZAJEDNICA, izdaje Hrvatski dušobrižnički ured u Frankfurtu
- ŽIVO VRELO, glasilo Hrvatskog Instituta za liturgijski pastoral, Zadar
- ŽUMBERAČKI KRIJES - godišnjak Žumberačkog vikarijata

Mnoge župne zajednice izdaju svoje listove.

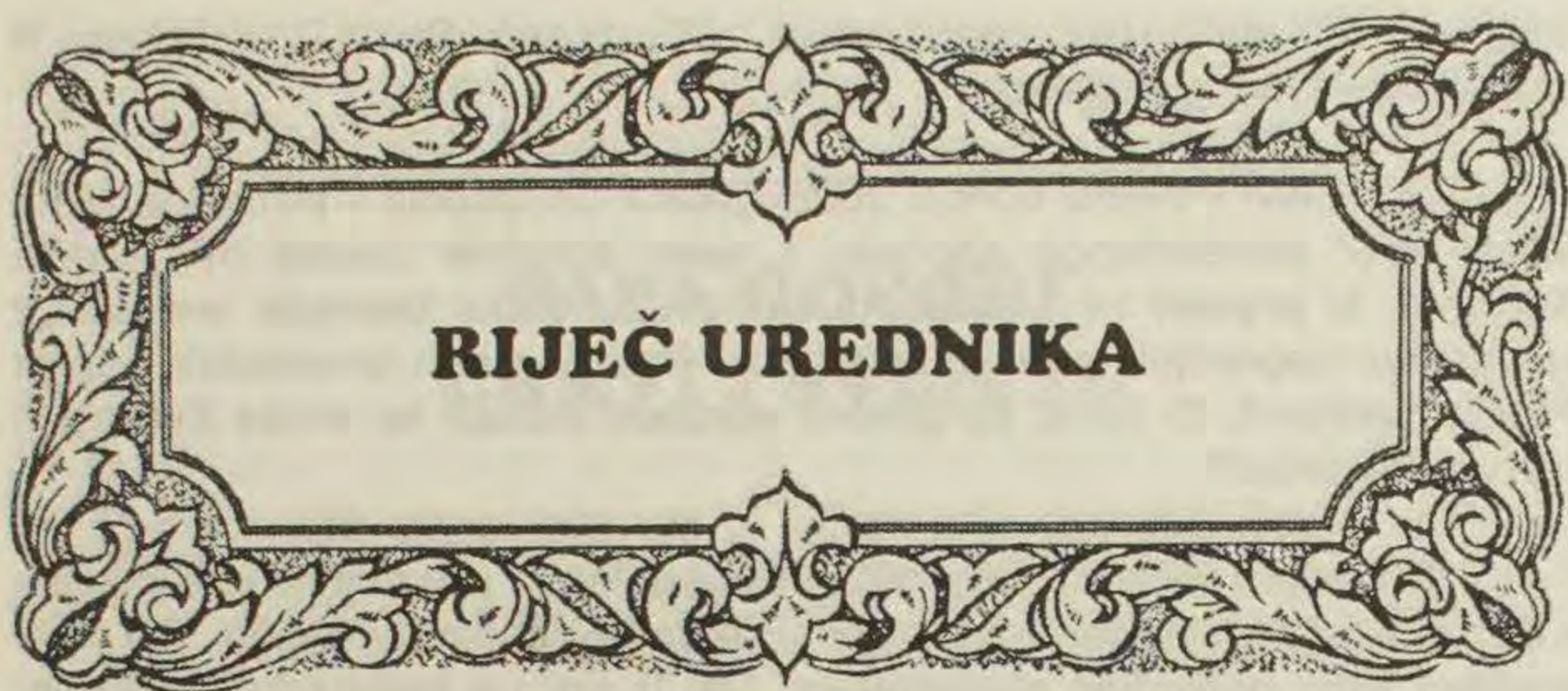
(Preuzeto iz "Danica 2000 - hrvatski katolički kalendar", str. 37)

Msgr. dr. Ivan Pénzes, subotički biskup

RIJEČ UREDNIKA

U IME BOŽJE!

Dragi štioče!

Milo mi je što si se latio Subotičke Danice i na pragu novoga tisućljeća! Što li nam ono nosi? Čime će nas obradovati? Čime rastužiti? Hoće li Adamovo potomstvo u novom Kristovom tisućljeću biti bolje nego u dva prva? Nema sumnje da čovječanstvo napreduje. I ovo, drugo Kristovo tisućljeće, što odmiče, bilo je zaista njegovo. Pa ipak je i ono obilježeno ljubavlju i mržnjom. Umirali su ljudi težinom godina shrvani. Ali su ginuli i milijuni zavedeni mutnim idealima silnika. Krist jučer i danas. Početak i svršetak. Krist je Alfa i Omega. Njegova su vremena i vjekovi. Njegova prošla i buduća tisućljeća. U svim će tisućljećima čovjek ostati čovjek. I ma kako gordo zvučala riječ ČOVJEK. Na njegovo će srce nasrtati zlo. Gospodin Isus ostaje skromni Kralj vjekova, koji stoji pred vratima čovjekova srca i kuca. Kuca i čeka. Čeka da mu se ČOVJEK otvori. KRIST kuca pred tvojim vratima. Tebi želi svratiti. Kod tebe večerati i u novom tisućljeću. Njemu slava i vlast po sve vjekove vječnosti! Neka trublja Krista Spasitelja jekne i u treće tisućljeće. Nek se i dalje raduje zemlja, obasjana bljeskom i rasvijetljena sjajem vječnoga Kralja. Neka osjeti da je nestalo po čitavome svijetu mraka. Neka svaki čovjek bar sada, na pragu 2000. godine čuje poziv Petrova Nasljednika iz Rima: OTVORITE SVOJA VRATA KRISTU! Neka bar u novom tisućljeću bude više mira, više ljubavi, da bar naraštaj što nadolazi ima miran san.

Vjerni suradnik Danice dominikanac o. Tomo Vereš će Te zabaviti budućnošću Crkve.

Nekadašnji bački župnik Ivo Topalić je na prvu stranicu svake uredske knjige i bilježnice upisao riječi U IME BOŽJE! Tako i Subotička Danica svetim jubilarim vratima i znakom Kruha živoga U IME BOŽJE otvara SVETU I JUBILARNU 2000. GODINU bazilikama rimskim, crkvama i svetištima bačkim, iz

kojih će poteći rijeke vjere, nade i ljubavi i u Tvoje srce. Otvori Danicu, neka Ti papa Ivan Pavao II. progovori.

Što Crkvi i svijetu donosi 2000. godina Gospodnja - pišu Ti o. Mato Miloš, prior somborskoga Karmela, i vjerni suradnik Danice mr. Andrija Kopilović. U pripravi za Biskupijsku sinodu Subotičke biskupije svećenici i vjernici su raspravljali o pet važnih tema. Predstavlja ih tavankutski župnik Franjo Ivanković. O čemu su govorili europski biskupi na svojoj Europskoj biskupskoj sinodi?

Dobrotom patra Ante Stantića vicepostulatora upoznat ćeš se još više s divnim Kristovim svećenikom slugom Božjim Gerardom Stantićem. Tko ne bi pročitao kako napreduje ekumenizam. Da Ti sve ne bude odveć ozbiljno, pročitaj što o humoru piše glavni urednik *Zvonika* Andrija Anišić; o korisnom još jednom piše Beretić!

Subotička Danica perom profesora Ivana Petrekanića predstavlja igre kojim su se zabavljali bunjevački momci. Kakvi su običaji u šokačkih Hrvata? Ima u Danici i poslovica i zagonetki. Što je profesor Bela Gabrić zabilježio od kazivanja Anice Balažević? Nitko kao Alojzije Stantić nije opisao žetvu u sjevernoj Bačkoj. I o tome čitajte u našoj Danici.

Rubrika za obitelji i rubrika mladih čekaju Te spremne. Nova Danica sprema iznenađenje za djecu. Što će djeca u Maloj Danici naći?

Srebrnu misu su proslavili sončanski župnik Željko Augustinov i katedralni mons. Stjepan Beretić. Napustio nas je umirovljeni župnik subotičke župe svetoga Roka, svećenik koji je odgajao brojne naraštaje svećenika za sve biskupije od Pazina do Subotice i od Skopja do Varaždina: dr. Marin Šemudvarac.

Milovan Miković piše o hrvatskim intelektualcima u Jugoslaviji, mr. Josip Ivanović predstavlja Hrvatsko akademsko društvo, a profesor Bela Gabrić piše, da ih ne zaboravimo, o Matiji Evetoviću i Ivanu Prčiću. U ulozi kroničara nastupa s. Silvana Milan, a glavni urednik je zauzeo povijesni kutak, u kojem se poslužio radom dr. Matije Evetovića, da odgovori na pitanje: Jesu li se Bunjevci i Šokci u starini smatrali Hrvatima?

Uzmi i čitaj, dragi štioče!

PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU

BULA NAJAVE VELIKOG JUBILEJA 2000. GODINE

OTAJSTVO UTJELOVLJENJA - "INCARNATIONIS MYSTERIUM"

IVAN PAVAO, biskup, sluga slugu Božjih, svim vjernicima na putu prema trećem tisućljeću, pozdrav i apostolski blagoslov.

Pogledom uprtim u otajstvo utjelovljenja Sina Božjega, Crkva se pripravlja na prijelaz praga trećega tisućljeća.

Kao nikada prije, u ovom trenutku osjećamo da moramo, kao svoj, izreći hvalospjev i zahvalu apostola Pavla: "Neka bude hvaljen Bog, Otac Gospodina našega Isusa Krista - on koji nas blagoslovi svakim duhovnim blagoslovom, na nebesima, u Kristu. On nas u njemu sebi izabra prije stvaranja svijeta, da budemo sveti i bez mane pred njim; u ljubavi nas predodredi sebi za sinove, po Isusu Kristu, prema odluci svoje volje, na hvalu Slave svoje milosti, (...) priopćivši nam tajnu svoje volje, prema onome što je prije u njemu odlučio za provedbu punine vremena: obuhvatiti pod jednu glavu u Kristu sve što je na nebesima i što je na zemlji." (Ef 1,3-5.9-10)

Iz ovih riječi jasno proizlazi da povijest spasenja u Isusu Kristu nalazi svoj vrhunac i krajnji smisao. U njemu smo svi mi primili "milost na milost" (Iv 1,16), postigavši pomirenje s Ocem (usp. Rim 5,10; 2 Kor 5,18).

Isusovo rođenje u Betlehemu nije činjenica koju bismo mogli prognati u

prošlost. Pred njega je, naime, postavljena sva ljudska povijest: njegova prisutnost obasjava naše sadašnje vrijeme i budućnost svijeta. On je "Živi" (Otk 1,18), "Onaj koji jest, koji bijaše i koji dolazi" (Otk 1,4). Pred njim se mora prignuti svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika, i svaki jezik će priznati da je on Gospodin (usp. Fil 2,10-11). Susrećući Krista, svaki čovjek otkriva otajstvo vlastitog života.

Isus je istinska novost, koja nadilazi svako iščekivanje čovječanstva, i takav će ostati za sve vjekove, kroz susljedna povijesna razdoblja. Utjelovljenje Sina Božjega i spasenje koje je ostvario svojom smrću i uskrsnućem, istinski su, dakle, kriterij kojim možemo prosuđivati vremenitu stvarnost i svaki pothvat koji ima cilj čovjekov život učiniti sve više ljudskim.

2. Veliki jubilej 2000. godine pred vratima je. Od svoje prve enciklike *Redemptor hominis* gledao sam prema tom događaju samo s jednom namjerom, da pripravim duh svih ljudi te postanu poučljivi djelovanjem Duha.

Taj događaj će se istodobno slaviti u Rimu i u svim mjesnim Crkvama, razasutim po cijelome svijetu, te će imati, takoreći, dva središta: s jedne strane Grad, u kojem je Providnost htjela postaviti sjedište Petrova nasljednika, a s druge strane Sveta Zemlja, u kojoj je Sin Božji rođen kao čovjek, uzevši naše tijelo od Djevice imenom Marije (usp. Lk 1,27). Osim u Rimu, s jednakim dostojanstvom i važnošću Jubilej će se, dakle, slaviti i u zemlji koja se s punim pravom zove "sveta", jer je u njoj Isus rođen i umro. Ona zemlja u kojoj se rascvjetala prva kršćanska zajednica, ujedno je i mjesto na kojem su se dogodile Božje objave čovječanstvu. To je Obećana zemlja, koja je obilježila povijest židovskoga naroda i koju štiju i sljedbenici islama. Jubilej neka potakne daljnji korak u uzajamnom dijalogu, dotle dok jednoga dana svi zajedno - židovi, kršćani i muslimani - ne izmijenimo u Jeruzalemu pozdrav mira.

Jubilejsko vrijeme uvodi nas u onaj snažni govor koji spasenjska pedagogija upotrebljava da bi čovjeka potaknula na obraćenje i na pokoru, početak i put njegova povratka i uvjet da ponovno zadobije ono što svojim vlastitim silama ne bi mogao postići: prijateljstvo s Bogom, njegovu milost, nadnaravni život, jedini u kojem se mogu ostvariti najdublje težnje čovjekova srca. Ulazak u novo tisućljeće ohrabruje kršćansku zajednicu da, u naviještanju kraljevstva Božjega, svoje vjerske vidike proširi na nova obzorja. U ovom posebnom vremenu dužnost nam je s učvršćenom vjernošću vratiti se naučavanju Drugoga vatikanskog koncila, koji je novim svjetlom obasjao misionarsko zalaganje Crkve, pred suvremenim zahtjevima evangelizacije. Na Koncilu je Crkva postala življe svjesna svojega vlastitog otajstva i apostolske zadaće koju joj je Gospodin povjerio. Ta svijest obvezuje zajednicu vjernika na život u svijetu, znajući da moraju biti "kvasac i kao duša ljudskog društva, koje se treba obnoviti u Kristu i preobraziti se u Božju obitelj". Da bi mogla učinkovito odgovoriti toj obvezi, ona mora ustrajati u jedinstvu i rasti u svom životu zajedništva. Blizina jubilejskog događaja predstavlja snažan poticaj u tom pravcu.

Hod vjernika prema trećem tisućljeću nipošto ne osjeća umor koji bi teret dvije tisuće godina povijesti mogao nositi sa sobom; kršćani se, naprotiv,

osjećaju ohrabreni, zato što su svjesni da svijetu donose istinsko svjetlo, Krista Gospodina. Naviještajući Isusa iz Nazareta, pravoga Boga i savršenoga Čovjeka, Crkva svakom čovjeku otvara mogućnost da bude "pobožanstvenjen" i da tako postane više čovjek. To je jedini put kojim svijet može otkriti svoje uzvišeno zvanje, na koje je pozvan, i ostvariti ga u spasenju koje Bog izvršava.

/Usp. "VERITAS", br. 9/1999/

IZ PISMA PAPE IVANA PAVLA II. O HODOČAŠĆU NA SVETA MJESTA *koja su povezana s poviješću spasenja*

Svima koji su spremni da u vjeri slave Veliki jubilej

1. Nakon pripravnih godina nalazimo se sada na pragu Velikog jubileja. Mnogo je toga učinjeno ovih posljednjih godina u cijeloj Crkvi da se pripravi ovaj milosni događaj...

Veliki jubilej ne sastoji se u biti od niza zadataka koje treba ostvariti, nego on mnogo više želi postati velikim iskustvom i unutarnjim događajem. Vanjske inicijative imaju smisla onda kada su izraz dubljeg zalaganja koje pogađa čovjekovo srce...

Budući da se sada nalazimo neposredno pred samim Jubilejom, želim vam predložiti nekoliko misli koje su povezane s mojom željom da osobno - ako Bog da - poduzmem posebno jubilarno hodočašće. Pritom bih se želio zaustaviti na nekim mjestima koja su na izniman način povezana s utjelovljenjem Riječi Božje - s događajem na koji se izravno odnosi godina 2000.

Moje razmatranje stoga je upućeno Božjim "mjestima", onim prostorima koje je on izabrao da se na njima među nama "nastani" (Iv 1,14; usp. Izl 40,34-35; 1 Kr 8,10-13), tako da omogući ljudskom biću izravni susret sa sobom. Tako sam nekako upotpunio svoja razmišljanja iznesena u pismu *"Tertio millennio adveniente"* u kojem sam na temelju povijesti spasenja isticao temeljno značenje "vremena". No, u konkretnom ostvarenju otajstva Utjelovljenja dimenzija "prostora" stvarno nije manje važna od dimenzije vremena.

2. Na prvi bi pogled govor o određenim "prostorima" u odnosu na Boga mogao prouzročiti neku nesigurnost. Nije li nekako i prostor kao i vrijeme sasvim pod Božjom vlašću? Sve je, naime, proizašlo iz njegovih ruku, i nema mjesta na kojem ne bismo mogli susresti Boga: "Gospodnja je zemlja i sve na njoj, svijet i svi koji na njemu žive. On ga na morima utemelji i na rijekama učvrsti" (Ps 24,1-2). Bog je jednako prisutan u svakom kutku zemlje, tako da cijeli svijet možemo smatrati "hramom" njegove prisutnosti.

No, to ne isključuje ovo: kao što je vrijeme satkano od mnogih *kairoi* kao jedinstvenih vremenskih milosnih trenutaka, tako je moguće da je, na

sličan način, i prostor obilježen posebnim Božjim spasenjskim zahvatima. Ova intuitivna spoznaja postoji uostalom u svim religijama, u kojima ima ne samo svetih vremena nego i svetih prostora na kojima se susret s Bogom može doživjeti intenzivnije nego negdje drugdje na neizmjernim prostorima svemira.

3. U odnosu na ovu općenitu vjersku težnju Biblija nudi svoju posebnu poruku, kada temu o "svetom prostoru" stavlja u obzor povijesti spasenja. Ona, s jedne strane, upozorava na opasnosti koje su u samoj definiciji prostora, ako se time pobožanstvenjuje priroda. Pomislimo pritom na žustru polemiku kojom su se proroci u ime vjernosti Jahvi, Bogu Izlaska, borili protiv idolatrije. S druge strane, Biblija ne isključuje kultsku uporabu prostora dok se potpuno poštuje specifičnost Božjeg zahvata u povijesti Izraela. Tako se sveti prostor pomalo "usredotočuje" na jeruzalemski hram, gdje treba štovati Izraelova Boga i gdje se na neki način ostvaruje susret s njime. Oči su pobožnoga izraelskog hodočasnika uprte u Hram, i on se izvanredno raduje kad pristigne na mjesto na kojem Bog stanuje: "Obradovah se kad mi rekoše: 'Hajdemo u dom Gospodnji!' Eto, noge nam već stoje na vratima tvojim, Jeruzaleme" (Ps 122,1-2).

U Novome zavjetu dostiže to "usredotočenje" svetog prostora svoj vrhunac u Kristu, koji je u svojoj osobi sada postao novi "Hram" (usp. Iv 2,21), u kojem "tjelesno prebiva sva punina božanstva" (Kol 2,9). S njegovim je dolaskom štovanje Boga trebalo korjenito nadvladati materijalni Hram te postati štovanje "u duhu i u istini" (Iv 4,24). Novi zavjet potom i Crkvu u Kristu promatra kao "hram" (usp. 1 Kor 3,17), a to dapače vrijedi i za svakog učenika Kristova, budući da u njem prebiva Duh Sveti (usp. 1 Kor 6,19; Rim 8,11). Sve to, dakako, ne isključuje da kršćani mogu imati bogoštovna mjesta, kao što to, uostalom, dokazuje povijest Crkve. No, nikako ne smijemo zaboraviti da ona imaju funkcionalni značaj. Ona, naime, služe bogoštovnom i bratskom životu zajednice. Svjesni smo da se Božja prisutnost u skladu s njegovom naravi ne može ograničiti ni na jedno mjesto, budući da njegova prisutnost prožima sva mjesta te u Kristu nalazi puninu svog izražaja i svojeg zračenja.

Otajstvo utjelovljenja, dakle, preobražava sveopće iskustvo "svetoga prostora". S jedne strane, naime, ono ograničuje to iskustvo, a s druge mu strane novim pojmovima daje novo značenje. Odnos prema prostoru zapravo je već sadržan u "utjelovljenju" Riječi (usp. Iv 1,14). Bog je u Isusu iz Nazareta uzeo značajke vlastite ljudskoj naravi, uključivši nužnu pripadnost čovjeka određenome narodu i određenoj zemlji. "**Hic de Virgine Maria Iesus Christus natus est.**" Ovaj natpis, postavljen u Betlehemu na mjesto gdje se, prema predaji, Isus rodio, ima sasvim posebno značenje: "**Ovdje se od Djevice Marije rodio Isus Krist.**" Fizička konkretnost zemlje i njezine zemljopisne koordinate tvore jedinstvo sa stvarnošću ljudskog tijela u koje se Riječ utjelovila.

4. Zato, iščekujući dvije tisućitu godinu od utjelovljenja Božjega, osjećam živu želju da osobno hodočastim na najvažnija mjesta gdje su se, prema svjedočanstvu Staroga i Novoga zavjeta, dogodila djela Božja koja su konačno postigla vrhunac u otajstvu Kristova utjelovljenja, trpljenja i smrti te njegova uskrsnuća. Ta su se mjesta neizbrisivo usjekla u moje pamćenje već

onda kada sam godine 1965. imao priliku posjetiti Svetu zemlju. Bio je to nezaboravan doživljaj. Još danas sveudilj rado čitam one stranice koje sam, duboko ganut, tada ispisao. *"Pristigao sam ovamo, na ova mjesta koja si Ti jednom zauvijek Sobom posvetio... O, kojeg li mjesta! Kako li si se često mijenjalo prije nego li si od Njegova mjesta postalo mojim mjestom! Kad te on po prvi put dodirnuo, nisi još bilo nikakvo izvanjsko mjesto, ti si bilo samo krilo njegove Majke. Biti svjestan da je kamenje u Nazaretu po kojem koračam ono isto koje je njezina noga dodirivala, dok Ona još bijaše Tvoje mjesto, jedinstveno na svem svijetu. Susresti Tebe na kamenu po kojem je Tvoja Majka nogom koračala! O, mjesto, mjesto Svete zemlje - koji li prostor zauzimaš u meni! Stoga, ne smijem po tebi koračati nogama, nego moram kleknuti. Tako ću danas posvjedočiti da si ti bilo mjesto susreta.*

Padam na koljena - i tako stavljam svoj pečat na ovo mjesto. Ti ćeš tu ostati s mojim pečatom, ostat ćeš, ostati - a ja ću te sa sobom ponijeti, preobrazit ću te u sebi u mjesto novoga svjedočenja. Odlazim kao svjedok koji će o tebi svjedočiti kroz stoljeća!" (Karol Wojtyła, Poezje. Poems, Wydawnictwo Literacki, Krakow, 1998, str. 169).

Kad sam prije trideset godina napisao ove riječi, nisam mislio da ću svjedočanstvom na koje sam se onda obvezao danas svjedočiti kao nasljednik Petrov, postavljen u službu cijele Crkve. To je svjedočanstvo koje me uvrštava u niz ljudi koji već dvije tisuće godina kreću u ovu zemlju, koju s pravom nazivaju "svetom", tražeći "tragove" Božje. Tim su tragovima stupali koračajući po kamenju, po brdima i vodama gdje se odvijao zemaljski život Božjega Sina. Iz starine poznat nam je putopis hodočasnice Egerije. Koliki su hodočasnici, koliki sveci, pošli njezinim putem tijekom stoljeća! I kad su povijesne okolnosti pomutile u biti mirotvorni značaj hodočašća u Svetu zemlju, tako te su nenamjerno poprimale izgled koji se ne da uskladiti sa slikom Raspetoga, srca onih koji su bili najsvjesniji svojeg kršćanstva težila su samo za tim da u ovoj zemlji susretnu živu uspomenu Kristovu. I providnost je htjela da su uz braću istočnih crkava u ime zapadne Crkve bili iznad svega sinovi svetoga Franje Asiškoga - sveca siromaštva, blagosti i mira - koji su na izvorno evanđeoski način tumačili zakonitu želju kršćana da čuvaju mjesta na kojima se nalaze naši duhovni korijeni.

**JUBILARNA GODINA JE
GODINA RADOSTI I SREĆE**
**i to ne samo unutar naše duše,
nego i na izvanjski način,
jer svaka takva godina
poziv je svima na obraćenje i milost.**

D
V
A

S
V
E
T
A

M
J
E
S
T
A

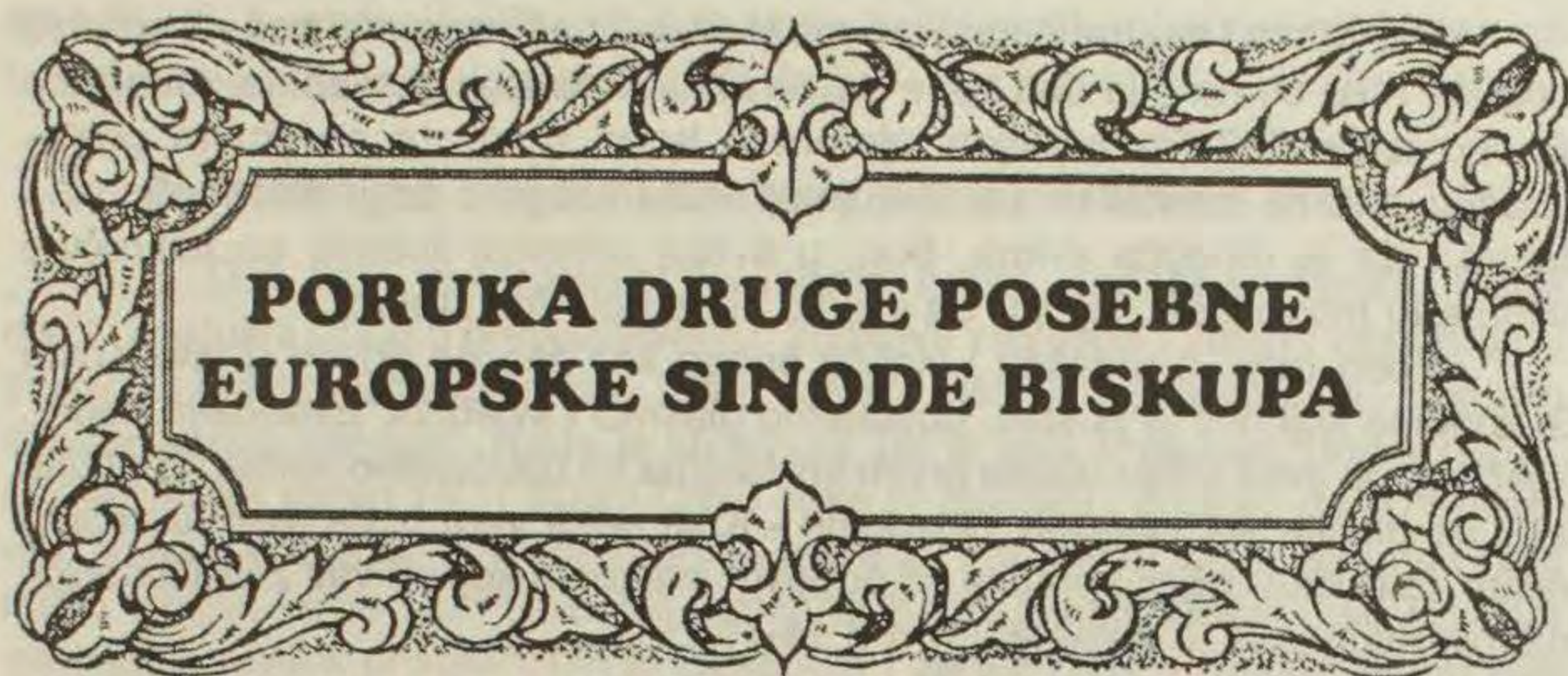

Gore:
Mjesto
Isusova
rođenja

Dolje:
Kalvarija

"ISUS KRIST ŽIVI U SVOJOJ CRKVI - IZVOR NADE ZA EUROPU"

U nastavku objavljujemo cjelovit tekst poruke Druge posebne europske sinode biskupa. Poruku su odobrili sinodski oci na svom sedamnaestom općem zasjedanju održanom u četvrtak 21. listopada 1999. a predstavljena je na posljednjoj tiskovnoj konferenciji posvećenoj sinodskim radovima održanoj u petak 22. listopada u dvorani Ivana Pavla II. Tiskovnog ureda Svete Stolice.

RADOSNO SVJEDOČIMO "EVANĐELJE NADE" U EUROPI

Bog života, nade i radosti sa svima vama!

Taj pozdrav i želja preobražava se u molitvu koju mi biskupi, okupljeni na Sinodi, upućujemo vama, braćo i sestre vjernici, i svim građanima naše Europe. To je ujedno životni izazov svima nama.

Nada je moguća

1. Čovjek ne može živjeti bez nade; njegov bi život bio lišen značenja i postao bi nepodnošljiv. No ta je nada svakog dana sve slabija, napadana i uništavana tolikim oblicima trpljenja, tjeskoba i smrti koji prožimaju srca mnogih Europljana i cijeli naš kontinent. Na taj se izazov ne smijemo oglušiti. Duh Božji, koji pobjeđuje svaki očaj, daje nam da dijelimo Isusovo "suosjećanje" prema ovcima bez pastira (usp. Mk 6,34): neka nas on prati i podupire da s ljubavlju i suosjećanjem sudjelujemo u poteškoćama i dramama tolikih muškaraca i žena - starijih, odraslih, mladeži i djece - koji su lišeni zdravlja, obrazovanja, zaposlenja, doma, domovine i nepriznati i prezreni u svojim temeljnim pravima na život, jednakost, slobodu i mir.

Da, braćo i sestre: čovjek ne može živjeti bez nade. No hoće li ona biti moguća i tko će nam je dati kada su se mnoge nade u posljednje doba tako bijedno izjalovile? Prosvijetljeni vjerom u Isusa Krista, s poniznom postojanošću, znamo da vas ne obmanjujemo kada kažemo da je nada moguća i danas i da je moguća svima. Bog, u svojoj očinskoj ljubavi, ne uskraćuje nikome tu mogućnost, jer želi da svatko bude potpuno sretan.

Zbog toga, s radošću i vlašću onoga koji zna da govori u ime Krista Gospodina koji nas je poslao, postajemo glasnici i svjedoci "Evandjelja nade". Riječ koju je sveti Petar uputio prvim kršćanima mi upućujemo vama: "Ne bojte se... ne plašite se! Naprotiv Gospodin - Krist neka vam bude svet, u srcima vašim, te budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama" (1 Pt 3,14-15).

Vjerujemo u Isusa Krista, jedinu i istinsku nadu čovjeka i povijesti

2. Tu vam riječ nade upućujemo iz Rima, sabrani od Pape blizu grobova apostola na drugu europsku sinodu u kojoj se posvećujemo molitvi, razmišljanju i razgovoru na temu "**Isus Krist živi u svojoj Crkvi - izvor nade za Europu**". U kolegijalnom zajedništvu sa Svetim Ocem i svima onima koji su sudjelovali na ovom sinodskom skupu živjeli smo duboko iskustvo vjere i ljubavi, u kojem smo osjetili i iskusili nazočnost Krista koji živi i djeluje među nama, u duhu obnavljajući doživljaj učenika na putu u Emaus (usp. Lk 24,13-35).

U osvit Velikog jubileja 2000. upravili smo oči našeg srca prema Isusu, u duhu smo promatrali njegovo lice i vođeni smo još jednom i s obnovljenim zanosom, zajedno s Petrom, ispovjediti našu vjeru: "Ti si Krist-Pomazanik, Sin Boga živoga" (usp. Mt 16,16). Ti si Vječna Očeva Riječ koja je u punini vremena postala čovjekom poput nas i za nas (usp. Iv 1,14) od Marije Djevice (usp. Gal 4,4). Ti si Zaručnik koji ljubi i predaje se svojoj Crkvi (usp. Ef 5,25). Ti si objava lica Očeva (usp. Iv 1,18), Otkupitelj čovjeka, jedini Spasitelj svijeta.

Iz te se ispovijesti vjere, kojom postajemo dionici i produžujemo trajnu ispovijed Crkve svih vremena i svih prostranstava, u svima nama rađa neodoljiva i utješna radosna ispovijest nade: uskrsli i živi Gospodine, ti si uvijek nova nada Crkve i ljudskog roda; ti si jedina i istinska nada čovjeka i povijesti; ti si "u nama slava nade" (Kol 1,27) već u ovom našem životu i poslije smrti. U tebi i s tobom možemo doći do istine, naš život ima smisla, zajedništvo je moguće, različitost može postati bogatstvo, snaga Kraljevstva djeluje u povijesti i pomaže izgraditi ljudsko društvo, ljubav daje neprolaznu vrijednost naporima čovječanstva, bol može postati spasenjska, život pobijediti smrt, stvorenje sudjelovati u slavi djece Božje.

Sve to ispovijedamo u jedinstvu s vama, braćo i sestre, koji s nama dijelite istu vjeru u Gospodina Isusa. I s vama, našoj Europi - koju nastanjujemo s ljubavlju i vidimo toliko žednu nade kojoj često prijete nestajanje - ponavljamo što nam je rekao papa Ivan Pavao II. na početku sinodskih radova: "Vlašću koju ima od svoga Gospodina, Crkva ponavlja današnjoj Europi: 'Europo trećeg tisućljeća, neka ti ne klone ruka!' (Sof 3,16), ne daj se obes-

hrabriti, ne predaj se mišljenju i življenju koji nemaju budućnosti, jer se ne temelje na postojanoj sigurnosti riječi Božje!"

Zahvaljajmo Bogu za znakove nade prisutne u Crkvi

3. Dok vam naviještamo "Evandjelje nade", vođeni slušanjem Božje riječi i poslušni Duhu u prepoznavanju "znakova vremena", želimo vas ohrabriti: nada - kojoj je Gospodin Isus izvor, čak što više koja je sam Isus - nije san ili neostvariva zamisao. Nada je stvarnost, jer je Isus Emanuel, Bog s nama. On je Uskrsli trajno živ u svojoj Crkvi kako bi čovjeku i društvu donio spasenje. Naša nada je pouzdana; znaci te nade su konkretni, iskustveni i na neki način vidljivi, jer je Duh Stvoritelj, kojeg je Krist Uskrsli ostavio kao prvi dar vjernicima, uvijek prisutan: On je Gospodin i daruje život. I danas djeluje više i bolje od nas u europskim Crkvama i društvima.

Crkva, upravo jer je Tijelo i Zaručnica Krista Isusa "nade naše" (1 Tim 1,1), samim svojim bićem i zajedništvom nade neprestano prima od Gospodina milost i snagu da priopćava nadu i današnjoj Europi.

Promatrajući svakodnevni život naših Crkava možemo prepoznati mnogobrojne "znakove nade", male i velike, koje Duh probuđuje i hrani.

"Znak nade" su toliki mučenici, svih kršćanskih vjeroispovijesti, koji su živjeli u ovom stoljeću, kako u zemljama Zapada tako u zemljama Istoka, također u našim danima; njihova nada bila je jača od smrti! Ne smijemo niti želimo zaboraviti njihovo svjedočanstvo: ono je predragocjeno i apsolutno neophodno svima nama, jer nas podsjeća da bez križa nema spasenja i da bez sudjelovanja u ljubavi Krista raspetog koji prašta nema istinskog kršćanskog života.

"Znak nade" je svetost tolikih muškaraca i žena našeg vremena i to ne samo onih koje je Crkva službeno proglasila već i onih koji su s jednostavnošću i u svakodnevnom životu velikodušnom predanošću živjeli svoju vjernost Evandjelju.

"Znaci nade" su također:

- sloboda Crkava europskog Istoka nanovo zadobivena proročkim i odlučnim prinosom Svetog Oca: ona je otvorila nove mogućnosti pastoralnog djelovanja, zahvaljujući također ponovnom buđenju svećeničkih i redovničkih zvanja te ujedno donijela nove izazove koji iziskuju zreliju odgovornost;

- sve veće usredotočivanje Crkve na njezino duhovno poslanje i njezino zalaganje da živi evangelizaciju kao prvotnu zadaću također u odnosu prema društvenim i političkim stvarnostima;

- nazočnost i širenje novih pokreta i zajednica, po kojima Duh pobuđuje kršćansko življenje u većoj mjeri označeno evandeoskim radikalizmom i misionarskim zanosom;

- širenje obnovljenog predanja Evandjelju i velikodušne raspoloživosti služenju, pobuđenih istim Duhom u najtradicionalnijim stvarnostima Crkve:

župama, među posvećenim osobama, u laičkim udruženjima, u molitvenim skupinama i grupama apostolata, u različitim zajednicama mladeži;

- sve snažnija svijest svih kršćana o vlastitoj odgovornosti, u različitosti i komplementarnosti darova i službi, za jedinstveno poslanje Crkve;

- sve veća nazočnost i djelovanje žene u strukturama i ozračjima života kršćanskih zajednica.

U zahvalnosti Gospodinu prepoznavamo kao "znak nade" korake koji su, usprkos poteškoćama, napravljeni u ekumenskom hodu u znaku istine, ljubavi i pomirenja. S osobitim zadovoljstvom prihvaćamo "Zajedničku izjavu o opravdanju" koja će biti potpisana u Augsburgu 31. listopada 1999. od strane predstavnika naše Crkve i Svjetskog luteranskog saveza: nakon više od četiri stoljeća postigli smo suglasnost o nekim temeljnim istinama tog središnjeg pitanja naše vjere. Podsjećamo, osim toga, na veliku gostoljubivost koja je ukazana Svetom Ocu u tijeku njegova pohoda Rumunjskoj.

Drugi "znak nade" je "razmjena darova" između Crkava Zapada i Istoka, osnaženo posljednjih godina uzajamnim duhovnim i pastoralnim obogaćivanjem Crkve koja je pozvana disati s "oba plućna krila" i jednim srcem ispunjenim ljubavlju Krista i njegova Duha.

Dopustimo da nas Gospodin obrati i odgovorimo na naš poziv

4. Kršćanska nada koju vam, predraga braćo i sestre, naviještamo i svjedočimo - osim što je moguća i što se predstavlja kao konkretna stvarnost - dar je i odgovornost za sve naše Crkve i zajednice te za svakog od nas.

Nadahnuti tom sviješću, neophodno je da svi zajedno ponizno i smjelo izvršimo ispit savjesti te priznamo naše strahove i naše pogreške, kako bi iskreno ispovjedili naše lijenosti, propuste, nevjernosti i grijeh.

No neka naše srce bude ispunjeno nadom jer smo sigurni da Otac uvijek ukazuje milosrđe onima koji priznaju vlastiti grijeh i upućuje im žurni poziv na obraćenje i obnovu života.

Na bojte se! Teške prilike vjerske ravnodušnosti tolikih Europljana, prisutnost mnogih osoba koje također na našem kontinentu ne poznaju Isusa Krista i njegovu Crkvu i koje još uvijek nisu krštene, posvjetojnjačenje kojim su zaraženi mnogi kršćani koji misle, odlučuju i žive "kao da Krist ne postoji", ne mogu ugasiti našu nadu; naprotiv, sve nas to čini još poniznijima i sposobnijima da se pouzdamo samo u Boga. Od njegova milosrđa primamo milost i poticaj na obraćenje.

Svima vama, braćo i sestre ljubljani od Gospodina, koji ste dionici naroda Božjeg, hodočasnika sadašnjom i budućom Europom, u Kristovo ime usuđujemo se s povjerenjem reći: dopustite da vas Krist obrati i odgovorite s obnovljenim žarom na apostolski i misionarski poziv primljen na krštenju. Svi zajedno - biskupi, prezbiteri, đakoni, posvećeni i vjernici laici, muškarci i žene - i svatko prema vlastitom daru i službi, posvetimo naše srce i naš život

velikom i zanosnom pothvatu suradnje s Kristom u spasenju, slobodi i radosti svih ljudi, osobito naše europske braće i sestara.

Vama, prezbiteri naših europskih Crkava, koji zadivljujućim predanjem živite službu koja vam je povjerena, upućujemo sa zahvalnošću i povjerenjem našu riječ: ne dajte se obeshrabriti i ne dopustite da vas umor svlada; u punom zajedništvu s nama biskupima, u radosnom bratstvu s ostalim prezbiterima, u istinskoj suodgovornosti s posvećenim i svim vjernicima laicima, nastavite svoje dragocjeno i nezamjenjivo služenje.

Svi zajedno, braćo i sestre u Gospodinu, kako bi većom istinitošću i vjerodostojnošću živjeli našu odgovornost, nastavimo s velikim pouzdanjem ekumenski hod, ponovno otkrijmo veze koje nas ujedinjuju s našom "starijom braćom" Židovima, otvorimo se smjernom i zreloom dijalogu s pripadnicima ostalih religija, ojačajmo naš misionarski zanos idući u cijeli svijet (usp. Mt 28,19-20).

Pozvani i poslani naviještati, slaviti i služiti "Evandjelju nade"

5. Kako bi sa žarom živjeli mnogostruk i žurni pothvat nove evange-
lizacije, na koju nas neprestano poziva Sveti Otac, tako da Europa može os-
tvariti ponovni susret s Kristom, neumorno naviještajmo, slavimo i služimo
"Evandjelju nade".

Naviještajmo "Evandjelje nade"! U svijetu zaglušenom tolikim riječima i
često nesposobnom povjeriti se nekome u koga se može pouzdati, obnovimo
Petrovu ispovijest vjere: "Gospodine, kome da idemo? Ti imaš riječi života
vječnoga!" (Iv 6,68). Moramo biti prvi koji će se pouzdati u tu Riječ, koja se čita,
promišlja i moli u Svetom pismu. U našim se Crkvama moramo zauzeti da
dadnemo novi poticaj naviještanju svjedočanstvom života, propovijedu, kate-
hezom, teologijskim istraživanjem, vjerskom kulturom, dijalogom između
znanosti i vjere.

Pratimo snažnim vjerskim životom hod onih koji traže krštenje i već su
pozvani živjeti ga u svakodnevnom životu. Odgajajmo ih da poslušno i raspo-
loživo prihvate nauk Crkve, kako bi naša misao i naše vladanje bilo u skladu s
Isusovim Evandjeljem.

Slavimo "Evandjelje života"! U društvu i kulturi koji su često zatvoreni
nadnaravnim stvarnostima, uronjeni u potrošački mentalitet, robovi drevnih i
novih idolopoklonstava, ponovno s divljenjem otkrijmo smisao za "otajstvo";
obnovimo naša liturgijska slavlja kako bi bila rječitiji znaci prisutnosti Krista
Gospodina; osigurajmo nove prostore šutnje, molitve i kontemplacije; ponovno
se vratimo sakramentima, posebice Euharistiji i pokori, izvorima spasenja i
pomirenja, slobode i nove nade.

Služimo "Evandjelju nade"! U Europi duž koje se šire nove barijere i
različiti oblici sebeljublja, djelatna ljubav pojedinaca i zajednica jedini je put
ponovnog vraćanja nade onome tko je bez nade. Opredijelimo se dakle za
ljubav! Životom koji će biti zrcalo i svjedočanstvo Boga ljubavi, otvorimo naše
srce prihvaćanju, pozornosti svakom bratu i sestri koji trpe ili su u strahu,

povlaštenoj ljubavi prema siromašnima, dijeljenju dobara živeći skromnijim životom. Posvetimo našu ljubav također brizi i razvoju stvorenog - Božjeg dara nama i budućim naraštajima, te velikodušnom i vještom zauzimanju u izgradnji ljudskog društva u istini, pravdi, slobodi i solidarnosti, jedinim i vječitim stožerima mirnog suživota ljudi.

Prepoznamo znakove nade prisutne danas u Europi

6. Naša isповijest nade poziva nas da upravimo osobit pogled na Europu, na tu složenu, no poglavito povijesnu i kulturnu, zemljopisnu stvarnost čija je povijest tijesno povezana s poviješću kršćanstva. To je još jednom pogled vjere koji nam i u povijesnim proturječnostima omogućuje otkriti prisutnost Božjeg Duha koji obnavlja lice zemlje.

Pred svima nama stoje dramatične i uznemirujuće prilike koje očituju djelovanje duha zla i onih koji ga slijede. Kako zaboraviti sve oblike kršenja temeljnih prava osobe, manjina i naroda - i osobito "etničko čišćenje" i sprečavanje prognanima da se vrate njihovim domovima - neizmjereno opterećenih nepravdama, nasiljima i smrtima koji uništavaju ovo naše stoljeće koje je na svom zalazu?

Ipak u istoj toj našoj Europi zamjećujemo pojave i razloge koji bude nadu!

S radošću primjećujemo sve veće otvaranje naroda jednih prema drugima, pomirenje među nacijama koje su dugo bile u neprijateljskim odnosima, progresivno širenje procesa ujedinjenja na zemlje europskog Istoka. Razvijaju se priznanja, suradnje i razmjene na različitim razinama tako da se, malo po malo, oblikuje kultura, čak što više europska svijest, za koju se nadamo da će osnažiti, osobito među mladima, osjećaj bratstva i volje za dijeljenjem.

Bilježimo kao pozitivnu činjenicu da se sav taj proces razvija demokratskim putem, na miran način i u duhu slobode, u poštivanju i vrednovanju legitimnih različitosti, pobuđujući i podupirući proces ujedinjenja Europe.

Sa zadovoljstvom pozdravljamo ono što je učinjeno kako bi se točno odredili uvjeti i oblici poštivanja ljudskih prava.

Na koncu, u pogledu opravdanog i nužnoga gospodarskog i političkog jedinstva Europe, dok bilježimo znakove nade u shvaćanju prava i kvalitete života, živo želimo da se, u stvaralačkoj vjernosti humanističkoj i kršćanskoj tradiciji našeg kontinenta, zajamči prvenstvo etičkih i duhovnih vrijednosti. To je naš predznak koji izvire iz postojanog uvjerenja da neće doći do pravog i plodnog jedinstva Europe ako ne bude građeno na njezinim duhovnim zasadama!

Za sve to zahvaljujemo Bogu i priznajemo zasluge onih koji su zauzeti u različitim europskim ustanovama, otvoreni također dijalogu i suradnji s našim Crkvama.

Kao kršćani želimo i pozivamo vas da budete osvjedočeni Europljani, spremni dati svoj prinos sadašnjoj i budućoj Europi, sabirući njezinu dragocjenu baštinu koju su nam ostavili "oci utemeljitelji" ujedinjene Europe.

Iskrena pastirska ljubav prema Europi potiče nas da s povjerenjem

uputimo nekoliko poziva onima koji - osobito na institucionalnoj, političkoj i kulturalnoj razini - imaju posebnu odgovornost prema budućnosti našeg kontinenta:

- ne šutite već dižite svoj glas kada se krše ljudska prava pojedinaca, manjina i naroda, počevši od prava na vjersku slobodu;

- posvećujte najveću pozornost svemu onome što se odnosi na ljudski život od njegova začeća do prirodne smrti i obitelj zasnovanu na braku: to su temelji na kojima počiva zajedničko europsko zdanje;

- hrabro i blagovremeno nastavljajte proces europske integracije proširujući krug zemalja članica Unije, vrednujući u mudrom skladu povijesne i kulturalne različitosti naroda, jamčeći cjelokupnost i jedinstvo vrijednosti koje određuju Europu u ljudskom i kulturalnom smislu;

- suočavajte se, u pravdi i jednakosti te smislom velike solidarnosti, sa sve raširenijom pojavom selilaštva, čineći od njega novi izvor europske budućnosti;

- učinite sve napore kako bi se mladeži zajamčila istinski ljudska budućnost sa zaposlenjem, kulturom, obrazovanjem i moralnim i duhovnim vrijednostima;

- ostavite Europu otvorenom svim zemljama svijeta, nastavljajući u sadašnjem trenutku globalizacije ostvarivati oblike suradnje i to ne samo gospodarske, već također društvene i kulturne te prihvatite poziv koji vam, zajedno sa Svetim Ocem, ponavljamo za praštanjem ili bar smanjenjem međunarodnog duga zemljama u razvoju, kako su to neke zemlje već učinile.

Izvršavajući te i ostale odgovornosti, kršćanski korijeni naše Europe i njezina bogata humanistička tradicija moći će otkriti nove izričaje za istinsko dobro osobe i društva.

Molimo zajedno za Europu i svijet

7. Opraštamo se od vas, koji čitate ili slušate naše riječi, upravljajući našu molitvu Bogu života, nade i radosti.

Molite i vi s nama: "Veliča duša moja Gospodina, klikće duh moj u Bogu, mome Spasitelju" (Lk 1,46-47).

Poput Marije zahvaljujmo Gospodinu na njegovu milosrđu koje, iz naraštaja u naraštaj, doseže do muškaraca i žena našeg doba.

Naš Bog je vjeran! On nikad ne zaboravlja obećanje koje je dao Abrahamu i njegovu potomstvu i koji, milosrdnom snagom svoje mišice, uvijek pomaže svakom narodu. On upravlja povijest ljudskog roda te je iz pokoljenja u pokoljenje vodi prema ispunjenju svog nauma ljubavi.

Nadahnuti tim sigurnostima, kao pastiri i braća, obnavljamo naš poziv: Crkvo Europe, ne boj se! Živi svoje odgovornosti! Doći će vrijeme - i već mu se naziru znakovi! - u kojem će dobro pobijediti zlo. Kako je rekla Marija u

svom hvalospjevu ispunjenom vjerom i nadom, oholi ljudi i narodi su raspršeni, silni su zbačeni s prijestolja, bogati otpušteni prazni, a gladni napunjeni dobrima! (usp. Lk 1,51-53)

Crkvo Europe, ne boj se! Bog nade neće te napustiti. Vjeruj u njegovu ljubav koja spašava. Pouzdaj se u njegovo milosrđe koje prašta, obnavlja i oživljuje. Uzđaj se u svoga Gospodina i nećeš biti posramljena dovijeka!

Sv. Brigita Švedska

Sv. Katarina
Sijenska

Sv. Edith Stein

EUROPA DOBILA TRI SUZAŠTITNICE

Papa Ivan Pavao II. proglasio je 1. listopada u tijeku svečane mise na početku Druge europske biskupske sinode tri nove suzaštitnice Europe. Radi se o sv. Brigiti, sv. Katarini Sijenskoj i sv. Edith Stein. Tim je činom Papa želio upozoriti na duhovnu ulogu svetica u Europi koja se priprema za treće tisućljeće.

"Zajedno s tri sveca prvog tisućljeća, suzaštitnicima Europe (sv. Benedikt, sv. Ćiril i Metod), Sveti Otac želi sada predložiti tri lika svetica drugog tisućljeća koje su se, u različitim razdobljima i zemljopisnim područjima, istaknule važnim prinosom rastu Crkve kao i samoga europskoga kontinenta.

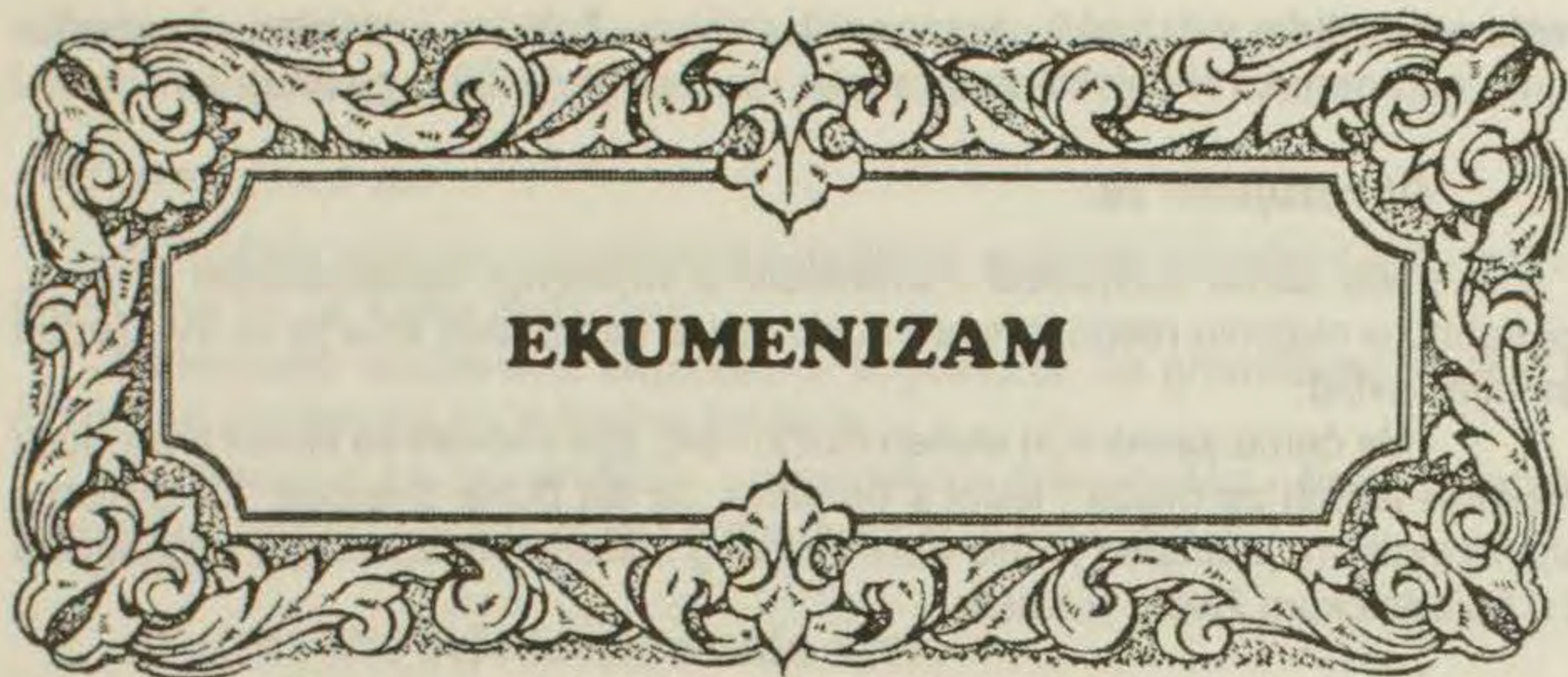
Izborom znakovitih primjera duha i svetosti žene želi se izraziti pozornost koju Crkva pridaje ulozi i poslanju žene, osobito u ovim godinama označenim napretkom i sve jasnijim prepoznavanjem njezina dostojanstva i njezinih darova."

Sv. Brigitu Švedsku Papa je nazvao "temeljem jedinstva", budući da je ona štovana od katolika i luterana u Švedskoj. Rođena je početkom 14. stoljeća u Finsti. Rodila je osmero djece, a nakon muževljeve smrti utemeljila je žensku redovničku kongregaciju, te je putovala Europom obnavljajući samostane i potičući povratak papa iz Avignona u Rim. Umrula je godine 1373. u Rimu, a kanonizirana je godine 1391.

Sv. Katarina Sijenska, rođena 1347, bila je dominikanska redovnica. Poznata je kao jedna od najvećih kršćanskih mističarki, a potaknula je papu Grgura XI. na povratak iz Avignona u Rim godine 1376. Umrula je 1380, a kanonizirana je 1461, dok je godine 1939. proglašena zaštitnicom Italije. Naučiteljicom Crkve proglašena je godine 1970.

Sv. Edith Stein kanonizirana je godine 1998, a Ivan Pavao II. opisao ju je kao "kćer Izraela" i "kćer Crkve". Rođena je u židovskoj obitelji godine 1891. Kao djevojka je bila ateist, a u 31. godini pristupila je Katoličkoj Crkvi. Kasnije je pristupila karmelićanskome redu, a nacisti su je godine 1942. ubili u Auschwitzu.

EKUMENIZAM

CHARTA OECUMENICA

Uvod

"Slava Ocu, i Sinu, i Duhu Svetomu"

Dok zajedno slušamo Božju riječ u Svetim pismima, dok u bogoslužju ispovijedamo naše zajedničko vjerovanje te zajedničkim istraživanjem Božje istine dajemo svjedočanstvo ljubavi i nade koja je za sve ljude - mi dajemo hvalu Bogu našem Trojedinomu, čiji sveti Duh vodi naše korake sve dubljem zajedništvu. Imajući to na umu, težimo za jasnijim i potpunijim jedinstvom Crkve Isusa Krista u ovom svijetu. Svjesni smo da samo svojim osobnim obraćenjem možemo dosegnuti jedinstvo, a Bog želi da ga dosegnemo - uvažavajući međusobne razlike i razvijajući i očitujući svoju vjeru.

Znamo da sablazan razdora među nama umanjuje vjerodostojnost našega svjedočanstva. To znači da priznajemo svoju odgovornost zbog podjela u Crkvi i stoga nastojimo otkloniti sjene koje zamračuju lice Crkve Isusa Krista i uzrok su nerazumijevanja i sukoba u svijetu. Ne postoji alternativa pomirenju i ekumenizmu.

Zbog toga se mi, kao Crkve članice konferencije Europskih Crkava i Europskih konferencija katoličkih biskupa, u duhu poruka dvaju Europskih ekumenskih vijeća u Bazelu 1989. i Grazu 1997. godine, obvezujemo raditi na očuvanju i nastavljanju razvoja ekumenskog zajedništva koje je među nama niknulo.

I. BOG NAS POZIVA NA ZAJEDNIŠVO

"... da svi budu jedno kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao." (Iv 17,21)

1. Pozvani smo slijediti Krista u jedinstvu vjere, u ljubavi prema Bogu i bližnjima i u nadi savršenstva u Bogu. Za nas kršćane, evanđelje Isusa Krista

jeste srce i duša svih naših ekumenskih napora. Zajedno priznajemo i potvrđujemo ekumensko Nicejsko-carigradsko vjerovanje (iz 381. godine).

Obvezujemo se:

- da ćemo navještati i svjedočiti o Kristovim spasonosnim djelima, posebno o otajstvu njegove smrti i uskrsnuća kao o nadi koja je za sve ljude i za cijeli svijet;

- da ćemo zajednički slušati Božju riječ, posvećivati se službi Evanđelja i molitvi jednih za druge i jedni s drugima, po sili Duha Svetoga, kako bismo učinili vidljivim jedinstvo jedne vjere i jednog krštenja, izraženog u bogoštovlju i u zajedničkom životu u Kristu.

II. NA PUTU PREMA VIDLJIVOM ZAJEDNIŠTVU CRKAVA U EUROPI

*"Po ovom će svi znati da ste moji učenici:
ako budete imali ljubavi jedni za druge." (Iv 13,35)*

2. Za kršćane ekumenizam u Europi počinje obnovom naših srdaca i spremnošću na pokajanje i obraćenje. Povijest kršćanskih Crkava puna je podjela, neprijateljstava pa čak i oružanih sukoba. Zbog razlika u pitanjima vjere ali također i zbog ljudske slabosti i grijeha, bilo je razbijeno zajedništvo jedne Crkve Isusa Krista. Što više, ove podjele proširile su se po cijelom svijetu. Međutim, nedostatak vjerodostojnog kršćanskog svjedočenja koji je svim tim prouzrokovan, umanjen je u ovom stoljeću ekumenskim pokretom, koji je otvorio put pomirenju među kršćanima.

Obvezujemo se:

- da u duhu Evanđelja i u Božjoj ljubavi ponovno, u svoj poniznosti, procijenimo povijest krivica naših Crkava i da jedni od drugih zatražimo oprostjenje;

- da ukinemo samovolju i odrekujemo se predrasuda;

- da prepoznamo duhovna bogatstva različitih kršćanskih tradicija, da učimo jedni od drugih i tako se međusobno obogaćujemo;

- da tražimo susrete jedni s drugima, da se međusobno zastupamo radi dobrobiti jednih za druge, da surađujemo na sve moguće načine;

- da promičemo ekumensko učenje u kršćanskom obrazovanju i u teološkom osposobljavanju i daljnjem obrazovanju.

Zajedničke molitve su srce ekumenizma

3. Ekumenski pokret živi jer slušamo Božju riječ i dopuštamo Duhu Svetom da radi u nama i kroz nas. Snagom milosti koju na taj način primamo, danas ima puno različitih nastojanja da se kroz molitvu i bogoštovlje, dostigne jedinstvo koje Isus Krist želi svojoj Crkvi. Zbog toga su zajedničke kršćanske molitve srce ekumenizma. Takva je ekumenska duhovnost zapažena po

mnogim zajedničkim molitvama i himnima i po mnogim i različitim novim iskustvima duhovnog zajedništva.

Obvezujemo se:

- da molimo jedni za druge i jedni s drugima, pošto je, u krajnjoj liniji, jedinstvo Crkve Isusa Krista Božji dar;
- da redovno održavamo ekumenska bogoslužja, da promičemo molitve i molitvena bogoslužja za jedinstvo kršćana;
- da u potrazi za zajedničkom ekumenskom duhovnošću učimo i znamo cijeniti bogoštovlja i ostale oblike duhovnosti različitih Crkava.

Zajedničko svjedočenje naše vjere

4. Suočeni napredovanjem sekularizma i padom kršćanskog duha u Europi, odlučujemo jačati jedni druge u zajedničkom svjedočenju naše vjere i zajedničkoj evangelizaciji (i misiji) Europe. Zbog toga je nužno vratiti povjerenje i razumijevanje među Crkvama kako bi se izbjegla natjecanja koja nanose bol i opasnosti novih podjela. Stoga je važno načiniti jasnu razliku između crkvenih zajednica i sekti.

Obvezujemo se:

- da ćemo o ovoj našoj misiji i evangelizacijskom radu razgovarati s drugim Crkvama koje nisu članice ovoga Savjeta;
- da nećemo navoditi ljude da mijenjaju svoju pripadnost određenoj Crkvi, da nikad nećemo koristiti fizičku silu, moralnu prinudu, psihološki pritisak niti materijalna sredstva da navedemo ljude na obraćenje;
- da ćemo podržavati obraćenje u Crkvama i omogućiti im da imaju otvorene kontakte jedni s drugima.

Za dijalog ne postoji alternativa

5. Glede različitosti naših teoloških i etičkih položaja od osnovnog je značenja iskustvo našeg zajedničkog pripadanja jedni drugima u Kristu, što već i sada imamo. Razlike u vjerovanju, naučavanju i moralnim pogledima doprinose podjelama među Crkvama. Da bismo povećali naše ekumensko zajedništvo, moraju se nastaviti naponi za postizanje konsenzusa u vjerovanju, jer zajedništvo među Crkvama može imati teološku osnovu samo u skladu s temeljnim istinama naše vjere. Radi toga nužno valja intenzivirati dijalog na različitim nivoima crkvenog života.

Obvezujemo se:

- da ćemo njegovati i produbljivati kulturu dijaloga unutar Crkava i među njima;
- uvjeravati se da su rezultati teoloških razgovora među našim Crkvama prihvaćeni na svim razinama crkvenog života i preuzimati posljedice takvih rezultata;

- nastaviti zajednički dijalog u kontraverznim slučajevima, osobito u odnosu na etička pitanja koja prijete da rascijepaju ekumensko zajedništvo.

III. EKUMENSKA ZAJEDNICA U SLUŽBI EUROPE

"Blago mirotvorcima: oni će se sinovima Božjim zvati!" (Mt 5,9)

6. Namjeravamo zajedno raditi na svim područjima u kojima imamo ista uvjerenja, zanemarujući neznatne razlike koje nas još uvijek potiču da radimo odvojeno, sve dok ne dostignemo cilj potpunog crkvenog ujedinjenja. Ovog načela ćemo se držati na svim područjima života Crkava u Europi.

Obvezujemo se:

- da ćemo jačati suradnju između Konferencije europskih Crkava (CEC) i Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE);
- da ćemo održavati ekumenske skupštine Europe;
- da ćemo na mjesnim, regionalnim, nacionalnim i međunarodnim razinama, u bilateralnim i multilateralnim razgovorima, pojasniti na kojim je načelnim tvrdnjama neizostavan sporazum i u kojim stvarima razlike ne vode podjelama i mogu se tolerirati;
- da ćemo pomagati razrješavanje sukoba među Crkvama i poraditi da među njima dođe do mira;
- braniti prava manjina i pomagati da se umanje nesporazumi i predrasude;
- poraditi da sve Crkve u svim našim zemljama imaju mogućnost javnog djelovanja.

Duša Europe

7. Crkve se zalažu za jedinstvo Europe. Ekumenizam za Europu znači da proces europske integracije nije ograničen na politiku i ekonomiju. Tako na temelju naše zajedničke vjere tražimo očuvanje "europske duše" zalažući se za vrijednosti kao što su pravda, sloboda, suradnja i solidarnost, pomažući na taj način da se te vrednote učine plodnima za zajednički život ljudi na ovom kontinentu.

Obvezujemo se:

- da ćemo promovirati jedinstvo Europe u svoj njenoj kulturnoj, etničkoj i religioznoj raznolikosti;
- da što je više moguće zajednički zastupamo odnos Crkava prema svjetovnim europskim ustanovama;
- da ćemo štiti osnovne vrijednosti od zloupotreba sa strane Vlada;
- da u Europi prepoznamo i jačamo našu odgovornost za sve ljude, posebno za siromašne u zemljama takozvanog "trećeg svijeta";
- da promoviramo ozračje mira, koje daje prednost nenasilnim sredstvima rješavanja sukoba.

Pomirenje ljudi i kultura, očuvanje tradicija

8. Mi, posebno u Europi, preuzimamo svoj dio odgovornosti oko pomirenja ljudi i kultura. Prihvaćamo raznovrsnost naših regionalnih, nacionalnih, kulturnih i religijskih tradicija kao nešto što umnogomu obogaćuje Europu. Usmjeravamo naše zajedničke napore prema vrednovanju i razrješavanju političkih i socijalnih pitanja u duhu Evanđelja.

Obvezujemo se:

- da ćemo poštivati ličnost i dostojanstvo ljudskog bića stvorenog na Božju sliku i jednakost svih ljudi; da ćemo čuvati i braniti ljudska prava i dizati svoj glas protiv nepravde;
- da ćemo promicati demokratske procese u Europi i socijalnu pravdu među svim ljudima;
- da ćemo ukinuti svaku vrstu nacionalne isključivosti i marginalizacije ako ljubav prema vlastitoj zemlji vodi ugnjetavanju drugih ljudi ili nacionalnih manjina;
- da ćemo promicati otvorenost prema sve većem broju stranaca, prema licima koja traže azil i prema izbjeglicama; da ćemo beskućnicima dati utočište i dom u Europi;
- da ćemo se zauzimati za prava koja bez razlike i diskriminacije pripadaju svakoj osobi, posebno jačajući mjesto i jednaka prava žena u svim područjima života i da ćemo podupirati dobrobit djece i obitelji;
- da ćemo dizati svoj glas protiv svakog oblika nasilja prema osobama, posebno prema ženama i djeci;
- da ćemo se zauzimati za očuvanje životne sredine za sva stvorenja, naročito za buduće naraštaje.

Njegovanje odnosa s drugim religijama

9. Postoji poseban smisao zajedništva između nas i izraelskog naroda, izabranog Božjeg naroda za sva vremena, ljudi Saveza i obećanja, od kojih je potekao Isus Krist. Zajedno s našom židovskom braćom i sestrama molimo se Bogu Abrahama, Izaka i Jakova. Istražujemo sve izljeve mržnje, progonstva i iskazivanja predrasuda upravljenih na račun Židova i zbog toga tražimo od Boga oprost i pomirenje. Podržavamo mnoge i raznolike oblike kršćansko-židovske suradnje. Sastajemo se s muslimanima i pripadnicima drugih religija u duhu poštivanja i uvažavanja i činimo napore za uzajamno razumijevanje.

Obvezujemo se:

- da ćemo priznavati i štiti slobodu savjesti i religije u cijelom čovječanstvu;
- da ćemo priznavati pravo svake osobe da traži istinu i svjedočanstvo te istine prema njegovoj osobnoj savjesti;
- da ćemo započeti, negovati i podržavati susrete, razgovore i druženja sa

zajednicama koje pripadaju drugim religijama i imaju drugačiji pogled na svijet.

"A Bog nade napunio vas svakom radošću i mirom u vjeri da izobilujete u nadi snagom Duha Svetoga." (Rim 15,13)

Geneva/St. Gallen, srpanj 1999.

.....

OČE NAŠ

Oče naš,
milostivo se osvrni na Tvoju djecu,
koji jesi na nebesima,
odvajkada do vajkada svestvorenog Svemira,
sveti se ime Tvoje
našim djelima a ne nedjelima.
Dodaj kraljevstvo Tvoje,
Obećanjem nama nevrijednima nakon grijeha
Praroditelja.
Budi volja Tvoja,
Usprkos svih naših tvrdokornosti slušaj za Tvoje
dobrote prema nama,
kako na nebu tako i na zemlji,
udijeli nam više vjere kako bi bilo manje pošasti
zla na ovoj zemlji.
Kruhu naš svagdanji daj nam danas,
ne samo u vidu zlatnih zrna pšenice nego i kruha
i vina sa Tvojega stola Gospodine,
i otpusti nam duge naše kako i mi otpuštamo
dužnicima našim,
zaboravi sve naše slabosti ne vrijedni svih Tvojih
milosti Bože.
I ne uvedi nas u napast,
mirno da prolazimo kraj svih kušnji ovoga svijeta
na putu ka vječnom zavičaju,
nego izbavi nas od zla,
prosvjetljenjem D u h a S v e t o g a, žrtvom na
križu za nas Tvoga jedinorođenca K r i s t a i
T v o j i m B o ž e beskrajnim razumijevanjem
za nas ljude.
Amen.
Neka bude tako.

U Subotici, Ponedjeljak 24. 05. 1999. godine

Srce Marijino 12. 06. 1999. godine

Samo sam običan čovjek,
dobri Oče na nebesima.
Oprosti ako sam nešto
u riječima učinio krivo.

Lazar Francišković

Mato Miloš, OCD

SVETA, JUBILARNA - 2000. GODINA

Jubilarna dvijetisućita godina znakovita je s više sadržaja i poruka.

To je:

- Godina ulaska u Treće tisućljeće;
- Godina Presvetog Trojstva;
- Godina Euharistije;
- Godina Velikog jubileja.

Crkva i sveukupno čovječanstvo pozvano je na produbljenje Otajstva Božjega u čitavoj povijesti, na ponovno preispitivanje svoga hoda u ovom posljednjem stoljeću i tisućljeću, poštivajući Božji plan spasenja, hvaleći ga i zahvaljujući samome Bogu na njegovoj skrbi i providonosnoj potpori, kako bismo i dalje mogli slijediti njegovu svetu volju.

Jubilarna godina je privilegirana prigoda za unapređenje nas samih; pomirenjem s Bogom i s braćom, prestankom naših grešnih navika i nagnuća, pouzdanjem u bolju budućnost i ostvarenjem svih naših dobrih zamisli u jedno izvorno i učinkovito kršćansko življenje.

Jubilarna godina je prava prigoda za čitanje, razmišljanje i molitvu, kako bismo ispravno shvatili smisao i povijest "Jubilarne godine"; njezinu osobitost i uvjete za dobivanje potpunog oprostata i način kako trebamo moliti za taj događaj.

Sveta Vrata - "Sancta Porta" u Bazilici sv. Petra u Rimu

I. ŠTO JE TO "JUBILEJ"?

"Jubilej" dolazi od hebrejske riječi "yobhel", što znači "rog za uzbunu i sazivanje naroda". U Levitskoj knjizi tako se naziva razdoblje od pedeset godina, a pedeseta je godina u svemu Izraelu bila proglašena uz zvuke rogova kao "milosna godina", ili godina odmora za zemlju, stoku i ljude. Te su se godine opraštali svi dugovi, oslobađali robovi, vršila međusobna izmirenja. Praksu jubilarnih godina, ali u izrazito duhovnom smislu, preuzela je i Katolička Crkva, proglašavajući ih svake 25. godine, ili u nekim posebnim zgodama, a naziva se i "sveta godina".

Jubilarna Godina je dakle godina radosti i sreće i to ne samo unutar naše duše, nego i na izvanjski način, jer svaka takva godina poziv je svima na obraćenje i milost, opipljivi i vidljivi događaj, kako to opisuje sv. Ivan Evanđelista: "Što bijaše od početka, što smo čuli, što smo svojim očima vidjeli i što su naše ruke opipale o Riječi života" (Iv 1,1). Sama riječ "jubilej" uključuje i druge vidove slavlja, religioznoga i svjetovnoga, ali uvijek s naglaskom radosti, jer se ono događa svakih 25 ili 50 godina u ljudskom životu, što je izvanredno i ne tako često.

1. Jubilarna godina prema Mojsijevom Zakonu

a) "**Subotna godina**". Gospodin Bog, poznavalac čovjeka, kojega je stvorio na svoju sliku i priliku, poznaje dobro sva čovjekova unutarnja dobra i zla nagnuća i što sve nosi u svome srcu. Čovjeka je stvorio za radosno življenje i rad, da sebi pribavlja zemaljska dobra i da ta dobra dijeli drugima, ali i da ima slobodnog vremena za odmor, za slavlje i zahvaljivanje Bogu. Zato je Mojsije na Sinaju proglasio narodu slavlje "subotne godine": "Kad uđete u zemlju koju vam dajem, neka ta zemlja održava Gospodnji subotni počinak. Šest godina zasijavaj svoju njivu, šest godina svoj vinograd obrezuj i beri njegov plod. Ali sedme godine neka i zemlja uživa subotni počinak, Gospodnju subotu: svoje njive ne zasijavaj niti obrezuj svoga vinograda. Što samo od sebe uzraste na tvojoj njivi nemoj žeti niti beri grožđe s neobrezane loze. Neke to bude zemlji godina počivanja. Zemljišni počinak neka vam priskrbi prehranu: tebi, tvome sluzi, tvojoj sluškinji, tvome najamniku koji s tobom živi; a i tvojoj stoci i zvjeradi u tvojoj zemlji neka njezini plodovi služe za hranu" (Lev 25,1-8).

b) "**Jubilarna godina**". Gospodin na Sinaju nastavi govoriti Mojsiju: "Nabroj sedam sedmica takvih godina, sedam puta sedam godina. Sedam sedmica godina iznosit će ti četrdeset devet godina. A onda zaori u trubu! U sedmome mjesecu, desetoga dana toga mjeseca, na Dan pomirenja, zatrubite u trubu širom svoje zemlje. Tu pedesetu godinu proglasite svetom! Zemljom proglasite oslobađanje svim njezinim stanovnicima. To neka vam bude jubilej, oprosna godina. Neke se svatko vaš vrati na svoju očevinu; neke se svatko vrati k svome rodu. Ta pedesetogodišnjica neka vam je jubilejska godina: nemojte sijati, nemojte žnjeti što samo od sebe uzraste niti berite grožđe s neobrezane loze. Jer jubilej vam mora biti svet" (Lev 25,8-13).

Ovaj sveti tekst ističe četiri vrlo važne socioreligiozne karakteristike koje se odnose na slavlje svete jubilarne godine:

1) *Počinak zemlje* (Lev 25,11-12). Ta pedesetogodišnjica neka vam je jubilejska godina. Nemojte sijati, nemojte žeti, nemojte brati. Pusti neka se zemlja odmara.

2) *Oslobođenje robova* (Lev 25,10). Proglasite pedesetu godinu svetom. Zemljom proglasite oslobađanje svim njezinim stanovnicima. Svatko neka se vrati k svome rodu. U knjizi Ponovljenog zakona piše: "Ako se tebi proda tvoj brat, Hebrejac ili Hebrejka, neka ti služi šest godina, a sedme ga godine otpusti od sebe slobodna... Sjećaj se kako si ti bio rob u zemlji egiptaskoj i kako te Gospodin Bog tvoj otkupio" (Pnz 15,12-13.15).

3) *Oproštenje dugova* (Pnz 15,1-2.11). "Na završetku sedme godine opraštaj dugove. Ovo neka bude opraštanje: neka svatko oprosti dužniku svoje potraživanje; neka ne utjeruje duga od svoga bližnjega ni od svoga brata, kad se jednom proglasi Gospodinovo opraštanje dugova. Možeš tražiti od tuđina, ali ono što se tvoga nađe kod tvoga brata, treba da otpustiš, da ne bude siromaha kod tebe... Čuvaj se da ti se u srcu ne porodi opaka misao te rekneš; Sedma se godina, godina otpuštanja dugova, već približuje i da prijekim okom pogledaš svoga siromašnog brata i ništa mu ne dadneš. On bi zazvao Gospodina protiv tebe i grijeh bi bio na tebi. Daji mu rado, a ne da ti srce bude zlovoljno kad mu daješ, jer će te zbog toga blagoslivljati Gospodin Bog tvoj, u svakom poslu tvome i u svakom pothvatu ruku tvojih."

4). *Povratak na očevinu* (Lev 25,13-15) "Te jubilejske godine neka se svatko vrati na svoju očevinu. Zato kad prodajete imanje svome sunarodnjaku ili kupujete od svoga sunarodnjaka, nemojte nanositi štete svome bratu!"

Kako vidimo, ovaj "Jubilejski zakon" je revolucionaran. On se temelji na promicanju dostojanstva ljudske osobe. Štiti zakon vlasništva na cijeloj zemlji. Zabranjuje razlike po klasama i umnažanje dobara na štetu siromaha. Poziva na vjernost jedinome i pravome Bogu, stvoritelju i osloboditelju. Zakonodavac ovoga zakona vodi se idealom bratstva i suživota što ga njegov izabrani narod treba obdržavati. Taj ideal je potpuno valjan i ispravan također i za nas danas.

II. ISUS ISTINITI I PRAVI "JUBILEJ" IZRAELA

Potaknut Duhom Svetim, Isus se uputi prema Galileji u grad Nazaret u kojemu je odrastao. Bila je subota. On uđe u sinagogu i ponudi se za čitanje svitka iz proroka Izaije. Razvije svitak i povišenim glasom stade čitati: "Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza. Posla me da donesem Radosnu vijest siromasima, da navijestim oslobođenje sužnjima i vraćanje vida slijepima, da oslobodim potlačene i da proglasim godinu milosti Gospodnje" (Lk 4,18-20).

Zatim smota svitak i stavi ga na stranu. Sve su oči bile uprte u njega. Pažljivo su slušali ove riječi koje nikada još nisu čuli u tom tonu, sasvim drugačijem od onoga kojima su pismoznanci čitali isti tekst. Isus sa svim autoritetom pravog Mesije, siguran u sebe, potpuno mirno reče: "Danas se ispunilo

ovo Pismo, koje ste čuli svojim ušima”.

Isus za sebe kaže:

- Ja sam taj čovjek pun Duha Svetoga.
- Ja sam pomazan i poslan propovijedati Radosnu vijest siromasima.
- Ja sam onaj koji oslobađa i oprašta.
- Ja sam prava godina milosti Gospodnje. Ja hodam među vama kao istiniti i pravi "Jubilej".

1) *Uznemirenost u sinagogi.* Luka nam vrlo živo opisuje sve ono što se dogodilo nakon Isusova očitovanja u sinagogi - da je on taj o kome govori prorok Izaija. Pismoznanci su uvrijeđeni jer se Isus pravi Bogom. Međutim, oni siromašni, prezreni, grešni i bačeni na rub društva osjetili su da je to pravi govor, da je to pravi čovjek, da je to Mesija koji oslobađa i ljubi. Oni su upravo zadivljeni onim što Isus govori i kako govori. Uz toga Isusa oni se osjećaju sigurnima; konačno je došao netko tko njih prihvaća i razumije. Oni mu odobravaju, a pismoznanci i farizeji ga odbijaju, na isti način kako su prolazili i drugi proroci kada su govorili pravu Božju istinu. To što je Isus tada izrekao u sinagogi, to je bio pravi i istiniti Jubilej. On je taj Jubilej.

2) *Jubilej milosti Gospodnje.* Isus je s nama uvijek kao pravi Jubilej. Njegov hod Palestinom nije bio ništa drugo nego vrijeme milosti Gospodnje. Gdje god je išao, mrtvi su uskrisivali, bolesni ozdravljali, a siromasima se propovijedala Radosna vijest. Čitavi Jubilej se odnosi na Isusovo mesijansko poslanje.

3) *Sveta ili Jubilarna godina.* Katolička Crkva je ustanovila "Godinu milosti", koju nazivamo "Svetom godinom" ili "Jubilejom". Prvu takvu Godinu ustanovio je papa Bonifacije VIII, godine 1300. Ona se sastojala u tome da se hodočasti na grobove svetih Apostola Petra i Pavla u Rimu i da se slavi svakih sto godina. Ta je Jubilarna godina uključivala i takozvani "Potpuni oprost", koji će u 16. stoljeću biti kamen spoticanja Luteru i njegovoj reformaciji.

"*Indulgentia*", ili "potpuni oprost", po katoličkoj nauci jest otpuštanje vremenitih kazni za grijehе koje bi grešnik morao ispaštati u čistilištu, premda je u ispovijedi zadobio odrješenje od smrtnog grijehа. Ta se kazna može ispaštati i na ovom svijetu posebnim pokorama. Teolozi su tvrdili da postoji posebna "riznica zasluga" Kristovih i svetaca iz koje papa "vlašću ključeva" može dijeliti grešnicima oproste tih kazni uz uvjet da ih na neki način, pokorom, mrtvenjem, dobrim djelima zasluže. Pri tome je katkad u povijesti Crkve dolazilo i do zlouporabe te su se oprosti davali i za novac, na primjer, u svrhu gradnje crkve sv. Petra u Rimu, što je bio i povod Luterovu protestu.

4) *Način slavljenja Jubileja.* Kako smo već rekli, početak Jubileja u katoličkoj Crkvi slavio se svakih sto godina. Papa Klement VI. svojim dekretom propisuje da se Jubilej može slaviti svakih pedeset godina počevši od godine 1350. Kasnije je papa Pavao II. uveo slavlje Jubilarne godine svakih dvadesetpet godina. Tako imamo dvije vrste slavljenja Jubilarne godine: *redovite i izvanredne*. Redovita Jubilarna godina se slavi u Rimu svakih dvadesetpet godina, početkom Prve večernje Rođenja Isusa Krista, a završava sljedeće

godine na Božić. Čitava ta godina zove se "SVETA GODINA". Takvu Jubilarnu godinu papa posebnim pismom, koje se zove "Bula", proglašava u svim katoličkim biskupijama svijeta.

Izvanredna Jubilarna godina, kako i sama riječ kaže, slavi se na izvanredan način i u izvanrednim prilikama, kao što su: svečane godišnjice, posveta novoga pape i slično.

Bazilika sv. Petra

Evo kratkog povijesnog prikaza slavljenja Jubilarne godine:

- 1300. Papa Bonifacije VIII. ustanovljuje prvu Jubilarnu godinu.
- 1350. Papa Klement VI. prima više od jednog milijuna hodočasnika u Rimu.
- 1390. Pape Urban VI. i Bonifacije IX. propisuju da se za vrijeme hodočašća u Rim moraju posjetiti sve četiri rimske bazilike: sv. Petra, sv. Ivana Lateranskog, sv. Marije Velike i sv. Pavla izvan zidina.
- 1400. Papa Bonifacije IX. predsjedava Jubileju.
- 1325. Papa Martin V. vrlo oskudno slavi Jubilarnu godinu.
- 1450. Papa Nikola V. doživljava veliki val hodočasnika iz cijele Europe.
- 1475. Pape Pavao II. i Siksto IV. počinju ciklus Jubilarne godine svakih 25 godina.
- 1500. Papa Aleksandar VI. uvodi ceremoniju otvaranja "Svetih Vrata".
- 1525. Papa Klement VII. suočava se s početkom Reforme.
- 1550. Pape Pavao III. i Julije III. - ništa osobito.
- 1575. Papa Grgur XIII. podupire katoličku Reformu.
- 1600. Papa Klement VII. slavi Jubilarnu godinu na najsvečaniji način.

1625. Papa Urban VIII. daje dozvolu da klauzurne redovnice, bolesnici i zatvorenici mogu dobiti potpuni oprost bez dolaska u Rim.
1650. Papa Inocencije X. poznat je po vanjskom slavlju Jubilarne godine.
1675. Papa Klement X. glasovit je po najsvečanijem slavljenju Jubileja.
1700. Pape Inocencije XII. i Klement XI. - ništa osobito.
1725. Papa Benedikt XIII. propisuje uvjete za dobivanje potpunog oprosta.
1750. Papa Benedikt XIV. propisuje definitivan ceremonijal slavlja.
1775. Pape Klement XIV. i Pijo IV. - slab odaziv na slavlje Jubileja.
1800. Nije bilo proslave Jubilarne godine radi okupacije Rima od Napoleona.
1825. Papa Leon XII. - jedino slavlje Jubileja tog stoljeća.
1850. Nije se slavio Jubilej poradi političke situacije u Italiji.
1900. Papa Leon XIII. završava Jubilarnu godinu Posvetom 20. stoljeća Kristu Otkupitelju.
1925. Papa Pijo XI. slavi Jubilarnu godinu kao komemoraciju, 1900. godinu Otkupljenja.
1950. Papa Pijo XII. proglašava dogmu Uznesenja Marijina na nebo.
1975. Papa Pavao VI. - veliki pokret buđenja mladeži prema vjeri.
1983. Papa Ivan Pavao II. slavi komemoraciju, 1950. godišnjicu Otkupljenja.
2000. Papa Ivan Pavao II. - posljednja Sveta godina u ovom stoljeću.

III. JUBILEJ 2000. GODINE

1) *Živimo u nadi*

U svojoj enciklici *"Nadolazak trećeg tisućjeća"* papa Ivan Pavao II. podsjeća nas na riječi proroka Izaije, definirajući ovaj Jubilej kao *"Godinu milosti Gospodnje"*. To Papino Pismo daje nam nadu u:

- Godinu oproštenja grijeha i svih kazni za grijehe.
- Godinu pomirenja svih sukobljenih.
- Godinu porasta obraćenika.
- Godinu sakramentalne i izvansakramentalne pokore.
- Godinu u kojoj ćemo više pokazivati našu radost. Sjetimo se da riječ *"jubilej"* označava *"radost"*. Ta radost ne treba biti samo unutarnja, nego i na izvanjski način očitovana.

Papa ističe da je ovaj Jubilej, koji je pred nama, na neki način jednak i izvanredan. Crkva moli Gospodina da "izvede jedinstvo unutar svih kršćana... Izražavamo želju da ovaj Jubilej bude pogodna prilika za plodnu suradnju u povezivanju toliko stvari koje nas ujedinjuju, a kojih je sigurno više od onih koje nas dijele" (TMA br. 16). Svi smo pozvani na veliku krepost kršćanske nade u bolje sutra.

"Sveta Vrata Jubileja 2000. godine", ističe Papa, trebaju biti simbolički na najsvečaniji način otvorena, "jer će čovječanstvo došavši do svoga cilja, za

leđima ostaviti ne samo jedno stoljeće, nego tisućljeće. Dobro je da Crkva uđe u taj prolaz s jasnom sviješću onoga što je proživjela u tijeku deset posljednjih stoljeća. Ona neće moći prijeći prag ovog tisućljeća a da ne potiče svoje sinove da se u pokori čiste od grešaka, nevjernosti i nedosljednosti, zakašnjenja. Priznati jučerašnje propuste čin je iskrenosti i hrabrosti" (TMA br. 33).

a) "*Jubilej 2000. godine*" u prvom redu slavimo na prijelazu iz jednog tisućljeća u drugo. Dvjetisuće godina od rođenja Spasitelja Isusa Krista predstavlja jedan zaista izvanredan Jubilej, drugačiji od svih do sada. I to ne samo radi nas kršćana, već i poradi cijelog čovječanstva, pružajući svjedočanstvo nas kršćana u ovih dvjetisuće godina. Značenje ovog događaja, isteka tolikih godina od dolaska Isusova na svijet, odnosi se i na kalendar kojega slijedi većina čovječanstva. To je događaj ne samo kao znak neusporedivog doprinosa čovječanstvu, nego i kao sveopće povijesno značenje Kristova rođenja kojega ćemo slaviti.

b) "*Jubilej 2000. godine*" poklapa se s etapom najvišeg ljudskog dostignuća koje je ikad viđeno. Znanost i tehnika dospjele su na sam vrh ljudskih snova. Ljudski izum raste iz dana u dan. Malo pomalo ruše se granice koje dijele narode. Informacije se ostvaruju na brzi način preko planeta. U jednom takvom svijetu logično je da ovakva svečanost, kakvu očekujemo, uskoro traži i svoj odjek i prodor u svijet više nego ikada. Bez sumnje, prva strana medalje Društva 2000. godine može itekako doprinijeti ovoj proslavi na sveobuhvatni način.

c) "*Jubilej 2000. godine*" otkriva svoje drugo lice medalje. Unatoč tolikom napretku znanosti i tehnike, ljudsko društvo pokazuje i svoje nesigurnosti i ljudsku bijedu. Dok s jedne strane kugle zemaljske mnogi žive u izobilju, s druge strane mnogi trpe bijedu i glad. Usprkos tolikim međunarodnim, nacionalnim i lokalnim organizacijama, mnogi su na rubu egzistencije. I pored tolike slobode savjesti na sve strane buja fenomen religioznog fundamentalizma. Toliko mnogo se govori o miru a na sve strane pojavljuju se ratovi. Svijet je globalno selo, a ipak raste isključivi nacionalizam, rasizam i ksenofobija. Živimo u svijetu takozvane zaštite i sigurnosti života, a uništava se priroda, njezini resursi i manipulira se genetikom.

d) Konačno, ovo je *Jubilej Crkve* koja je, s jedinstvenim događajem stoljeća II. vatikanskim saborom, otvorila svoje srce Duhu Svetom kao i svoja vrata čitavom svijetu.

Drugim vatikanskim saborom započela je era zbližavanja svih kršćanskih i nekršćanskih konfesija, kao i dijalog s nevjerujućima. Promiču se mir i rješenja svih ljudskih problema u suradnji sa svim ljudima dobre volje. Stoga je ovaj "*Jubilej 2000. godine*", kao ni jedan prijašnji, uistinu "*Godina milosti Gospodnje*".

2) Kršćani u pripremi pred "*Jubilej 2000.*"

S naše strane, u pripravi za nadolazeći Jubilej, potrebno je uočiti dvije stvari: *djelovanje milosti Božje i naše priznanje grijeha.*

a) *Djelovanje milosti*. Papa ističe u svome Pismu da Jubilej iznad svega bude hvala i zahvaljivanje na svim Božjim darovima i milostima. Za dar Utjelovljenja svoga Sina Isusa Krista i dar Otkupljenja što nam je Krist pribavio. Svi kršćani trebaju biti zadivljeni pred tom činjenicom. Za dar Crkve, sakramenata ili znakova po kojima postizemo intimno sjedinjenje s Bogom i jedinstvo čitavog ljudskog roda. Za plodove zrele svetosti i života tolikih muževa i žena te generacija koje su se spremno otvorile djelovanju Duha Svetoga. Za oproštenje tolikih grijeha i radost zbog mnogih obraćenika koji su prihvatili "Godinu milosti Gospodnje".

b) *Priznanje naših osobnih i kolektivnih grijeha*. Potrebno je pokajanje i priznanje "mea culpa". Crkva, premda sveta po svome ucjepljenju na Krista, ne bježi od pokore. Ona priznaje svoje grijehe i propuste pred Bogom i pred svim ljudima, potomcima grešnika. Stoga će, kaže Papa, "Sveta Vrata" u bazilici sv. Petra u Rimu biti otvorena na Badnjak, na najsvečaniji način kao nikada do sada, da se istakne otvorenost i priznanje svetosti i grešnosti ne samo u prošlom stoljeću, nego i u čitavom prošlom tisućljeću. Crkva smo svi mi kršteni u ime Isusa Krista i stoga sa svom iskrenošću i savjesnošću zahvaljujemo Bogu za sve što smo dobro učinili i kajemo se za sve što smo grijehom propustili i tako iznakazili pravo lice Crkve kroz cijelo tisućljeće. Ne smijemo prijeći i zasjeniti novo tisućljeće, a da se svi sinovi i kćeri Crkve ne očiste i ne pokaju za sve propuste, nehajnosti i nevjernosti tokom tolikih stoljeća Crkve. Što su bili veći naši grijesi i propusti, toliko treba biti veća naša pokora i pokajanje te obraćenje.

3) Ispit savjesti

Ne možemo ne priznati da ovih prošlih dvijetisuće godina crkvenog zajedništva nije prošlo bez grijeha i žalosnih događaja svih nas, čije posljedice još i sada ispaštamo. Podjela kršćana je krucijalno pitanje za evanđeosko svjedočenje u svijetu. Isto tako znamo da je konačno jedinstvo svih kršćana dar Duha Svetoga. Stoga je naša prvenstvena zadaća kršćana da živimo i promičemo jedinstvo Duha 2000. godine. Završetak drugog tisućljeća treba nas osobito animirati za jedan temeljiti ispit savjesti za sve prošle propuste, kako bismo se mogli predstaviti i pokajati na ulasku u treće tisućljeće ne odmah s potpunim jedinstvom, već nadilaženjem svih žalosnih podjela u Crkvi.

Drugo žalosno poglavlje, na kojega nas poziva Papa da se ispitamo i s otvorennošću mu pristupimo, jest problem nasilja u borbi protiv zla. Bilo je prilika i metoda kada smo i mi kršćani postupali više s nasiljem i netolerancijom, a nismo postupali po primjeru našega Gospodina Isusa raspetoga, koji je ponizno i strpljivo s ljubavlju nadvisio sve protivštine i sva nasilja i zla njemu nanesena. Koncil nas uči: "Istina se ne nameće silom, nego samom istinom" (DH br. 1).

Svi trebamo poželjeti u ovoj "Godini milosti Gospodnje" da u poniznosti pred Gospodinom prihvatimo odgovornost za sva zla počinjena u prošlom vremenu. Ne smijemo prešutjeti ni vjersku indiferentnost koja je zahvatila

Bazilika sv. Marije Velike

mnoge današnje suvremenike, koji žive kao da nema Boga ili se oslanjaju na neku besplodnu i praznu religioznost. Tu je i naša odgovornost i suradnja s totalitarnim režimima koji krše najosnovnija ljudska prava. Naš ispit savjesti treba ići i k tome da vidimo kako smo prihvatili, studirali i u praksu primijenili ono što nas uči II. vatikanski koncil. Da li nam je Riječ Božja bila nadahniteljica naših misli i naših djela? Da li smo uistinu živjeli liturgijski život kao izvor i vrhunac našega crkvenog života? Jesmo li uistinu živjeli i bili otvoreni za dijalog u poštivanju i srdačnosti sa svijetom koji nas okružuje? Sve su to pitanja za jedan temeljiti ispit savjesti na pragu trećeg tisućljeća.

4) Pregled programa za Jubilarnu godinu

- ❖ Na Badnjak, 24. prosinca 1999. - svečano otvaranje "Svetih Vrata" u bazilici sv. Petra u Rimu
- ❖ 25. prosinca 1999. - otvaranje "Svetih Vrata" bazilike sv. Ivana Lateranskog u Rimu i sv. Marije Velike. Otvorenje Jubileja u Svetoj Zemlji i čitavom svijetu
- ❖ 31. prosinca 1999. - bdjenje i molitva za ulaz u 2000. godinu u bazilici sv. Petra u Rimu
- ❖ 2. siječnja 2000. - Jubilej za djecu u bazilici sv. Petra u Rimu
- ❖ 18. siječnja 2000. - Molitvena osmina za jedinstvo kršćana i otvorenje "Svetih Vrata" bazilike sv. Pavla izvan zidina u Rimu
- ❖ 28. siječnja 2000. (spomendan sv. Efrema) - liturgija na istočno-sirskom obredu
- ❖ 11. veljače 2000. (blagdan Lurdske Gospe) - Jubilej za bolesnike
- ❖ 18. veljače 2000. (blagdan blaženog fra Anđelika O.P.) - Jubilej za umjetnike

- ❖ 20. veljače 2000. - Jubilej đakona
- ❖ 25-27. veljače 2000. - Kongres o praktičnoj primjeni II. vatikanskog koncila
- ❖ 8. ožujka 2000. (Pepelnica) - Traženje oprosta za grijeha počinjene protiv Židova
- ❖ 25. ožujka 2000. (Navještenje Gospodinovo) - slavlje po čitavom svijetu za dostojanstvo žene
- ❖ 10. travnja 2000. - Jubilej za emigrante, izbjeglice i prognanike
- ❖ 18. travnja 2000. - slavlje sakramenta Pokore
- ❖ 22-23. travnja 2000. (USKRS) - slavlje Sakramenata kršćanske inicijacije
- ❖ 1. svibnja 2000. (blagdan sv. Josipa radnika) - Jubilej za radnike
- ❖ 18. svibnja 2000. - Jubilej za kler
- ❖ 25. svibnja 2000. - Jubilej za znanstvenike
- ❖ 4. lipnja 2000. - Jubilej za novinare
- ❖ 11. lipnja 2000. (Duhovi) - Molitveni dan za suradnike različitih religija
- ❖ 9. srpnja 2000. - Jubilej za zatvorenike u svijetu
- ❖ 15-20. kolovoza 2000. - 15. svjetski Dan mladeži
- ❖ 10. rujna 2000. - Jubilej sveučilišnih studenata
- ❖ 15-24. rujna 2000. - Mariološki Kongres
- ❖ 17. rujna 2000. - Jubilej za osobe treće dobi
- ❖ 3. listopada 2000. - Dan dijaloga između kršćana i Židova
- ❖ 8. listopada 2000. - Jubilej biskupa
- ❖ 14-15. listopada 2000. - Jubilej obitelji
- ❖ 20-22. listopada 2000. - Kongres misionara
- ❖ 22. listopada 2000. - Misijski Dan
- ❖ 29. listopada 2000. - Jubilej sportaša
- ❖ 5. studenoga 2000. - Jubilej političara
- ❖ 12. studenoga 2000. - Jubilej zemljoradnika
- ❖ 19. studenoga 2000. - Jubilej policije i vojske
- ❖ 24-26. studenoga 2000. - Kongres o laičkom apostolatu
- ❖ 17. prosinca 2000. - Jubilej kazališnih radnika i glumaca
- ❖ 31. prosinca 2000. - Bdjenje i molitva za ulazak u treće tisućljeće
- ❖ 5. siječnja 2001. - Zatvaranje "Svetih Vrata" svih triju bazilika u Rimu, osim sv. Petra, te zatvaranje Jubileja u Svetoj Zemlji i mjesnim crkvama
- ❖ 6. siječnja 2001. - Zatvaranje "Svetih Vrata" u bazilici sv. Petra u Rimu

IV. "POTPUNI OPROST"

1. *Uvjeti za dobivanje "potpunog oprosta"*

Sveti otac Ivan Pavao II. objavio je bulu "*Incarnationis mysterium*" 29. rujna 1998. godine za Jubilejsku 2000. godinu, u kojoj takozvana "*Apostolska Pokorničarnica*", po želji i odredbi samoga Svetoga Oca, određuje disciplinu i uvjete za dobivanje jubilarnog "*potpunog oprosta*".

Svi vjernici katoličke Crkve koji se dobro pripreme mogu tokom cijele Jubilarne godine dobivati potpuni oprost prema specifičnim uvjetima.

Što je to "*Indulgentia ili oprost*"? Indulgencija ili oprost sastoji se u otpuštanju vremenite patnje zbog već oproštenih grijeha koje Crkva daje po određenim uvjetima zahvaćajući iz blaga koje predstavljaju neizmjerne Kristove zasluge. Bog u ljudski život zahvaća svojim milosrđem, oslobađa raskajanog grešnika od negativnih posljedica ili "*ostataka*" svakoga grijeha i pomaže mu da živi u ljubavi a ne u neredu zla. Ta je mogućnost ponuđena onima koji izvrše djelo ili čin kajanja (primjerice hodočašće) Crkve, koja je zajedništvo života s Bogom i s ljudima, i koja k Bogu uzdiže svoj učinkoviti zagovor vezom koja sve ujedinjuje s Kristom. Snagom zajedništva svetih koje je na snazi među svim vjernicima moguće je pozvati se na Božje milosrđe i za sve naše pokojne koji još nisu u njegovoj slavi. Dar oprosta pretpostavlja iskreni i duboki put pokajanja i pokore, pravo unutarnje *obraćenje srca* koje se očituje u sakramentu pomirenja (ispovijedi) i koje se upotpunjuje sudjelovanjem u euharistijskoj gozbi, tj. pričesti. Tako do svoga upotpunjenja dolazi upravo gestom vrhovnoga milosrđa Božjega posredstvom Crkve. To nije nikakva "*trgovina*" ili "*zarada*" za Crkvu, a još manje "*popust*" kojim bi se moglo izbjeći ono što je kod oprosta i u oprostima najosnovnije, **iskreno obraćenje**. Iako se kroz cijelu Jubilarnu godinu može dobiti potpuni oprost uz određene uvjete, Crkva određuje da se samo jednom na dan može dobiti takav oprost.

Ova dva važna momenta za dobivanje potpunog oprosta: **skrušeno pokajanje i ispovijed te euharistija, tj. pričest**, čine nas svjedocima jedinstva s Crkvom, koje se očituje molitvom na nakanu Svetoga Oca pape (Vjervanje, Oče naš, Zdravo Marijo i Slava Ocu), te djela milosrđa i ljubavi. Ti čini trebaju biti popraćeni iskrenim obraćenjem srca koje nas uvodi u zajedništvo s Kristom po sakramentima. U stvari sam Krist je naš oprost i "*smilovanje za naše grijeha*" (1 Iv 2,2). Vjerničko srce ispunjeno Duhom Svetim, koji je "*oproštenje svih naših grijeha*", ispunja svakoga sinovskim pouzdanjem u susretu s Bogom, Ocem milosrđa. Iz tog susreta rađa se u srcu čovjeka obraćenje, obnova crkvenog zajedništva i ljubav prema braći ljudima.

Za ovaj Veliki jubilej 2000. godine, Crkva propisuje određene norme po kojima će se moći ravnati ispovjednici. Postoje i određene norme po kojima će moći postići potpuni oprost: klauzurne redovnice, bolesnici, zatvorenici i svi oni koji iz bilo kojeg razloga ne mogu posjetiti crkvu ili kapelu. Svi takvi koji ne mogu posjetiti crkvu ili kapelu svoga mjesta, moći će postići potpuni oprost ispovjeđu i pričešću, ako se duhovno sjedine darivajući Bogu iz ljubavi svoje molitve, bolesti i trpljenje. Poštivajući određene norme, svi vjernici katoličke Crkve mogu dobiti potpuni oprost na sljedećim mjestima:

a) Rim

Hodočasnici koji hodočaste u Rim trebaju pohoditi jednu od četiri patrijarhijskih bazilika: sv. Petra, sv. Ivana Lateranskog, sv. Marije Velike i sv. Pavla izvan zidina, sudjelujući na svetoj misi ili drugim liturgijskim slavljenjima, kao što su Jutarnja ili Večernja molitva, molitva sv. Krunice, Križnog puta ili kojeg marijanskog Himna. Oni koji pohode u grupi ili pojedinačno jednu od spomenutih četiriju bazilika u Rimu i ostanu jedno duže vrijeme u adoraciji ili duhovnom razmatranju, trebaju izmoliti Oče Naš, Vjervanje ili koju *marijansku molitvu*,

za dobivanje potpunog oprosta. Izvanredna prilika za hodočasnike ovog Velikog jubileja bit će i pohod ostalim manjim bazilikama u Rimu: Bazilika sv. Križa Jeruzalemskog, Bazilika sv. Lovre na groblju Verano, Svetište Gospe od Božanske Ljubavi i kršćanske Katakombe.

b) Sveta Zemlja

Postupajući prema odrednicama Crkve u svezi dobivanja potpunog oprosta, hodočasnici u Svetu Zemlju trebaju pohoditi Baziliku Svetoga Groba u Jeruzalemu, Baziliku Rođenja Isusova u Betlehemu ili Baziliku Navještenja Isusova u Nazaretu. Svi hodočasnici u Svetu Zemlju trebaju se skrušeno ispovjediti, slaviti svetu misu i pričestiti se, te na nakanu Sv. Oca pape izmoliti *Oče naš, Vjerovanje, Zdravo Marijo i Slava Ocu* za dobivanje potpunog oprosta.

c) Biskupijske crkve ili katedrale

Vjernici koji hodočaste u svoju mjesnu biskupijsku crkvu, katedralu, ili crkvu koju je odredio mjesni biskup za svoju biskupiju (marijansko svetište), mogu također dobiti potpuni oprost za sebe i za svoje pokojne ako se ispovjede, slave svetu misu i na njoj se pričeste, obave Križni put ili druge pobožnosti. Hodočasnici u katedralu ili marijanska prošteništa u svojoj biskupiji, nakon razmatranja, liturgijskog slavlja i drugih pobožnosti trebaju izmoliti *Oče naš, Vjerovanje, Zdravo Marijo i Slava Ocu* na nakanu Sv. Oca pape za dobivanje potpunog oprosta.

d) Župne crkve i kapele

Vjernici, bolesnici, starci, invalidi i drugi koji ne mogu ići iz svojih kuća niti hodočastiti, neka znaju da je Krist uvijek s njima nazočan u bolima i patnjama i uvijek prima sva njihova trpljenja i bolesti koje oni iz ljubavi podnose (usp. Mt 25,34-36). Svi oni mogu također dobiti potpuni oprost ako se ispovjede i pričeste, te izmole na nakanu Sv. Oca pape *Oče naš, Vjerovanje, Zdravo Marijo i Slava Ocu*. Takav oprost mogu dobiti kroz cijelu Jubilarnu godinu, ali samo jednom na dan. Vjernici koji su spriječeni bilo kojim razlogom ići na hodočašće u svojoj biskupiji ili na sveta mjesta u Rim ili Svetu Zemlju, mogu dobiti potpuni oprost ako pohode svoju župnu crkvu, ispovjede se, slave svetu misu i pričeste se, te izmole molitve na nakanu Sv. Oca pape, kako je već gore navedeno.

e) Potpuni oprost se može dobiti i na ovaj način:

Samoinicijativno u duhu pokore i obraćenja, vjernici mogu nenametljivo i u skrovitosti svoga srca izvršiti različita djela pokore i mrtvenja: odricanjem na dan od pušenja, alkoholnih pića; prakticirajući post prema vrhovnim odredbama Crkve i odredbama Biskupskih konferencija, post o kruhu i vodi; davanjem novca siromasima i potrebnima, napuštenoj djeci, hendikepiranim osobama i mladeži, potrebama starih i nemoćnih; davanjem pomoći strancima i stradalnicima od elementarnih i drugih nepogoda; pomaganjem siromašnima u dalekom svijetu i davanjem za misije. Ima toliko prigoda i prilika za pokoru i tiho mrtvenje tokom cijele Jubilarne godine, kojima Duh Sveti nadahnjuje pojedince i zajednice, a za uzvrat Gospodin Milosrđa pruža k nama svoju očin-

sku ruku i grli nas, jer vidi da smo spremni na obraćenje srca i za milosrdnu ljubav prema braći ljudima, te nam podjeljuje preko Crkve svoj "potpuni oprost".

Bazilika sv. Ivana Lateranskog

V. SVETA GODINA I HODOČAŠĆA

Riječ "hodočašće" dolazi od riječi: hodati, ići k nekome ili doći do nekoga. Hodočastiti znači **hodati**. Praksa hodočašća poznata je još od najstarijih vremena. Mojsijev Zakon je propisivao pobožnim Židovima tri puta godišnje hodočastiti u sveti grad Jeruzalem: o Pashi, o Pedesetnici i o blagdanu Sjenica. Tako je i sam Isus s dvanaest godina s Marijom i Josipom hodočastio u jeruzalemski Hram, gdje su ga njegovi roditelji tražili puna tri dana. Sva tri godišnja hodočašća podsjećala su Židove na put do Obećane Zemlje. Pasha je označavala prijelaz preko Crvenog mora. Blagdan Pedesetnice podsjećao je Židove na podnožje Sinaja i sklapanje Saveza, a blagdan Sjenica ih je podsjećao na četrdesetogodišnji boravak u pustinji na putu prema Obećanoj Zemlji.

Kršćanski život je također "hodočašće" prema nebeskom Jeruzalemu, popraćen raznim pobožnostima. Ono simbolizira:

- Naše stanje "stranaca i hodočasnika" na ovoj zemlji;
- Prolaznost ovozemskog boravka;
- Svršetak zemaljskog života;
- Povijest našeg zvanja i poziv da ga ispravno ostvarimo na zemlji;
- Naše hodočašće prema Nebeskom Gradu;
- Molitvu za naše oprostjenje i mir.

Jedan od Psalama pjeva: "Obradovah se kad mi rekoše, hajdemo u Dom Gospodnji!" (Ps 126).

Hodočasnik sa svoje strane:

- zna da je taj put dug, strm i težak, ali ga može savladati;
- taj put se sastoji od mrtvenja, žeđi i nesigurnosti;
- hodočasnik privlači hodočasnika na isti put. On je učitelj i učenik;
- hodočasnik razmatra, moli, motri, traži oprost za svoje grijehе, moli za pomoć u teškoćama života, prima milost, slavi Gospodina i zahvaljuje za sva dobra na tom putu;
- hodočasnik je poput učenika na putu u Emaus: sluša riječ Božju, gori mu srce od te riječi sve dok ne stigne na cilj;
- hodočasnik na koncu prepoznaje svoga Gospodina u lomljenju kruha, hrani se kruhom i nastavlja svoj put navještaja divnih djela Božjih.

Naša epoha je također hodočasnička epoha. Putuje se na sve strane, u sva svetišta diljem svijeta. Putuje se lakše i komotnije, avionima, vlakovima, autima, autobusima i drugim prijevoznim sredstvima. Čovjek putuje da nešto novo vidi, nađe, na nekoliko dana promijeni svoj redoviti boravak i nađe mira na svetim mjestima. Putuje se u Rim, Svetu Zemlju, Lurd, Fatimu, Čenstohovu, Mariju Bistricu, Aljmaš i druga marijanska svetišta. I u našim biskupijama imamo mogućnosti hodočastiti na sveta mjesta: u naše katedrale, vlastitu župnu crkvu svake nedjelje, pristupiti krsnom zdencu gdje smo bili preporođeni na božanski život, nekom samostanu, kapelici... Na svim tim mjestima možemo si predstaviti sliku Isusovih učenika koji su se okupljali oko njega, a to smo sada mi, njegovi učenici. Na svim tim mjestima možemo zadobiti "potpuni oprost" Jubileja 2000. godine.

VI. CIJELE "JUBILARNE GODINE" MOLIMO NA NAKANE:

1) Za oprost duguva

Započnimo učinkovitu molitvu kako nas nadahnjuje Sveto pismo u ovom slavlju Jubilarne godine, za oprost duguva siromašnih zemalja. Prošle su godine i stoljeća koja opterećuju svijet problemom duguva zemalja Trećeg svijeta. Zemlje Trećeg svijeta su se našle u velikim teškoćama, kao što su korupcija, ekonomska, ideološka i politička ovisnost bogatih, kriza identiteta te guranje tih ljudi na sam rub društva. Jednom riječi, to su robovi dužnici koji nemaju čime podmiriti svoje dugove. Kršćanska i ljudska pravda zahtijevaju u ovom trenutku nadolazećeg trećeg tisućljeća, vapijući glas molitve Svevišnjemu za one koji trpe glad i siromaštvo i ozbiljni pristup opraštanjem duguva.

Prisjetimo se te tragične situacije u svjetlu Riječi Božje: "Na završetku sedme godine opraštaj dugove. Ovako neka bude opraštanje: neka svatko oprost dužniku svoje potraživanje; neka ne utjeruje duga od svoga bližnjega

ni od svoga brata, kad se jednom proglasi Gospodnje otpuštanje dugova. Kako siromaha nikada neće nestati sa zemlje, zapovijedam ti: širom otvaraj svoju ruku svome bratu, svome siromahu i potrebitu u svojoj zemlji" (Pnz 15,1-2.11). Kod sv. Luke čitamo: "Kada molite ovako govorite: Oče, neka se sveti ime tvoje! Neka dođe kraljevstvo tvoje! Kruh naš svagdanji daj nam svaki dan! Oprosti nam naše grijehе, jer i mi opraštamo našim dužnicima" (11,2-5).

Prema ekonomskim statistikama, zemlje Trećeg svijeta, osobito Afrika, imaju preko 350 milijardi dolara duga. Zemlje Južne Amerike također su u dugovima i ovisnosti od bogatih kompanija koje ih iskorištavaju kao jeftinu radnu snagu za svoje bogaćenje. Takozvane zemlje u tranziciji, gdje spadamo i mi, ništa bolje ne prolaze, niti same sebi mogu pomoći. Ne preostaje nam, dakle, ništa drugo doli strpljivo moliti i raditi na opraštanju dugova svih i poboljšanje ekonomske situacije.

2) Za oslobođenje svih robova

Proglašavajući Jubilarnu godinu, Mojsije je Izraelcima naredio da oslobode svoje robove, ako žele slaviti Jubilej. Naša povijest je obilježena također i robovlasničkim sistemom. Poznato nam je da je 1833. godine u Engleskoj zabranjeno držati robove, što je još u Europi postojalo. Godine 1948. i 1956. konačno je ukinuto ropstvo Deklaracijom o ljudskim pravima, paragraf 4.

U Levitskom zakoniku piše: "Tu pedesetu godinu proglasite svetom. Zemljom proglasite oslobađanje svim njezinim stanovnicima. To neka vam bude Jubilej, oprosna godina. Neka se svatko vrati na svoju očevinu; neka se svatko vrati svome rodu" (25,10).

U knjizi Ponovljenog zakona Mojsije je propisao: "Ako se tebi proda brat tvoj, Hebrejac ili Hebrejka, neka ti služi šest godina, a sedme ga godine otpusti od sebe slobodna. Kad ga slobodna od sebe otpustiš, ne šalji ga praznih ruku. Daruj ga čime između stoke tvoje, s gumna svoga i iz badnja svoga; čime te već Gospodin Bog tvoj, blagoslovio, od toga i njemu daj. Sjećaj se kako si bio rob u zemlji egipatskoj, i kako te Gospodin Bog tvoj, otkupio. Zato ti ovo zapovijedam danas" (15,12-13.15).

A Izaija prorok kaže: "Ovo je post koji mi je po volji, riječ je Gospodina Boga; kidati okove nepravедne, razvezivati spone jarmene, puštati na slobodu potlačene; slomiti sve jarmove" (58,6).

Deklaracijom o ljudskim pravima iz godine 1948. i 1956. ukinut je robovlasnički sistem u svijetu, ali se mora priznati da on postoji još i danas u raznim oblicima koji se itekako toleriraju. Spomenimo samo neka robovanja danas: **seksualno robovanje**. Na tisuće dječaka i djevojčica, adolescenata i mladih obiju spolova prodaju se i trguje se s njima na tržištu prostitucije, u Južnoj Americi, Tajlandu, Filipinima, Bangladešu i drugim zemljama.

Robovanje radom u domaćinstvima. Mnoga djeca, adolescenti moraju kao robovi obavljati poslove po kućama, uz mizernu plaću svojih gospodara koji ih prodaju drugim bogatašima.

Djeca robovi rada. U Trećem i Četvrtom svijetu na tisuće djece moraju kao robovi u neljudskim uvjetima obavljati teške poslove: izrada tepiha po

tvornicama, zatim u rudnicima gdje polugoli i neishranjeni služe svojim gospodarima.

Iskorištavanje radnika na "crno". Koliki su emigranti prisiljeni da bez odgovarajućih dokumenata i bespravno rade kako bi osigurali minimum egzistencije sebi i svojoj obitelji u tuđem svijetu, bez zaštite i sigurnosti za svoje zdravlje i život.

Prisilni radovi unutar vlastitih država. Spomenimo Kinu i neke zemlje južne Azije gdje se vlastiti narod prisiljava na prisilne radove pod nemogućim uvjetima.

Robovanje drogama, alkoholu, pušenju i kockanju. Sve radi priljava dobitka i zarade na laku ruku.

Robovanje sektama i njima sličnim grupama. Na tisuće ljudi, osobito mladeži, radi pomanjkanja života svoje vjere, priključuju se sektama koje im na laki način nude nebo i užitak, ili pak propovijedaju skori svršetak svijeta sa katastrofičnim posljedicama.

Robovanje svijetu konzumizma. Daj ti meni što mi godi, da što više imam, kupujem i da uživam. Bog! Kakav Bog? Konzumizam je moj bog.

Sve su to moderna suvremena robovanja od kojih nismo ni mi pošteđeni. Potrebno je ispitati se i sagledati putove koje smo pogrešno prešli i oslobađati se svih vrsta robovanja. Gospodin nas poziva u ovoj Jubilarnoj godini na temeljitu promjenu ljudskog i kršćanskog života.

3) Pustiti da se i zemlja odmori

Kao što je čovjeku potreban počinak i odmor, nakon teškog radnog dana, tako je i zemlji potreban odmor:

"Ta pedesetogodišnjica neka vam je jubilejska godina: nemojte sijati, nemojte žeti što samo od sebe uzraste, niti berite grožđe s neobrezane loze. Jer jubilej mora vam biti svet! Hranite se onim što njiva donese od sebe" (Lev 25,11-12).

Naša je planeta u agoniji zbog eksploatacije koju čovjek vrši nad njom. Zrak nam je zagađen, ozonski omotač je rastočen, padaju kisele kiše. Rijeke su nam zagađene, kao i mora i jezera, a u njima ugiba flora i fauna. Šume su zatrovane i bez milosrđa se sijeku, njive su na hektare neobrađene i opustošene. Na tisuće životinja i ptica ugibaju radi puštanja otpadnih voda, nuklearnog otpada i ekološke zagađenosti. Sve se to opet osvećuje tom istom čovjeku, koji želi od svega toga živjeti.

Molimo za sva ta zla i propuste koje sami činimo, poradimo sami na tome da nam priroda i ekološki svijet bude bolji: *"Gospod Bog uzme čovjeka i postavi ga u edenski vrt, da ga obrađuje i čuva" (Post 2,15). "Uistinu znamo da sva stvorenja zajedno uzdišu i da se sva skupa nalaze u porođajnim mukama sve dosad" (Rim 8,22).*

4) Raspodjela dobara

"Te jubilejske godine neka se svatko vrati na svoju očevinu. Zato kad prodajete imanje svome sunarodnjaku ili kupujete od svoga sunarodnjaka, nemojte nanositi štete svome bratu. Od svoga sunarodnjaka kupuj, odbivši

Bazilika sv. Pavla izvan zidina

samo broj godina poslije jubileja, a on neka ti proda prema broju proizvodnih godina. Što više godina, više i cijenu povisi; što manje godina, neka je i cijena manja. Jer ono što ti on prodaje jest broj ljetina. Neka nitko od vas ne nanosi štete svome sunarodnjaku, nego se boj Boga svoga! Jer ja sam Gospodin Bog vaš!" (Lev 25,13-15).

Ne može se zamisliti niti ostvariti svijet pravde i mira bez pravedne raspodjele zemaljskih dobara. Poznato nam je da na primjer u Brazilu zemljoradnici posjeduju samo 20% zemlje, dok 80% zemlje posjeduju magnaši i kompanije.

Isto tako, vrlo je niska cijena zemljoradničkih proizvoda. Zemljoradnici primaju vrlo mizernu zaradu tako da im se ne isplati obrađivati zemlju, jer ne mogu pokriti niti najosnovnije troškove oko obrade zemlje, a kamoli nešto zaraditi od svoga mukotrpnog rada. Tako na hektare zemlje postaje zapušteno i neobrađivo i prodaju se budzašto. Ako tu ubrojimo i mizerne kuće, namještaj i pokućstvo siromašnih radnika i zemljoradnika, onda vidimo kako se neki razbacuju u bogatstvu i luksuzu, a drugi nemaju ni najosnovnije za život. To su goruće nepravde i vapijući grijesi u nebo. Jubilarna godina ne smije proći a da se svi moćnici ne zauzmu za pravednu raspodjelu zemaljskih dobara.

Dok nas Sveti Otac papa poziva na molitvu kako bi se postiglo svjetlo i potrebna pomoć u pripravi i proslavi nadolazećeg Jubileja, ujedno potiče sve crkvene zajednice i čitavi svijet da se otvore sugestijama Duha Svetoga. Duh Sveti neće prestati pokretati duše da se pripreme na slavlje obnovljenom vjerom i velikodušnim sudjelovanjem u velikom jubilejskom događanju. Presveta Djevica Marija, Zvijezda nadolazećeg trećeg tisućljeća neka sigurno upravlja naše korake u susret Gospodinu.

KLANJAM TI SE SMJERNO TAJNI BOŽE NAŠ

Zašli smo u završnu godinu ovog tisućljeća. Slavimo Veliki jubilej. Pred nama se otvaraju "sveta vrata" novog kršćanskog milenija. Krist je došao na našu zemlju. Za nas pozemljare postao je čovjekom prije dvije tisuće godina. "Kad je došla punina vremena, odošla Bog Sina svog", svog "miljenika". Začet je po Duhu Svetom i rođen od djevice Marije. Snagom tog istog Duha i voljom dobrog Oca, On je, "poslušan do smrti, smrti na križu", ostao s nama prisutan i prepoznatljiv u presvetoj Euharistiji. Stoga je posve razumljivo da je ova godina Jubileja, godina zahvale Bogu a onda i godina Euharistije, jer je Euharistija najbolja zahvala Bogu. Naime, grčka riječ "*euharistein*" znači zahvaljivati. No, ovo je ujedno i godina u kojoj ćemo moliti Isusa: "Ostan' s nama!" U ovoj godini, posvećeni otajstvom Euharistije, nudimo našim čitateljima razmišljanje, dogmatsko-pastoralne naravi, da im tokom godine bude hrana duši i pomoć u produbljivanju vjere u to veliko Otajstvo. Ne bojmo se težine ponuđenog teksta. Pisan je za nas. Prosvijetljen je Duhom i svaki će od nas u Duhu razumjeti njegovu poruku.

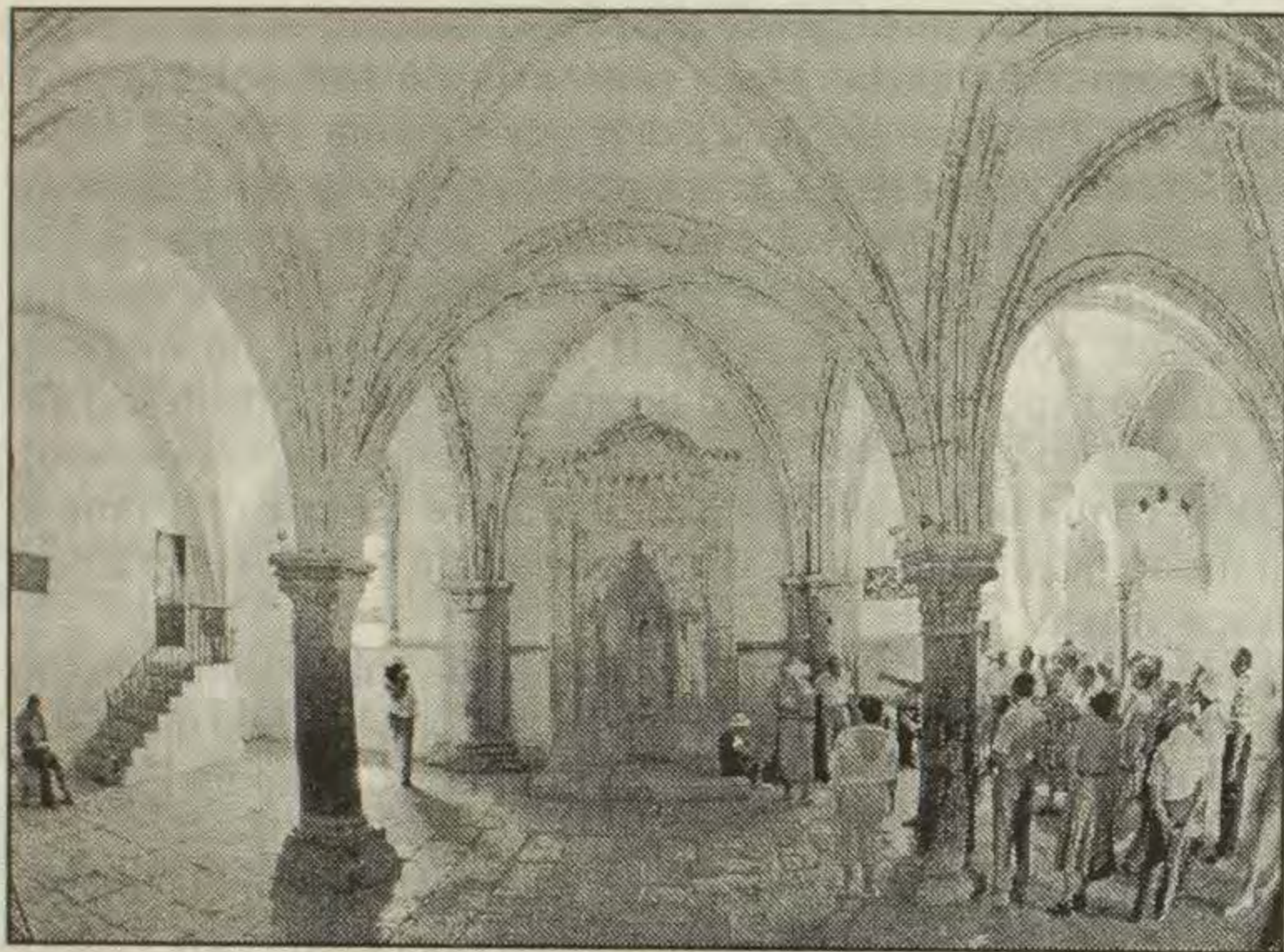
Uvod

Riječju **euharistija** (grčki izvorno: harno, zahvalno mišljenje, zahvaljivanje) označujemo onaj sakrament što se u katoličkom prostoru većinom zove **misa** ili **misna žrtva**, kod pravoslavaca **sveta liturgija** a u reformatorskim crkvama **večera**. O ovom sakramentu tako se mnogo istraživalo i pisalo da mu jedan ovakav "osnovni prikaz" ne može šire osvijetliti sve vidove koje su razradile egzegeza, dogmatika, povijest i liturgijska znanost.

Novi zavjet izvješćuje o ovom sakramentu na pet mjesta kao o oporuci Isusa Krista. To su prije svega četiri izvještaja o ustanovljenju, koji proizlaze iz dviju tradicija: jednu tvore Mk 14,22-25 i Mt 26,26-29, a drugu Lk 12,15-20 i Pavao u 1 Kor 11,23-25. "Pobliže istraživanje utvrđuje da Lukin prikaz ne prepisuje jednostavno pavlovski izvještaj razvijajući ga dalje, nego da oba oblika svaki za se izvire iz sastava koji vjerojatno potječe iz grčkojezične Antiohije a formuliran je oko četrdesete godine."⁽¹⁾ Još stariji trebao bi biti izvor Markova izvještaja (i o njemu ovisan Matejev) kojemu je korijen u staroj semitskoj predaji i seže natrag do prvog desetljeća poslije Isusove smrti.⁽²⁾ U svim izvještajima pokazuje se upravo liturgijska predaja; dakle, tekstovi su upotrebljavani u bogoslužju zajednice.

Kao praoblik dao bi se prepoznati sljedeći tekst: "I on uze kruh, izreče nad njim blagoslov, razlomi ga i dade im i reče: 'Ovo je moje tijelo koje će biti predano za mnoge. Ovo činite meni na spomen.' Isto tako i čašu po večeri govoreći: 'Ova čaša je novi savez u mojoj krvi.'"⁽³⁾ Daljnje teološko osvjetljavanje euharistijskog otajstva donosi Iv 6,48-59 u povezanosti s prethodnim izrekama.⁽⁴⁾

Dvorana
Posljednje
večere

Preminuli profesor dogmatike Johannes Betz (1984), jedan od najvažnijih istražitelja euharistije posljednjih desetljeća, sažima sadržaj navedenih biblijskih izreka kako slijedi: "Pogledamo li ono biblijsko izvješće o Posljednjoj večeri jednim obuhvatnim pogledom, to se jasnije izdižu njihove bitne crte i ideje nositeljice. Nameće se sljedeća sinteza: Novi zavjet uči, što duže to jasnije, identitet euharistijskih darova s tjelesnom osobom Isusa, koja se u krvavoj pomirbenoj smrti na križu za nas i za naše spasenje predala - ovdje se u sakramentu daje za hranu, da nam tako priopći otkupljenje izvršeno u smrti. Prema tome, to otkupljenje u biti je on sam; to je njegova utjelovljena i za pomirnu žrtvu predana osoba, koja u svemu tome djeluje za naše spasenje. Sa stvarnom prisutnošću te osobe, stoga je usko povezana aktualna prisutnost njegova negdašnjega djela spasenja. Tako euharistija biva sakramentalnom prisutnošću čitavog Isusova događaja spasenja, u kojem osoba i njezino djelo tvore neodjeljivo jedinstvo. Tu vjeru potvrđuju svi novozavjetni svjedoci."(5)

Pojmovi **stvarna (osobna) prisutnost** i **aktualna prisutnost**, koje J. Betz stalno upotrebljava, hoće razjasniti da u euharistijskom slavlju nije prisutan samo Isus nego i od njega izvršeno djelo spasenja, koje dostiže svoj vrhunac u predanju na križu za nas i za naše spasenje. "Dar što ga Isus ostavlja za sobom nije samo ideja koja mora u riječi biti naviještena i u sakramentu zorno prikazana; nije samo neka egzistencijalna datost koju treba ostvariti u vjerničkom i etičkom nasljedovanju Isusa; krajnji i najviši Isusov da, a time i bit kršćanstva, jest on sam, Isus Krist. I ta osoba hoće da bude ne samo u vjeri shvaćena nego u svojoj tjelesnoj stvarnosti i primana."(6)

Daljnji razvoj od Isusove posljednje večere do euharistijskog slavlja prazajednice odvijao se tako da su najprije riječi blagoslova nad kruhom i vinom bile izgovarane poslije obroka "do sita", a onda su od njega bile posve odijeljene i spojene s molitvenim bogoslužjem u nedjelju ujutro. Iz spisa

mučenika Justina(7) razabire se da je oko polovice 2. stoljeća euharistijskom slavlju prethodilo bogoslužje Božje riječi, kako je tada bilo uobičajeno u židovskim sinagogama. Oboje se stopilo u jedno jedino slavlje. Potpun, doslovan tekst starokršćanske euharistije susrećemo prvi put u spisu *Apostolska predaja* rimskog svećenika Hipolita, koji treba datirati oko 215. godine.(8)

Daljim širenjem Crkve obrazuju se brojna liturgijska središta s vlastitim uređenjem bogoslužja, posebno euharistije. U ove posebnosti ne možemo ovdje pobliže ulaziti. Da spomenemo samo dogmatsku izjavu Tridentskog sabora u kojoj se kaže da je misno slavlje **ponazočenje** (repraesentatio), **spomen** (memoria) i **primjena jedincate Kristove žrtve na križu**.(9) Time je Sabor temeljnu misao, koju smo susreli u novozavjetnom tekstu, jasno iznio i na početku novoga vijeka.

Suočen onda s mnogim i ne uvijek sretno izvedenim oblicima misnog slavlja, isti Sabor daje nalog da se obnovi Rimski misal. Novi Rimski misal stupio je na snagu sedam godina nakon završetka Sabora, pod papom Pijom V. (157) i važio bez većih promjena gotovo 400 godina.(10)

Drugi vatikanski sabor bavio se opširnije "svetim otajstvom euharistije" u 2. glavi svoje Liturgijske konstitucije (Sacrosanctum Concilium - SC). Posebna mu je briga bila "da vjernici ne bi prisustvovali tom otajstvu vjere kao tuđinci ili nijemi gledatelji, nego da ga putem obreda i molitve dobro razumiju, pa da svjesno, pobožno i djelatno sudjeluju u svetom činu, da se poučavaju Božjom riječi, krijepe blagovanjem Gospodnjega tijela, zahvaljuju Bogu" (SC 48). U tu svrhu određuje Sabor preradu Reda mise, "da budu jasnije vlastitosti pojedinih dijelova i njihova međusobna veza i da se olakša pobožno i djelatno sudjelovanje vjernika; zbog toga neka se obredi pojednostave, zgodno zadržavajući njihovu bit, neka se ispusti ono što se tijekom vremena podvostručilo ili bez velike koristi dodalo; neka se opet, koliko bude zgodno i potrebno, prema davnom otačkom pravilu uspostavi ono što je tijekom nesklonih vremena propalo" (SC 50).

VJERA CRKVE O EUHARISTIJI KROZ POVIJEST

Višeslojnost euharistijskog događanja pokazuje se već u raznim nazivima:

Naziv "**euharistija**" uobičajen je već od konca 1. st. (usp. poslanice sv. Ignacija Antiohijskog), taj se naziv nadovezuje na Isusovu "**zahvalu**" na Posljednjoj večeri (Lk 22,29; 1 Kor 11,24; Mk 14,23; Mt 26,27), grčka riječ "**euharistein**" (zahvaljivati) odgovara hebrejskoj riječi "**barak**" (spomensko blagoslivljanje Boga zbog velikih spasenjskih djela).

Osim toga, već NZ ima nazive "**lomljenje kruha**" (Dj 2,42; usp. Lk 24,35) i "**Gospodnja večera**" (1 Kor 11,20).

Drugi vatikanski sabor izražava te razne vidove na sljedeći način:

"Sudjelujući u euharistijskoj žrtvi, izvoru i vrhuncu svega kršćanskog života, prinose (vjernici) Bogu božansku Žrtvu i sebe s Njom i tako i prinosom i svetom pričešću vrše svi vlastiti dio u liturgijskom činu, ne svi jednako nego svaki na svoj način. Ojačani pak Kristovim Tijelom u svetom euharistijskom

skupu pokazuju na konkretni način, jedinstvo naroda Božjega, koje se ovim uzvišenim sakramentom prikladno izražava i divno ostvaruje."(11)

Euharistija u Novom zavjetu

Za istočnjake ima zajedništvo stola dublji smisao nego li za zapadnjake. Zajedništvo je stola jamstvo mira, povjerenja, bratstva, praštanja (usp. npr. Post 26,30 sl; 31,54; 2 Kr 25,27-29 odn. 52,31-33).

U starom je židovstvu takvo vrednovanje zajedništva stola živjelo, ali je bilo odlučno produbljeno molitvom za stolom i obrednim radnjama u slučaju svečanog obroka, osobito prigodom pashalnog obroka. Tada zajedništvo za stolom postaje okupljanje pred Bogom.

Zajedništvo stola, koje je Isus upriličavao u vrijeme svog javnog djelovanja, bilo je nagovještaj nastupa kraljevstva Božjega. Božja se "obitelj" (usp. Mk 3,34) očituje osobito u Isusovu zajedničkom blagovanju kada on poput kućedomaćina izgovara molitvu pri jelu i lomi kruh (Mk 6,41; 8,6; 14,24). Pobožne je Isusove suvremenike sablažnjavalo baš njegovo druženje za stolom s carinicima i grešnicima (usp. npr. Mk 2,15.17). Time je znakovito bilo izraženo da Isus naviješta i uprisutnjuje Boga koji prašta, koji ide ususret ljudima, koji ruši zidove što su ih ljudi podigli. A time je svaki obrok što ga je Isus upriličio bio anticipacija obroka spasenjskog vremena.

Najstarija poznata nam predaja o Posljednjoj večeri nalazi se u Pavlovoj Prvoj poslanici zajednici u Korintu (55. godine). Nakon oštre kritike zbog neurednosti pri euharistijskom slavlju (1 Kor 11,17-22) Pavao navodi tekst predaje o Posljednjoj večeri (1 Kor 11,23b-25), i pri tom izričito izjavljuje da je i on tu predaju najprije primio, a onda drugima prenio (1 Kor 11,23a). Jezgra te predaje vjerojatno dolazi iz jeruzalemske prazajednice.

*Tabgha
Mjesto na
kojem je Krist
umnožio kruh
(mozaik)*

Euharistija u Otačkoj teologiji

Ono bitno o Gospodnjoj večeri bilo je Crkvi zadano i predano, ali ta se jezgra nalazila u liturgijskom okviru podložnu promjenama. Već se u apostolsko vrijeme dogodio razvoj: tada je "lomljenje kruha" s početka obroka pomaknuto na kraj (kako je to vidljivo u Mt/Mk i u Nauci dvanaest apostola - "Didahe"). Kasnije je euharistijsko slavlje odvojeno od obroka u pravom smislu riječi i spojeno sa službom riječi u jutarnjim satima dana. Taj osnovni oblik, koji je i danas na snazi (tj. "misa"), opisan je u Justina Mučenika oko 160. godine.

U poukama i navještaju od početka je najaglašenija svijest da je euharistija slika i izvor jedinstva kršćanske zajednice. O tome svjedoče već Ignacije Antiohijski (oko 10. god.), Ciprijan (258. god.), Ivan Zlatousti (407. god.) i mnogi drugi. Osim toga, euharistija nije stvar pojedinih kršćanskih zajednica nego svekolike Crkve.

Osim "mistagoških" kateheza Ćirila Jeruzalemskog (386. god.), za kasnije učenje o euharistiji osobito je značajan Augustin (430. god.). On iznad svega naglašava da sakramentalni spomen Kristove muke pri primanju njegova tijela pod prilikama kruha i vina tvori jedinstvo Crkve.

Euharistija u srednjovjekovnoj teologiji

Vanjski oblik euharistijskog liturgijskog slavlja izmijenio se pod raznim utjecajima: djelomično se izgubila jasnoća i jednostavnost stare rimske liturgije. Osobito je značajno da euharistijsko slavlje više nije čin sve zajednice, nego polako postaje isključivo stvar svećenika.

Premda se latinsko Srednjovjekovlje - onamo od 8. st. - bavilo pitanjem točnog odnosa između "tijela rođenog od Djevice" i euharistijskog tijela i premda su se o tome davali različiti odgovori, ipak je vladala jednodušnost da je bitni plod ovog sakramenta jedinstvo Crkve. To naglašava i Toma Akvinski i Tridentski sabor.(12)

S obzirom na pitanje o naravi Kristove prisutnosti pod prilikama kruha i vina razvili su se oštri sporovi, tzv. prvi spor o euharistiji u 9. st. vodio se o istovjetnosti euharistijskog i povijesnog Isusova tijela (Pashasius Radbertus i Ratramus). U drugom sporu o euharistiji (11. st.) Berengar(ius), voditelj katedralne škole u Toursu, usprotivio se euharistijskom realizmu Lanfranca i Giutmunda iz Aversa. Po Berengarovu naučavanju po konsekraciji "kruh ne gubi ništa od onoga što je bio, iako prima ono što nije bio", tj. duhovnu prisutnost Kristova Tijela. God. 1059. Berengar je zbog svoje pretjerane "simboličke" realne prisutnosti bio pozvan na odgovornost u Rim i morao je prihvatiti ispovijest vjere koja, međutim, sadrži euharistijski nauk na neodmjeren senzualistički način i koja nije teološki prihvatljiva pa treba u njoj dobro lučiti vjerski sadržaj (stvarnu Kristovu prisutnost u euharistiji), i konkretne formulacije (za senzualistički način) a i zaista, godine 1079. u Rimu je Berengar podastrta nova ispovijest vjere, u kojoj se već nazire nauk o transupstanciji.(13)

U drugoj polovici 11. st. dva su teologa na osobit način sudjelovala u formulaciji o euharistijskoj pretvorbi kruha i vina; to su Lanfranc(us) (+1089.

god.) i njegov učeni Guitmund(us) iz Aversa (+ prije 1095. god.). Njihovo je naučavanje ovo: u stvorenoj zbilji (konkretno: kruh i vino), treba razlikovati dvije razine: supstancu ili bit neke stvari i njezin vanjski oblik ili pojavu, po euharistijskoj pretvorbi mijenja se bit te stvarnosti (supstanca kruha i vina) u Kristovo tijelo i krv, a pojavni oblik kruha i vina ostaje nepromijenjen. Stručni izraz za to teološko gledanje jest "transupstancijacija". Prvi ga put nalazimo sredinom 12. st. kod Rolanda Bandinellija (kasnijeg pape Aleksandra III).

U sporu se sa Berengarom došlo do bitnog razjašnjenja u vezi s Kristovom euharistijskom prisutnošću:

- pri govoru o euharistijskoj prisutnosti treba zadržati i zbilju te prisutnosti i znakovitost kruha i vina,

- kruh i pojavni oblik kruha nisu isto,

- euharistijska se pretvorba odnosi na samu stvarnost kruha i

- pri pretvorbi kruha i vina njihova pojava ostaje nepromijenjena.

Četvrti lateranski sabor (1215. god.) u svojoj vjeroispovijesti (protiv Albigenza) naglašava na temelju transupstancijacije identičnost posvećenih darova kruha i vina s Kristovim povijesnim tijelom i krvlju.(14)

Sabor je u Konstanci na svojem 8. zasjedanju (god. 1415.) još precizirao i zaoštrio to učenje protiv naučavanja Johna Wycliffa i Jana Husa. U Dekretu za Armence Sabor u Firenci (1431. god.) daje sažetak tadašnjeg naučavanja o euharistiji: o "materiji" (kruh i vino), o "formi" (riječi posvete koje svećenik izgovara "in persona Christi") i o učincima sakramenta.(15)

Učenje Reformatora

Luther se ponajprije pobunio protiv - kako on kaže - "strahoti mise" od strane "papista" te odbacuje teoriju "transupstancijacije", koju označava kao "s sofisticiranje" iako ne niječe Isusovu stvarnu euharistijsku prisutnost. Kasnije se razvila polemika o misi kao žrtvi, o čašćenju euharistije izvan mise i o pričesti pod obje prilike. U kasnijoj fazi Luther se morao usprotiviti učenju nekih Reformatora: nasuprot "zanesenjacima" i švicarskim Reformatorima, koji su Večeru shvaćali naglašeno simbolički, odlučno zastupa stvarnu euharistijsku Kristovu prisutnost.

Nauk Tridentuskog sabora

Euharistijsku tematiku je Trident obrađivao u tri faze.

"Dekret o presvetoj euharistiji" donesen je na 13. zasjedanju (11. X. 1551. god.)(16), u euharistiji su Isusovo tijelo i krv sadržani ne samo kao u znaku ili po snazi nego odistinski, stvarno i supstancijalno po transupstancijaciji, ostaju samo prilike kruha i vina. U svakom je dijelu kruha i vina prisutan, u konačnici, sav Krist i to ne samo u vrijeme blagovanja nego i prije i poslije, stoga je taj sakrament dostojan klanjanja.

21. zasjedanje, 16. VII. 1562. bavilo se pitanjem pričesti pod obje prilike pri čemu je naglašena zakonitost pričesti pod jednom prilikom.(17)

I konačno, na 22. zasjedanju, 17. IX. 1562. završene su rasprave o misi kao žrtvi. Misa nije samo hvalodbena i zahvalna žrtva, nije samo golo sjeća-

nje žrtve na Križu nego istinska i prava žrtva u kojoj svećenici prinosu Kristovo tijelo i krv. Time nije ni u kom slučaju umanjena žrtva na križu, nego treba reći da je misna žrtva posadašnjenje, spomen i primjena žrtve križa. I u misi je Krist i žrtveni prinos i svećenik, samo je način prinošenja različit od onoga na križu. (18)

Današnji nauk o euharistiji

Današnji napori oko novog razumijevanja euharistije započeli su oko 1955. godine. Prethodni liturgijski pokret je već prije otkrio euharistiju kao čin Crkve i kao slavlje zajednice.

U vezi s različitim publikacijama o novom poimanju Kristove stvarne euharistijske prisutnosti, enciklika Pavla VI. *"Mysterium fidei"* od 3. IX. 1965. god. iznijela je određena upozorenja, ali je i pozitivno vrednovala neka razmišljanja u rečenoj diskusiji.

Za teologiju euharistijskog slavlja ima, naravno, posebno značenje *Liturgijska konstitucija* II. vat. sabora, proglašena na 3. javnom zasjedanju 4. XII. 1963. godine.

Važne smjernice za euharistijski pastoral donosi *"Uputa o štovanju euharistijskog misterija"* od 25. V. 1967.

Euharistijsko događanje ima vrlo mnogo vidova, to dolazi do izražaja već u mnogim nazivima, od kojih svaki ističe jedan vid. Još treba dodati da su se u teološkim i katehetskim obradama euharistije, osobito od Tridentskog sabora, teme žrtve, prisutnosti i pričesti (euharistije kao sakramenta) obrađivale odvojeno i da se jedva nastojalo da se tim vidovima nađe neki temeljni zajednički nazivnik.

Ovdje ćemo pokušati tako povezati različite slojeve i stajališta s obzirom na razumijevanje euharistije da bismo na taj način došli do jednog sveobuhvatnog pogleda.

Euharistija je Gospodnja večera (1 Kor 11,20), to nije tek najstariji i predani nam naziv nego i temeljni iskaz. U blagovanju euharistije daje se sam Gospodin kao onaj koji je za nas živio i umro, daje se kao Uskrsli i Proslavljeni. Time nam poklanja "novi Savez", a to je punina zajedništva s Bogom što nam ga je Krist omogućio i za nas ostvario.

Iz tog temeljnog iskaza moguć je prvi krug izvodnica:

a) **Euharistija kao Gospodnja večera jest zahvalnica Ocu.** U događaju Isusa Krista ispunjen je Božji naum s čovječanstvom, liturgijsko

slavlje događaja Isusa Krista označava zahvaljivanje Ocu za sve što nam je učinio. Ta se zahvala događa u Crkvi kao sveopćem sakramentu spasenja - i u ime čovječanstva, u ime svijeta.

b) **Euharistija kao večera Gospodnja iznad svega je "spomen" na Krista.** Nije to tek sjećanje na nešto što se već davno dogodilo, nego uprisutnjenje i odjelotvorenje onoga što se dogodilo jednom zauvijek. No, to odjelotvorenje treba se događati tako da slavljenička zajednica i svaki pojedinac ulazi u Kristov stil življenja, tj. da se svaki prinosi kao živa i sveta žrtva (usp. Rim 12,1).

c) I konačno, **euharistija kao Gospodnja večera ujedno je dar Duha.** Ta je strana euharistijske teologije u latinskoj teološkoj predaji ipak bila neosvijetljena, iako velike euharistijske molitve (kanoni) u "epiklezi" upućuju molitvu Duhu Svetom da siđe nad darove kruha i vina i da ih učini tijelom i krvlju našega Gospodina. Krist je tu s nama uskrsli i proslavljeni! To je uprisutnjenje i odjelotvorenje u Duhu Svetom, u Duhu istine, koji je Branitelj (paraklet). Stoga je i euharistija događanje u Duhu Svetom.

Iz temeljnog iskaza o euharistiji kao Gospodnjoj večeri moguć je još jedan krug izvodnica koje proširuju obzorje.

a) **Euharistija kao Gospodnja večera zajedništvo je s Tijelom Kristovim (Crkvom).** Gospodinovo darivanje samog sebe ujedno je sve tješnje povezivanje sa svima koji su u Kristu. Povezivanje s Kristom je neodvojivo od povezanosti s "horizontalnim" jedinstvom. Iz toga jasno proizlazi i imperativ praštanja, brige oko jedinstva.

b) **Euharistija kao Gospodnja večera jest slanje u svijet.** Krist je bitno poslanik, a ni Crkva se bez poslanja ne da zamisliti. Stoga i euharistija znači "slanje" za ostvarivanje jedinstva s Kristom i ljudi međusobno u ovom svijetu.

c) **Euharistija kao Gospodnja večera jest, na koncu, znakovito predostvarenje konačne gozbe kraljevstva Božjega.** Ono konačno, što nam je u dio palo u Isusovoj smrti i uskrsnuću, događa se u euharistiji, stoga bi euharistija trebala stvarati ozračje radosti i utjehe.

POJEDINA TEOLOŠKA PITANJA U VEZI S RAZUMIJEVANJEM EUHARISTIJE

Euharistija kao žrtva

U tvrdnji da bogoslužna zajednica prinosi žrtvu, luteranci vide umanjivanje jednokratnosti i konačnosti Isusova otkupiteljskog predanja života na križu.

Nasuprot tome, Tridentski je sabor u svom Dekretu o misnoj žrtvi iz 1562. godine govorio o "uprisutnjenju" žrtve na križu u misnom slavlju, o "uspomeni" i o "primjeni" plodova Isusove spasenjske smrti.(19)

Potridentska se teologija u mnogim teorijama naprezala da dvostruko posvećenje (tj. posvećenje kruha i vina) prikaže kao žrtvu. Ali u svakom slučaju ne smije se misliti na neko sadašnje nebesko Kristovo žrtvovanje pri svakoj

misnoj žrtvi. I ne uspostavlja se neka nova žrtva jer je misna žrtva samo "odnosna" žrtva.

Teološko tumačenje mise kao žrtve polazi danas od neponovljivosti žrtve na križu. Pojedino je euharistijsko slavlje žrtva u tom smislu da ono što se dogodilo jednom zauvijek postaje prisutno, djelotvorno, živo za slavljeničku zajednicu, za Crkvu, za svijet.

Nepotrebno je i nemoguće da se ponovi ono što se jednom dogodilo. Ali onaj žrtveni događaj na križu postaje prisutan i djelotvoran u obliku obroka. Stoga tvrdnje o misi kao obroku i misi kao žrtvi nisu u suprotnosti nego se odnose na dvije različite razine: žrtva postaje prisutna u obliku obroka.

Izraz da Crkva u misi "prinosi Krista"(20) ne znači - kako se to boje Reformatori - umanjivanje dostatnosti Kristove žrtve na križu. Članovi su Kristova Tijela po Kristu tako sjedinjeni s Bogom i međusobno da imaju udjela na Kristovu poklonstvu i predanju sebe Ocu. Po tom što postaju "jedno s Kristom", kršćani "prinose" Krista u euharistiji. Naglašavanje Tridentuskog sabora nasuprot Reformatorima da je misa pomirbena žrtva(21) leži sasvim na spomenutoj liniji, ako jedinstvena Isusova žrtva na križu postaje prisutna, onda se to događa baš na oprostjenje grijeha i za spasenje svijeta, za žive i mrtve.

Euharistijska Kristova stvarna prisutnost

Tridentinskom saboru riječ "stvarna prisutnost" označava ovo: sav Krist postaje istinski, stvarno i supstancijalno prisutan i djelotvoran, i to pod prilikom i kruha i vina i u svakom od njihovih dijelova. Ta prisutnost traje i izvan mise dokle god traju te "prilike", tj. empirijska stvarnost kruha i vina kao hrane. Kristova euharistijska prisutnost zaslužuje poklonstvo, pri čemu se ne smije previdjeti povezanost s Kristovom žrtvom.

Ostvarenje stvarne (realne) prisutnosti izriče se već od 4. lateranskog sabora izrazom "transupstancijacija" (promjena biti). Time nije definirana neka kozmologija (filozofija prirode: supstancija - akcidenti) nego samo vjera Crkve u stvarnu Kristovu prisutnost u euharistiji i u promjenu kruha i vina kao pretpostavku za tu stvarnu prisutnost.

Polovicom šezdesetih godina našeg stoljeća razvila se još živa rasprava o interpretaciji "transupstancijacije" o čemu svjedoči enciklika Pavla VI. "*Mysterium fidei*" (od 3. IX. 1965.) u kojoj je upozoreno na moguća kriva tumačenja. Pojmovi "transignifikacija" i "transfinalizacija", koje su predlagali osobito nizozemski teolozi, željeli su pojasniti da s euharistijskim događanjem kruh i vino zadobivaju novo značenje (transignifikacija), novu namjenu (transfinalizacija), jer postaju znak i simbol Kristove prisutnosti, odnosno događaja spasenja za nas.

Pojam "supstancija" (lat. substantia), koji je u temelju pojma transupstancijacija (lat. trans-substantiatio), označava bit neke stvari, odnosno daje odgovor na pitanje: što je to? Međutim, u svakidašnjem govoru, odnosno u izvanteološkom govoru riječ "supstancija" označava nešto što spada na kvalitetu i svojstva neke stvari, nešto što je dostupno osjetilima, nešto empiričko. Zbog toga je teološki pojam transupstancijacije trajno izložen opasnosti

da bude krivo shvaćen. Novopredložene pojmove "transignifikacije" i "transfinalizacije" prihvaća i enciklika *"Mysterium fidei"*, ali kao nadopunu pojma transupstancijacije.

Darovi kruha i vina zadobivaju novo značenje (transignifikacija), tj. oni više nisu hrana za tijelo, za utaženje gladi i žeđi nego Isusovi darovi, Njegovo darivanje samoga sebe, po kojem se posreduje njegovo mesijansko spasenje.

Time nastaje i nova namjena (cilj) tih darova (transfinalizacija), oni više nisu znak ljudskog zajedništva i tjelesnog okrepljenja nego posreduju samog Isusa kao izvor spasenja i spasonosnog zajedništva.

Ako se darovi kruha i vina shvaćaju kao Isusovo darivanje samoga sebe njegovim učenicima, ako oni u tom smislu zadobivaju novo značenje i novu namjenu, tada su oni promijenjeni u svojoj biti (transupstancijacija).

Štovanje euharistije izvan mise

Zbog sporenja s Reformatorima i pitanje štovanja euharistije izvan mise je zastrto nejasnoćama. Stoga su II. vatikanski sabor i kasnija Instrukcija o štovanju euharistijskog misterija (od 25. V. 1967.) svjesno stavili naglasak na to da je euharistijsko slavlje (misa) vrhunac i izvor crkvenog života.

Ako povijesno gledamo, onda treba reći da se euharistija (Presveti oltarski sakrament) nije čuvala zato da bi se štovala, nego se štovala jer se čuvala i izvan mise. Razlog je čuvanja Presvetog oltarskog sakramenta ponajprije dijeljenje popudbine (dijeljenje pričesti bolesnicima i umirućima), a onda i dijeljenje pričesti izvan mise.

Razvoj štovanja Presvetog oltarskog sakramenta ne smije se shvaćati kao neka devijacija, dapače, bilo bi potrebno da se danas ponovno oživi svijest o tom štovanju. No presudna je teološka motivacija tog štovanja i odnosnih pobožnosti. Štovanje euharistije izvan mise treba shvaćati (i urediti) kao privođenje euharistijskom slavlju i kao "razradu" prijašnjeg euharistijskog slavlja.⁽²²⁾ I ništa ne smije zasjeniti činjenicu "da je prva Kristova želja pri ustanovljenju svete euharistije bila da nam je dade kao hranu, sredstvo spasenja i okrepu".

UZMITE I JEDITE OD OVOGA SVI - PRIČEST

U završnom dijelu prikaza sakramenta Euharistije prenosimo u kratkim crtama ono što Katekizam Katoličke Crkve govori o uvjetima za primanje euharistije i o plodovima pričesti.

Gospodin nam upućuje usrdan poziv da ga primamo u sakramentu Euharistije: "Zaista, zaista, kažem vam: ako ne jedete tijela Sina Čovječjega i ne pijete krvi njegove, nemate života u sebi" (Iv 6,53).

Uvjet pričešćivanja: čista duša bez grijeha

Da bismo odgovorili tom pozivu trebamo se za tolik i tako svet trenutak pripraviti. Sv. Pavao poziva na ispit savjesti: "Stoga tko god jede kruh ili pije čašu Gospodnju nedostojno, bit će krivac tijela i krvi Gospodnje. Neka se, dakle, svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije. Jer tko jede i pije, sud

sebi jede i pije ako ne razlikuje Tijela" (1 Kor 11,27-29). Tko je, dakle, svjestan teškoga grijeha, treba prije nego pristupi pričesti pristupiti sakramentu Pomirenja.

Pristupati euharistiji s vjerom i velikim poštanjem

Pred veličinom ovog sakramenta vjernik ne može nego ponizno i s gorućom vjerom prihvatiti satnikovu ispovijest i reći: "Gospodine, nisam dostojan da uđeš pod krov moj, nego samo reci riječ i ozdravit će duša moja."

Da se primjereno pripreve za primanje toga sakramenta, vjernici će obdržavati post kako je propisan u njihovoj Crkvi.

Tjelesno držanje (kretnje, odjeća) izražavat će štovanje, svečanost i radost trenutka kada Krist biva naš gost.

Pričešćivati se što češće

Posve je u skladu sa samim značenjem euharistije da se vjernici, ako imaju potrebne uvjete, pričeste svaki put kada sudjeluju u Misi: "Veoma se preporučuje ono savršenije sudjelovanje u Misi, po kojem vjernici nakon svećenikove pričesti blaguju Tijelo Gospodnje od iste žrtve."

Crkva obvezuje vjernike da u "nedjelje i svetkovine sudjeluju u božanskoj liturgiji" i da euharistiju prime najmanje jedanput godišnje, po mogućnosti u vazmenom vremenu i pripravljeni sakramentom Pomirenja. Crkva, ipak, živo preporučuje vjernicima da svetu euharistiju primaju u nedjelje i svetkovine, ili još češće, pa i svakog dana.

Pričest pod jednom i obje prilike

Budući da je Krist sakramentalno prisutan pod svakom prilikom, pričest samo pod prilikom kruha omogućuje da se primi sav milosni plod euharistije. Iz pastoralnih razloga ovaj se način pričešćivanja zakonito ustalio u latinskom obredu kao najredovitiji. Ipak, "sveta pričest, što se tiče znaka, ima puniji oblik kad se prima pod objema prilikama; u tom se obliku savršenije očituje znak euharistijske gozbe". To je redoviti oblik pričešćivanja u istočnim obredima. /KKC, 1384-1390/

PLODOVI PRIČESTI

Sjedinjenje s Kristom

Pričest povećava naše sjedinjenje s Kristom. Glavni je plod primanja euharistije u pričesti tijesno sjedinjenje s Isusom Kristom. Gospodin je naime rekao: "Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu" (Iv 6,56). Život u Kristu nalazi svoj temelj u euharistijskoj gozbi: "Kao što je mene poslao živi Otac i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje živjet će po meni" (Iv 6,57).

Zalog našeg milosnog i uskrslog života

Kad na Gospodnje blagdane vjernici primaju Tijelo Sina, oni jedni drugima navješćuju Radosnu vijest da je darovan zalog života, kao kad je anđeo rekao Mariji iz Magdale: "Krist je uskrsnuo!" Gle, onomu koji prima Krista već sada je darovan život i uskrsnuće. Što je tvarna hrana za naš tjelesni život, to

*Euharistijski kongres 1931.
u Subotici*

na čudesan način čini pričest u našem duhovnom životu. Pričest Tijelom uskrslog Krista, "oživljenog i oživjavajućeg po Duhu Svetom", čuva, povećava i obnavlja život milosti primljen u Krštenju. Taj rast kršćanskog života traži da se hrani euharistijskom pričešću, kruhom našeg putovanja, sve do časa smrti kada će nam biti dan kao popudbina.

Sredstvo protiv grijeha

Pričest nas odvaja od grijeha. Tijelo Kristovo koje primamo u pričesti "predano je za nas" i Krv koju pijemo "prolivena je za mnoge na otpuštenje grijeha". Zato nas euharistija ne može sjediniti s Kristom a da nas u isto vrijeme ne čisti od počinjenih grijeha i ne čuva od budućih: "Doista, kad god jedete ovaj kruh i pijete čašu, smrt Gospodnju navješćujete dok on ne dođe." Ako naviještamo smrt Gospodnju, naviještamo otpuštenje grijeha. Ako se krv proljeva za otpuštenje grijeha svaki put kada se proljeva, moram je uvijek primiti, da mi uvijek otpusti grijeh. Budući da stalno griješim, trajno moram imati lijek.

Učvršćenje ljubavi

Kao što tjelesna hrana služi da se obnove izgubljene snage, euharistija učvršćuje ljubav koja se u svakodnevnom životu iscrpljuje i lako slabi; i ta oživljena ljubav briše lake grijeh. Darivajući nam se, Krist oživljuje našu ljubav i osposobljuje nas da prekinemo neurednu privrženost stvorenjima i da se ukorijenimo u njemu... Da, primivši dar ljubavi, umremo grijehu i živimo za Boga.

Jača povezanost s Kristom i njegovom ljubavlju

Snagom iste ljubavi koju zapaljuje u nama, euharistija nas čuva od budućih smrtnih grijeha. Što više sudjelujemo u Kristovu životu i napredujemo u njegovu prijateljstvu, to nam je teže prekinuti s njim zbog smrtnog grijeha. Euharistija nije ustanovljena prvenstveno radi opraštanja smrtnih grijeha. To je vlastito sakramentu Pomirenja. Vlastito pak euharistiji jest biti sakrament onih koji su u punom zajedništvu s Crkvom.

Euharistija izgrađuje Crkvu kao zajednicu

Euharistija stvara Crkvu. Koji primaju euharistiju, s Kristom se tješnje sjedinjuju. Krist ih pak sjedinjuje sa svim vjernicima u jedno tijelo - Crkvu. To pritjelovljenje Crkvi, već ostvareno po krštenju, pričest obnavlja, učvršćuje i produbljuje. Na krštenju smo bili pozvani da tvorimo jedno tijelo. Taj poziv ostvaruje euharistija: "Čaša blagoslovna koju blagoslivljamo nije li zajedništvo krvi Kristove? Kruh koji lomimo nije li zajedništvo tijela Kristova? Budući da je Kruh jedan, jedno smo tijelo mi mnogi; ta svi smo dionici jednoga kruha" (1 Kor 10,16-17).

"Ako ste Tijelo Kristovo i njegovi udovi, onda je na stol Gospodnji stavljen vaš sakrament, primajte svoj sakrament. Odgovarate 'Amen' ('Da, tako je') na ono što primajte i tim odgovorom to potpisujete. Čuješ riječ: 'Tijelo Kristovo', i ti odgovaraš 'Amen'. Budi, dakle, Kristov ud da bi tvoj Amen bio istinit."

Zahitjeva djelotvornu ljubav prema bližnjemu

Euharistija obvezuje u prilog siromašnih: Da bismo istinski primili Tijelo i Krv Krista, predanog za nas, moramo u siromasima, našoj braći prepoznavati Krista.

Upućuje na jedinstvo svih kršćana

Pred veličinom ovog otajstva sv. Augustin kliče: "O sakramente pobožnosti! O znaku jedinstva! O vezo ljubavi!" Što se bolnije doimlju podjele Crkve koje priječe zajedničko sudjelovanje za Gospodnjim stolom, to su preče potrebne molitve Gospodinu da se vrate dani potpunog jedinstva svih onih koji u njega vjeruju. /Br. 1391-1401/

Zaključak

U ovoj godini Jubileja nemojmo posustati produbljivati vjeru hraneći je obilno teološkim učenjem jer je teologija dio naše vjere do te mjere da je čak bitna kao hrana. No, sva teologija i o euharistiji bit će uzaludna ako ove godine euharistija ne postane našom svagdašnjom hranom, a euharistijski susreti naša obnova saveza s Bogom koji je za nas postao čovjekom i sada je na oltaru i poziva nas na gozbu Kralja-Jaganjca. Pred tim Kraljem-Jaganjcem valja stajati s vjerskim ganućem i stalnom težnjom i čežnjom: "Biti jedno s njim kao zalogom svog vječnog života i uskrsnuća tijela!" A dok se to ne zbude, biti na koljenima i sa sv. Tomom Akvinskim ponavljati: **KLANJAM TI SE SMJERNO TAJNI BOŽE NAŠ!**

Literatura

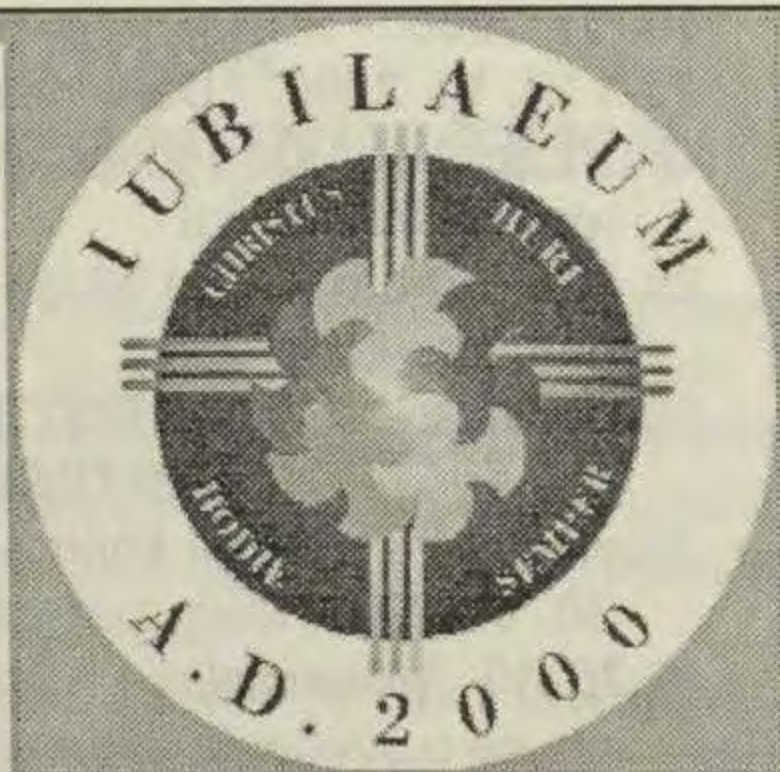
1. Th. Schneider, Zeichen der Nehe Gottes, Grundriss der Sakramententheologie, Mainz 2/1980, 149.
2. Usp. J. Jeremias, Die Abendmahlworte Jesu, Göttingen 1966, 181, cit. kod Schneidera 149.
3. J. Betz, Eucharistie, u: HthG (1) I, 337.
4. Usp. studiju J. Betz, Das Brot des Lebens: Herzmitte des Christentums, u prilogu za Münchener katholikentag 1984; objavio "Deutsche Tagespost" (6/7. srpanj 1984, str. 19 ss). Usporedi i komentare Ivanova evanđelja.
5. Die Eucharistie in der Zeit der griechischen Vater, sv. II/1: Die Realpresenz des Leibes und Blutes Jesu in Abendmahl nach dem Neuen Testament, Freiburg 1964, 201.

6. Ibidem 206.
7. Apologija I, gl. 65-67.
8. Izdano od B. Botte, La tradition apostolique (LQF 39), Münster 1963.
9. DS 1740.
10. Preuzeto Adolf Adam, Uvod u katoličku liturgiju, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar 1993.
11. Dogmatska konstitucija o Crkvi br. 11.
12. Usp. DS 1635.
13. Usp. DS 690 i 700.
14. Usp. DS 802.
15. Usp. DS 1320-1322.
16. Usp. DS 1635-1661.
17. Usp. DS 1725-1734.
18. Usp. DS 1738-1759.
19. Usp. DS 1740.
20. Usp. DS 1752.
21. Usp. DS 1752.
22. Usp. Uputa o štovanju euharistijskog misterija br. 3 e.

KALENDAR VELIKOG JUBILEJA NA RAZINI SUBOTIČKE BISKUPIJE

PASTORALNO-LITURGIJSKI KALENDAR NA RAZINI BISKUPIJE

Liturgijski odbor za Svetu godinu izradio je ovaj kalendar a Ordinarij ga je na plenumu Liturgijskoga vijeća Subotičke biskupije prihvatio i odobrio. On je stoga za našu biskupiju postao normativan dokument, no u mnogim svojim dijelovima on je samo sugestivan i ostavlja mogućnosti da svatko učini prema svojim pastoralnim mogućnostima.

Oprosne crkve u Subotičkoj biskupiji su sljedeće:

1. Katedrala
2. Bač - Sv. Pavao
3. Sombor - Presveto Trojstvo
4. Senta - Sv. Stjepan
5. Svetišta BDM: "Bunarić" i Doroslovo

25. XII. 1999. - Otvaranje Jubileja - Biskup u katedrali-bazilici na Božić svečanom misom u 8 i 10 sati, na mađarskom i hrvatskom jeziku, otvara Jubilarnu godinu.

31. XII. 1999. - Molitveno bdjenje

- U Subotici uoči 2000. molitveno bdjenje će biti za cijeli grad u franjevačkoj crkvi. U 23,30 sati na trgu ispred crkve je ekumenska služba dočeka Nove godine u kojoj sudjeluju i predstavnici Grada. U ponoć će se oglasiti sva zvona u Subotici i slijedi ponoćka u franjevačkoj crkvi.
- U gradovima pak, gdje je moguće, održati molitveno bdjenje i ponoćku: u Somboru kod karmelićana, Novi Sad kod franjevaca, Senta - Sv. Stjepan, Kanjiža - Anđ. Čuvari... slično prema prijedlogu, kao u Subotici.

18-25. I. 2000. - Molitvena osmina za jedinstvo kršćana u Jubilarnoj godini

2. II. 2000. - Dan redovnika i redovnica

6. III. 2000. - Dan svećenika - dan pomirenja

9. IV. 2000. - Jubilej ministranata u katedrali

20. IV. 2000. - Jubilarno hodočašće svećenika u katedralu

2. V. 2000. - Jubilej mladih u Baču na hrvatskom jeziku

14. V. 2000. - Jubilej mladih u Orahovu na mađarskom jeziku

10. VI. 2000. - Jubilej duhovnih pokreta

23. i 24. VI. 2000. - Dani vlastitoga posvećenja

23. VI. (petak) - Dan Sluge Božjega o. Gerarda u somborskom Karmelu na mađarskom jeziku

24. VI. (subota) - Dan Sluge Božjega o. Gerarda u somborskom Karmelu na hrvatskom jeziku

26-30. VI. 2000. EUHARISTIJSKI KONGRES

CENTRALNI DOGAĐAJ JUBILEJA

Završetak kongresa i kongresna sv. misa je na blagdan Srca Isusova, tj. 30. VI. 2000. Moto kongresa je "Da život imaju" (Iv 10,10).

a) 26. VI. (ponedjeljak) - Znanstveni dio Kongresa (kongresna predavanja su u svečanoj dvorani Gradske kuće u Subotici)

Od 27. ujutro do 29. ujutro 48-satno klanjanje u kapeli "Crne Gospe" kod franjevaca.

b) 27. VI. (utorak) - Jubilej djece vjeronaučne dobi u katedrali na mađarskom jeziku; 28. lipnja (srijeda) - Jubilej djece vjeronaučne dobi u katedrali na hrvatskom jeziku

c) 29. VI. (četvrtak) - Jubilej roditelja svećenika, redovnika, redovnica, bogoslova i sjemeništara

13. X. 2000. - Posveta Srcu Marijinu - Marijanski kongres

U petak 13. listopada u Bačkom Monoštoru je Mariološki kongres.

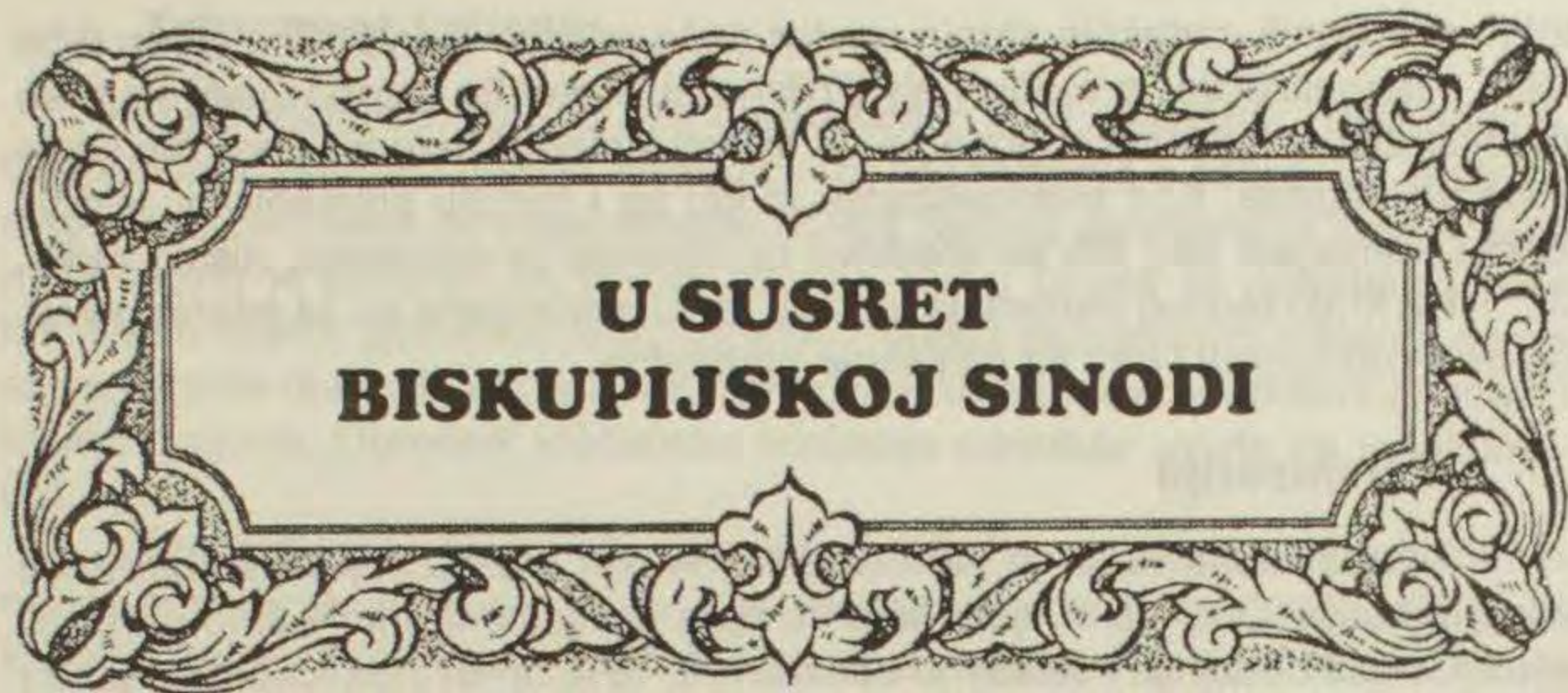
31. XII. 2000. - Bdjenje i doček 2001. - Novi Milenij

5. I. 2001. - Završetak Jubileja

Snagom Općeg zakona crkve su na dan proštenja i posvete oprosne crkve.

Za one vjernike kojima je hodočašće nemoguće, vrijedi to isto kroz cijelu godinu u župnoj crkvi, tako da je svaka župna crkva jubilarna i mjesto "milosti Gospodnje".

U SUSRET BISKUPIJSKOJ SINODI

Franjo Ivanković

BISKUPIJSKA SINODA RASPRAVLJALA O PET ZNAČAJNIH TEMA

Da bi Crkva unutar jedne biskupije što bolje odgovorila njenim potrebama, neophodno je znati čitati "znakove vremena". Ljudski i društveni život se silno brzo mijenja i Crkva mora na najbolji način ispuniti svoje poslanje. U tu svrhu sazivaju se ili održavaju opće i lokalne sinode unutar Katoličke Crkve. Biskupijska sinoda izazov je svakoj mjesnoj Crkvi da pokaže koliko je u njoj spremnosti ispuniti očekivanja vjernika.

Subotički biskup mons. Lajčo Budanović sazvao je Prvu biskupijsku sinodu naše biskupije. Taj značajan pastoralni događaj učinio je silno veliki pomak u vjerskom životu mlade biskupije. Točnije rečeno, naša biskupija je još tih tridesetih godina ovoga stoljeća bila samo apostolska administratura. Tek je zalaganjem pokojnog subotičkog biskupa mons. Matije Zvekanovića došlo 1968. godine do proglašenja Subotičke biskupije. Prva biskupijska sinoda u Subotici je održana prije 63 godine. Naš sadašnji biskup mons. dr. Ivan Péntzes prije tri godine, točnije 30. lipnja 1996. u spomen 60 godina Prve sinode proglasio je otvorenu Sinodu Subotičke biskupije. Predviđeno je da Sinoda naše biskupije traje više godina. Do sada je objelodanjeno pet radnih tema na koje su članovi Sinode trebali dati svoje prijedloge i primjedbe.

Glavni moto Sinode je "Svi ste vi jedan u Kristu Isusu!" (Gal 3,28).

Evangelizacija

Prva radna tema Sinode naše biskupije je evangelizacija, a radni materijal je objelodanjen 15. siječnja 1997. godine. U prvom dijelu ove teme dat je sažeti teološki pristup i smjer u kojem se želi raditi. Crkva mora što bolje upoznati samu sebe kako bi se njezin život snažnije odvijao. Da bi se mogla dati neka konkretna ideja o budućnosti evangelizacije, potrebno je prethodno

dobro procijeniti sadašnje stanje unutar naše mjesne Crkve. Postoje različiti oblici evangelizacije, a među najvažnijima su **homilije** (propovijedi) koje se moraju održavati u svim prigodama da bi ljudi što bolje razumjeli ono što slave ili što se događa. Kod evangelizacije mogu se i trebaju primjenjivati različiti oblici i pomagala kao što su sredstva društvenog priopćavanja (tisak, radio, TV...). Na kraju radnog materijala uz prvu temu postavljena su 34 pitanja o kojima treba diskutirati i dati na njih svoje primjedbe.

Katehizacija

Druga radna tema je katehizacija. Svakoj katehizaciji uvijek prethodi evangelizacija. One istine vjere koje su nam naviještene i koje smo prihvatili vjerom, treba detaljnije i sustavno upoznavati. To je upravo cilj katehizacije: da što dublje uronimo u tajne vjere.

Ova radna tema objelodanjena je 15. travnja 1997. godine. Kao i u prvoj temi, na početku je teološki pristup u kojem se razlaže svrha katehizacije. Kroz katehezu se pojedinac želi odgojiti za zajednicu kojoj pripada i u koju je uključen već samim činom krštenja. Svaka pastoralna djelatnost traži stručnost osoba. Više naraštaja naših vjernika odgojeno je u ateističkom duhu i ne pokazuju preveliki interes za temeljitije upoznavanje svoje vjere.

Uobičajena je **sakramentalizacija**, tj. pristupanje Prvoj sv. Pričesti i sv. Potvrdi, ali djeca rijetko dolaze na vjeronauk kroz sve razrede. Već kod zaručničkih pouka potrebno je roditelje upozoriti na dužnost da svoju djecu, kojima će ih Bog obdariti, redovito šalju na vjeronauk da bi na taj način rasli u vjeri u kojoj će biti krštena. Potrebno je pozvati roditelje na susrete i s njima raditi kako bi djeca lakše napredovala u vjerskoj pouci. Bitno je stoga da kateheta posjećuje obitelji iz kojih dolaze djeca na vjeronauk. S djecom se mora raditi timski i dobro organizirano. U završnim odredbama date su najvažnije smjernice za lakše organiziranje katehiziranja na pojedinoj župi. Na koncu radnog materijala je 17 pitanja koja služe za dublji i studijski pristup ovoj temi.

Mladi

Ovaj radni dokument je objelodanjen 15. siječnja 1998. godine. Crkva mora uvijek voditi posebnu skrb za mlade na kojima je velika odgovornost. Mladi vole društveni život. Oni traže sebi društvo u kojem će se lijepo osjećati i koje će ispuniti njihova očekivanja. Njihovi ciljevi često nisu dovoljno jasni i zato je na Crkvi velika odgovornost da im pomogne u traženju pravoga puta svoga ostvarenja. Mladi našega vremena nalaze se u teškom rascjepu jer žive u teškom vremenu krize duha. Toliko je odgovornost Crkve još veća. Da bi kršćanska mladež ispunila svoje poslanje, mora se upoznati s onim moralnim vrednotama koje imaju u vjeri svoje ishodište. Zreliji mladi trebaju biti aktivni članovi pastoralnih vijeća crkvenih općina. U završnom dijelu nalazi se 20 pitanja o konkretnim mogućnostima rada s mladima.

Sakrament krštenja

Radni dokument o ovoj temi objelodanjen je 31. listopada 1998. godine. U 45 točaka date su glavne smjernice za razmišljanje i poticaj za moguću raspravu o ovoj temi. Sve sakramente novog zakona ustanovio je sam Krist, a među njima je krštenje na prvom mjestu. Svaki čovjek je potreban novog krštenja o kojem govori sv. Ivan apostol. Podjela sakramenta krštenja se ne smije nikome uskratiti, ako su ispunjeni uvjeti koje predviđa crkveni Zakonik i krajevno pravo. Obrednik kršćanske inicijacije određuje uvjete za katekumenat.

Predviđeno je da je najkvalitetnija zajednička priprema više katekumena. U posljednje vrijeme mali je broj roditelja koji iz čistog uvjerenja traže krštenje svoje djece. Sami roditelji su slabije odgojeni u vjeri. Kod krštenja kumovi trebaju preuzeti na sebe odgovornost koja je njima povjerena u vjerskom odgoju krštenika. Kod krštenja odraslih potrebna je što bolja priprema kako bi plodovi krštenja bili što dublji i trajniji. Za krštenje je potrebno provoditi pripremu i roditelja i kumova. Krštenje se redovito podjeljuje pod svetom misom na kojoj je okupljena župska zajednica. Taj čin treba biti što svečaniji da dođe do izražaja značenje krštenja. Djecu treba prijaviti barem mjesec dana prije krštenja.

Na koncu radnog dokumenta je 12 pitanja za raspravu.

Sakrament Potvrde

Radni dokument s ovim materijalom objelodanjen je 31. prosinca 1998. godine. Ovaj dokument je posljednji u nizu objelodanjenih do sada.

Isus Krist je obećao poslati na Crkvu Duha Svetoga kojeg je izlio nad njegove apostole na dan Pedesetnice. Punina darova Duha Svetoga jednako se razlijeva na sve krštenike koji pristupaju sakramentu Potvrde. Ovaj sakrament spada među sakramente kršćanske inicijacije. Ako netko želi pristupiti ovom sakramentu, potrebno je da redovito pohađa vjersku pouku i da pokaže zadovoljavajuće vjersko znanje. Krizmanici trebaju pokazati svoje znanje pred biskupom i župnikom u okviru susreta s biskupom prije samog podjeljivanja ovog sakramenta. U našoj biskupiji je najniža životna dob krizmanika 6. razred osnovne škole. Kod podjeljivanja ovog sakramenta potreban je i kum koji se pričešćuje zajedno s krizmanikom poslije podjele svete Potvrde.

U završnom dijelu nalazi se 11 pitanja za raspravu.

Sinoda Subotičke biskupije traje. Protekle 1999. godine nije objelodanjen nikakav pismeni radni dokument. Očekuje se da će to biti učinjeno početkom 2000. godine.

Svijeća

Kako čarobno gori
Lelujavi plam,
Titravo šireći svjetlo
Razbijajući mrak.

To svjetlo prati nas
Kroz životni put,
Radosti rođenja, slavlja, vjenčanja,
Prisutnost svijeće je tu.

Lijepo je ljepše,
Radost je veća,
Srce toplije,
Kad gori svijeća plam,
Simbolom svojim ona krasi, uljepšava
I Božji hram.

Čudna je ta svjetlost
Bol i tugu blaži
Utjehu pruža
Vjeru u vječnost
Kad dođe ovom životu kraj.

Marija Dulić

TOPLINA MEDUZINE GORLJIVE TEŽNJE

U neki se dan
čudni
čovjek nekako
nečim dirnut
prisjeti
uz put
da ono Veliko
i Vrijedno
dode
ili dolazi
uvijek
iz meduzine
sveotvorenosti
u Htijenju
da se čini
u životu
lako i radosno
ono Životno
Važno.

Tomislav Žigmanov

BUNJEVAČKO KOLO

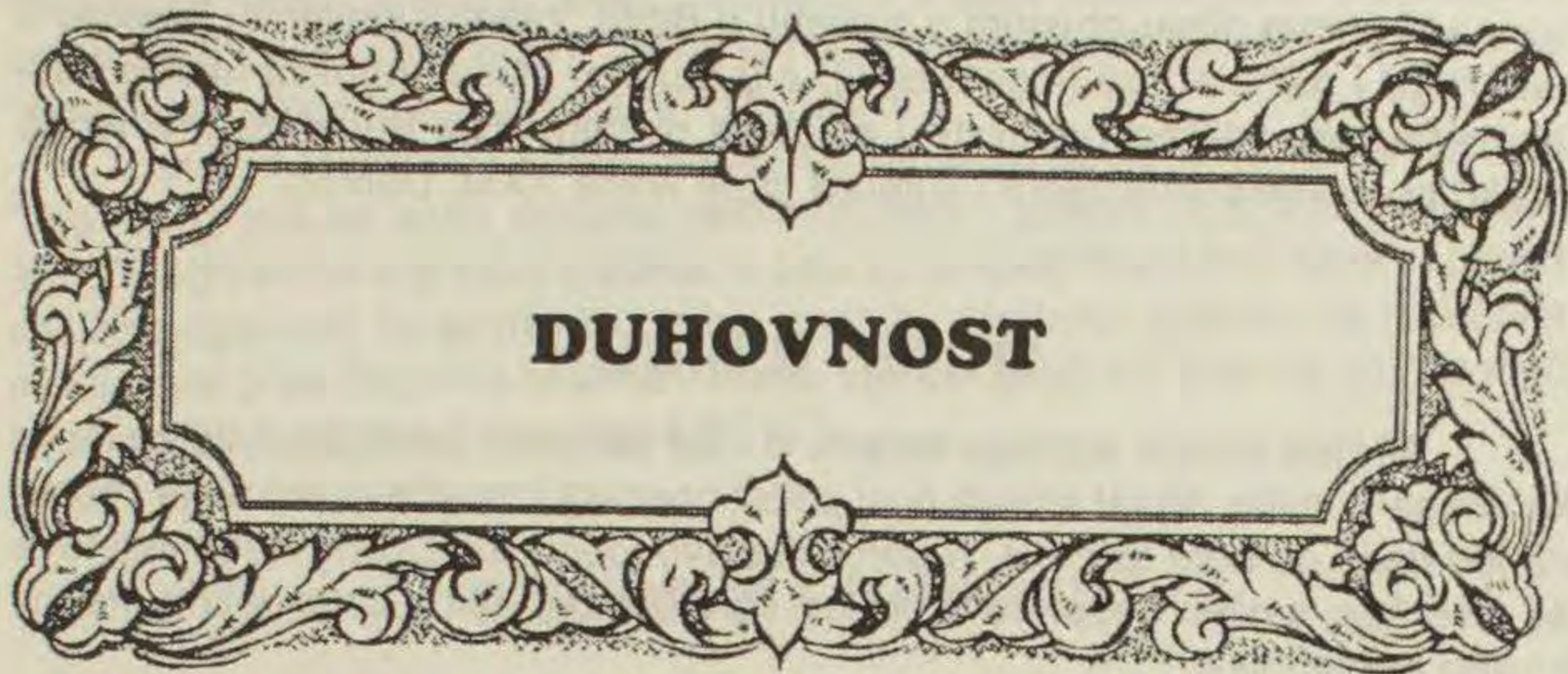
Kad začuješ pismu od davnina
i zazveči niska serafina,
pa zaigra bunjevačka vila,
duša ti je puna tad milina.

Šušti svila na sićane grane
i zaškripe čizme izglangane,
tamburica svoju pismu veze,
ržu vranci i klokoću čeze.

Kolo igra, svako joj se divi,
do nje veze bunjevačka dika,
Bože mili, to je loza moja,
to je ponos bunjevačkog lika.

Cecilija Miler, Sombor

Andrija Anišić

O SMIJEHU I HUMORU

Čovjek je biće koje se smije (Ens risibile)

Jedan doživljaj iz djetinjstva ostao mi je duboko u srcu. I sad ga još pamtim. Poznavao sam jednu ženu s kojom sam ponekad razgovarao. Dobio sam od nje i poneki slatkiš. Uvijek je bila ljubazna. No, ipak ima nešto što nikada od nje nisam dobio. I to mi je bilo čudno. Nikada od nje nisam dobio SMIJEŠAK. Nisam to mogao nikako shvatiti. Nije ona bila gruba, stroga, ali nije se nikada nasmiješila. Bio sam premlad da bih je pitao zašto se nikada ne nasmije, ali znam da smo tu činjenicu i stariji brat i mlađa sestra i ja komentirali, jer i oni su to zapazili.

Čovjek koji se ne zna nasmiješiti?! Je li to čovjek? Jeste, ali u duši - vjerojatno - nečim duboko ranjen i zato sigurno nesretan čovjek.

U antropologiji, nauci o čovjeku, kad se nabrajaju sve osobite odlike čovjeka, onda se veli da je čovjek razumsko, voljno, slobodno biće; a suvremeni antropolozi dodaju još nešto: ČOVJEK JE BIĆE KOJE SE SMIJE! (Ens risibile!) Smiješak na licu čovjeka - to je lična (osobna) karta čovjeka. Po smiješku možemo procijeniti tko je kakav čovjek. Daj da vidim kako se smiješ pa ću ti reći kakav si!

Roditelji se najviše raduju prvom (i svakom) smiješku svog djeteta, kao i njegovom prvom koraku. Dijete najprije počne komunicirati plačem i smiješkom. Plač i smiješak su najjasniji djetetov govor na početku njegovog života.

I zato je svijet bez smijeha jednostavno nezamisliv.

Ovo moje izlaganje o smijehu i humoru nipošto nije neko ozbiljno i detaljno predavanje na ovu temu. Ovo su jednostavno pabirci do kojih sam mogao na brzinu doći i ponuditi vam na čitanje ali i na razmišljanje. Mnoge navedene izreke ili tvrdnje o smijehu i humoru valjalo bi ostvariti u životu. Učinimo li to u ovoj godini, proslava Velikog jubileja bit će nam još radosnija a treće tisućljeće sigurno puno vedrije negoli ovo drugo.

U prvom dijelu govorim o smijehu u Bibliji, zatim o smijehu i humoru u psihologiji i psihoterapiji (logoterapiji), a u drugom dijelu donosim misli o smijehu i humoru velikog optimiste i prijatelja mladih Phila Bosmansa, a jedno kratko poglavlje posvećujem i humoru pape Ivana XXIII, Dobrog.

SMIJEH U BIBLIJI

Biblijski čovjek poznaje smijeh. U više biblijskih izvještaja krije se krepka snaga komike. Ali taj smijeh nosi pečat oporosti Izraelčeva položaja i često ne ide dalje od note izazova, ruganja ili slavodobitnosti. Doista, kroz tekstove se više čuje smijeh bezumnika, to jest čovjeka koji stupa izvan istine, negoli smijeh pravednika.

Smijeh bezumnika

Smijeh bezumnika je nečisti ili jednostavno pretjerani smijeh: "Sablažnjiv je govor luđački i smijeh je njihov grešna razuzdanost" (Sir 27,13). Smijeh mudrog čovjeka je drugačiji od smijeha bezumnog čovjeka (usp. Sir 21,20).

Biblija napose govori o podrugljivcima kao o onima koji se smiju bezumno. Podrugljivci su ljudi koji se ne daju popraviti niti poučiti, koji ne prihvaćaju vjeru. Podrugljivac se na Božju riječ odazivlje ruganjem. To je dobro iskusi prorok Jeremija i zato je zapisao: "... A sada sam svima na podsmijeh, iz dana u dan svatko me ismijava... Doista, riječ mi Jahvina postade na ruglo i podsmijeh povazdan" (usp. Jr 20,7-8). Ruganje je prisutno i u Novom zavjetu. Kad Pavao govori o uskrsnuću mrtvih na areopagu, prisutni mu se rugaju riječima: "Još ćemo te o tome slušati" (usp. Dj 17,32). Ruganje je dakle gotovo isto što i odbijanje vjere. Ruganje je upereno i protiv pravednika, osobito ako trpi (usp. Ps 22,8; 35,26; Tuž 3,14). Podrugljivci se čuju i na Kalvariji. Zapisali su to evanđelisti Marko i Luka (usp. Mk 15,29 sl; Lk 23,35 sl).

Smijeh vjernika

Propovjednik tvrdi da postoji "vrijeme smijeha" baš kao što postoji i "vrijeme suza" (usp. Prop 3,4). Smijeh vjernika temelji se na smijehu Jahvinu. Zapisali su to Psalmisti: "Smije se onaj što na nebu stoluje, Gospod im se podruguje" (Ps 2,4); "No, ti im se smiješ, o Jahve, i rugaš se poganima svima" (Ps 59,9). Smijeh je dakle taj usmjeren protiv bezbožnika, protiv onih koji su se rugali Bogu i pravednicima. Tako će se i vjernik smijati bezbožniku (Ps 52,8).

Ismijavanje je jedno od oružja protiv lažnih bogova. Tog se oružja laća Ilija na Karmelu (1 Kr 18,27) ili Baruh u cijeloj šestoj glavi. Braća Makabejci se rugaju svojim progoniteljima i mučiteljima (2 Mak 7,39).

No, smijeh pravednika u Bibliji nije samo polemičan. On je i znak Bogom obdarene duše: "Kad Jahve vraćaše sužnjeve sionske, bilo nam je ko da snivamo. Usta nam bjehu puna smijeha, a jezik klicanja" (Ps 126,1-2; usp.

Ps 35,27). Tako i knjiga o Jobu: "Smijeh će ti opet ispuniti usta, s usana će odjeknuti klicanje" (Job 8,21). Sličan je i smijeh duše pune pouzdanja. Tako se "žena jaka" smije "budućem danu" (Izr 31,25).

Isus je razlikovao smijeh sadašnjih dana od smijeha konačne radosti: "Jao vama koji se sada smijete: jadikovat ćete i plakati!" (Lk 6,25; usp. Jak 4,9); "Blago vama koji sada plačete: vi ćete se smijati!" (Lk 6,21). Takav završni smijeh odgovarat će savršeno čistom smijehu Mudrosti koja se od postanka svijeta igra pred Bogom i ljudima. Naime, riječju "igrati se" prevodi se ista riječ kao i riječju "smijati se" (usp. Izr 8,30 sl.).

O SMIJEHU I HUMORU

U psihologiji i svakodnevnom životu

Humor je smisao za komično; posebna psihološka osobina da se u različitim situacijama uoči njihova komična strana. Drugi izraz za humor je šala, pošalica... Tako *Leksikon*.

Smijeh je izrazito ljudska osobina i najljepši način komuniciranja i sporazumijevanja među ljudima. Smijeh i humor su oduvijek bili odraz i pokazatelj stanja duha u jednoj sredini i u jednom vremenskom ili povijesnom periodu.

Glasan i snažan smijeh je jedan nagli refleks koji izaziva jako treperenje mišića lica, ramena, grudi, dijafragme i trbuha napose. Poslije takvog smijeha dolazi do ugodnog fizičkog i psihičkog opuštanja. Zato ljudi često ponavljaju izreku: "Slatko sam se nasmijao!"

Smijeh "razoružava". To najbolje znaju djeca. Kad osjete da su učinila nešto zbog čega će imati neprilika, počinju izvoditi sve moguće lakrdije samo da bi kod starijih izazvali smijeh.

Smijeh razbija formalizam. Čovjek koji se smije prestaje biti konvencionalan, krut i postaje autentičan, postaje ono što stvarno jest.

Smijeh je najbolji barometar međuljudskih odnosa jer zajedničko smijanje istim šalama predstavlja znak izuzetne duševne srodnosti.

Smijeh i humor su naša svakidašnja potreba. Koliko su oni značajni i kakvu mentalno-higijensku i zdravstvenu vrijednost imaju znali su, čini se, i imali u vidu i srednjovjekovni vladari te su stoga na svojim dvorovima držali ljude, zabavljače - "dvorske lude" - koji su uveseljavali goste ali i ukućane u trenucima kad su bili neraspoloženi ili depresivni.

Smijeh je doista najljepši i najbrži put do ljudskog srca. Iskreni smijeh kao i pravi razgovor nas zapravo čini potpunim i doista sretnim ljudima.

O zdravom humoru

Danas je malo humora u svijetu. "Civilizacija bez humora sprema svoj vlastiti pogreb", govorio je francuski filozof Jaques Maritain.

I zato je valjda i toliko nesretnih ljudi, pa ako hoćete i nervoznih i psihički bolesnih. Ljudi su se zaboravili šaliti.

No, valja ovdje napomenuti i nešto vrlo važno. Nije, naime, svaki humor zdrav. Već je stari grčki filozof Aristotel rekao: "NIKADA SMIJEH NE SMIJE ZADATI BOL DRUGIMA." A koliko je danas upravo takvog smijeha. Ljudi jedni druge izruguju. Neki toliko znaju ismijavati druge da oni naprosto počnu plakati. Zato, kad pričate neki vic, pogledajte da li među onima koji vas slušaju ima nekoga komu taj vic neće biti ugodan.

Radost, vedrina, smijeh - odlike mladih

Dosta je tuge i smrknutih i melankoličnih lica. Mladi bi po svojoj naravi

trebali biti veseli, vedri, nasmijani. Kako je tužno gledati ili biti s mladima koji nemaju ideja, koji su ravnodušni prema svemu, koji u sebi nemaju zanosa, radosti... To su mladi "starci".

Radost je izvor života. Previše ozbiljne, zamišljene, tužne osobe nikoga ne privlače. Dapače, djeluju odbojno. Ljudi u zatvoreno i kruto lice nemaju povjerenja. S povjerenjem se pak približavamo nekome tko nam dolazi u susret šaleći se i iskreno se smijući. Osmijeh je izraz nježnosti, suradnje, blizine. Ako je lice prozračno i opušteno, i

sam ritam riječi je drugačiji; vedar ton sigurno svjedoči o otvorenosti Dobru.

Smisao za humor je izraz dobrote, ljubavi, istinskog komuniciranja... Osmijeh je dobrota i pobjeda nad zlom, bolom, nad turobnim i mračnim ozračjem...

Liječenje humorom u logoterapiji

Viktor E. Frankl profesor je neurologije i psihijatrije na bečkom sveučilištu i također profesor logoterapije na američkom međunarodnom sveučilištu u Kaliforniji. Utemeljitelj je logoterapije - psihoterapijske metode koja nastoji govorom ili osmišljavanjem doskočiti određenoj poteškoći.

V. Frankl u svojoj knjizi *"Liječnik i duša"* na više mjesta ističe značaj humora u liječenju pojedinih psihoterapijskih slučajeva, osobito u liječenju neuroze straha.

U liječenju straha iz očekivanja važno je postići da se bolesnik distancira od njega. Ništa nije pogodnije za stvaranje distance od humora. Žali li se na pr. bolesnik od "agrofobije", kako se pri izlasku boji da će ga na ulici "udariti kap", tada mu valja savjetovati da pri napuštanju kuće "poduzme sve" kako bi se na ulici srušio udaren od kapi. Neka si ponavlja na pr.: "Toliko mi se puta već događalo da sam se srušio na ulici od kapi. Danas će mi se to opet dogoditi." Na taj način će se on postaviti iznad simptoma, a humoristički način na koji ga za to navodimo, koji mu moramo upravo "odglumiti" olakšava mu to, kao što svaki humor čovjeku olakšava da se postavi "iznad situacije". Može nekom biti smiješan taj način drugačijeg postavljanja bolesnika prema njegovu simptomu; i on sam će se tomu smijati - a time smo već i dobili - njegovu - igru.

Slično se postupa u liječenju neuroze prisile. Naime, postoje ljudi koji imaju prisilne predodžbe ili paradokсне intencije. Netko je patio od fobije drhtanja. Svaki put kad bi profesor anatomije ušao u salu za seciranje počela je uvijek strašno drhtati. Saznavši za logoterapijsku tehniku paradokсне intencije, "bolesna" osoba si je počela sugerirati: "No, ovome ću sada pokazati kako se drhti, taj treba vidjeti kako dobro mogu drhtati!" Nakon toga iščezli su i fobija i sam tremor. Strah je dakle zamijenila želja. Jasno da se takva želja ne pomišlja ozbiljno i konačno, ali važno je da se za trenutak gaji. Pacijent se istog trenutka bar u sebi nasmije, i time je dobio igru. Jer taj smijeh, svaki humor, stvara distancu, omogućuje bolesniku da se distancira od svoje neuroze. I ništa ne bi moglo tako potaknuti čovjeka da stvori distancu između bilo čega i sam sebe kao upravo humor. Doista, ništa ne može tako uspješno stvoriti promjenu stava prema ljudskim uvjetovanostima i datostima poput humora.

BOSMAN'S O SMIJEHU I HUMORU

Humor je dobar prigušivač

Humor je dobar prigušivač kad u životu puca.

Humor relativizira mnoge stvari.

Što se čini divovskim, postaje smiješno malenim.

Što se čini strašno teškim, gubi svoju težinu što pritišće.

Humor i ono što se čini nemogućim čini mogućim.

Poneko nevrijeme prođe bez grmljavine, sijevanja i tuče.

Kad je sve toliko žalosno da se nitko više ne može smijati

i sve tako bezizgledno da više nema ničega čemu bi se moglo smijati, tada još jedino humor može ponovno izmamiti smiješak.

Humor postoji ne zato što je prisutna radost, već humor postoji tamo gdje je svaka radost umrla - u tmurnim danima punima straha, upravo tu živi humor.

Humor nosi ljude kroz pustinje života i brine se za to da ne propadnu u pukim JAO i JOJ. Humor pomaže da se unatoč svemu čovjek nasmije. Humor se ne pronalazi grčevitim traženjem. Humor je dar. Humor daje da se glava smije dok srce plače. I tako čovjek postaje manje osjetljiv.

Humor i strpljenje, deve su na kojima ću proći kroza sve pustinje.

Blago onima koji uklanjaju sve gorke riječi iz svojih usta i s malo humora pretvaraju trnje u ruže.

Smijeh kao lijek

Sveto pismo veli u Knjizi mudrih izreka: "Veselo je srce izvrstan lijek, a neveseo duh suši kosti" (Izr 17,22).

Smijeh je zdrav. Misli na zdravlje, ne zaboravi smijeh.

Smijeh oslobađa, humor opušta.

Smijeh: najbolja kozmetika za vanjštinu
i najbolja medicina za nutrinu.

Smijeh i humor djeluju blagotvorno,
ne samo na tvoj krvotok
nego i na tvoju okolinu.

Smijeh i humor rasterećuju.

Oslobađaju nas olovne težine problema,
pretjeranih briga, lažne ozbiljnosti.

Svijet odjednom izgleda drugačije.

Smijeh i humor oslobađaju put
za neslućenu životnu radost.

S humorom se možeš čak
smješkat i vlastitim pogreškama.

Što je izgubljeni dan?

Dan kad se nisi nasmijao.

Smijeh je zdrav. I potreban. Koristan. I humor je zdrav. Da li dovoljno misliš na tu stranu svoga zdravlja?

Tolikim svojim brigama stvaraš bore u srcu a brzo zatim i bore na licu.

Smijeh oslobađa. Humor odmara. Smijeh te može osloboditi krive ozbiljnosti. Smijeh je najbolja kozmetika za vanjštinu i najbolji lijek za nutrinu.

Redovito aktivirati mišiće za smijeh - to je dobro za probavu, vraća apetit, krvotok postaje stabilan.

Komadić je raja u svakom smiješku, u svakoj dobroj riječi, u svakoj srdačnoj gesti, u svakom djelu koje pomaže...

U svakom smiješku, u svakom cvijetu, u svakoj dobroj riječi, u svakoj ruci... susrest ćeš prijateljstvo Božje.

*****

Sjećam se kad je 1996. godine bio kod nas kardinal Puljić. Pričao nam je kako su oni uspjeli preživjeti ratne strahote u Sarajevu. Rekao je - Da ne poludimo, spasila nas je vjera u Boga i humor. "Neprestano smo se šalili. Izmišljali uvijek nove i nove šale i prepričavali ih. To nas je održalo."

HUMOR PAPE IVANA XXIII. - DOBROG

Poznato je da je papa Ivan XXIII. bio "sijač smijeha, blagosti, dobrote, pravde, ljubavi". Jednostavno bio je Ivan Dobri! Iz svog DOBROG srca je, kud god je prošao, sijao veselu dobrotu: u Sofiji, Carigradu, Ateni kao apostolski delegat, u Parizu kao nuncij, u Veneciji kao patrijarh, u Rimu i Vatikanu kao papa. Njegov je dobroćudni smijeh KLIJAO u SRCIMA sviju s kojima je dolazio u dodir. Zato na ovom mjestu prenosim njegov "najbolji humor" koji je na jedno mjesto sabrao Anđeo Cvitanović i objavio u knjizi pod naslovom "Humor pape Ivana XXIII. Dobrog" u Sućuraju na Hvaru, 1973.

Prva Papina pomisao

Tajnik Ivana XXIII. mons. Capovilla piše: "Pitao sam ga na što je mislio onog trena kad je postao Papa."

- Na moju kuću u Sotto il Monte, na moga tatu i mamu - odgovorio je smiješeći se.

Papa i Duh Sveti

Uvečer onoga dana kad je objavio Koncil, Ivan XXIII. umoran nikako nije mogao zaspati. Pripovijedao je kasnije da je te večeri samoga sebe pitao:

- Ivane, zašto ne spavaš? Tko to upravlja Crkvom - ti, Papa, ili Duh Sveti? Pa to je Duh Sveti, zar ne? Stoga, spavaj Ivane!

Društvo debeljaka

Za vrijeme jedne korizme, dok ga je okruživalo mnoštvo, Papa primijeti jednoga svećenika na kome mu se zaustaviše oči. Pristupi mu bliže i reče:

- Vidim, velečasni, da se ni Vi - što se tiče vaše linije - ne šalite. Nas dvojica bismo mogli osnovati društvo debeljaka.

Jabuka

Kao apostolski nuncij u Parizu jednom je za vrijeme svečanog ručka sjedio odmah do odlične gospođe, previše razgoljene. Kad je donešeno voće na stol, on uzme jabuku i pruži je gospođi. Pošto se ona čudila toj inicijativi, nuncij doda:

- Molim, gospođo, izvolite uzeti. No, Eva je opazila da je gola tek onda kad je pojela jabuku.

Poglavarica Duha Svetoga

Za vrijeme audijencije predstavila mu se neka časna majka s nekoliko sestara i to ovako:

- Svetosti, ja sam poglavarica Duha Svetoga... (mislila je Reda Duha Svetoga).

Papa joj se Ivan XXIII. slatko nasmiješi i ovako našali:

- Blago vama, časna majko, a ja sam samo sluga Duha Svetoga!

Polovica

Jedan diplomat nedavno akreditirani kod Svete Stolice primljen je od Pape. Zapita Papu koliko osoba radi u Vatikanu.

- Oh! Ne više od polovice! - odgovori Papa, namignuvši.

Noć

Ciljajući na svoja česta izlaženja iz Vatikana, šaleći se reče:

- Vele da prečesto izlazim danju. Dobro, onda ću izlaziti noću.

Smijem se! Moram prestati, jer bih mogao prepisati cijelu knjigu. Toliko je dobra. Doista, odavno nisam čitao tako dobar humor!

Umjesto zaključka - vrijednost jednog smiješka

Smiješak ništa ne košta,
a djeluje čudesno.

Obogaćuje onoga komu je namijenjen,
a ne osiromašuje onoga

koji ga poklanja.

Nitko nije tako bogat,
niti tako siromašan,
da si ga ne bi mogao priuštiti.
S njime svatko samo dobija.
Osmijeh unosi sreću u dom,
pozdrav je prijatelju,
pomoć pri sklapanju poslova.
Smiješak je odmor umornome,
putokaz izgubljenomu,
sunčana zraka žalosnomu
i najbolji prirodni lijek protiv ljutnje.
Ne može ga se kupiti,
posuditi ili ukrasti,
jer ima pravu vrijednost
samo kad ga se poklanja.

LITERATURA:

RJEČNIK BIBLIJSKE TEOLOGIJE, KS, Zagreb, 1980.

Viktor Frankl, *Liječnik i duša*, KS, Zagreb, 1990.

Desa Kujundžić, *Hajde da razgovaramo*, Osvit, Subotica, 1997.

Anđeo Cvitanović (priredio), *Humor Pape Ivana XXIII. Dobrog*, Sućuraj na o. Hvaru, 1973.

Phil Bosmans, *Sunčane zrake sreće, Sunčane zrake radosti, Živjeti je radost i dr.*, - sve u izdanju Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba

BUDUĆNOST CRKVE

Da bi se uoči prijelaza iz drugog u treće tisućljeće, kada se javljaju brojna nepromišljena i zloguka proročanstva o svršetku Crkve i svijeta, pokušalo kazati nešto razumno i utemeljeno o budućnosti naše Crkve, valja znati ponajprije što je to zapravo "Crkva". A da bi se bar donekle osvjetlila ta nedokučiva tajna koja postoji kao vidljiva zajednica već skoro 2000 godina, poslužit ću se kratkom poučnom pripoviješću o jednom putniku i golemom stablu.

Neki je putnik, kaže ta propovijest, putovao kroz potpuno nepoznatu zemlju. Nakon dugotrajnoga pješaćenja, u krivudavom tjesnacu među visokim planinama naš putnik odjednom izbije na prostranu ravnicu, a pred sobom opazi jedno golemo stablo kakvo još nikada u životu nije vidio. Putnik najprije pogleda snažno korijenje stabla, zatim mu promatra deblo, ali to je deblo bilo tako široko da ga naprosto nije mogao obuhvatiti jednim pogledom. Najzad, naš putnik baci pogled na krošnju stabla koja je bila tako visoka da nije mogao vidjeti gdje svršava. Sve u svemu, to je stablo za našega putnika bilo tako golemo da ga zapravo nije mogao jasno vidjeti.

Što je naš putnik trebao učiniti da bi uživao u toj velebnoj, neobičnoj pojavi? On se trebao ponešto udaljiti od stabla, recimo nekoliko stotina metara pa bi ga promatrao u svoj njegovoj veličini i u svem njegovom sjaju. Ali nemajući volje da to učini, on se sasvim približi golemom stablu te mu prvo promatra hrapavu koru, zatim mu pogled padne na lišajeve i mahovinu, a na kraju opazi neke šuplje, izumrle dijelove i mrtve grane. Našega putnika sve to razočara i on ode govoreći: Ah, ovo je stablo već u izumiranju.

Toliko pripovijest.

Taj putnik, dragi čitatelju, to smo zapravo mi, današnji vjernici i nevjernici, a golemo stablo je naša Crkva. Naša je Crkva zaista tako golema da je raširena na svih pet kontinenata, tako je stara da je svaka druga zajednica na svijetu maloljetna prema njoj koja danas ima oko 2000 godina, ali je ujedno tako mlada da će proći možda još znatno više godina kada će postati punoljetna. Crkva je svojim korijenjem tako čvrsto urasla u ljudski život da prodire u sva njegova područja: među ljude svih boja i rasa, svih dobi, zanimanja i nacionalnosti. Svojom visinom Crkva prodire do nevidljivih vrhunaca jer njezin cilj nije ništa drugo nego da dovede ljude do onoga nevidljivog vrhunca koji se zove Bog.

Crkva je, dakle, jedna tako golema svjetska i nadnaravna zajednica da se nijedna druga zajednica ne može usporediti s njom ni u visini, ni u širini, ni u dubini. Ona je zapravo nedokučiva tajna, misterij.

Stoga moramo dobro paziti da ne učinimo onu kobnu pogrešku našega putnika iz pripovijesti koji je razočaran napustio velebno stablo jer je iz blizine vidio samo mahovinu, lišajeve, šuplje dijelove i mrtve grane. To se događa i nama kada promatramo Crkvu iz neposredne blizine u našoj župi i

biskupiji, kada gledamo samo loše vjernike a zanemarujemo one koji stvarno žive uzorno, ili kada spominjemo samo one svećenike i redovnike koji su iznevjerili svoje pastirske dužnosti i okaljali svoje zvanje, a zaboravljamo one koji se širom svijeta zaista žrtvuju za ljude sve do polaganja vlastitoga života za njih.

No osobito moramo obratiti pozornost da se ne razočaramo u veleb-
nom stablu Crkve zbog brojnih i teških kriza koje joj uvijek iznova prijete da će izgubiti svoju žilavost i otpornost, da će ipak jednom izumrijeti i da će nestati sa svjetske pozornice kao da je nikada nije ni bilo. Te se prijetnje neće ostvariti ne samo zbog toga što je Krist izričito obećao sv. Petru da Crkvu ni "paklena vrata neće nadvladati" (Mt 16,18), nego i zato što je ona svladala i mnogo teže krize od onih koje su se pojavile nakon II. vatikanskog koncila, kako svjedoči povijest. Da bismo se u to uvjerali, valja makar ukratko promotriti povijest nekih težih crkvenih kriza.

Kriza Crkve

Prva i najdublja kriza Crkve dogodila se na križu gdje je njezina "Glava" (Ef 1,22) Isus Krist izmučen i ubijen. Crkva je jednostavno ostala obezglavljena. Mnogi prijašnji sljedbenici koji su mu nekoliko dana prije klicali "Hossana!", sada su nahuškani od svećeničkih glavara vikali "Raspni ga!", a apostoli, njegovi najbliži suradnici razbježali su se na sve strane skrivajući se od javnosti. Ta je kriza tako teško pogodila malobrojne vjernike mlade Crkve da oni isprva nisu bili spremni povjerovati da je Krist svladao smrt, uskrsnuo. Mislili su da je sve svršeno... Tek kad ih je Krist brojnim dokazima uvjerio da je zaista živ, oni su se usudili opet javno okupljati u Jeruzalemu s njegovom majkom Marijom. A kada je pedeset dana nakon Isusova uskrsnuća Duh Sveti sišao na mladu zajednicu vjernika obećavajući joj vodstvo i zaštitu do svršetka svijeta i poticao je na navještanje radosne vijesti o uskrsnuću i spasenju onih koji uzvjeruju, apostole ništa nije moglo zaustaviti u propovijedanju evanđelja.

Mlada Crkva je počela naglo rasti u veliku zajednicu, ali tada je nastupila druga teška kriza Crkve; naime poubijani su svi apostoli, osim Ivana evanđeliste koji je bio bačen u kotao vrelog ulja. Eno, Petar visi s glavom dolje na vatikanskom brežuljku, Pavlu je odsječena glava, Andrija svršava na križu, Simon je jednostavno prepilan itd. Malo kasnije, prvi pape, biskupi, svećenici, đakoni i vjernici ne htijući priznati cara za Boga bacani su u arenama pred lavove i pantere, pribijani na križ, prženi na smoli - potoci kršćanske krvi su tekli diljem rimskoga carstva. Kršćani su se povukli u katakombe i mnogima se činilo da je Crkvi sada konačno odzvonilo, osobito zbog dugotrajnosti okrutnih progona.

Međutim, već su sami mučitelji naslućivali da će smrt mučenika izazvati njihovo štovanje pa su zabranili kršćanima da ih pokapaju javno. A jedan odvažni kršćanski pisac Tertulijan (160-220) otvoreno je upozoravao rimske progonitelje: Mučite, raspinjite, pržite nas! Kosili nas koliko vas je volja, sve više nas je jer krv mučenika sjeme je kršćana! To se doista dogodilo: oni potoci kršćanske krvi su kao podzemna voda potkopavali temelje starog rimskog

carstva i za stotinjak godina pretvorili ga u ruševine, prah i pepeo. Mučenicima se širom svijeta dižu veličanstvene crkve i spomenici, a gdje su oni bijedni progonitelji i njihovo carstvo? U školskim udžbenicima iz povijesti, a i tamo jedva.

Kad je Crkva u IV. stoljeću za cara Konstantina bila izjednačena u pravima s poganstvom i dobila slobodu naviještanja evanđelja, činilo se da konačno dolazi njezino proljetno razdoblje u svjetskoj povijesti. No, Konstantinovu nećaku caru Julijanu odmetniku bi žao što su kršćani dobili slobodu i on opet počeo proganjati kršćane pokušavajući ponovno oživjeti poganstvo u Rimskom carstvu. O tome povijesni dokumenti iznose sljedeću zgodu. Htijući saznati kako napreduje njegova poganska propaganda i progoni kršćana, Julijan susretne u Antiohiji Agatona, svoga nekadašnjeg prijatelja koji je postao kršćanin.

- Kako onaj tvoj tesar iz Galileje? - upita car zajedljivo Agatona ciljajući na Krista koji je radio u tesarskoj radionici sv. Josipa. - Radi li još uvijek?

- Radi, odgovori Agaton.

- A što radi?

- Pravi jedan mrtvački lijes za tebe i za tvoje pogansko carstvo, zaključio Agaton razgovor.

Šest mjeseci kasnije, kažu povijesni dokumenti, car Julijan je umro, a njegovo pogansko carstvo je nestalo kao da ga nikada nije ni bilo. Povjesničari tvrde da je prije svoje smrti izrekao ove riječi: "Galilejče, pobijedio si!" Julijan je naime zaboravio da Crkva počiva na Onome koji je doduše umro na križu, ali je treći dan pobjedonosno uskrsnuo i da se ta stradalačko-pobjedonosna sudbina ponavlja i u povijesti Crkve.

Istina, Crkva je u srednjem vijeku, kad je bila na vrhuncu svoje svjetovne moći, drukčije doživljavala krize nego u prijašnja vremena. Dok se prije branila od izvanjskih opasnosti, sada su se krize javljale zbog nutarnjih razloga. Podsjetimo samo na veliki zapadni raskol u XIV. i XV. stoljeću, kada je jedan papa vladao u Rimu a drugi u Avignonu podvajajući tako cijelu Crkvu, i na reformaciju u XVI. stoljeću koja je definitivno razjedinila dotada jedinstveni kršćanski svijet na Zapadu.

Međutim, kada je u praskozorje novoga vijeka ponovno oživio poganski duh, oživjele su i crkvene krize zbog više ili manje silovitih napada izvana: Fanatički mrzitelj Crkve Voltaire (1694-1778) otvoreno je pozivao svoje sumišljenike da unište Crkvu (*Écrasez l'Infame*) i zaklinjao se da će on to učiniti za 20 godina. No, što se dogodilo nakon 20 godina? Voltaire se baš tada borio sa smrću i tražio u pomoć svećenika.

U našem XX. stoljeću nacionalsocijalizam i komunizam su poduzeli najradikalnija progonstva Crkve s namjerom da je potpuno unište, ali iako su joj nanijeli velike duhovne i materijalne štete, ona se oporavlja nastavljajući navještati radosnu vijest i čineći dobro, dok je nacionalsocijalizam nestao, a komunizam izumire i izdiše.

Sada se nužno nameće pitanje: Kakvi su izgledi Crkve u budućnosti?

Izgledi Crkve u budućnosti

Crkva će, vjerojatno, i u budućnosti doživljavati svoju stradalačko-po-

bjedonosnu sudbinu kao i do sada. Ali u kojem obliku će se to događati, nemoguće je predvidjeti i sa sigurnošću prognozirati. Nakon propasti nacional-socializma i komunizma možemo se nadati da njezine krize, bar u bliskoj budućnosti, neće dolaziti od izvanjskih progonstava, nego prvenstveno od nutarnjih čimbenika, od moralnih kolebanja i lutanja vjernika stranputicama novih bogolikih vrednota ovoga svijeta, kako se već pokazuje u mnogim zemljama velikoga materijalnoga blagostanja na Zapadu. Valja, naime, imati na umu da živimo u jednom prijelaznom razdoblju najvećih razmjera i dubina. Gotovo svaki dan se pojavljuju neke nove fascinantne vrednote koje neodoljivo privlače čovjekove naravne religiozne sklonosti, poput nekih novih božanstava. To je zapravo razlog zašto u posljednje vrijeme niču brojne paralelne religijske sekte koje Crkvu stavljaju na ozbiljnu kušnju, ili zašto su mnogi ljudi potpuno indiferentni prema njoj. To su teške krize koje se ne mogu nadvladati od danas do sutra.

Ako je istina što smo rekli, naime da čovječanstvo proživljava jedno od najkritičnijih razdoblja juriša i prodora prema stvaranju novoga svijeta, onda ne možemo očekivati da će za Crkvu u skoroj budućnosti granuti proljeće procvata i napretka. Dakako, ja nisam prorok i volio bih kad bi činjenice dokazale suprotno od onoga što tvrdim. Volio bih, drugim riječima, kad bismo imali razloga da budemo veći optimisti nego što sam ja u pogledu skorašnje budućnosti Crkve, kad bi nam Božja promisao darovala velika i sretna iznenađenja. Ali, imajući u vidu spomenute činjenice, ne vjerujem da nam se uskoro približava Kristovo tisućgodišnje kraljevstvo na Zemlji (usp. Otk 20).

Prema tome, Crkva će u skoroj budućnosti biti u situaciji kada će je svijet sa svojim vrednotama i dalje ugrožavati. Zato će ona uglavnom biti u defenzivi. Gledajući na stvari u cjelini kršćani će i dalje doživljavati slabljenje čvrste vjere, te gubitak vjerskoga života i utjecaja Crkve na svjetske događaje. Doduše, možemo biti ponosni što moralni ugled papinstva neprestano raste u svijetu od pape Lava XIII. do Ivana Pavla II. i da oni stvarno utječu na svjetska zbivanja, kako se pokazalo, primjerice, u povodu opasne kubanske krize 1962. godine. Ali taj papinski moralni ugled ne može imati presudan utjecaj na uklanjanje moralne krize u Crkvi, kako pokazuju negativne reakcije brojnih vjernika na papinske intervencije npr. glede sprečavanja začeca, abortusa, eutanazije itd., a da o reakciji nevjernika i ne govorimo. Crkva će i dalje imati dojam da propovijeda gluhim ušima, nerazumnim srcima i neposlušnim članovima.

Buduća situacija Crkve u svijetu može se donekle usporediti sa situacijom vojske koja zna da će dobiti bitku, ali unatoč tome njezin položaj nije nimalo ugodan. Naprotiv, on je strahovito neugodan. A u tom teškom stanju Crkva mora biti strpljiva, uporna i ustrajna u zalaganju za ostvarenje svojih evanđeoskih ciljeva. I to ne samo kao cjelina, nego također u svim svojim dijelovima - biskupijama, župama i ostalim kleričkim i laičkim zajednicama. Jer doista nije svejedno da li se netko bori s više zalaganja ili s defetističkim raspoloženjem. Već nam i letimičan pogled na pastoralnu službu u prošlosti i sadašnjosti potvrđuje da ta služba u sličnim nacionalnim, kulturnim i duhovnim prilikama ima vrlo različite rezultate. Razlog je taj što se pastoralna služba na jednome mjestu obavlja s potpunim predanjem, s požrtvovnošću, samoodricanjem i

molitvom, a na drugom mjestu lijeno, mlako i poslovno, upravo kao neka činovnička služba.

U svjetlu ovih misli trebalo bi ispitati nije li na primjer Sjeverna Afrika, do VII. stoljeća čisto katoličko područje, zbog mlakosti, nemarnosti i nesnažljivosti mjesnih Crkava postala nekatolička. A slično bi se pitanje moglo postaviti, mutatis mutandis, i glede naše Bosne koja je vjerski tako šarolika. U svakom slučaju dovoljno je baciti pogled na vjerski život različitih župa jednoga te istoga grada da bismo se uvjerali kako su pastoralni uspjesi u njima različiti zbog različitih napora njihovih radnika i suradnika.

Prema tome, o nama i o onome što mi danas činimo - naravno uz neminovnu pretpostavku Božje milosti - ovisi kakva će biti bliska i daljnja budućnost Crkve te da li će Crkva iz sadašnje relativne pastoralne defenzive prijeći u hrabro i inventivno navještanje evanđelja.

Možda mi danas sijemo nešto što će požnjati tek buduća pokoljenja Crkve. U tom slučaju završimo Kristovim riječima:

"Tu se obistinjuje izreka:

'Jedan sije, drugi žanje'" (Iv 4,37).

TIHA ADORACIJA

Sam.

U velebnoj tišini
gordih prostora.
Boli me vrijeme
zaboravljene prošlosti,
vrijeme nade
bliske budućnosti.

Sam.

Godi mi sveti mir.
Slušam simfoniju
modrih podneblja.
Dušu mi ispunjava
Riješ spasenja.
Nitko se ne čuje...

Sam.

Razgovaram sa
Utjelovljenom Riječju.

Ivan Prčić, mlađi

U OVOJ ZEMLJI

U ovoj zemlji
naši očevi
i naša braća.

U crnim brazdama
motikama
tvrdo upisali

Zakletvu.

Poljima zelenim
rukama žuljavim
i krvavim čelom:

Ovo je zemlja
naša...
Zavjetna.

Na spomen.

Branko Jević

NAŠ KANDIDAT ZA SVECA O. GERARD TOMO STANTIĆ

O. Ante Stantić, OCD

DUHOVNI PISAC BAČKE RAVNICE

Iako nam "GOVORI SLUGA BOŽJI O. GERARD TOMO STANTIĆ" kroz kratke članke koji izlaze svakoga mjeseca u "Zvoniku", ipak nam možda još nije dovoljno u svijesti da je o. Gerard pisac koji piše na temu duhovnog života. Cilj mi je zato u ovom prikazu predstaviti SB kao pisca. Ističem na prvom mjestu činjenicu da pismena ostavština ovog čovjeka s bačke ravnice broji do tri tisuće pa i više stranica koje je on napisao svojom rukom na hrvatskom jeziku (bunjevačkom ikavicom), te mađarskim i njemačkim jezikom. Na spomenuta tri jezika on piše svoje propovijedi na teme liturgijskog vremena. Posjedujemo već jednu diplomsku radnju na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu u kojoj se obrađuju propovijedi koje je on izrekao u somborskoj karmelskoj crkvi kroz dugi niz godina u kojima su posebno obrađene kristologija i sakramentologija. Teme koje su i danas značajne jer kristološka dimenzija kršćanskog života i sakramentalni život mogu najbolje vratiti odsutnoga Boga u današnje društvo.

*O. Gerard inspirirao je mnoge likovne umjetnike;
evo ga na slikama u karmelićanskoj crkvi u Somboru*

Znači da i danas Gerard ima što reći svakom kršćaninu za njegov osobni duhovni život. Kao redovniku i svećeniku karmelićaninu bila mu je na srcu svećenička, redovnička i karmelska duhovnost, kojom je nastojao hraniti sebe, svoju subraću i svećenike koji su često pod njegovim vodstvom obavljali svoje duhovne vježbe u samostanu kojem je on predsjedao. Naša dva biskupa, Lajčo Budanović i Matiša Zvekanović, obavili su svoje duhovne vježbe pod vodstvom SB u somborskom samostanu. Sjećam se iz svojih mladih dana da je jednom na rekreaciji SB rekao kako je spomenuo biskupu Budanoviću, kad je obavljao duhovne vježbe prije biskupskog posvećenja, da su svi dužni "acquirere perfectionem", to jest da dok drugi trebaju zadobiti savršenstvo, biskupi trebaju posjedovati savršenstvo kako se to učilo u duhovnosti prije II. vatikanskog koncila.

Vlastoručni zapisi SB koji obrađuju teme iz kršćanske i karmelske duhovnosti su brojni i pisani su uglavnom hrvatskim jezikom, to jest bunjevačkom ikavicom. Spominjem u ovom prikazu samo one najznačajnije sastave koji su napisani u vremenskom rasponu od 1924. do 1940. godine. Tim vlastoručnim zapisima, ili radije sastavima, on je sam dao naslov. Tako susrećemo sastave: "Razgovor s Isusom", "Put k Isusu", "Blago duše", "Biser mišljenja", "Theologia pastoralis" (iako ima latinski naslov, zapisi su na bunjevačkoj ikavici), "Put blaženstva", "Duhovne vižbe" i dr. Sastavi koje sam spomenuo obuhvaćaju u rukopisu do dvije tisuće stranica pisanih tintom i na papiru različite veličine, često puta na papiru koji je već bio upotrijebljen; primjerice na dopisima koji su mu bili upućeni on je upotrijebio za pisanje dio papira koji je bio čist.

Izvori na kojima temelji svoje zapise su, uz mnoge autore koji pišu o katoličkoj moralci i dogmatici od kojih neke i izrijeком spominje, posebno djela sv. Ivana od Križa, djela sv. Terezije, "Povijest jedne duše" s. Terezije od Djeteta Isusa. Cijelu koncepciju duhovnog života on temelji na duhovnom sustavu sv. Ivana od Križa i u taj sustav on uključuje i druge autore i nekako nadopunja, obogaćuje, produbljuje i praktički primjenjuje na konkretni osobni život ili ih priopćuje svojoj braći redovnicima na sastancima zajednice ili svećenicima koji mu se obraćaju u duhovnim potrebama, pa i samim vjernicima u svojim propovijedima. Važno je istaknuti posebnost njegovih zapisa ili sastava koja je u tome što on, primjerice, ne citira izravno sv. Ivana od Križa, osim u rijetkim slučajevima, nego njegovo učenje priopćuje svojim riječima. Nekako "pre-slaže", "prilagođuje" to učenje za praktičnu primjenu u životu. Kako bi priopćio pojmove Ivana od Križa na praktični život on se služi slikama, čak iz života bačkog podneblja - kao kad piše da je Isus kao mlado proljetno žito koje želi u nama rasti, i koje sazrijeva na žegi sunca pa imamo šta jesti; tako se nešto zbiva i u duhovnom životu: mi sazrijevamo u Isusu kroz križeve života i na kraju se ostvaruje iskustvo: "Isus nama kolač i mi njemu. Slatki su jedno drugome Isus i duša kao što je sladak kolač." Slika o malom svinjaru koji bi se nelagodno osjećao u društvu kraljevske djece. Mora se zato očistiti i lijepo obući da bi mogao osjetiti blizinu tog "višeg drugovanja" s Isusom u sjedinjenju s njim. U obje slike, a i mnogim drugim slikama i prispodobama kao što su

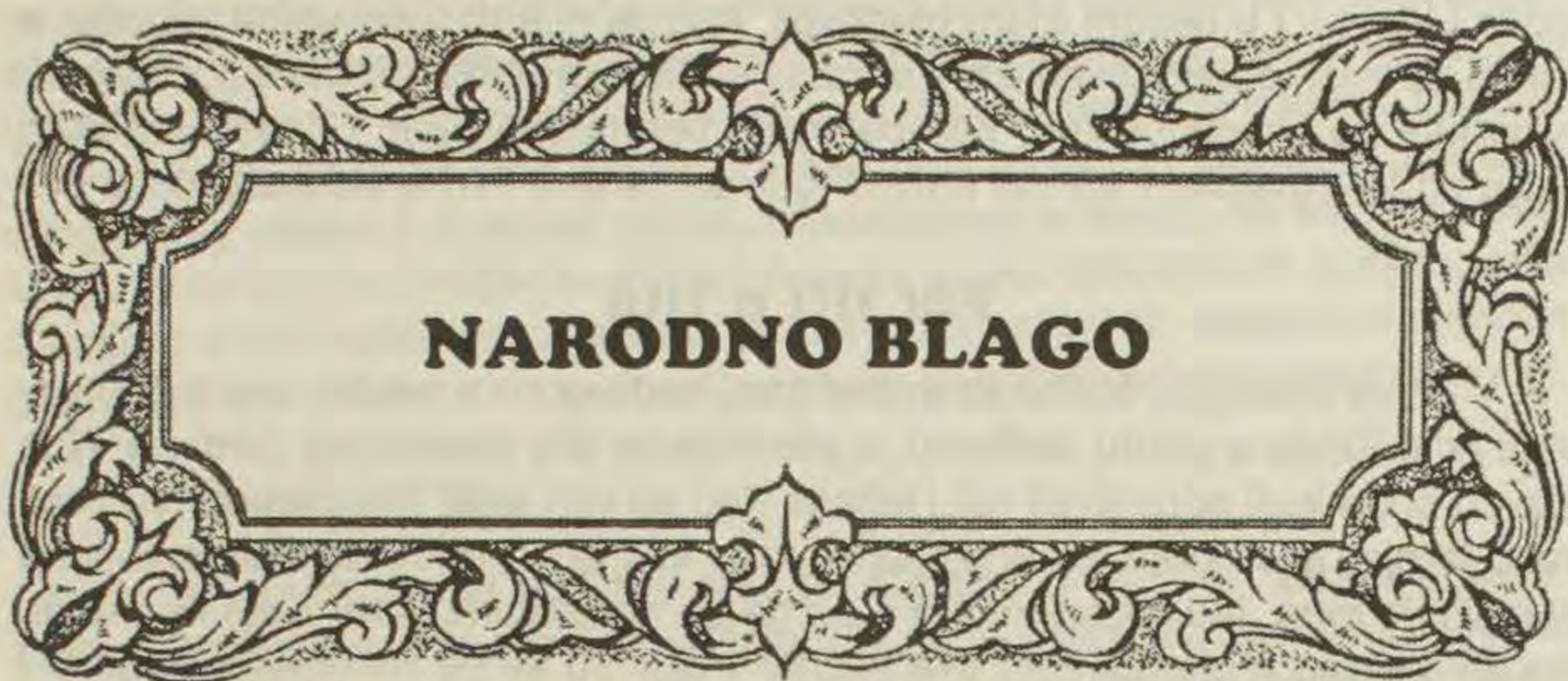

"igra", "šetanje s Isusom u lijepom vrtu" ili biti "Isusov radio koji prenosi njegove poruke" prikazuje se operativna dimenzija učenja Ivana od Križa a to je iskustvo susreta s Kristom nakon potpunog očišćenja duše od svakolikih primjesa egoizma. Treba spomenuti još jednu njegovu posebnost - njegovo izražavanje u pisanju ima često prizvuk pjesme, ako ne u stihovima ono u prozi, koji ga očituje kao čovjeka koji je pun žara i oduševljenja, koji zapravo doživljava ono o čemu piše. Da je tako svjedoče neki zapisi SB iz kojih se saznaje da on zapravo kuša ono o čemu piše. Tako, na primjer, kada slavi misu svakog dvadeset petog u mjesecu u čast Malom Isusu i kada zanosno propovijeda o tom Isusovom otajstvu, zapisuje: "Nekome od naših Bog je dao milost sjedinjenja ili umnoženje sjedinjenja." Očito taj "netko od naših" nije nitko drugi nego on sam osobno.

U očima mnogih o. Gerard se pokazuje ili prikazuje kao vrlo umrtvljen čovjek, kao veliki pokornik. Neki generalni vizitator piše da je Gerard do te mjere umrtvljen da mu je svejedno da li jede ili ne jede, ili šta mu se služi kod jela. To neće moći reći netko tko poznaje malo dublje njegovu pisanu duhovnu baštinu koja je umnogome autobiografskog značenja. Njegova umrtvljenost i njegova pokora nisu zatvorene stvarnosti nego su u odnosu na sjedinjenje s Bogom. Imaju teologalno značenje, a posebno, kristološko značenje. Tako je, na primjer, Mali Isus prije svega u njegovom pisanju i životu ono što je "Mali put" Terezije od Malog Isusa - a to je da treba biti malen i ponizan, držati svoje pravo mjesto pred Bogom, biti oslobođen svega što nije Bog kako bi cijeli prostor duše pripadao samo Bogu. Svojom umrtvljenošću i pokorom on želi biti kao Isus na Križu, suobličen Kristu "patećem", kako sam piše, jer bi tako bio kao Krist koji preko njega djeluje i spašava duše te u njegovom tijelu nadopunja što manjka Isusovim mukama za spas svijeta. Isto tako kako bi bio neprestano povezan s Isusom u svojem djelovanju. Zapisat će: "Pazi na Isusa", "Isuse Ti ispovijedaj", "Ti propovijedaj", "Neću se maknuti dok me Ti ne pomakneš". Jednom riječju, on želi tako biti sjedinjen s Isusom da cijelim bićem živi za Isusa i za duše.

Završavajući ovaj kratki prikaz o o. Gerardu Tomi Stantiću kao piscu, istakao bih da je SB pisac koji je svojim pisanjem obogatio domaću duhovnu literaturu. Smatram da nam to treba biti na ponos ali i na poticaj. I mi imamo pisca koji nam posebno prenosi u prilagođenom obliku duhovnost velikih učitelja Crkve kao što su Ivan od Križa, Terezija od Isusa ili Avilska i Terezija od Djeteta Isusa. Teolog Karl Rahner je izrazio mišljenje da kršćanstvo ima budućnost ako bude mistika. Proširujem tu misao dodajući da će biti mistika ako bude mistika među redovnicima i svećenicima pa i laicima kako bi mogli biti kvasac i nada i ostvarenje one nade na koju nas potiče biskupska sinoda u Rimu koja je završila krajem mjeseca listopada 1999. U tom smislu o. Gerard, pisac, mnogo nam može značiti.

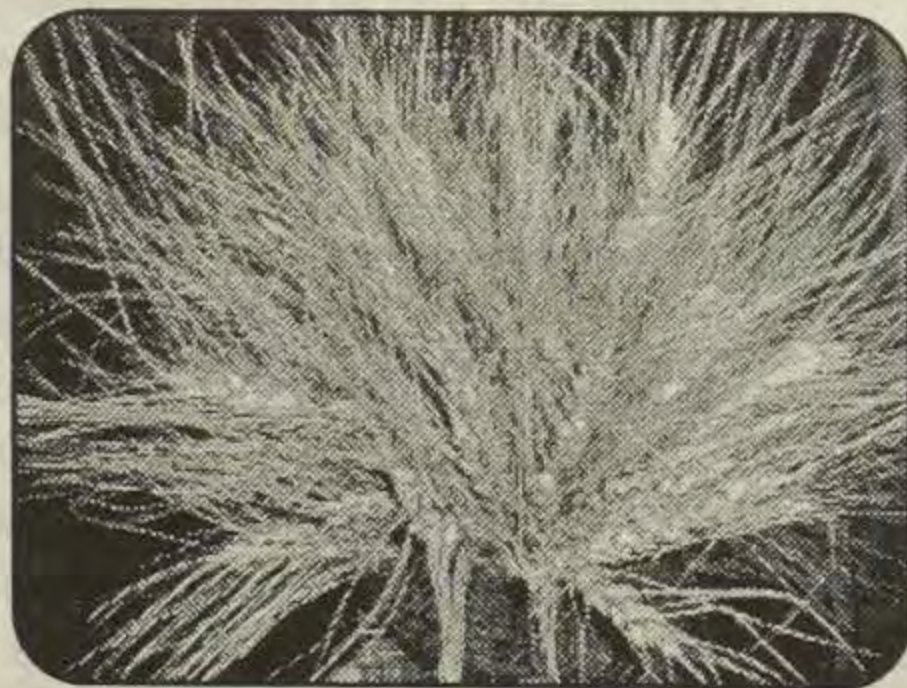

Alojzije Stantić

KADGODAŠNJI RIS I DUŽIJANCA U SUBATIČKOM ATARU

*Ej što je lipo, kad zrilo klasje
suncem se žari;
Ej još je lipče, kad kosom mašu
mladi risari...!*

*Aleksa Kokić:
Pisma risara (ulomak)*

Umisto uvoda

📍vako su kadgod zemljoradnici Bunjevci Hrvati radili ručni ris s običajima u njemu u jednom dilu subatičkog (đurđinskog) i bajmačkog atara, iako je tu i tamo bilo (možda) razlika u čemu al su ga većinom ovako (u)radili do kraja trideseti godina ovog vika. Više godina sam sudilovo u risu i ostijo težinu rada po vrilom suncu. Dičim se jel sam ga radijo, a tamo stečeno iskustvo i zapažanja su mi osnov ovog opisa. Paštrijo sam se da sve radove, sersam i mašine, s kojima se radijo ris, što virnije opišem ikavicom moji dida, pa je moguće da sam izostavijo po koju ondašnju rič.

Da se svati dužijanca - svečana proslava svršetka risa - triba se upoznat s mukotrpnim i brižnim radovima ljudi: od spremanja njive za oranje pod žito sve do obiteljske dužijance. Triba znat kako se onda dolazilo do kruva koji je ljudima najvažnija rana, a to njim je i najveći dar od svi Božji darova (usp. Mk 14,22). Rad tog su naši preci toliko poštivali kruv, a kako i ne bi jel njim je svakidašnje ilo, a ko virnici su ga spominjali u često moljenom *Očenašu*. Ostale su u narodu sačuvane pripovitke o gladi, na sićanje kad je žito malo

rodilo i kad su i u našem ataru gladovali, kad ga nije doteklo dosta za krov, a kamol za trušnicu. Poštivanje tog dara na sadašnjoj DUŽIJANCI se ponavljano potvrđuje na svečanoj misi, kad bandaš i bandašica dično prinose na oltar: oštiju ko tilo Kristovo i somun kruva. To je sridišnjica i vrhunac dužijance.

Par riči o žitu

Prva zrna žita, koliko se dosad zna, nađena su u neolitu oko 6.500 godina prija Krista u gradu Jerihonu, u planinskom dilu današnjeg Jordana. Nuz žito su onda ljudi odranjivali raž i ječam. Kad su već imali žito, cigurno su znali kako iz njeg mož dobit brašno i ispeć krov koji je od onda do danas ljudima najvažnija rana. Idu ga svaki dan a da ga se ne zaidu (zasite) čak i kad dani- ma žive samo o njemu. Rad ove važnosti ljudi su se od pamtivika, pa tako i naši preci, prema žitu brižno odnosili; od oranja i sijanja pa sve do risa nadzi- rali su njegov rast.

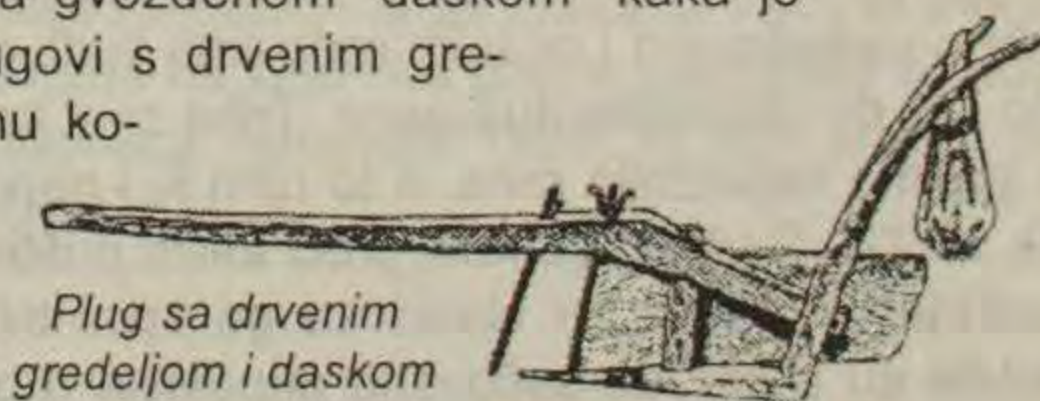
Od oranja do sijanja žita

Spremanje njive za oranje

Oranje pod žito je poslidnji veći poso zemljoradnika u godini, u kratkom i često nezgodnom vrimenu izmed branja kuruza i sijanja žita. Starovinske sorte kuruza su počeli brat u drugoj polovici, a najkasnije krajom rujna. Brali su ga što su brže mogli, da što prija kuruzište očiste za oranje pod žito. Jesenski dani su sve kraći, pa su ji ljudi produžili radom po mraku - ujutru rano i uveče kasno, osobito ako ji je kiša natirala da nadoknade izgubljeno vrime. Ako nisu stigli da uvuku kuružnu, sadivenu u klupe su privukli s kuruzišta na strniku, da njivu što prija oslobode za oranje. Svu su kuružnu posikli, svezali u snopove i sadili je iz klupa u badnjove jel je bila važna pića josagu. U ovim poslovima poteškoća je bila u broju zaprege, jel su u branju kuruza i konji prizauzeti: odvlačili su na kolima obrane klipove s njive do čardaka, privlačili kuružnu i orali pod žito. U jesenskom poslu radili su čak i konji paradeši.

Od rala do trogera

Naši preci su u prapostojbini većinom male njive orali ralom, a kad su došli u ove krajeve, nema nikaki tragova da su ga hasnirali. Pouzdano se zna da su već onda za oranje hasnirali tu zatečen plug s drvenim gredeljom i drvenom daskom, a jedino su bili gvozdeni ravnik i crtalo na gredelju. Samo kratko vrime hasnirana drvena daska pokazla se nepodesnom za odlaganje zemlje u brazdu pa je zaminjena gvozdenom "daskom" kaka je zadržana do današnji dana. Plugovi s drvenim gre- deljom u početku su imali drvenu ko- lečku s drvenim špicama u točkovima, uglavljenim u gvozden obruč, a već krajom XIX. vika kolečke prave s

gvozdanim točkovima. Kad su zemljoradnici u drugoj polovici XIX. vika počeli sijati žito na većim njivama, u pomoć su njim pritekli fabrikanti; napravili su njim gvozdani plug, a nedugo za tim fabrike su počele praviti dvogere i trogere. Jednobrazdni plug su vukli jedan do dva para volova ili jedan par konja, a dvogeri cug volova ili tri konja, na za to udešenom jarmacu, na kojem je treći konj bio na logovu. Troger su vukla dva para konja. Između I. i II. svetskog rata u našem ataru najviše su hasnirani jednobrazdni plugovi, većinom s drvenim gredeljom, a u dvadesetim godinama u modu su počeli ulaziti gvozdani plugovi.

Oranje pod žito

Sa plugovima su pod žito orali na dubinu od oko 18 - 20 centi, kuružište su orali jedared, a strniku triput: najpre su je ugarili, najkasnije do sridine kolovoza, drugi put su zaorali samonik i korov, a treći put su orali za sijanje prolićnog ječma, zobi... ili sadenje kuruza. Još do pri kraju XIX. vika vlasnici nisu obrađivali svu zemlju; jednu polovicu su odmarali, ostavili je zaparloženu godinu dana, a drugu su obradili - i tako redom. Sve veće njive za sijanje žita su zaktivale da na vreme budu uzorane šta je ubrzano novim rasama konja koji su u tom poslu počeli odminjivati volove. Konji su volovsku brzinu oranja sa oko 2 povećali na 4 i malko više kilometera na sat. To je bio prvi velik iskorak u moderno ratarstvo veliki proizvodni mogućnosti.

Sorte žita

Sve do kraja pedeseti godina ovog vika naši preci su sijali tvrde sorte žita: na slamu jake i brkate Bankut - domaću sortu vikovima odranjivanu na ovom prostoru - i mađarsku sortu Prolifik. Od tvrdi sorata žita je brašno zdravo dobro za spremanje iliti, rad tog su ondašnji krov i druga tista bili daleko bolji od današnjeg. I danas tu i tamo odranjivaju tvrde sorte žita, ali su u nas neisplative jer imaju dobrim manji rod od današnji mekani sorata žita, a korisnici nisu spremni da za njih plate veću cenu. Odlika ovi sorata je i da njima slama naraste i do 150 centi, a katkad još i duže, o čemu su vodili računa da zemlju odviše ne potore, jer bi zelena slama još nesazrilog žita polegla, rad tog bi zrna ostala šturava, nalik na šuljak, a rod bi bio manji.

Nuz rod žita zemljoradnicima je dugačka slama bila potrebna za stiranje pod josag kojeg su odranjivali u

Alojzije Stantić (visok 180 cm)
sa snopom žita sorte BANKUT

tolikom broju koliko su za njeg mogli proizvest rane i koliko su imali mesta u stajama da prizimi. Našim precima je bilo dobro poznat privredni nauk da ne može biti uspišnog ratarenja bez josaga koji će oplimentiti plodove zemlje. Zato naši preci nisu prodavali kuruz, ječam, zob, slamu... To su prodali kroz odranjen josag. Od plodova zemlje jedino su prodali višak žita.

Sijanje omaškom

Najstariji način sijanja žitarica je omaškom. Čovik je iz džaka pribaćenog priko ramena vadilo žito i šakom ga što ravnomirnije razbacivo po njivi. Nije svako moglo biti sijač omaškom jer ono zahteva dosta vištine da sime što ravnomirnije razbaci, da mu svaki zavrat šakom u džak bude prilično jednak, da širina razbacivanja bude jednaka, da odviše ne priklapa misto di je žito već posijo, ali i da ne ostane oplaz. Od spritnosti sijača je zavisila gustina pa i rod žita.

Omaškom razbacano žito je podrlijano drljačom od grubog granja i tako zavaljeno u zemlju. Vremenom su brane od granja zaminjene u fabriki napravljenim branama od gvozdeni karika, koje su ostale u upotrebi do današnji dana. Mana sijanja omaškom je neravnomirno nicanje zrna, a dosta ga je ostalo nezavaljeno odozgor na zemlji i dalo je vrlo mali rod od oko 4-5 metara po lancu.

U to vreme sijaču nije bilo najvažnije koliko će biti rod žita, jer ga onda nisu sijali za prodaju, već samo za se, za sime i za krov koliko dotekne. Ovako svaćanje je naglo prominjeno početkom druge polovice XIX. veka kad se žito počelo tražiti u novonastalim velikim potrošačkim mistima, di ga nije rodilo koliko treba, a bilo ga je moguće tamo odnet. Na prikritnici vikova naši ljudi su počeli nositi žito na pecu u Baju di je za njim bila veća tražnja, zato su za njeg dobili veću cenu nego na našim pecama. Iz Baje su trgovci i mlinari žito i brašno Dunavom šlepovima razneli u krajeve di ga nije bilo dosta. Treba spomeniti da u ono vreme ljudi nisu toliko računali s vremenom, iako se čini da je Baja daleko za privoz zapregom, jer su tušta nji, primerice, odaleg nosili žito na meljavu u vodenice na Dunavu kod Apatina.

Sijanje žitnim sijačicama

Da bi i na većim njivama paori sijali žito, fabrikanti mašina su napravili zaprežne vučne sijačice za žito, u više veličina, od 10 do 18 redi. Ovim mašinama sijanje je obavljeno za kraće vreme, zrna su raspoređena u redove, a u redu na ravnomirna odstojanja. Za ovaku situaciju žito su pročistili u ručnim trijorima - odstranili šuljak, lomljena zrna i nečistoću - a u ručnim zaprašivačima ko bure žito su kalamili sa živinim pravom Porzol, da ga zaštite u zemlji od bolesti, najpre od gljivične smitljivosti. Ovako posijanim žitom bili su unapred sigurni u zdrav rod i dobili su sklop biljaka od 350 do 400 po kvadratnom metru, a za to je posijano po lancu 120 do 140 kila žita koje je u prosičnim godinama donelo rod od oko 10 do 15 metara po lancu, naspram 5 do 6 metara roda posijanog omaškom. To je velik doprinos mašina za veći rod žita. I ovo je bio velik iskorak u veću proizvodnju žita.

Odranjivanje žita

Već oko Svi sveti se vide redovi izniklog pravovrimeno posijanog žita. Priko zime ono u rastu miruje, godi mu kad je pod snigom koji ga čuva da ne izmrzne, jel su dugotrajnije golomrazice katkad nanele oštećenja na mladom žitu, a to mu je smanjilo rod. Čim okopni i vrime malo popušti, počima se bokorit. Kad je vrime popuštilo, drljanjem su razbili pokoricu i ušli u njivu još da skupe čukanjice, koje bi smetale kosama risara - usporavale bi njim košenje. Posli skupljanja čukanjica zemljoradnici više nisu ulazili u žitnu njivu, al su je zato do risa često i brižno nadgledali, pratili kako napriduje žito.

Digod oko Adventa pa do početka bokorenja u proliće, kad žito nije bilo pod snigom, gazde su puštali poljske svinje da pasu zeleno žito, osobito kad je bilo odviše bujno, da se u bokorenju ne razvije prikoviše, jel bi onda lakše poligalo. Bilo je i taki gazda da su par puta pritirali čopor ovaca s istom naminom. Nuz to što su svinji i ovce opasli žito, usput su razbili i pokoricu, pa je time čuvana vlaga u zemlji.

Blagoslov mladog žita

Rad velike brige u odranjivanju žita, zemljoradnici su svakog 25. travnja, na Markov, po župama obavili zajednički blagoslov žita i polja. U ovom virskom obredu je kadgod sudilovalo po nekoliko čeljadi iz tušta obitelji jel i oni koji se ne bave zemljoradnjom svaki dan idu kriv. Za uspomenu na taj virski obred virnici su ispleli vinac iz mladog i blagoslovljenog žita kojeg su kod kuće obisili nad svetnjačom i propećem di je visio dok nije zaminjen sa vincom od zrilog žita kojeg je bandaš prido gazdarici na početku obiteljske dužijance.

U međuvrimenu, pogotovu kad se približavalo vrime risu, ljudi su često obalazili njivu, šacovali koliko će rodit i šnjotali (pridviđali, razmišljali), oćel od prodatog žita i dobiveni veliki novaca priteć i za rast blagostanja. Nikad se nisu unaprid radovali rodu žita jel ji je život naučijo da se triba bojat svakog pritećeg oblaka s grmljavinom, da žitu do risa nevrime il kaka ampa ne nanese štetu.

Umivanje mladim žitom na Cvitnu nedilju

Žito se poštivalo i kadgodašnjim, danas skoro zaboravljenim, lipim narodnim običajom kad su se na Cvitnu nedilju ujtru ukućani umili u vodi sa strukovima mladog žita. U subatu prid večer načupali su par šaka mladog žita, toliko da svakom od ukućana dotekne da se s njim umije vodom iz latora. Kod umivanja mladim žitom su trljali lice s virovanjem da će, osobito divojke, bit lipče posli takog umivanja. Ovim običajom se navišćuje i skori dolazak prolića, jel žito od biljaka med prvima ozeleni, počima se bokorit čim okopni i vrime malo popušti, a to se događa kad je zima na izdisaju. Zemljoradnicima je milo vidit početak bokorenja mladog žita jel je to znak da je dobro podnelo zimu, osobito ako je trpilo od golomrazice.

Spremanje za ris

Sersam za ris

Srp

Srp je najprostiji i najstariji sersam u zemljoradnji, poznat ljudima još iz neolita. Najpre su ga pravili iz zaokrugljenog kamena, rogova i iskrivljeni koščura kaki su nađeni u iskopinama kod grada Jerihona, oko 6.500 godina prija Krista. U starom Egiptu su ga pravili od životinjski vilica. Od kamena i koščura napravljene srpove su uglavljivali u drveno držalje. Kako su ga razvijali, srp su sve više savijali prema unutra, podigdi ga nazubili i dodali mu držalje. U Starom viku srp su hasnirali i ko oružje, u slučaju rata (Dačani, Kartaginjani i dr.), a u starogrčkoj mitologiji boga Krona su slikali sa srpom u ruki jel je bio vrlo važan u njegovom životu. Starim Židovima, pa i drugim narodima u čijem su okruženju živili, srp je bijo poznat ko oružje, jel ga prorok Izaija spominje kad opisuje proročanstvo: "Jer iz Siona će Zakon izaći, iz Jeruzalema riječ Gospodnja. On će biti sudac narodima, mnogim će suditi plemenima, i oni će mačeve prekovat u plugove, a koplja u srpove" (Iz 2,1-5).

I naši preci su hasnirali srp, tu i tamo za rukovetanje, jel se pokazo toliko podesan ko i kuka, al je s njim opasnije radit jel ima oštar vrv, a hasnirali su ga i za manja košenja: često koprne da je usitne pućićima, za sičenje korova nuz ogradu (di nisu mogli doprit s kosom) i sl. I danas prave srpove jel ji ljudi rado hasniraju za košenja na manjim površinama.

Kosa

Nama dobro poznatu kosu, u današnjem izgledu i ko paorski sersam kojim je odminjen srp, ljudi su počeli hasnirat digod u XV. viku. Ona se nigdi ne spominje u Starom i Novom zavitu. Često spominjana u Sridnjem viku prikazivana je ko nadolazeća smrt (jahači Apokalipse - usp. Otk 6,1-8) jel i ona ko smrt kosi sve - zato je bila često pokazivana u rukama ljudskog kostura. U to vrime su je hasnirali i ko oružje, napose u seljačkim bunama (Matija Gubec, 1573. g.; Dózsa György, 1514. g.). Ona je nastala iz vikovima usavršavanog vrva koplja, vrimenom nasađenog na motku - a to je početak kad su ljudi počeli oružje pritvarat u sersam za dobrobit ljudi.

Posli blagoslova žita, već u svibnju, risar se iz daljeg počimo spremat za ris. Prigledo je sersam s kojim će radit, a od tog mu je najvažnija kosa. Ko radi zemlju ima po nekoliko kosa: u risu hasnira najbolju, malo istrošene su za ditelnu, travu u dolu: za sino i otavu, a najistrošenije, istanjene, su za mišlinger, korov nuz put il u jendeku, travuljinu nuz ogradu... To su kose koje su pomalo zardale a i više se ne mogu dobro iskovat i naoštrit da budu podesne za košenje žita. Rad tog risar obalazi dućane da dozna kad će stignit nove kose i čim ji dućandžije dobiju, on ji izbirljivo zagleda: pažljivo je okreće i ocinjuje peticu - da nije možda odviše u vratu istanjena; isprobava je udaranjem o tane il kaki veći komad gvožđa i po zvonjavi je ocinjuje. Dobro iskovana i okaljena kosa mora odat jasan i što duži zvuk, a ako nije valjano iskovana, najpre će puknit na vratu i onda je mož bacit, il dat kovaču da od nje napravi kosir.

Kosa se iskiva iz jednog komada gvožđa, u novije vrime je iskivaju

mašinskim kalapačom u fabrikama, a od pamtivika, pa još i danas, je ručno iskivaju i kale pojedini kovači. Za ris su onovrimeno kupovali kose dugačke 110-120 centi, da risar ima što širi zavrat. Nuz to je risar na njoj napravijo probu: na sridinu deblje strane kose kapnijo je kap vode i na nju metnijo iver slame dugačak oko 3 centi i kad je dobro iskovana i okaljena, na njoj iver slame neće ostat popriko, već će se oma okrenit uzdužno. Kad je našo kosu koja mu se dopada, pogodijo se sa dućandžijom i s njom se ponovijo.

Kosište

S vrmena na vrime je potribno zaminit dotrajalo kosište, najčešće jel mu se rasušila i olabavila rukunica (niki kažu rakunica.) Risar je novo kosište podesijo, skratijo, spram svoje visine, da mu je uspravljeno dugačko od zemlje do brade il malko višlje. Duljinu novom kosištu je odredio kad ga je obuvatio livom rukom na oko 5 centi od donjeg kraja i pogledo prema drugom kraju. Rukunica mu mora bit tačno u sridini, zato je kosište, ako triba, skratio na potribnu duljinu sa obadva kraja. Skraćeno kosište prija hasniranja risar je učatlaiso rubom cakla, kraj obradijo rašpom, da po njem ruka što bolje kliže. Po di koji spritniji je nacifro, izrezbarijo vrv rukunice i gornji dio kosišta - mista koja ne dodiruje rukom u košenju i dičio se njegovim nesvakidašnjim izgledom.

Kosišta su izrađivali bognari u dvi fele: s jednom il s dvi rukunice - kako je kome bolje pasiralo, a rad skraćivanja malo duže neg što triba i najvišljem čoviku. U našem ataru skoro svi risari su hasnirali kosište s jednom rukunicom.

Otkivanje kose

Risar u torbici nosi kalapač kojim će otkivat i naglavljivat kosu, babicu na panjiću i vondir sa gladalicom. Naši preci su hasnirali dvi fele babica: najčešće "mađarsku" a zdravo naritko "švapsku". Otkivanje kose je udaranje kalapačom po oštrici da se ona ravnomirno istanji - naoštri, a da joj pri tom sičivo ne pukne. Kako će kosa kosit, najviše zavisi od tog kako je otkovana. Na "mađarskoj" babici se kosa otkiva šmolom kalapača po licu oštrice, a na "švapskoj" babici tupim dilom kalapača pa naličju oštrice. Kad je to urađeno valjano, onda se po sičivu vidi ravnomirna i jednako široka plaša otkova. Jedva se primeti da je otkivana, nalik je ko brušena. Za ris se oštrica kose otkiva malko na višlje, a za travu i ditelnu malko na niže.

Dobro otkovanom i gladalicom naoštrenom kosom mož prisić ovlašnu novinsku artiju. Di kojem risaru dite je pomoglo otkovat kosu, držalo je rukom peticu kose dok joj je otkivo vrv. Risari su većinom sami otkivali kosu: najpre je iz panjića izbio babicu, utuko panjić u zemlju polegnutim dilom kalapača i onda nabijo babicu u njeg; dosta nji su panjić utukli u zemlji blagim udaranjem uokolo po gornjem dilu. Kad je panjić utuko u zemlju, risar je sio na džak sa slamom, il na snop žita i polagano je kosu otkivo, a kad je došo bliže vrvu, onda je peticu pridržavo gornjim dilom stopala il potkolenicom.

Naglavljivanje kose

Naglavljivanje kose na kosište je pipljiv poso, a da ona bude što podesnija zaktiva od risara u tom dosta iskustva. Kad je kosu namistijo u

grivnu, ovlaš je zaglavijo, metnijo rukunicu pod pazuvo i kad je ispruženim prstima dodirnijo vrv kose - odluĉijo je i onda zaglavijo, nabijo gvozden zaglavak u grivnu. Oduĉenom kosom je kosijo Źito (Źitarice), da ima Źto Źiri zavati - Źto Źiri otkos. Za razliku je sluĉijo kosu, koja je sa vrvom savijena na unutra, s njom je kosijo travu, miŹlinger, muvariku, proju... U risu je risar podeŹavo kosu prema tom kako je Źito: na gredi di je slabije kosu je joŹ viŹe odluĉijo, a po doljaĉama il pod dolom sluĉijo i tako odredio Źirinu zavata. Ljudi su izbigavali koŹenje proje, napose ako je posijana u pisku, jel u njezinu sitno-rapavu stabljiku vitar naduva piska koji tupi kosu, pa je kosac posli svaki nikoľko koraĉaja mora oŹtrit gladalicom.

Kosa je dobro podeŹena kad je risar poloŹi na zemľju sa ispruŹenom desnom rukom na rukunici, a liva mu ruka na livoj sisi - onda ĉe ga u koŹenju najmanje zamarat jel ne mora radit sagnut. Tako podeŹenom kosom risar ĉe kositi s najmanjim utroŹkom snage, ona ĉe mu "sama kositi", a to je postigo posli velikog iskustva u tom poslu. Zato je svaki risar zdravo pazijo i ĉuvo svoju kosu.

NamiŹanje prľja

Prľj u koŹenju Źita pomaŹe da se pokošeno Źito ne izmrsti kod odlaganja na nepokošeno, da ga je lakŹe rukovetat. Skoro svake godine treba pro-miniti vrbicu na prľju, jel ona posli lanjskog risa natrone il istrune. PoŹeljno je da risar u torbici ima rezervnu vrbicu, jel ako mu se u radu pokida, ne mora dangubit oko traŹenja nove vrbice i vezanja prľja.

Kraj prľja risar je svezo (vrbicom il drotom) na kosiŹte, a vrv prľja vrbicom za vrv kosiŹta.

Visinu prľja risar je podeŹavo naspram visine slame, da vrv bude malo ispod vlati, jel ako bi bijo viŹľji onda bi udaro po vlatu i polomijo ga, rad ĉeg bi tuŹta vlatova popadalo na zemľju. Prľj ne smi biti ni odviŹe nisko jel ĉe se slama obmotavat oko njega. Nuz to prľj nije smijo biti ni odviŹe naprid da ne udara po nepokošenom Źitu.

Povaljaĉinu su risari kosili brez prľja.

Novu kosu za ris kosac je najlakŹe i najbrŹe usvitlo u ditelni, pogotovu drotoŹkoj, il u rosnoj travi - koja se lakŹe kosi kad je vlaŹna. Zdravo se vodilo raĉuna da u travi otkos bude Źto bliŹe zemľji, takoreĉ da je brije, da bi bilo Źto viŹe sina.

Risari

Risari su ĉeljad koja su radila ris na svojoj zemľji il su ga radili drugom za ris (zarada risara plaĉa se dilom ovrŹenog Źita il drugaĉijom pogodnom...). Manje gazde su sami uradili ris il su po potrebi za ispomoĉ pogodili jedan - dva para risara. Raĉunalo se da je jedan par risara, osridnje snage i u jednom prosiĉnom rodu Źita, za jedan dan mogo uraditi u ĉisto i do jednog lanca, oko 25 il koje krstine viŹe; pogotovu ako su imali da njim kogod stene uŹa, onda je risaruŹa brŹe rukovetala i nije toľko zaostajala za risarom. Po ovakom uĉinku su odreĉivali koliko risara treba da urade ris za Źto kraĉe vreme. Bilo je i taki

dogovora da su dva i po para - tri risara i dvi risaruše - radili zajedno; treći risar je odminjivo po jednog koji kosi, a istovrimeno je svezivo narukovetane snopove. U ovakom dogovoru, dva i po para risara su s lakoćom na dan uradili po dva lanca u čisto. Ris su radili ljudi zdravi i približno jednake snage, utrveni u taki poso da ni jedan ne usporava brzinu košenja, jel su kosili jedan za drugim. Risar nije radio plavo već polagano koliko mož da uradi sa najmanje utrošenom snagom - da se što manje zamara, da mož izdurat u risu čitav dan, dane, nedilje... dok poslidnji put ne zamane kosom u tom risu.

Pogodba za ris

Gazde su pogođene risare plaćali od devetim do dvanejstim dilom ovršenog žita, il su se pogađali opcigom za jedan do podrug metera žita po lancu, a to je zavisilo kako je žito u toj godini. U rodnoj godini, kad je žito izgledno za veći rod padala je cina risu, a rasla mu je u kišnoj godini, kad je žito po doljačama i pod dolom jače: višlja i deblja mu je slama, med njom je tušta zelenog korova, najčešće s tušta palamude, bodljikavog i visokog korova, pa još ako ima povaljačine - onda se teže kosi. Pogodbom su obuvaćali i oćel risari radit na voženju žita - onda, dal će snopove na kola bacat risar il po dvi risaruše zajedno; oćel risar stat u alašu kad sadivali kamaru; dal će nosit i istresat na tavan džakove ovršenog žita il će ji istresat u magazuu - kod veći gazda. Med dodatne risarske poslove, koje su većinom plaćali nadnicom, su spadali po potribi: kopanje kuruza, kod izvlačenja đubreta tovarenje u kola, mazat blatom staje i salaš, brat kuruze, zimi izašovit suva drva i okresat dračove, pokosit trsku i rogozu u ritu..

Dodatnog posla se nisu privaćali risari koji su manje vrimenta radili u risu, jel da bi što više zaradili išli su vrc s mašinom. Sa gazdom se pogađo bandaš koji je nuz cinu rada pogodijo i kaka će bit rana u risu, a pokatkad se pogodijo za risarski par još i za voz slame, da njim gazda da konje i kola za određen privoz; ako je imo svog žita da ga uveze, a možda još i štogod drugo, što će njim bit od hasne (koristi). Katkad je u pogodbi risa bila obaveza risara, kod veći gazda koji su imali po nikoliko lanaca zobi, da njim je pokose za sino - zabadavad ko niku "zafalu" jel su tog lita dobro zaradili. Većini risara zarađen ris je plaćen ovršenim žitom čim je mašina očla iz guvna. Nisu sve pogodbe i svudan bile jednake. Bilo je i takog da su risarske krstine, svaku desetuu, jedanajestuu ostavili na njivi a ako je nuz taj krst bila ograbina, katkad i dva snopa, i ona je pripala risaru. Risarske krstine su sa njive uvezli kad su gazdine krstine bile sadivene u kamaru. To je obično bilo u slučajevima kad je risar imo i svoje zemlje, pa je sa svojim žitom sadijo i zarađene krstine. U takoj pogodbi risarova je bila još i slama i pliva. U pogodbi je bilo da će risari (ne i risaruše) pomoć u ponovnom sadivanju krstina ako ji olujni vitar razvali.

Kod pojedini bajmački risara je bijo adet da su bliže selu radili ris iz desetog, o svom kostu. Sadivali su, nuz gazdinu kamaru, risarima sve desete krstine i kad su ji vrli, tu su slamu i plivu obaško sadili i risari je med sobom podilili, jel je svaki od nji odranjivo malo josaga. Kome slama nije tribala on je prodo.

Smištaj risara

Gazde, koji su imali pogođene risare, početkom lipnja su ispraznili cilu il dio košare il volarice, očistili je, cigljicama začepili i zamazali mišije jame, po potrebi, al najmanje dvared je umazali krečom da unište sve bube, odstrane sagu pišake i najviše rad tog da bude čista. Uneli su i na zemlju rastrli na debelo čistu slamu da na njoj risari spavaju i drže bućur. Po potrebi su u kamenicu dosuli petrolina, da bude pri ruki risarima kod kasnog leganja il kad ranili. Kod većine nji ta staja je tako ostala sve dok mašina nije ovrla žito, jel po potrebi su i ljudi sa mašine spavali na tom mistu.

Razvoj risa

Nastanak risa

Kad su naši preci počeli odranjivat žito rad kruva, da bi došli do zrna najpre su počupali vlatove i med dlanovima istrljali zrna iz vlata. Vrimentom su žetvu olakšali srpom koji se pojavijo u Gvozdenom dobu, priminjivali su ga u žetvi Mezopotamci, stari Egipćani, pa i drugi narodi. Kod stari Egipćana srp je bio sersam žena; s njim su one ocikle vlatove na samom vrvu slame, a muškarcu su dlanovima istrljali zrna iz vlača. Srp je zaminjen kosom, s njom se dalo daleko više pokosit neg sa srpom jel zavaća veću radnu širinu, a otkos je nizak - blizo zemlje, pa se dobije više slame toliko potribne u odranjivanju josaga. Kosa se u upotribi zadržala sve do sridine druge polovice ovog vika, dok je mašine - samovezačice i kombaji - nisu sasvim potisnili.

Ručni ris

od druge polovice XIX. do sridine XX. vika

Ris ječma

Rad rane za josag, a i da bi lakše izašli na kraj s risom, tušta nji su sijali još ječam i zob. Ako je bila pogodna godina, ječam su počeli kosit oko Svetog Antuna kad je bijo još dosta jak pa su ga ostavili na po dvi rukoveti jednu nuz drugu da leži dva, katkad i tri dana, da što više uvene - izgubi vlagu. Ranije su iskusili da ako bi ga pokošenog oma svezali u snopove, on bi njim - kako su kazali - "pobigo iz krstina". Zapravo, desilo bi se da se u krstinama uplisnivi, da ga napadne fuzarijum i druge gljivice - poslidica bi bila velika šteta.

Kad je ječam odležo, splasnijo, risaruša je ispid svaka dva rukoveta, čelo korena, prostrla uže, a na njeg je risar metnijo rukovet, drugi rukovet je risaruša naložila, a risar svezo u snop. U krstinama i posli u kamari je ječam dozrijo i kad su ga (o)vrli, bio je s oko 13% vlage, podesan da istresen na rpu mož ostat zdrav.

Ječam je bijo uvod da se risari utaru za ris žita.

Ris žita

U prosičnoj godini su računali da do Petrova triba da bude pokošeno,

kod manji gazda, bar frtalj, čak i do jedne trećine žita. Najpre su ga počeli kosit, "krast" po gredama, vrebali su di je zrilije, a naposlitku ga pokosili po doljačama i pod dolom - di je viša podzemna voda usiv je jači i s njim je i više zelenog korova. Kako je najviše sijano žito, s risom se nisu mogli otezat; paštrili su se da ga obave u što kraćem vrimenu, da bude što manje gubitaka na kvaliteti i rasipanja prizrili zrna.

Pletenje uža

Kad je došo taj željno čekan dan, risari (i risaruše) su uranili i već oko polak tri, najkasnije u tri sata, na njivi su počeli plest uža za vezivanje snopova. Uža su pleli u doljači il u onom dilu njive di je žito najjače - slama najduža i najdeblja - da uža budu što jača. Iz zemlje su iščupali tridesetak strukova žita, zavisno koliko je jaka slama, o stopalo otresli zemlju s korena, podilili strukove na polak, jednu polovinu metnili pod pazuvo da naprid vire vlatovi i malo slame. Podiljeno vlače su med sobom upleli, pod pazuvom razminili polovine žita, upleli i drugu polovinu vlača i dvared zavrtili krajove uža same sa sobom. Na savijenom dilu, u sridini, uže triba da ima malu prazninu da u nju risaruša mož lako uvući prste i iščupat ga iz snopa kad uža nosila svezana na leđima, kad ji sama sebi sterala.

Kad su napleli 36 uža, koliko triba za snopove dva krsta, svezali su ji u snop i pleli bi dalje digod do oko šest-polak sedam, do blizo vrimenta dizanja rose. Svaki je risar prosično napleo uža za petnaestak, a risaruša za desetak krsti, koliko njim je tribalo za oko lanac žita. Toliko je na dan mogo uradit bolji par risara. Snopove sa užama su složili jedne na druge, odozgor i sa strane polili vodom i pokrili snopovima žita, da duže zadrže vlagu jel je onda s njima lakše svezat snop i neće se prikinit kod podvrćanja u čekljun. Risari su napleli toliko uža da ji imaju u rezervi, jel nikad se nije moglo znat unaprid kaka će bit sutrašnja noć i dal će ji moć i koliko naplest, a za dana se taj poso ne mož radit jel je slama zdravo suva i ne da se lako savijat.

Bilo je i taki godina da je lito bilo suvo, pa su uveče prid pletenje taj dio njive polili vodom da zemlja omekša i da žito mogu iz nje iščupat.

Iskusni risari su pazili na onog ko uči plest uža kako ji plete i u početku, s vrimenta na vrime, proviravali dal je uže dobro ispleo. Risar mu je uže odmotio i drugim krajom ošinijo po zemlji. Dobro pleteno uže se ne smi rasplest, mora izdurat više naprezanja: kad svezan snop nose u stavu, pa ga diju u krtine, iz krtina bacaju na kola, s kola kazalošu da ga dije u kamaru, a naposlitku iz kamare dobacuju na kaslu. Kad bi se bilo di usput uže rasplelo, to bi bila velika nevolja. Vodilo se računa da uže ne bude "brkato" - da mu vlatovi ne vire na sridini di je upleteno, jel bi se kod vaćanja rukom osipalo žito.

Košenje

Posli ručka risari sa kosom na ramenu, risaruše sa kukom il srpom, velikim drvenim grabljama, đugom il čobanjom napunjenom vodom, vrlo često su veselo i s pismom očli u ris na njivu. Putom su išli svako sa svojim parom, svojim vagašom - dvoje po dvoje.

Risari su njivu kosili uzdužno, kako je žito sijano, jel bi u popričnom košenju kosa bila neravnomirno opterećena, "trzala" bi risara. Teško je bilo kositi povaljačinu jel joj je slama izmišana, pa ga je trebalo potkosati - kositi u krug, što je usporavalo i otežavalo košenje. Povaljačinu su kosili bez prija, a

*S vrmena na vrime risar mora
gladalicom naoštriti kosu*

porukovetano žito u snopu je bilo sa izmišanim vlačom, hamade ko mršavina. Risarova je dužnost bila da mu otkos bude što niže zemlji, da bude što širi, da bi bilo što više slame i da što više odvađa od njive, pa su se risarima sa užim otkosom rugali: "Nemoj praviti tako mali otkos..." ili "... taj pravi tako mali otkos da po njem ne mogu proći dvije uporužene ovce." Dobar otkos je bio nalik na kopan alov: na krajevima otkosa strnika treba da je visoka oko 5 centi, a u sridini što je moguće bliže zemlji - oko 1 centi. Duljina otkosa je najčešće bila oko jednog pedlja. Već koliko je jako žito, a širinu je risar određivao širinom zamaha live ruke. Do-

bro utrven risar nise tušta zamario; on je kosio vištinom a ne snagom, kosio je ramenima, a ne cilim tilom. Zato su kadgod i kazali da je dobar onaj risar koji može pivat kad uveče ide na spavanje.

Njivu su načimali di je žito najzrijiše - u njem je prvi zamanijo kosom bandaš i dužinom otkosa s nakošeni 36 snopova je odredijo duljinu pripelice. Ona je pokatkad bila i kraća, prema datoj prilici, al skoro uvijek kad se svršavala na uvratinama. Kad je istiro otkos do kraja, popriko je otkosom opkosijo pripelicu da bude jednako dugačka i izgledna, da ne bude nazubana. Za njim je rukovetala risaruša - bandašica; brže je rukovetala ako joj je kogod stero uža, a ako taku pomoć nije imala, onda je za sobom kondrljala uža svezana štrangom za pojas. Po di koja je snop uža vukla u naopako metnutom stočiću, a bilo je i taki koja je po cio, il po snopa uža svezala na leđa, s korenom na gori, i otaleg sebi sterala za snop. Risaruša je na užu složila rukovet za po snopa, a za njom je druga risaruša nalagala - napunila snop žitom, a kad je došla na kraj otkosa porukovetala je dio popriko pokošenog žita. Duljina pripelice je zavisila od gustine i rodnosti žita, zato ona nije imala stalnu duljinu, a određena je sa 36 nakošeni snopova. Ovo je bilo važno i rad tog jel su pokatkad košenje morali prikiniti i prija pridviđanja, u slučaju nailaska nevrime-na, pa je uvijek bilo nakošeno samo toliko snopova koliko će ji stat u krstine, a da ne usfali il pritekne ni jedan snop. Risari su kosili otkos za otkosom, a pridani su kad su se vraćali na početak otkosa, a stalno sagnute risaruše su ispravile leđa da njim malo odumine bol, da isprave rknjaču.

Kako je vrime više odmicalo, risari su sve češće pogledali kad će

reduša izvuć đermac i na njem obišen komad ruva, koji se dobro vidi iz daljeg. To njim je bio poziv da se manu košenja i dođu na užnu čim istiraju započetak otkos. Svudan se užnalo u podne. Ako su radili pod salašom očli su užnat, a ako je njiva bila dalje, da ne bi dangubili, reduša je upregla konja i na kolima donela užnu na njivu. Na salašu di je bilo tušta čeljadi, risarima su u ladu drveća prostrli pokrovac s kojeg su sidečki užnali iz pladnja, a čorbasto ilo po nji četvoro kašikom iz jedne zdile. Posli užne su odpodnovali i malo posli dva sata nastavili sa risom dok njim na njivu, oko pet sati, nije doneta mala užna, a posli nje su ris prikinili rad večere na njivi. Kad su užnali na njivi, reduša je na četvoro ljudi navadila ila u manju zdilu iz koje je svako ijo kašikom. Ako je tribalo, risar je otkovo kosu dok su još drugi podnovali.

Stave i krstine

Radni dan risara je počimo pletenjem uža, a košenja su se manili najkasnije na pojavu svinjarske zvizde, povezali su i sneli snopove u stave. Namerno su ostavljali pokošeno žito nepovezano i nesadiveno da ono što više uvene, da se lakše diju snopovi u krstine. Kad je risar svezo snop, očupo mu je slamu što je štrčila na donjem dilu snopa i to prino u slideći i tako redom - da bi snop bijo izgledniji i da se ne rasipa slama koja nije stegnuta užetom. Risari su snosili odjedared po četri snopa - dva ispod pazuva, a dva u rukama, dok su risaruše snosile po dva snopa, a vodili su računa da vlatove ne vuku po strnjiki. To nije ni malo lako, jel sirov risarski snop ima oko: 35% zrna, 50% slame i 15% plive i zelenog korova i taki je težak oko 6-8 kila. Snopove je nezgodno snosit jel ji je teško obuvatit rukama, a nuz put su dobro izgrebali ruke.

Kad je risar dono snopove na misto di će bit stava, spuštijo je jedan nuz drugi svoja dva po dva snopa u jedan red. Tako isto je uradijo i drugi risar naspram njeg. Vlatove su okrenili prema napolje u stavi. Kad su sneli dosta snopova za prvi red, što je zavisilo koliko je široka njiva i u koliko će redi bit sadivene krstine, na isti način su sneli u još jedan red odozgor. Svaki je računao koliko je snopova dono: dvared po četri i dva od trećeg kruga, toliko i s druge strane, 18 snopova, i tako redom da dotekne dosta snopova za krstine. Iz stave nije priosto ni jedan snop, nit je falijo da sadiju krstine. Stave su jedne od drugi bile po desetak i više meteri.

Kad su počeli dit krstine, najpre su metnili "kurjaka" s vlatom na strniku, na njeg su metnuta u četri reda unakrsno po 4 snopa s vlačom unutra, a vršnom snopu "popi" vlat su okrenili prema donjaku i dobroga zakljukali za snop ispod njeg. Iz stava su risari jedne nuz druge sadili krstine u jednom redu, da su diljive sa tri, koliko se nji mož natovarit s jednog mista, brez pokrećanja konja, jel u vozidbi žita kočijaš dije snopove na kola, a kad ji pokrene i dok se opet ne namisti bacač snopova će stat - obadvojca će pomalo dangubit. Kod svakog pokrećanja i namišćanja kola, dok kočijaš ne iščupa šiljak s kajasima, potira konje, namisti kola i opet u snop zabode šiljak, izgubi se najmanje vremena koliko treba da natovare jedne krstine, a treba imat u vidu da su na velika parasnička kola od oko 9-10 šukova tovarili 8-9 krstina - već prema tom po kakom putu i koliko daleko su vozili žito.

Za vrime dok su risari dili krstine, risaruše su grabljama skupile mršavinu, svezale je u snopove i sadile čelo krstina.

Sadivene krstine su što prija oborali dvoogerom u osmicu, ako se slučajno zapali strnika, izorane brazde će se pripričit širenju vatre.

Ris su radili od ponedjeljka ujutru do u subatu oko podna dok nisu uradili u čisto započetu pripelicu il njezin komad. Kad su se manili posla, pogođeni risari su se razišli svaki na svoju stranu, a salašari su se latili da sprema sve šta triba za nedilju. Muškarci su spremili piću i drugu ranu, očistili i sredili staju, a žene su očupale pilež, omele avliju, u čeljadskoj sobi kuninom oprășile zidove i tavanicu, a prpom je podmazale. U međuvrimenu su redom, kad je ko dospio, ugrijali vodu u katlanki i okupali se u kopanom kortu, u jednoj od staja. Onovrimeno su ljudi vodili računa ne samo o poslu već i o urednosti sebe, salaša i njegovog okoliša.

Nedilja je dan Gospodnji, kad nisu radili, već su išli u crkvu, otpočivali i gostili se.

Svezanim poslidnjim snopom mršavine, pripelica il dio nje je urađen u čisto i onda su risari očli na počinak po mraku, a zato su volili vrime uštapa jel su mogli duže radit. Noć njim je bila zdravo kratka, već slidećeg dana tribalo je uranit rad pletenja uža.

Odmor u risu

Risari su za dana u radu pridanili kad su se vraćali na početak otkosa, a prija podne su dvared, najviše triput sili da malko odanu, a pušači da popuše duvan. To je potrajalo oko frtalj sata, katkad i malko više, jel su onda pušači sami zavijali cigaretlu, a bilo ji je dosta koji su pušili na čibak il na lulu. Pušač je iz sičenog duvana najpre pažljivo odstranio "finance" i onda ga hasniro. Duvan su držali u gvozdenoj tozli sa isičenim (najčešće) čantavirskim duvanom i papirom za zavijanje, a za lulu su duvan sa trudom i kresivom držali u duvankesi. Posli pušenja žeravu su dobro zavalili u zemlju i to misto još odozgor pripušili nogom.

Posli podne nije bilo potrebe prikinit košenje jel su odanili za malom užnom i večerom, onda su posli ila pušili.

Liti kiša često natrče, natira risare da pridanu, al je zato dobro došla svim usivima, na prvom mistu kuruzima, napose kad je tija i kad malo zaladi, onda zemlja ima vrimenta da dobro upije vlagu. Na to su kadgod kazali (vridi i danas): "Ako risari ne pokisnu, neće dobro rodit kuruzi." Rad kiše se ris otego do sridine, a često i malo duže u srpnju.

Risarima se nije dopado ris s mašinama, jel u njemu skoro da nije bilo odmora, osim kad su minjali konje, a to je zdravo malo vrimenta. U mašinskom risu nije bilo (a ni danas nema) podnovanja.

Dozrivanje žita

U ručnom risu pokošeno žito bilo je jako, veća mu je hektolitarska težina jel mu u sazrivanju par dana velike vrućine, il ako pokisne, ositno umanje kvalitet. To je imalo veliku važnost većim gazdama, jel su oni žito većinom

prodavali izmireno na kvalitetu. Trgovci žitom su rado kupovali žito od manji gazda, jel su oni ris uradili ranije i za kraće vrime. Zato su imali bolje žito i obično ga nisu prodavali na kvalitetu. Žito sadiveno u krstinama oma posli košenja imalo je vlagu od dvadesetak procenata, a u krstinama i posli svezeno u kamarama je dozrijalo i kad su ga počeli vrc, od druge polovice srpnja, ono je bilo sasvim zrilo i imalo vlagu oko 13%, pa je bilo podesno da se istrese u rpu na tavan il da ostane u parasničkim džakovima.

Iz života risara

Rana risara

Kod tušta ljudi, tako i kod moji dida, bio je adet da se ne pije kad će se radit s kosom, al je zato bilo da su na dosta mista u risu prid ručak, a često i prid užnu, risari dobili po fićok rakije, a kod izdašniji gazda, koji su imali vino-grade, za užnu su dobili i po čašu vina. Nije svudan bila jednaka rana - bilo je gazda na glasu da šporuju na rani i take su izbigavali dobri nadničari.

Tušta utrošene snage u risu moralo je bit nadoknađeno jakom ranom. Oko sedam sati risari su se naručali skoro svudan sa starovinskom s podlance debelom slaninom mangolice, a nuz nju su ili mliko, kiselnu, mlad sir, pokatkad skorupaču, umućenu kajganu, tu i tamo masnu lepanju. Po digdi su svakom dali isporcijan komad slanine.

Užnali su u podne na gusto ukuvanu čorbu sa širokim rizancima, a u mesnim danima ili su frišku čorbu, katkad čorbu od golupčića vadoca, pileški papripakaš s krumpirom isičenim na skale il valjušcima, il pečenicu sa po dva komada pileškog mesa na svako čeljade. Nuz pečenicu je išo na gusto krumpir il šerc, zelen gra, često pogača s jabukama, višnjama, s pekmezom, s kruvom sv. Ivana, s morskim grožđom, pa i prazna, il uzlivanca. U brezmesnom danu su užnali gra sa lakumićima il s kojom felom pogače, na gusto taranu, nasuvo s mrvicama, krumpirom, sirom, pekmezom, gomboce sa zaprškom... Prema pogodbi, risari su imali nediljno bar dva brezmesna dana.

Mala užna je bila oko pet - polak pet sati: kruz, slanina, kiselna i skoro uvik mladi krastavci s kiselnom "opleminjeni" zelenom blago bisnom paprikom, koji dobro pasiraju da po velikoj vrućini razgale umorne risare. Tamo di se rana šporovala, svakom su ocikli komad slanine (svakako ne toliki da ga je teško poist).

Večera je najčešće bila kuvana: na gusto tarana, na gusto čorba sa zeljem (šargaripa, peršin, kerelaba, zelen gra, slatki grašak na gusto sa širokim i debelim rizancima). Pokatkad su večerali i umućenu kajganu uprženu s crnim lukom - koja je znala bit obogaćena nasičenim komadićima slanine i ritko kad divenicom, a u starovinsko vrime česta risarska večera, a pokatkad i ručak, je bila pulicka na tiganjici, a po digdi i flute.

Risari su dvared na dan ili slaninu; imali su je di potrošit, jel su u ovom poslu prosično na dan potrošili oko 10.000-11.000 kalorija, koje su nadoknadili obilnom i jakom ranom. Onovrimeno je risarski poso bio dobrim teži i od najtežeg posla radnika koji su iz šlepa na kolicima gurali na obalu šoder, il

vridnog kubikaša koji je na dan znao iskopat i oko 15 kubika zemlje... Nije svudan bila jednako dobra rana. Naši preci su i na njoj šporovali al i pored tog, kad se radio ris, svudan je rana bila bolja i jača neg poslendanom. Kod gazda koji su većinom sami radili ris i koji baš nisu šporovali, u risu su načeli šunku i gužnjak - ako su ga pravili.

Salašari su friško meso ritko kupovali, a i onda ovčije od cincara, većinom su klali pilež kojeg su odranili, po di koji veći gazda je zaklo vižlu il škopca, koje je tušta čeljadi poilo za kratko vrime, a ako su to prija zaklali, meso su ispekli i zalili u mast.

Nuz bilo koju ranu svako je mogo ist kruva koliko mu je tribalo.

Pripovidalo se da su u praidino vrime ljudi zdravo šporovali na rani, pa su se čak i u risu zadovoljili da užnaju samo kruz s čorbom, mesa su poslendanom ili (možda) jedared nediljno i to samo u risu i kad su brali kuruze. Malo bolju ranu u ilovnik su uneli naši preci većinom posli I. svitskog rata. Ljudi su se bojali da ne dođe vrime često spominjane gladi.

Većina bajmački Švaba su bili na glasu da su zdravo dobro ranili pogođene nadničare, ali su ji i tirali da rade (na primer: Šefer Matjas /Schaffer Matthias/, pa didin komšija Kon Sepika /Kohn Joseph/). O njima se pripovidalo baš ko i o tušta Đurđinara, i ne samo nji, koji su bili na glasu da šporuju ranu.

Težina risarskog posla

Ovaj poso risar je radijo prosično na dan oko 14 sati; snagu je nemilice trošijo u kanikuli po najvećoj vručini, di je na lad mogo gledat iz daljeg. Pra, sitan ko puder, se zalipijo na oznojenu kožu, osobito di je izgrebana, što je bilo teško durat. Znoj je zalipijo košulju za tilo, a tušta osi i prava se navaćalo na oznojen vrat, lice i šake pa su nadraživali kožu. Risar nije mogo stat svaki čas da se češe, a šta je još gore, nigdi u blizini nije bilo vode da sa sebe spere to šta mu smeta. Risaru baš nije tušta pomoglo što je radijo raspasan; nikom nije ni palo na pamet da tako štogod radi s ukljukanim stanom košulje.

Zato se uveče ritko moglo čut da se risari vraćaju s pismom, a kome je bilo do pivanja, taj je bio mlad i zdravo jak, al je dosta nji bilo koji su, osobito pri kraju risa, uveče išli na spavanje ko da su hentravi na noge.

Odića i obuća risara

Risari su se u risu oblačili alvatno, u košulji dugački rukava, zakopčani zaponjaka da njim suva slama što manje izgrebe šake i nadlanicu kad vežu il snose snopove, pogotovu kad su "obogaćeni" palamudom. Kad su pleli uža, na košulju su zagrnili prusluk, na nogama su imali dugačke čakšire, dosta nji starovinske dugačke široke gaće, a po di koji Mađar, bajmački risar, se odvažio i radio u "doža" gaćama. Odića je morala pokrit noge risara, da mogu sa nogavicom kleknit na snop kod stezanja i svezivanja, a da njim slama ne izgrebe noge.

Risaruše su oblačile staro i izandalo ruvo, takoreć sa zakrpom na zakrpi, u kojem su zdravo teško durale ris. Žensko parasničko ruvo je od više dilo-va, sa oko pasa svezanim turnirom, imale su leveš sa keceljcom, u širokim

suknjama rad čeg su ris radile brez buđa rad zapare na velikoj vrućini.

Od obuće risari su oblačili kožne opanke il kake stare cipele, a i risaruše su većinom navukle stare cipele dobivene od varošana, a ako njim baš nisu pasirale onda su cipelama isikle lub. Bilo je važno da obuća sa strane štiti tabane da ji ne izbode oštra strnika, zato nisu radile u papučama. Dosta su risara ris radili bos; koji su se navikli kako da po friškoj strniki vuku tabane i onda se neće izbost ko po staroj dobro isušenoj strniki.

Žeđ i umor risara

Nuz bol tila risari su morali durat i žeđ - vodu su pili koliko su morali jel su znali da će se sve više znojiti što češće piju vodu, a s tim će gubit i snagu. Po di koji promućurniji risar je u ćupici il đugi pono sirdika i pio ga umisto vode - od njeg se ne žeđni toliko ko od vode.

Umor risara je pojačavala i nesanica, jel su se čestito naspavali samo subatom i nediljom uveče. Od dide sam slušo pripovitku da je njev malo dalji komšija, niki bać Stipan (prominio sam mu ime), u risu obično spavo sidečki u košaru sa slamom i kad se trgo, uzbunijo je i ostalu čeljad da iđu plest uža.

Rad svi teškoća u risu nije bilo moguće vidit gojaznog risara, koji bi odradio cio ris. Ris su mogli radit samo mladi, zdravi i jaki ljudi, a taki je bilo malo pa su i rad tog risari bili na visokoj cini i poštivani.

Ris risara

Po pogodbi su risari najčešće radili za ris iz desetog do dvanajstog, a to se razlikovalo iz godine u godinu, već prema tom kako je žito, koliko je u njemu korova, povaljačine..., zatim dal će risari sudilovat u voženju žita (tovarit snopove iz krstina na kola) il stat u alašu. Zato je ovaj primer prosik da se iz njeg dobije približan uvid u zaradu risara, koji su najčešće u paru bili čovik i žena, riđe brat i sestra, da zarađeno sve ostane u kući, a i bolje su se slagali u poslu od oni koji nisu u srodstvu:

Težina snopa	kg. težina krsta	broj krstina	rod po 1 lancu (mtc)	rod na 20 lanaca	ris risara u mtc iz	
					desetog	jedanajstog
2	36	23	8,28	165,60	16,50	15,05
2,5	45	23	10,35	207,00	20,70	18,81
3	54	23	12,42	248,40	24,84	22,58

Uoči rata cina žitu je u prosiku u risu išla oko 100,00-105,00 dinara za 1 meter, a nadnica je išla po 12,00-15,00 dinara, već prema tom kad se, di i šta radilo i čiji je bio kost.

Nuz ovu zaradu triba dodat da je najčešće u pogodbi bio jedan voz slame; jedan il dva dana da će gazda dat konje i kola da risar za se štogod uradi; često je bilo u pogodbi da će risar dobit i jedan voz ogrizina...

Mašinski ris

Zaprežna kosačica rukovetačica

Oko sridine XIX. vika u napridnijim zemljama svita su počeli proizvoditi žito na sve većim njivama, jel su ga mogli odnet iz proizvodni u novonastala industrijska potrošačka mista. To je sa sobom dovelo do poteškoće jel se zrilo žito mora pokositi u što kraćem vrimenu i sa što manje gubitaka. Zato su pri kraju prve polovice XIX. vika u Americi i Evropi počeli praviti zaprežne vučne kosačice sa strižnom kosom. Ta prva mašina za žitna polja žito je pokosila i odložila u snopove, risari su odminjeni u najtežem poslu u košenju, a za ovom mašinom su žito svezali u snopove i sadili u krstine. Ove prve kosačice su bile radnog zavata 5 stopa i za jedan dan, s jednim parom konja mogla je pokositi oko 5-6 lanaca žita, a pratila su je 4 risara koji su za njom snopove povezali u uža koja su napleli. Malo posli šezdeseti godina prošlog vika ovake kosačice su počeli kupovati i u našem ataru.

Pojedine gazde ovi mašina, kad su uradili svoj ris, išli su ga i drugom radit, a pogodba za ris je bila 20 kila žita od lanca, tuđi konji i rana za kočijaša - mašinistu. Risari baš nisu volili raditi za kosačicom - dosadilo njim je cilog dana sagnuto vezivat snopove. Dešavalo se u rodnijoj godini, kad je žito naraslo a slama bila jaka, da su slabijim konjima dodali i trećeg "pridnjaka" da pomogne vući, a njegov ždripčanik su obisili o čeljust rade. Trećeg konja je kogod vodijo il ga jašijo.

Zaprežna samovezačica

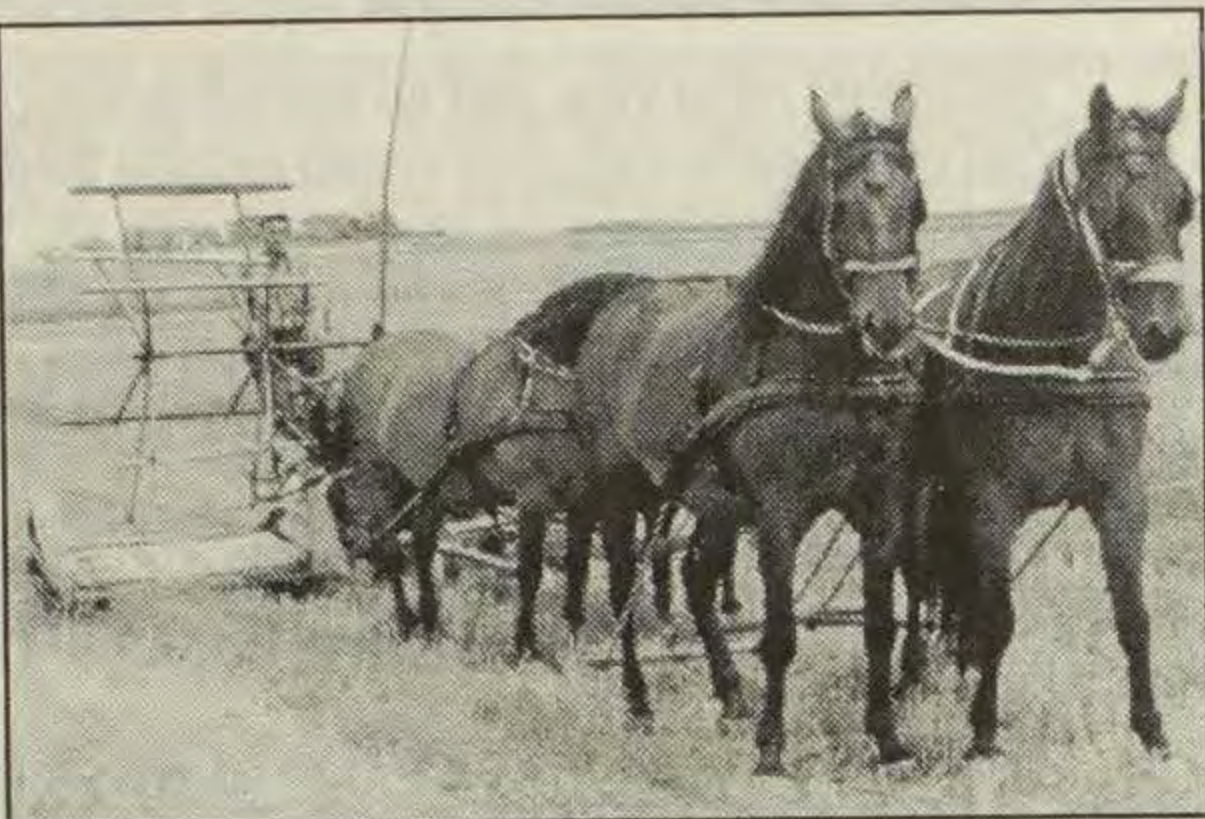
Daljem unapređenju - ubrzanju i pojeftinjenju - risa doprinela je zaprežna vučna samovezačica, koja je pokošeno žito svezala manilom u snopove, a risarima je priostalo da snopove sadiju u krstine. Samovezačica je za jedan dan mogla uraditi desetak jutara žita, a kad je poso dobro išo i kad su mašinu vukli utrveni i dobri konji, onda su s njom pokosili oko jednog jutra na sat. Dešavalo se da je noć bila malo vitrovita, kad nije pala rosa, onda su vaćali konje oko 5 sati ujutru i s njima radili do oko deset sati - kad su umorne konje zaminili odmornima i s njima radili do oko tri sata posli podne, onda su i te umorne zaminili odmornim konjima. U međuvrimenu su užnali, "na dvoje na troje" da što prija nastave poso. Za samovezačicom su snopove skupili i sadili u krstine 4 čovika. Risarima je olakšan poso i rad tog jel nisu morali toliko uraditi za pletenje uža, nit su tribale risaruše da uža steru po njivi. Ovake mašine fabrike su počele praviti krajom prošlog vika, a u našem ataru su ji kupovali već početkom ovog vika.

Kad je kogod sa samovezačicom od 6 stopa išo raditi drugom, naplaćivo je ris oko 30 kila žita po lancu, sa tuđim konjima i o tuđem kostu. Pridnjeg kočijaša je davo gazda njive.

Rad sa zaprežnim mašinama

Veco Jaramazović iz Đurđina je s kosačicom rukovetačicom (*slika desno*), pa posli samovezačicom, radio ris petnaestak godina, iskusio je svekolike zgrade i nezgode u radu s mašinama. Dešavalo mu se da je prokiso do gole kože jel se nije tijo manit posla kad se približavo kišni oblak, za kojeg nikad ne mož znat oćel

istrest led i nanet veću štetu nepokošenom žitu. Paštrijo se da spasi svaki meter žita. Imajuć u vidu tako svaćanje posla, Veco je jedne godine, kad mu je dobro išlo, pokosio čak 186 jutara ječma, raži, žita i zobi! Ko uvik, i te godine konje nije pušto iz mašine dok god je s njom mogo radit, a ni njemu baš nije bilo lako jel je deko stražnji par konja, pokatkad kandžijom sa dugačkim bičaljom javljo i pridnje konje, a nuz to je i pazio na mašinu da slučajno ne popušti koja ponjava i da se ne ukosi, da se u vezaču ne zamrsi il prikinе manila...

Kad je isprego konje, njegov je poso bijo još i da prigleda mašinu, da podmaže "evartove" lance i lančanike, prigleda i po potribi stegne vezač i pritegne ponjave... Veco je ovo mogo s lakoćom izdurat jel je onda imo malo više od dvadeset godina.

Zdravo su pazili kaka će četri konja uparit. Nije bilo teško nać utrvne, jel su u ono vrime sa konjima radili sve poslove, poteškoća je bila da se pro-nađu konji iste visine, da iđu u korak, da mirno podnose buku mašine na koju nisu naviknuti i da svi podjednako vuku (bolje bi bilo kazat guraju) teret. Pokatkad, ako je vrime dopuštalo, na dan su prominili i po troje konje - nji 8 do 12. Konjima je ovaj poso bio teži od oranja, a najteže njim je bilo pokrenit mašinu iz mista i dok je ne zaukaju. Sva četri konja su morala odjedared povuć teret, a nuz to stražnjem paru su kožnim ogrnilima o vrat obisili rudu, a s njom i dio tereta mašine, pa su se više zamarali od pridnjaka.

Kosačice rukovetačice, a posli i samovezačice, najpre su kupovali ljudi koji su imali zemlju u atarima Đurđina, Naćvina i Vanteleka, di je bilo veliki gazda, a u blizini nije bilo sela sa bogatom ponudom nadničara, osobito ne sa takima koji su kadri radit ris.

Triba spomenit da je do II. svitskog rata kudelja sijana na sve strane, skoro svako selo je imalo kudeljaru. Većina kosačica rukovetačica su satrvne u košenju kudelje, njezina stabljika je debela, puna i zdravo žilava, pa su radni zavat s 5 smanjili na 4 stope, a na mašinu metnili drugi astal (za kudelju) i još dodali trećeg pridnjeg konja koji je priko ždripčanika zakopčanog za čeljust rude pomogo vuć teret. Ris za košenje kudelje plaćali su s 30 kila žita po jutru, o gazdinom (čija je bila kudelja) kostu i s njegovim konjima.

Traktorske samovezačice

Početak ovog vika, kad su traktori postali dostupniji ljudima, fabrikanti su počeli praviti samovezačice većeg radnog zavata - od 7 i 8 stopa - koje su vukli traktori. Ove mašine su s lakoćom radile ris, a ljudima je jedino priostalo da snopove sadiju u krstine. Vrime risa se skraćivalo, mašine su mogle raditi bez prikidanja, a ljudi su s lakoćom obavili posao sadivanja snopova u krstine - sve je to doprinelo da ris naglo pojedini, a risari su se u risu počeli proriđivati.

U našem ataru su bile najviše kupovane samovezačice: češka Knotek, nimačke Bautz i Fahr, mađarske Melichar, engleske Massey-Harris-Ferguson, američke IHC Mc Cormick...

Pojavom žitni kombaja sa njiva su zauvik nestali risari i naporan ljudski rad, a kadgodašnji ris je polagano postajao prošlost na našim žitnim njivama, a s njim i običaji vezani za njegov.

U subatičkom ataru prvi žitni kombaji su počeli raditi 1956. godine. To su bili engleski "Massey - Harris", 5 kom tip 780, radnog zavata kose 3,60 m i 1 kom. tip 630, radnog zavata kose 2,0 m. Njega je kupilo ondašnje Trgovačko preduzeće "Agroservis" i prodalo zadrugama i imanjima.

Obiteljska dužijanca

Iako su naši preci katkad radili i teže poslove od risa - na primer branje kuruza i rad s kuružnom po kišnoj jeseni, po nekakvom vrimenu; košenje rita, rad sa snigom zavijanom trskom - ni njim je palo ni na pamet da bilo kako proslave svršetak tih poslova. Proslava svršetka pripala je jedino risu, ne toliko zbog težine posla, već rad kruva od novog roda žita, koji je u središnjici proslave dužijance.

Obiteljsku dužijancu nisu pravili lančoši, jel su oni i drugom radili ris za ris.

Svečan doček risara

Kako su se kadgod naši zemljoradnici smišljeno spremili i uradili ris, tako su smislili da svršetak ovog posla obave i proslave svečano. Ko po dogovoru, risari su zgađali da njim na njivi za prija podne ostane još malo kositi, pa da dobrim prid užnu svrše ris na posljednjoj pripelici - da padne toliko čekani posljednji otkos.

Bandašica ili koja druga risaruša, kojoj je to išlo od ruke, isplela je bandašu vinac od žita i natakla mu ga na šešir. Po digdi je i bandašica sebi isplela vinac na glavu, ali od poljskog cvijeta. Ostalim risarima i risarušama su ispleli perlice od žita, okitili se s njima i s poljskim cvijetom, da na salaš dođu što lipči. Pokupili su i sa sobom poneli sav sersam, risari sa risarušama u paru, pridvođeni bandašom i bandašicom, svako svojim vagašom pošli su na salaš. Veseli i s pismom iz dalekog su navistili da idu, da je gotov ris.

Gazda i gazdarica su u ladu i lipo obučeni čekali risare. Kogod je od ukućana vrebo njev dolazak i, kad su došli blizu, izašlo je prid nji da njim otvori

kapiju. Kad su ušli u ledinu, gazda i gazdarica su ji dočekali stoječki prid salašom, a oko nji se skupila i sva druga čeljad, dotirani da i oni budu prisutni tom svečanom događaju. Skoro u svakom salašu risari su se s gazdom pozdravili sa približno istim ričima, na primer: "Faljen Isus, gazda. Uradili smo ris "u čisto", imate (toliko i toliko) krstina..., sve je prošlo u najboljem redu...", a gazda je uzvratio: "Amen uvik, Bogu fala na rodu i da se sve dobro svršilo. Sad ćemo svi imat kruva..." U ovo malo skromni riči sadržana je bit dužijance. Za to vreme su svi, risari i čeljad sa salaša, čekali da se razmine ove riči. Gazdarica je onda bandaša i risare poškropila svetom vodom, priuzela vinac od bandaša, unela ga u sobu i obisila nad svetnjaču i propeće, a otaleg skinila vinac ispleten od mladog žita kojeg su tamo obisili na Markov. Časkom se u gazdinim rukama stvorio bokal vina s kojim je nazdravijo bandašu.

Polivanje i vreme do užne

Čim se svršio taj svečan dio, kogod od risara je polijo vodom risarušu, na to mu je ona uzvratila - počelo je polivanje uz skičenje i smijanje, kako se samo veseli u polivanju vodom u kanikuli. Badavad je koja risaruša probala pobić da je ne poliju vodom - taj adet ni jednog risara nije zaobašo, pogotovu kad je med njima bio makar jedan čavrgan. Da ne bude oskudice vode u polivanju, kogod je ranije napunijo velik alov kod bunara za pojenje josaga, da se polivaju sa ustajalom i na suncu pomalo zagrijanom vodom. Kad su se dobro ispolivali, razgalili vodom, sa se sprali znoj i pra, gazda je risare ponudio pićem. Nisu tribali dugo čekati na zgotovljenu užnu, pa je gazda pozvo čeljad da posidaju za astal. Tu i tamo su i ovo obiteljsko slavlje ulipčali svirkom, kadgod u starini i gajdašom, a u novije vreme harmonikašom, odigrali su koje kolo, da razgale podjednako dušu ko i tilo.

Dok su čekali užnu, gazda je s bandašom i risarima udivanio slideći poso: kad će početi voziti žito u kamaru; ko će bacati snopove na kola, ko stat u alašu... a ako je gazda imo zobi, udivanili su kad će je pokositi i dal će je vrći il saditi u sino, kad se vrlo, dal će risari nositi žito i iz džakova istresati na tavan, u magazuu, il će ga ostaviti u džakovima, kad će gazda i kome dati konje i kola da za se obaviti kaka privoz. Iako su sve ovo već ranije pogodili s risom, još jedared su izminili kad će i kako izvršiti svoje obaveze.

U ono vreme su se ljudi dičili da su sve dogovore poštivali, iako ji nisu pisali, a to su i potvrđivali čestom izrekom: "Čovik se veže za rič, a vo za rogove."

Užna na dužijanci

Naši preci su se u svem držali reda, pa se znalo i kome je di misto za astalom kad se ide. Taj red je prominjen na dužijanci jel su nuz gazdu i gazdaricu u pročelju poređani bandaš i bandašica, nuz nji drugi risari, bilo da su pogodeni il svoji, i onda ostala čeljad iz obitelji. Za tu priliku je sastavljeno nekoliko astala, da svi idu zajedno - napolju pod orom.

Čim su posidali, gazda je pridvodio zajedničku molitvu i što lipčim ričima se zafalio Bogu na uspišno svršenom risu i rodu žita. Ma koliko da su bile

kratke riči pozdrava, zafala Bogu i risarima, bile su sastavni dio obiteljske dužijance. One su doprinele da ova proslava bude svečana i da se pamti.

Svečana zajednička užna je u većini salaša bila ko za "prid kuma" - počeli su je s prisnacom, di je doticalo, s obadve fele. Ove užne se najduže pamte valjda po prisnacu, jel su onda reduše otezale tisto, a kad su ga punile, nisu šporovale na siru i skorupu - napravile su ga gazdački, pa se u tepsiji sav raspuzo da ga je, skoro, tribalo ist kašikom. Posli prisnaca je na red došla svilena čorba, koja je skoro svudan bila od morkača, s ukuvanim friškim tankim rizancima il sitnim krpicama, pa onda meso iz čorbe sa sosom, posli tog pileći a po digdi misto njegov praseći paprikaš. Nuz paprikaš su išli valjuški il tisto za nasuvo, a ako je išlo tisto reduša je rizance zasipala u vrilu vodu kad su čeljad počela ist čorbu. Di je reduša bila na glasu, obično je posli paprikaša zaminila uprckane pladnjove i donela čiste za pečenicu, većinom po dvi fele: uvik od pileškog i po digdi od prasećeg il krmskog mesa i na kraju neizostavno i nezaboravna pogača s makom. Užnu su zalili vodom i vinom.

S užnom nisu žurili - znala se otegnit i po dva sata pa i više, za astalom su vodili ugodan divan, a najviše pripričavali kojekake zgode u risu. Nuz to što je tilu pružen užitak odmorom i ilom, razgalili su dušu, razveselili se, jel je i dužijanca dan radosti i slavlja.

Jednom riči: u većini salaša za svečanu užnu na dužijanci bilo je dosta rane za svakog, nije smilo ništa da omali. Moralo je i priteć jel, kako su onda kazli: "Ako nije priteklo, nije ni doteklo." Tako je bilo i kod mog dida Đure, a i majka Liza je bila ko reduša, a osobito ko kuvarka na velikom glasu.

Kome je doticalo il ko se držo na veliko, taj je pogodio i svirce da uvesele dužijancu.

Zašto je obiteljska dužijanca

Od prve brazde oranja pod žito prošlo je dosta vrimena dok nisu sadivene poslidnje krstine. U tom međuvrimenu s malo posla oko njegovog odra-
njivanja, al zato tušta gledanja u nebo i strepnji, umorni teškim radom u risu, zemljoradnici su jedva dočekali kraj nagađanju oko roda. Tom kraju su se podjednako obradovali risari i ukućani, a da tu radost podile i zajedno što lipče proslave, zemljoradnici Bunjevci Hrvati su skontali da to obave u obitelji dužijancu. Radost dužijance je dvostruka. Najpre jel je ociguran krov za slideću godinu, a pamtili su i o tom pripovidali da je bilo godina kad nije rodilo dosta žita i kad su gladovali, kad nije doteklo kruva koliko triba. Dobar rod je uvećo radost svršetka risa, jel će od roda žita ako pritekne, doteć i za rast blagostanja. Nuz to risarima je za vratom bio ris sa svim priživljenim teškoćama koje su mogli izdurat samo zdravi i jaki ljudi. I oni su u tom poslu sebi ocigurali krov, al su se nastarali da njim pritekne i za pogaču.

Iz ovog opisa triba počat svaćat obiteljsku dužijancu jel je ona proživljeno vrime od oranja do priuzimanja bandašovog vinca i do poslidnjeg zalogaja u svečanoj užni. Bandašov vinac nije ništa drugo neg novo žito od kojeg će se uskoro ispeć somun kruva. Jedan od ondašnji najlipči i najsríćniji doživljaja čovika je bio kad je za astalom baćo prikrižijo somun, naćo ga i svakom

od njeg udilio po komad. Naši su preci kruz poštivali ko najveći Božji dar, to su potvrđivali brezbroj puta kad njim je kruz slučajno pao na zemlju, podigli su ga, poljubili - i poili. Podjednako tako je kruz poštivo brezemljaš, lančoš, il gazda sa stotinjak lanaca zemlje. Jedino njim kruz nije bio za bacanje.

Doživio sam nekoliko ovaki dužijanci - u đurđinskom i bajmačkom ataru - koja je bila ovaka il njoj nalik i u drugim salašima subatičkog atara. Ovako se prinosila s kolina na kolino, dobrim prija neg je počela slavit i Crkva, sve dok nije naišo Drugi svitski rat koji je dono velike društvene promine. Od onda se ovaki oblik obiteljske dužijance, nažalost, počo gubit i danas je sačuvan samo u uspominama i u nigovanju običaja u okviru smotre Dužijanca.

Crkva i dužijanca

Ovaj lip narodni običaj, zdravo velike kulturne vridnosti, dobro je zapazio i ocinio ondašnji kerski plebanoš Blaško Rajić. Da bi ga ulipčo i sačuvo, stavio ga je pod okrilje crkve. Tako je sve obiteljske, salašarske dužijance objedinijo u jednu, da svečano u crkvi 6. kolovoza 1911. g. zajedno izmole zafalu Bogu na svršenom risu i rodu žita i da se obavi blagoslov darova doneti na oltar u kojem je najvažnije bilo žito. Prinos darova su doneli bandaš i bandašica i više pari momaka i divojaka. Izgledom odabrani za tu priliku, u narodnoj nošnji, dali su veličanstven prizor, kaki priliči tom događaju. Za tu proslavu crkva je bila pritisna da primi sav narod na svečanu svetu misu koju je Blaško Rajić ostvario s Katoličkim divojačkim društvom čija je pridsidnica bila Justika Skenderović-Lešina. Na prvoj dužijanci za bandaša su izabrali momka Ivu Prčića, a za bandašicu divojku Mariju Prčić (bandaš i bandašica nisu bili rod). To je bio početak kad su ujedinjene sve obiteljske dužijance u jednu svečanu DUŽIJANCU.

Najpre su dužijancu slavili poslidnje nedilje srpnja il prve nedilje kolovoza, a od 1940. g. uvik na Veliku Gospojinu. Za dužijancu su se unaprid spremali: divojke su plele žitne vince kojima su kitile crkvu, a doteklo je i za kićenje fijakera, karuca... Žene su svečanu žitnu krunu plele i za salašarske crkvene dužijance.

Da se sačuva i niguje ovo narodno umiče izražavanja u slami, iznikla je Slamarska kolonija u Tavankutu, a drži se neprikidno od 1986. godine ko ogranak Likovne kolonije u Tavankutu, prvi put održane 1962. godine, koja od onda postoji do danas.

U početku su crkvene dužijance bile istog sadržaja: posli svečane svete mise slidio je prošijun sa na kraju otpivanim "Tebe Boga falimo", a slavlje je završavano uveče bandašicinim kolom, osim u poratno vrime kad to vlast nije dopuštala.

Od 1980. godine crkvenu dužijancu su obogatili "Dani kruha i riječi" u kojima se drži najpre književno veče, posvećeno kojem od bunjevački pisaca, veče prid dužijancu se u Velikoj crkvi drži meditativno veče na kojem se moli Bogu zafala na plodovima zemlje, a na dan dužijance je svečana biskupska sveta misa.

Vrimenom su i u drugim salašarskim i seoskim župama počeli držat

Divojke pletu krunu i žitne vince za dužijancu

svoju dužijancu: prvu u Tavankutu 1928. g., Maloj Bosni 1955. g., Đurđinu 1935. g., Žedniku (Starom) 1934. g. i u Bajmaku 1980. godine.

Koliko je na daleko bila poznata bunjevačka obiteljska dužijanica, zna se da je potakla apatinske Švabe koji su 2. rujna 1900. g. - prema kratkom opisu u listu *Neven* - priredili "Javnu doženjancu" sa izgledom povorke: "... naprid križ sa žetelačkim vincom, dva voza pšenice u snoplju, mašine, risari sa kosama, srpovima, vilama - iza nji narod... U crkvi su otpivali 'Tebe Boga falimo' a iza tog izmolili zafalnu molitvu" (prema opisu iz *Nevena*, br. 9, od 1. rujna 1900. g.).

Dužijanica na kraju XX. vika

Priduzimljivi Bunjevci Hrvati, pridvođeni Matijom Poljakovićem, Balintom Vujkovim, Nacom Zelićem i tolikim drugima, od 15. do 18. kolovoza 1968. g. priredili su gradsku dužijancu koja je gledačima bila predstavljena svečanom povorkom risara i mašinama koje se hasniraju u proizvodnji žita. Ta velika povorka, održana 18. kolovoza, koja je krenila s ledine konjičkog trkališta, privukla je velik broj gledača koji su se nuz put tiskali od Kalvarije do varoške kuće. Onda, pa i godinama posli, u povorki su pokazane žive slike od sijanja žita do ispečenog somuna, sa tušta drugi dilova običaja iz kulturnog blaga Bunjevaca Hrvata. U povorki su ko gosti sudilovali pridstavnici kulturno-umjetničkih društava iz varoši i okolice. Rad dužijance je naša varoš tribala bit na glasu i postat turistička znamenitost, da u njoj što više ljudi sudiluje u povorki il ko gledači. Međutim, dužijanci su vremenom sve više dodavali dilove koji nemaju nikake veze s risom i običajima Bunjevaca Hrvata; srozana je suština dužijance, splasnilo je zanimanje ljudi za nju, napose Bunjevaca, koji nisu mogli podnet skrnavljenje njevog lipog i jedinstvenog narodnog običaja, kojim

se oni s razlogom diče. Neprivaćanjem i nesudilovanjem u oskrnavljenoj Dužijanci ljudi su zgedali vlastodršce i tim potvrdili istinu u (kažu) senegalskoj poslovi (otprilike): "Nemoj uzet čoviku ono šta voli, jel će on to i dalje volit, a tebe će omrznit."

Nažalost, onodobna gradska Dužijanica nije imala najvažniji dio obiteljske i crkvene Dužijance: izostavljena je zafala Bogu, pa je rad tog uporedo opstala i crkvena Dužijanica.

"Bunjevačko kolo" je 1990. godine obnovilo gradsku Dužijancu, iz nje odstranilo sve ono šta nema veze sa risom i narodnim običajima vezanim za njeg, vratilo je na izvorni oblik pokazivanja, kaki je tribo bit 1968. g.

Zajednička crkvena i gradska dužijanica

Gradska dužijanica je to bila samo imenom, a sadržajom žetvena svečanost, dok je dužijanica u biti neodvojiva od zafale Bogu na rodu žita i uspišno svršenom risu, iskazanoj najpre u obiteljskim a posli u zajedničkoj crkvenoj dužijanci. To je najvažniji razlog rad čeg prvobitna gradska dužijanica nije sve-srdno privaćena od Bunjevaca, ko u najnovije vrime objedinjena crkvena i gradska u jedinstvenu Dužijancu.

Godine 1993. Andrija Kopilović, župnik Marije Majke Crkve u Aleksandrovu i pridsidnik Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", Bela Ivković, pridsidnik HKC "Bunjevačko kolo" i Lazo Vojnić Hajduk, pridsidnik Organizacionog odbora Dužijanica, su potakli i ostvarili želju da se crkvena i gradska Dužijanica objedine u zajedničku, da postane događaj grada kojim će bit obilučeno kulturno lito raznim priredbama vezanim za ovu proslavu. Onda je odlučeno da će se Dužijanica održat u nedilju prid Veliku Gospojinu il na taj blagdan ako pada u nedilju. Od te godine Katolička Crkva s priređivačima sudiluje u zajedničkoj dužijanci, s osnovnim sadržajom kaki je bio 1911. g., a nuz to su je zajedno i obogatili s više priredbi kulturnog i virskog sadržaja koje korene vuku iz običaja kadgodašnje obiteljske dužijance.

Cineći važnost i ugled kadgodašnjeg bandaša u risu i obiteljskoj dužijanci, za crkvenu dužijancu su uvik izabrali za bandaša i bandašicu (ugledne, stasite, viđene) mladog momka i divojku, koji su u toj priliki bili pridvodnici puka i dika Bunjevaca Hrvata. Oni su u ime cilog naroda na misi prineli duhovnom poglavaru naroda na oltar darove, kadgod žito, a u novije vrime somun kruva i žitnu krunu. Somun kruva su posli na varoškom trgu pridali purgermajstoru, svitovnom poglavaru i domaćinu grada, u znak zafalnosti i radosti. Radost darivanja je potvrđena i u ovim svečanim prilikama.

Dužijanica se iz godine u godinu obogaćuje, pa je već 1998. g. u njoj bilo obuvaćeno oko 25 razni priredbi:

Priredbe religiozno-duhovnog sadržaja:

- * Blagoslov žita na Markovo;
- * "Dani kruha i riječi" posvećeni dužijanci;
- * U Kerskoj crkvi okupljanje i blagoslov bandaša i bandašica iz svi župa i zajednički odlazak u Veliku crkvu;

- * Zajedničko euharistijsko slavlje u Velikoj crkvi, s blagoslovom novog žita, kruva ispečenog od brašna novog žita i ispletena kruna;
- * Bunaričko proštenje - poslidnje nedilje kolovoza.

Priredbe likovnog sadržaja:

- * Izložba slika članova Likovne sekcije HKC "Bunjevačko kolo";
- * Etnografska izložba "S Božjom pomoću" u Likovnom susretu; svake godine sa drugačijim sadržajem;
- * Slamarska kolonija u Tavankutu;
- * Izložba radova članova Slamarske kolonije u Tavankutu i
- * Likovna kolonija "Bunarić" sridinom kolovoza.

Priredbe literarnog sadržaja (lipe riči):

- * Književne večeri posvećene bunjevačkim piscima.

Priredbe glazbenog sadržaja:

- * Velik koncert Subotičkog tamburaškog orkestra.

Folklorne priredbe:

- * Takmičenje risara sa pokazivanjem razvoja risa od upotrebe srpa do vršidbe vršalicom;
- * "Etno park" - izložba kadgodašnjeg pribora i zaprežni mašina s kojima su naši preci sijali, odranjivali i kosili žito;
- * Veče risara, veče prid veliku povorku, prid varoškom kućom;
- * Velika povorka u nedilju prid Veliku Gospojinu kad posli biskupske mise bandaš i bandašica pridaju purgermajstoru na oltaru prikazan somun kruva;
- * Bandašicino kolo uveče na dan velike povorke (u avliji župe sv. Roke).

Športske priredbe

Bunjevci su tušta polagali na konje, njima su se dičili i u znak sićanja na taj dio prošlosti u okviru Dužijance se, nedilju dana prid veliku povorku, drže u subatu i nedilju kasačke konjičke trke koje su uvrštene u kalendar najvažniji trka Konjičkog saveza države.

Od ovi priredbi svaka je pripovitka za se, al od svi nji triba izdvojiti po broju sudionika i gledača:

Izložba "S Božjom pomoću"

Godine 1992. Organizacioni odbor Dužijance i Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" dogovorili su se da u prostorijama subatičkog Likovnog susreta u toku lita zajednički prirede izložbu "S Božjom pomoću" na kojoj su izlagani predmeti s različitim temama vezanim za Dužijancu. Tako je:

1992. g. na temu "Subotički pejzaži i salaši" održana izložba slika Ruže Tumbas, o pejzažima i salašima.

1993. g. na temu "Procesija - iz riznica crkveni barjaka" izloženo je bogatstvo crkveni barjaka u tehnici veza u zlatu, u šlingu, bojani i slikani barjaci, a to je dopunjeno izložbom "Krone dužijance od 1935. do 1938. g." iz

Dijecezanskog muzeja. U posebnom odeljku bile su izložene fotografije Ljudevita Vujkovića Lamića sa prizorima iz Dužijance.

1994. g. na temu izložbe "**U službi Bogu tehnikom zlatoveza**" izložena su crkvena ruva i predmeti bogoštovlja iz bogate riznice subatički crkava.

1995. g. tema izložbe je bila "**Žena i majka**" ko doprinos Međunarodnoj godini žene, sa slikama iz privatne zbirke zavičajni slikara vlasnika Kečkeš Maconka Ferenca iz Bezdana. Izložba je bila protkana kipićima, sličnog sadržaja, u tehnici porculana iz privatni zbirki.

1996. g. na temu **Ljepota šlinga** izložba je posvećena bunjevačkom šlingu, većinom iz bogate zbirke Ante Pokornika i drugi vlasnika. Izložena je narodna nošnja, uzgljance, čaršapi... Na izložbi je prikazan diplomski rad Đurđice Stantić iz Tavankuta, sa Sveučilišta u Zagrebu, na temu "**Crteži šlinga**".

1997. g. na temu "**Šokadija u Subotici**" u tri prostorije izloženo je bogato šokačko blago veza i nošnji iz Vajske, Bača i Bačkog Monoštora.

1998. g. tema je bila "**Likovni stvaraoci Hrvati iz Vojvodine**". To je ponovljena izložba slika izloženi u Zagrebu od 15. do 21. VI. 1998. u okviru Tjedna Hrvata iz Vojvodine. Na izložbi su bili i radovi subatički akademski slikara: Ivana Balaževića iz Novog Vinodolskog i Josipa Skenderovića - Age iz Pariza.

1999. g. tema izložbe je "**Proštenjarski suveniri - svetnjače**" iz bogate zbirke Subačanina Mihajla Jaramazovića.

Sve izložbe su bile dopunjene odabranim slikama članova Slikarske sekcije HKC "Bunjevačko kolo".

Izložbe su otvarane prikladnim umjetničkim programom, a otvarao ji je, od 1992. g., mr. Andrija Kopilović, pridsidavajući Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović".

Takmičenje risara

Na odabranoj njivi, svake godine u drugom naselju, nadmeću se risari po utvrđenim pravilima, a nji je iz godine u godinu sve više. Od 1997. g. nadmeću se u tri grupe: podmladak, odrasli (kojima se vridnuje urađen ris) i stari risari. Značajno je da su priređivači od 1996. g. uspili da odjedared i na jednom mistu pokažu razvoj risa kroz vikove: ručno košenje, zaprežnu kosačicu odlagačicu, prvu u nizu mehanizacije risa, i zaprežnu samovezačicu koja je sasvim olakšala poso risarima. Na kraju, urađen ris ovršu kaslom s početka trideseti godina, koju tira traktor njezin vršnjak. Ovo je osmislio Alojzije Stantić (pisac ovi redi, op. ur.) i najviše radio na ostvarenju te zamisli, počev od 1992. godine. Tribalo mu je dosta vrimena dok nije pronašao stare mašine i majstore koji će ji osposobit za rad. Za četiri godine Alojzije Stantić je otklonio sve smetnje zafaljujući mnogim ljudima, med kojima su se obaško istakli: Veco i sin mu Ivan Jaramazović, Antun Zelić i Marko Dulić - svi iz Đurđina; Antun Mukić iz Palića; Stipan Romoda iz Male Bosne i dr. Od starog gvožđa su spašene i za rad osposobljene i od 1996. g. pokazuju se u radu:

* kosačica rukovetačica širine radnog zavata od 5 stopa, američka IHC

Mc Cormick - koju je Načvinčanin Pajo Sudarević naslidio od oca Time, a ovaj je kupio oko 1870. g.; u radu je vuku 2 konja;

* zaprežna samovezačica širine radnog zavata od 6 stopa, češka Knotek koju je isti Time Sudarević kupio prid I. svitski rat; u radu je vuku 4 konja;

* jednocilindrični poludizel traktor HSCS R-30/35 iz 1935. g. i

* njegova vršnjakinja vršalica (kasla, dreš) šestica mađarska EMAG.

Starovinske žetelačke mašine svake godine oduševle gledače na Takmičenju risara di se jedino uživo mož vidit ovako pokazivanje razvoja risa od srpa do kombaja; to do sad još nigdi nikom nije pošlo za rukom, pa se Dužijanca i po tom smatra jedinstvenom priredbom.

U ovoj priredbi sudiluje 150-180 priređivača, tridesetak pari risara svi uzrasta, dvadesetak ljudi u vršidbi, a desetak pari zaprega pomažu da se ovaj ris obavi na kadgodašnji način - brez sudilovanja samohodni mašina, osim traktora koji tira kaslu.

Veličinu i složenost priređivanja ove priredbe će svatit samo ko je vidi-jo il u njoj sudilovo, jel je na odabranoj njivi u petak žito još na nogama, sutradan se obavi takmičenje risara prid 2-3000 ljudi, a posli njeg, trećeg dana je sve rasporemljeno ko da se ništa nije desilo - priredba je obavljena "u čisto."

Iz godine u godinu takmičenje risara i pokazivanje razvoja risa privlači sve više ljudi; starije da se podsitate kako su kadgod radili ris, a mlađe da vide kako su njevi preci obavili taj poso. Određenog dana u zoru svečanost otvara domaćin, purgermajstor s pratnjom, kad risari počimaju takmičenje pletenjem uža. Čim su se manili pletenja uža, za risare i goste se na istoj njivi spremi risarski ručak: mekan kruv od somuna ispečenog u krušnoj peći; s podlanice debela i zrila slanina mangolice s lukom, paprikom i kiselnom. Osim risarima i gostima od ovog nesvakidašnjeg i ukusnog ručka dotekne i gledačima.

Spremanje risarskog ručka je poso više desetina žena, koje to rade s velikom ljubavlju i zabadavad. Nji šest-sedam peku somune u krušnoj peći; isto toliko ji kiseli kiselnu; više nji spremaju pribor u kojem će donet ručak: pletene kotarce, uštirkane salvete, pladnjove, nožove i brice, so, sitnu papriku, crni luk i dr. a Organizacioni odbor unaprid ocigura dvadesetak kila s podlanice debele slanine mangolice, da svima dotekne od ručka. Žene i divojke u paru po dvi, u narodnim nošnjama, donesu na njivu ručak i vodu za piće, pa je i to gledačima nezaboravna živa slika.

Kad su se risari privatili, počmu takmičenje na odabranom dilu njive. Učinak u risu se vridnuje i miri po Pravilniku, na kraju se zbroje bodovi i u podne svečano proglase pobidnici. Na ovoj priredbi gledačima se pokazuje kadgodašnji ris s radnjama: pletenje uža; otkivanje i naglavljivanje kose u kosište; risarski ručak; odlazak risara na njivu; ris žita urađen u čisto na datoj pripelici; oboravanje krstina; voženje žita i sadivanje u kamaru; rad kosačice rukovetačice; rad zaprežne samovezačice; voženje žita i sadivanje u kamaru.

Pri kraju ručnog i mašinskog risa na njivi se pojavi starovinski traktor, na gvozdenim točkovima i s kandžama, koji uz brekćanje za sobom vuče kaslu. Časkom ljudi spremne mašinu u guvnu i pokažu kako su kadgod vrli, mirili žito, dili kamare slame, sitne plive...

U podne kraćim odigravanjem bunjevački narodni igara, kojima se ulipča proglašenje pobidnika, najboljima se uruče nagrade, a posli tog je za sve sudionike pod šatrom zajednička užna, započeta molitvom i blagoslovom ila koju pridvodi plebanoš tog sela.

Veče risara

U kadgodašnjoj salašarskoj dužijanci risari su se nuz pismu i polivanje vodom razgalili i igranjem. Na uspominu na to u subatu uveče, prid veliku povorku, ispid varoške kuće, u čast risara na bini se u scenskom prikazu gledačima dočarava kako je bandaš skupio risare, kako se pogađo s gazdom za ris i dogovaro kad će ga počet radit. Njima u čast, a i da gledači vide, nastupaju folklorna društva iz više gradova, u novije vrime i iz drugi država, pridstavnicu više naroda, koji pokazuju svoju narodnu nošnju i nike od svoji narodni igara. U obnovljenoj dužijanci sudiluje dvadesetak i više folklorni društava, pa se ova priredba otegne do duboko u noć.

Velika misa - zafalnica

Na Veliku Gospojinu il u nedilju prid njom ujtru prid Kerskom crkvom skupe se svi bandaši i bandašice iz okolni župa, s pratnjom, otkaleg posli blagoslova odu do Velike crkve, na veliku biskupsku svetu misu.

Skupljanje bandaša i bandašica prid Kerskom crkvom je uspomina na 1911. g. di je počela crkvena Dužijanca; to je uspomina kako su se onda čeljad spremala ko da će u svatove: kola, karuce, haptike il fijaker - već ko je šta imo - dan ranije je dotiro, konje i amove su očistili i namazali da njim se nema šta zabavit. A oni iz obitelji, to su prvenstveno mladi, su najsvečanije obučeni, dotirani da se pokažu, jel je tog dana svako svakog gleda, a posli se dugo pripovidalo o onima koji su izgledom i držanjem bili zapaženi.

Za toliko svita Velika crkva je pritisna i zato oltar podignu u parku nuz crkvu, ispid kipa Svetog Trojstva. U prirodnoj sridini, di trava i drva u parku podsićaju na ledinu i salaš, veliku misu rekne koji gost biskup zajedno s našim biskupom Ivanom Penzešom. Na velikoj misi su prisutni purgermajstor s pratnjom i drugi ugledni gosti. Velikoj misi prithodi svečanost kad biskup dočekuje, blagosivlja i uvodi do oltara sridišnje ličnosti Dužijance: bandaše i bandašice, ko pridstavnike svi risara. Na toj misi misna čitanja obave gradski bandaš i bandašica.

Posli prigodne pridike bandaši i bandašice iz okolni mista prinose žitne krune, a glavni bandaš i bandašica na oltar prinose na prikazanje najvridnije darove risa: oštiju i somun kruva ispečene iz brašna novog roda žita. To je krajnji cilj opisani radova i dužijance - od oranja do zajedničke zafale Bogu.

Velika misa je sridišnjica dužijance - a misa je po naravi zafala (grč. euharistios = zafalnost), o kojoj apostol Pavle govori o "zahvaljivanju" nad kruvom (1 Kor 11,24) i o "blagoslivljanju" nad čašom (1 Kor 10,16) - otud je i dužijanca nastala ko zafala Bogu na prinosu i osobito na jednom od njegovi najveći darova čoviku - na kruvu. Misa je srce u tilu dužijance, rad tog je poštivaju i njom se diče Bunjevci Hrvati. Ovo misno slavlje je ustvari objedinjena zafala Bogu na rodu i risu iz obiteljske dužijance. Ovaku su DUŽIJANCU Bunjevci doneli u treći milenij.

Velika - svečana povorka

Ova povorka je sićanje na kadgodašnji svečan dolazak risara posli svršenog risa i na obiteljsku dužijancu. Posli svete mise, pridvođeni s konjanikom i barjakom DUŽIJANCE, bandaša i bandašicu na kraju povorke u

svečano žitnim vincima okićenom fija-keru odnesu prid varošku kuću. Povorka prođe ispid bine sa opravljenim salašarskim izgledom na kojoj su risari i domaćin - purgermajstor kojem bandaš i bandašica, ko domaćinu Dužijance, uruče na oltaru prikazan somun kruva. Na tom skromnom al zdravo vridnom daru purgermajstor se zafali prigodnim rićima, a usput pofali sve risare koji su te godine odranili žito i uspišno uradili ris.

Oko 800 duša iz kulturni društava svečano obučeni u narodne nošnje čine samo onda viđenu živu sliku koju isprati po petnaestak hiljada, a često i više, znatiželjni građana gledača, koji se nagedaju lipote razni narodni nošnji na

ćlanovima folklorni društava, gostiju koji su došli da ulipćaju i kulturno obogate Dužijancu.

U subatičkoj okolici dužijancu spominju i drugačije: Pajo Kujundžić DOŽEJANCA (*Bunjevačko-šokačka Danica ili subotički kalendar*, 1884); Blaško Rajić DOŽETEONICA (*Danica, bunjevačko-šokački kalendar*, 1930); Ive Prčić DOŽEJANICA (*Bunjevački narodni običaji*, Subotica, 1937). Većina pisaca ovaj narodni običaj zove DUŽIJANCA, kako je med narodom najčešće zovu (Ante Sekulić, *Zbornik za narodni život i obiçaje*, Zagreb 1986. U tom Zborniku A. Sekulić ukazuje da je Blaško Rajić ovaj običaj zvao DOŽENJANCA, str. 368). Somborci ovaj običaj i danas zovu DOŽIONICA. U Hercegovini, Dalmatinskoj zagori, Liki i drugim mistima kraj žetve i svetkovinu nazivaju: DOŽINJANCIJA - DOŽIJANCIJA - DOŽENJANCIJA i DOŽENCIJA (*DUŽIJANCA 93. - Godišnjak KUD "Bunjevačko kolo"*, Subotica 1993)

Bandašicino kolo

Uveče na dan velike povorke bandašica pravi kolo, kadgodašnju vrlo čestu zabavu mladi, kad su se osim na god mogli nać na jednom mistu rad zabave i viđenja. Bila njim je to prilika upoznavanja i zbližavanja. U želji da se i današnja mladež, makar godišnje jedared, upozna sa ovim nestalim narodnim običajom, bandašica drži kolo u avliji kerske plebanije, koja je zadnji godina pritisna za sve koji se tu skupe, al i za tušta gledača koji su oduvik bili pratioci zabava i susreta mladi.

Bunarićko proštenje

Proštenje u najvećem i najposićenijem hodočasnom mistu Subatičke biskupije je uvik poslidnje nedilje kolovoza. U prithodno veče je noćno bdjenje sa jedinstveno lipim prošijunom s upaljenim svićama i svetom misom, kad se nikoliko hiljada virnika u prirodi i najčešće na misećini usridsridi na duhovnu obnovu i spremi za sutrašnju (nediljnu) svećanu svetu misu.

U nedilju prija podne u 10 sati svećanu misu rekne uvik drugi gost biskup, sa našim biskupom izmoli sa narodom zafalu Majki Božjoj na litini i uspišno urađenom risu, jel je s njim ociguran krov, a većini od tog roda dotekne i za rast blagostanja.

Dužijanica ima tri važna datuma:

- **6. kolovoz 1911. g.** - održana je prva crkvena Dužijanica;
- **18. kolovoz 1968. g.** - održana je prva gradska Dužijanica i
- **15. kolovoz 1994. g.** - objedinjena je crkvena i gradska Dužijanica u jedinstvenu DUŽIJANCU.

Zaključak

Svako ko se zna diviti i ciniti tuđe vridnosti, napose duhovne, ne može ostat ravnodušan nad DUŽIJANCOM koju su u davnini smislili Bunjevci Hrvati. Ona obuvaća više razni virski i kulturni sadržaja, pa je samo ko jedinstvenu može posmatrat i tako (o)ciniti. Rad tog je ona jedina u svitu di se dobivanje kruva cini ovako kulturno izdašno, u kojem je nerazdvojno kulturno i virsko izražavanje zafale Bogu obuvaćeno u jedan običaj, koji je ovaki brez premca.

Zato se Bunjevci Hrvati diče dužijancom, čuvaju je i niguju da je mlađa pokoljenja ubuduće pokazuju i njom se diče. Dužijancu poštivaju i drugi narodi, koji znadu odmirit i ciniti ono šta je kulturno, vridno i lipo. Dužijancom se diči i naša varoš jel je jedino ona ima.

IZVORI:

- * Bunjevačko-šokačka Danica ili subotički kalendar (za 1884. i 1930. g.);
- * Subotička Danica 1987. (Dužijanca);
- * DUŽIJANCA 93 - Godišnjak Kulturno-umjetničkog društva "BUNJEVAČKO KOLO", Subotica, (broj 1/1993), Subotica 1994.
- * Ivan Ivanić - O BUNJEVCIMA, Subotica, 1894;
- * NEVEN - Zabavno-poučni misečnik za Bunjevce i Šokce, Subotica, br. 1, 4 i 9 iz 1900. g.;
- * Ive Prčić, BUNJEVAČKI NARODNI OBIČAJI, Subotica 1937;
- * Ante Sekulić, ZBORNIK ZA NARODNI ŽIVOT I OBIČAJE, Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1986;
- * Tomo Vereš, BUNJEVAČKO PITANJE DANAS, Institut "Ivan Antunović", Subotica i NIP "Subotičke novine", Subotica 1997;
- * Taib Šarić, ATLAS KOROVA, "Svjetlost", Sarajevo 1989;
- * Stjepan Horvatić, ILUSTRIRANI BILINAR, Školska knjiga, Zagreb 1954;
- * Dr. Slavko Borojević, dr. Todor Mišić, SORTA KAO FAKTOR UNAPREĐENJA PROIZVODNJE PŠENICE - Naučni rad objavljen na Jugoslovenskom savetovanju: "Uslovi i mogućnosti proizvodnje 6.000.000 tona pšenice", Novi Sad 1987;
- * ENCIKLOPEDIJA LEKSIKOGRAFSKOG ZAVODA, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb MCMLXVI;
- * TEHNIČAR, Građevinska knjiga, Beograd 1975;
- * Dimitrije Vujadinović, Zorica Milodanović, HLEB NA 200 NAČINA, Tiski cvet, Novi Sad 1996;
- * Dr. Meznerich Jenő, BUNJEVÁCOK, Budapest 1938., (vlastito izdanje);
- * VÖRÖS KÖNYV, Magyarországon kipusztult és veszélyeztetett növény és állatfajok
- * Dr. Schandl Jozsef, LÓTENYÉSZTÉS, Mezőgazdasági kiadó, Budapest 1955;
- * Erdei János - Klinger Pál, A NÖVÉNYTERMELÉS GÉPEI I-II, Mezőgazdasági kiadó, Budapest 1954;
- * Balassa Iván, Ortutay Gyula - MAGYAR NÉPRAJZ, Corvina, Budapest 1979, Akademia kiadó, Budapest 1983;
- * Magyar László, IRATVALLATÓ, Életjel, A szabadkai Szabadegyetem kiadása 1999;
- * Usmena kazivanja: (o risu) VECO JARAMAZOVIĆ, MARKO DULIĆ i ANTUN ZELIĆ iz Đurđina; NESTO SKENDEROVIĆ - LEŠO iz Verušića; LOZIJA VIZIN iz Tavan-kuta; ĐENO KEČENOVIĆ - ČOBAN iz Bajmaka i (o rani) MARTA LULIĆ iz Subotice.
- * Alojzije Stantić: desetogodišnje radno iskustvo u ručnom risu.

BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE

IZ NEOBJAVLJENE ZBIRKE IVE PRČIĆA, STARIJEG

"BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE I UOBIČAJENE IZREKE"

(Nastavak iz "Subotičke Danice, nove" za 1999)

XLIX. POGLAVLJE: VRIJEME, GODIŠNJE DOBA

Ni u kiši blaga, ni u suši glada.

Već kako Bog dade.

Dolnjak vitar, kiša na večeru.

Sičnja juga, zima duga.

Blagovist, pripovist.

Nije još zimu kurjak pojo.

Nego kljuse, marvinče i šilježe.

Vrime se ne hvali ujtru, već uveče.

Crn Božić, bili Uskrs.

Božić dođe zima prođe.

Iskao ciganin brime slame od gazde. Gazda se izgovarao da mu ne može dati, jer će još dugo biti zima, pa će i njemu mlogo tribati. Našto mu cigo odvrati gornjom poslovicom. Dobivši slamu, reče: Borme gazda, čuvaj slamu, jer Božić je prvi zimski svetac.

Vodenica koja melje Božiću kolače, neće Uskrsu pogače.

Tj. ako nije na Božić voda smrznuta, onda će biti za Uskrs.

Zimi zima a liti se drima.

Govore linčine.

Sičanjska kiša, sve usive šiša.

Bolje da ti kurjak pod pendžerom zavija, nego na Marin-dan sunce kroz pendžer probija.

Matija (24. II) ako zatekne, rastira, ako ne zatekne, natira.

Govore ako do sv. Matije bude lipo vrime, da će sv. Matija natirati hladno i ružno, a ako je ružno, onda će biti lipo.

Kako je vrime na Četrdeset mučenika (10. III), tako je četrdeset dana.

Dobra se godina s prolića poznaje.

Do Josipa da je (travu) vučeš (neće rasti), od Josipa da je čekićom tučeš (opet će narasti).

Đurđevska, spasovska i duhovska kiša hrane svit.

Ako je travanj vlažan, onda je i valjan.

Kad u lipnju mlogo pada, bit će svima dosta jada.

Kiša pada, sunce sja, tuče vrag ženu.

Vidi se duga, bit će lipo vrime.

Jesen prava, Gospojina Mala.

Sveta Kata, snig za vrata.

Iđu Tri Kralja, smrznit će se tri čovika.

Obično o Trima Kraljevima je najjača zima, pa se često dogodi da se usrid jake zime i ljudi smrzavaju.

Poklade starac babu spopade...

da i on zaigra od veselja. P'onda podvikne: Cic! guzo, do Uskrsa mesa!

Mala dica pivaju:

Moj Božiću dobro mi je na te, ja bih dao tri Uskrsa za te.

Na Božić ima svega izobilja, o Uskrsu je već pri kraju zimina.

U zime je dugačak rep, ako ne ugrize, onda ošine.

Što se lišće dulje drži, to se zima dulje pruži.

L. POGLAVLJE: ZLOBA, NENAVIDNOST

Za dobrim konjom iđe bat.

U jeziku nema kosti.

"Zato ga hranim da me brani", govore žene.

Široko je oko usta.

Pa može govoriti makar šta.

Rugala se tiganjica loncu (a obadvoje čađavi).

Svaki po sebi sudi.

Ako je tko nevaljan, misli da je sav svit takav. Tko je čestit i pošten, misli da uopće nema varalica.

Jezik za zube (pa se ne boj moj golube).

U tuđem oku vidi trun, a u svom ne vidi balvan.

Na mrzi kuća ostaje.

Ko pod drugim jamu kopa, sam će u nju pasti.

Ko se tuđem zlu raduje, nek se i svom nada.

Dotle je dobro dok te ne žalu.

Dotle je dobro dok te grde, a teško kad počmu žalit.

Teško vuku za kojim ne laju, i junaku za kim ne govore. - nar. pjesma
Ajde da ti se narugam (dok mi se nisi narugo).

LI. POGLAVLJE: ZNANJE, NEZNANJE

Bolje je znati, nego imati.

Ko zna bolje, široko mu polje.

Niko se nije naučen rodio.

Nije jaje za dičije ruke.

Šta tko ne razumi, nek se u to ne pača.

Dok to ćorav ne vidi, dotle će onaj ko ima dobre oči proć.

Kaže se za posao sa malim pogriškama.

I slipa kokoš zrno nađe.

Udostojte slušat, istina je prava:

Katkad zrno nađe i kokoš ćorava. S. Vr.

Od znanja glava ne boli. (Od neznanja i srce i glava.)

Brez muke nema nauke.

Od nevišta i gora plače.

Jer se ne razumi u posao, pa siče i vadi ona stabla koja treba da ostanu.

Prazno bure većma buči.

Umišljeno znanje je šuplje, a prava znanost je skromna.

Ko mlogo zna, mlogo će i patit.

Dobro je svašta znati, al je zlo svašta činiti.

Čovik se uči dok je živ (opet lud umre).

Koga Bog hoće da kazni, tom oduzme pamet.

Baba šumom, dida drumom.

Kaže se kad koga ne možeš uputiti; ti mu govoriš jedno a on drugo.

Kada slipac slipca vodi, obadva će u jamu pasti.

Za savit obrati se pametnijem i iskusnijem.

SA LI. POGLAVLJEM ZAVRŠAVA SE OBJAVLJIVANJE BUNJEVAČKIH NARODNIH POSLOVICA

(Za tisak priredio Ivo Prčić, mlađi)

POGOVOR

Davno, davno, odmah poslije Prvog svjetskog rata Ivo Prčić je postao urednik "Subotičke Danice", narodnog kalendara Hrvata-Bunjevaca. Uređivao je "Danicu" sve do pred Drugi svjetski rat.

Ponikao iz narodnog pokreta, preporoda Ivana Antunovića, Blaška Rajića, Lajče Budanovića, od najranije mladosti je skupljao narodno blago: pjesme, pripovijetke, poslovice, zagonetke.

Brižljivo je bilježio svaku poslovicu, zagonetku, pjesmu, pripovijetku koju je čuo (zbog toga je uvijek u džepu imao papira i olovku).

Kasnije je svaku poslovicu na poseban komad papira bilježio, pa kao u nekakvoj igri domina slagao, tražeći i birajući najpogodnije naslove za poglavlja.

Sakupljene poslovice - oko devet stotina zabilježenih - je razvrstao u LI (51) poglavlje. Neke poslovice je popratio svojim komentarom, ili izabranim komentarom, ili iz narodne - umjetničke poezije.

Ima poslovica koje je svojim sadržajem uvrstio u više poglavlja.

U dugim, nemirnim i neizvjesnim danima Drugog svjetskog rata konačno je uobličavao sakupljeno narodno blago, svoje rukopise. Naravno, i poslovice.

Ivo Prčić, mlađi

BUNJEVAČKE NARODNE ZAGONETKE

(Nastavak iz "Subotičke Danice, nove" za 1999. godinu)

ŠTA JE TO ?

69. Na vrh kuće stazica, po njoj šeće švabica?
70. Ni kriv, ni dužan, pa ga opet vežu?
71. Ni na nebu, ni na zemlji?
72. Niti velim, niti govorim, samo ti se kaže?
73. Nit se peče, nit se vari, a s njime se sav svit hrani?
74. Ni unutra ni napolju?
75. Noge ima a ne ide, glavu ima a ne misli; jezik ima a ne govori?
76. Noge mu u blatu, a glava u zlatu?
77. O klinu visi, o zlu misli?
78. Oko našeg zeta, trideset i dva pseta?
79. Oko panića dva laparčića?
80. Okruglo je, misec nije; na lišće je, pogača nije; miriši, a cviče nije?
81. Okruglo je, sirac nije; sise ima, ovca nije; šešir nosi, čovik nije?
82. Otvor - zatvor, trndoflija varoš?
83. Ovdud brig, ondud brig, a na sridi vije snig?
84. Palo bure s tavana, nema toga pintera (bačvara) ko će da ga sastavi?
85. Pet braća kuću grade, a ni jedan ne misli u njoj stanovati?
86. Petorica bacaju, petorica čekaju?
87. Polje nemirno, ovce nebrojene, a rogat čobanin?
88. Poslali me naši vašima da mi date šendo, kad ošendam, donet ću vam natrag?
89. Priđe srna priko trna, di zamre, tamo i umre?
90. Prva uđe u crkvu, a nikad je niko ne vidi?
91. Prži se i masti se, a niko s njim ne časti se?
92. Puna škula đaka, ni otkuda vrata?
93. Puna tepsica zlatnih košćurica?
94. Pun do masnih kajiša i međ njima gost, obisio nos?
95. Puno rešeto lišnjakova i međ njima ora', baš ko glava tvoja?
96. Rumena sam i zelena,
Što sam mlađa, to sam slađa,
A što veća, to sam žešća?
97. Rumeno, crveno i brez vatre pali?
98. Samar nosi, kljuse nije; rogove ima, vo nije?
99. Sav prosjak ušo unutra, samo torba ostala napolju?
100. Sav svit zaodila, opet gola hodila?

ODGONETKE

69. Uš na razdiljku; 70. Dite u povelju; 71. Oblak; 72. Niti u tkanju; 73. Materino mliko; 74. Pendžer; 75. Malo dite; 76. Žito; 77. Puška; 78. Jezik i zubi; 79. Glava i dva uha; 80. Luk; 81. Čutura; 82. Kovčeg, zaklopac i brava; 83. Kad se sije brašno u naćve; 84. Jaje; 85. Pet igala kad se plete ćarapa; 86. Ruke i ćunak kad se tka; 87. Nebo, zvizde i mlad misec; 88. Pegla; 89. Varnica; 90. Jeka od kljuća; 91. Konac s kojim se veže krvavica; 92. Lubenica; 93. Zvizdano nebo; 94. Stado ovaca i magarac; 95. Nebo, zvizde i misec; 96. Paprika; 97. Paprika; 98. Puž; 99. Bunar i ćerma; 100. Iгла.

.....

DUŽIJANCA

Kad nastupi divno baćko lito
I sazrije zlatoklasno žito,
Kad zov ševa u zoru se ćuje
Tada risar svoju kosu kuje.

Risaruša vridno uža plete
Da joj ruke u poslu sve lete.
I pisma se sa svih strana ćuje
Dok veselje svuda odjekuje.

Risar žito u otkose kosi,
Risaruša u snopove nosi
Pa ih potom risar sve poveže,
Risaruša u stave poleže.

Snopovi se u krstove sležu
Risaruše risaru pomažu.
Sad se svako u svom poslu žuri
Dok znoj s lica sa prašinom curi.

Od žita se vinac tada plete
I bandašu na glavu se metne.
Vraćaju se veseli srdaca,
Domaćine - evo dužijanca.

Sad domaćin radostan uživa
Pa ih redom vodom sve poliva.
Domaćica viće - hajte ljudi -
pa ih redom sve prisnacom nudi.
Tad nastaje sveopće veselje,
Tad se nudi vino i pećenje.
Nek se znade da je dužijanca
Ponos, dika vridnih Bunjevaca!

(1999)

Jakov Kujundžić

SIGRE

bunjevačke muške mladeži

(Skupijo i obradijo prof. Ivan Petrekanić)

UVOD

U kadgodašnje vrime kada je većina našeg bunjevačkog svita živila po salašima i u selima u okolici varoši, kada je u svakoj obitelji bilo više dice i mladeži, a malo radija i fudbalski lopti za sigranje, smišljale su se razne sigre da bi se prikratilo slobodno vrime i što bolje zabavilo.

Vrimena i prilike za sigru bilo je kad se čuvala stoka po dolovima, il kraj gvozdеног puta, il na širokim travnatim atarskim putovima. Također u lito kada se pokosilo žito pa su na strniku tirani svinji, ovce i guske. Sigači su se skupljali i na ledini kojeg salaša u šoru po dogovoru.

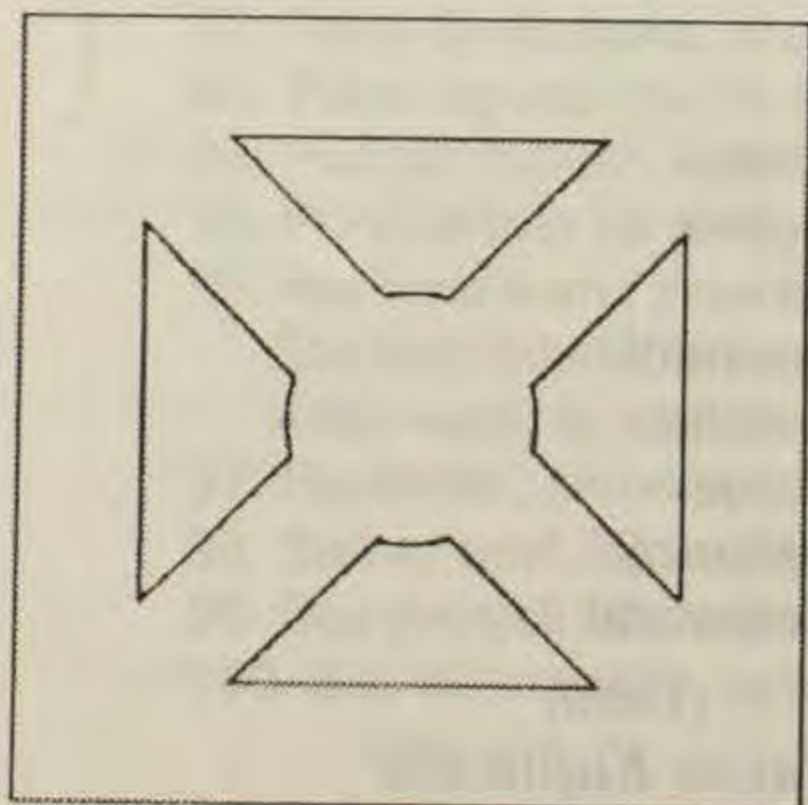
Za sigranje se znao iskoristit svaki priručni pribor kojeg je bilo svudan na salašu i onaj pribor koji je bio potriban za čuvanje stoke i josaga pa je zato uvijek bio pri ruki.

U to vrime su bili određeni odnosi između različiti uzrasta. Poslušnost i poštivanje iznad svega. Također odnosi između muškog i ženskog svita bili su strožiji nego danas. Druženje ženske i muške mladeži je bilo pod velikom pažnjom stariji. Tako je, osobito u sridnjem mladenačkom uzrastu, bilo više prilika da se druže i sigraju muška mladež obaško, a ženska mladež obaško. Odrasli momci i divojke imali su svoje posebne sigre.

Ode je opisano nekoliko sigara muške bunjevačke mladeži. U tim sigrama bilo je mali razlika u pojedinim šorovima i selima. Ja sam opisao najčešći oblik ti sigara da se sačuva uspomena, a naš stariji svit da se siti svoje rasi-grane mladosti, jer kad se pojavila fudbalska lopta, nestalo je ovi sigara. Svi su potrčali za loptom.

U novije vrime nema svinjara i govedara pa nema ni njevi sigara.

1) KASALISICA

Ovu sigru najčešće su sigrali svinjari i čobani na strniki dok su čuvali josag. Siga je dobila ime virovatno po lisici koja kada kaska ili biži (lovci to dobro znadu), to radi u cik-cak.

Čupanjem strnike sigrači naprave kvadrat čije stranice su staze široke oko po koraka, a dugačke oko petnajst koraka. Ovake staze naprave i popriko, od čoše do čoše, a u sridi je krug pričnika dva koraka. (Vidi crtež.)

Da bi sigra počela, sigrači između sebe izaberu jednog koji se zove VIJA, a drugi su LISICE.

Biranje se uradi kakom brojalicom ili se uzme batina i metne uspravno, a sigrači redom od zemlje vaćaju batinu, ruku do ruke dok ne dođu do vrva. Sigrač koji ne dobije mista za ruku je VIJA.

VIJA stane u krug u sridi, a LISICE po ćošama kvadrata. Na dati znak, koji po dogovoru daje jedan od sigrača, VIJA poćinje vijat LISICE po stazama sve dok kojeg sigrača uvati. Onda je taj VIJA.

Ako koji sigrač LISICA sustane, ima pravo stat u krug u sridi, jer ga tamo VIJA ne smi dirat, ali u krug ne smiju stat dvi LISICE. Ako u krug utrću dvi lisice, ona koja je prva ušla postaje VIJA. LISICA također moć postat VIJA ako za vrime trćanja izađe sa staze, il po dogovoru, samo jednom nogom stane na strniku.

Kraj sigre će bit po dogovoru:

- kada svaki sigrač bude barem jedared VIJA,
- kada jedan sigrač bude dva (tri, ćetri...) puta VIJA,
- il kaki drugi dogovor.

Pobidnik će bit (zavisno od dogovora dokle će sigra trajat) sigrač koji nije bio VIJA, il onaj koji je najmanje puta bio VIJA.

*(Zabilućio Petar Krmpotić iz Mirgeša /iz Ljutova/,
obradijo prof. Ivan Petrekanić)*

2) ĆUŠKANJE - ŐUTURLI - TIRANJE KRMAĆE U VAROŐ

Ova sigra se sigrala na strniki, a i u avliji di nije bilo trave. Sigra se pet do deset sigrača. Svakom je tribala batina (oko jedan meter dućine) i jedna kuglja od drve- ta, koja se mogla napraviti i od manjeg panja draća, il krunice, il od ćokota iz vino- grada.

Ćupanjem strnike il crtanjem po zemlji napravi se krug prićnika oko deset koraka (moć bit i veći ako ima više sigrača). Po krugu iskopaju manje jame tako da bude jedna manje od broja sigrača. U sridi kruga iskopaju veću jamu. (Vidi crteć.)

Po dogovorenom pravilu jedan od sigrača je izabran za SVINJARA, a svi ostali se poređaju oko kruga, po jedan kod svake jame, s krajom batine u jami. SVINJAR ostaje spolja kruga i njegov je zadatak da batinom drvenu kuglu KRMAĆU ćuškanjem, udaranjem utira u krug, a onda u jamu u sridi kruga, u VAROŐ.

U tom ga poslu ostali sigraći ometaju svojim batinama, ćuškanjem kuglje Őto dalje od jame u sridi, ali kod tog posla moraju paziti i na svoju jamu,

jer ako SVINJAR uspije svoju batinu metnit u slobodnu jamu, onda sigrač, čija je bila ta jama, mora dalje tirat KRMAČU, odnosno, on postaje SVINJAR.

Kada SVINJAR ipak uspije utirat kuglju u jamu u sridi kruga, stane nogom na nju i sklopivši ruke oko usta vikne: "ŠUTURLI". Sigračići oko kruga moraju trčeći okolo minjati jame. SVINJAR, dok oni trče, vreba momenat da svoju batinu metne u koju praznu jamu. Sigrač, koji posli tog ostane brez jame, postaje SVINJAR.

Ako će se sigra nastavljat, kuglja se opet baci izvan kruga i sve počinje ispočetka.

(Isprispovido Antun Bradić iz Gornjeg Tavankuta, zabilužijo i obradijo prof. Ivan Petrekanić)

3) KLISANJE

Ova sigra se počimala sigrat kad se vrime malo prolipča u proliće, sridinom ili krajom korizme, nediljom i svecom posli podne sve do polovine jeseni.

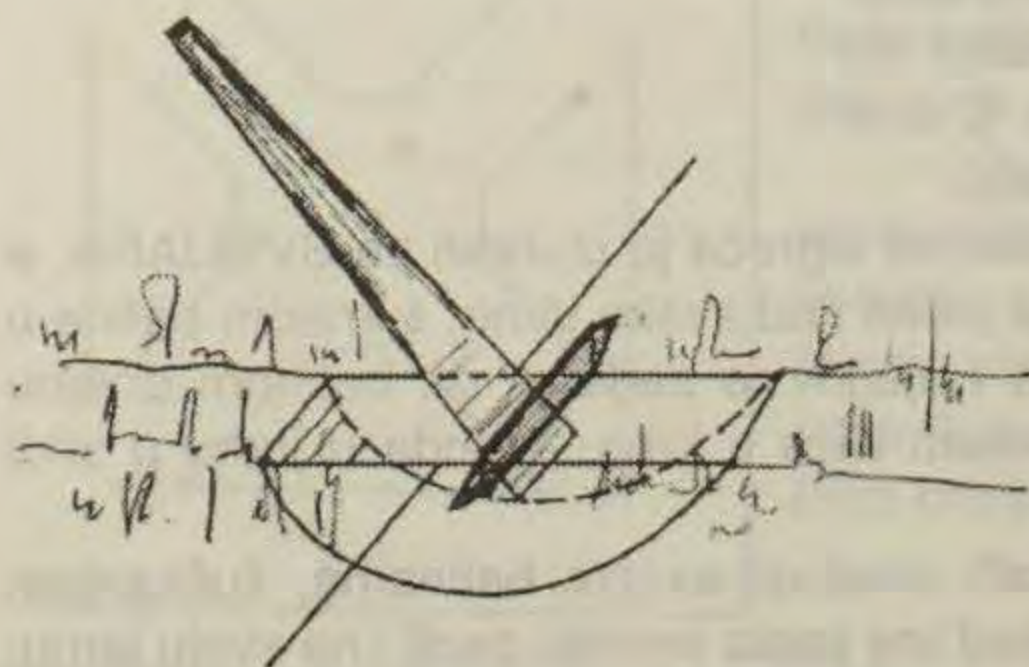
Iako se mož klisat "jedan protiv jedan", il "dva protiv dva", al najzanimljivije je bilo ako se sigrala "grupa" protiv "grupe".

Od pribora za sigru triba jedna LOPARICA i jedan KLIS. LOPARICA se mož napraviti od daske dugačke oko jednog metera, a širine oko četiri prsta (6-7 cm), debljine oko jednog cola (oko 2 cm). Daska se s jednog kraja zateše u okruglo sapište da se mož rukom uvatit, a drugi kraj se zateše u oblik lopatice.

KLIS se pravi od tanjeg okruglog drveta, od batine, il od grane drača, il od krunice, pričnika tri do četiri centi, dužine 15 do 18 centi. Krajevi se zatešu u vr ko plajbas (olovka). (Vidi crtež.)

Kada se bira ovo misto za sigru, zgodno je da to bude greda, tako da jedna grupa bude GORI, a druga DOLI pod gredom. GORI iskopaju duguljastu usku jamu, širine LOPARICE, a na krajevima je plića, a u sridi je duboka oko četiri prsta (6-7 cm).

S live i s desne strane jame povuku paru (liniju) u vinklu na pravac jame, u dužini po jedan korak sa svake strane. (Vidi crtež.)

Po kakom dogovorenom pravilu biraju koja će grupa bit GORI, a koja DOLI. Mož se i tako odlučit da po jedan sigrač iz svake grupe baca KLIS, pa koji dalje baci, njegova grupa je GORI i počinje sigru.

Ova sigra počinje tako da jedan od sigrača GORI namisti KLIS popriko jame, oko sride i LOPARICOM baci KLIS. Sigrači, koji su DOLI, probaju ga uvatit. Ako koji uspije, grupe se minjaju. Zato sigrač, koji baca KLIS, proba bacit što dalje, il malo u stranu, samo da ne bude uvaćen.

Ako KLIS nije uvaćen, sigrač GORI namišća LOPARICU popriko priko jame po povučenoj pari (liniji), a sigrač iz grupe DOLI, koji je bio najbliži mistu di je KLIS pao, uzima ga i s tog mista gađa namišćenu LOPARICU.

Ako je pogodi, slideći sigrač iz grupe GORI baca KLIS. Ako LOPARICA nije pogođena, onda sigrač koji je bacio KLIS počinje CEKATI.

CEKANJE se radi tako da se KLIS jednim krajem metne u jamu, a drugi mu kraj viri koso iz jame. Sigrač LOPARICOM udara krak KLISA koji viri iz jame. Ako ga dobro pogodi, on odskoči gori, sigrač ga dočeka na LOPARICU i lakim udarcem ponovo ga baca gori. To proba još dva, tri, četiri... i što više puta. (To izgleda ko kad se teniska lopta reketom udara tako da odskače po reketu.) Zadnji put udara KLIS što jače da on odleti što dalje.

Sigrači koji su DOLI opet probaju uvatit KLIS. Ako koji uspije, grupe se minjaju.

Kako udaren KLIS zdravo friško leti, pa mož dobro udarit ruke, zato sigrači DOLI mogu ga vaćat i u kapu il u šepicu.

Ako KLIS nije uvaćen, sigrač koji je CEKO broji korake od jame do mista di je KLIS pao. Za to ima posebno pravilo: Ako na početku CEKANJA udaren KLIS oma leti, svaki korak se računa ko jedan. Ako je prilikom CEKANJA KLIS jedared odskočio od LOPARICE, za svaki korak se računa po pet. Ako je odskočio dva puta, za jedan korak se računa deset. To znači da svako odskakanje KLISA od LOPARICE povećava brojanje za pet po jednom koraku.

Dobar sigrač, koji zna cekat i daleko bacit KLIS, mož nabrojiti i nekoliko stotina koraka.

Sigrač koji je CEKO mož ponovo bacat KLIS i da CEKA, il po dogovoru to će radit slideći iz grupe.

Ako kod početka CEKANJA kojeg sigrača KLIS slučajno padne sa gornje strane pare povučene priko jame, onda grupe minjaju položaj GORI - DOLI.

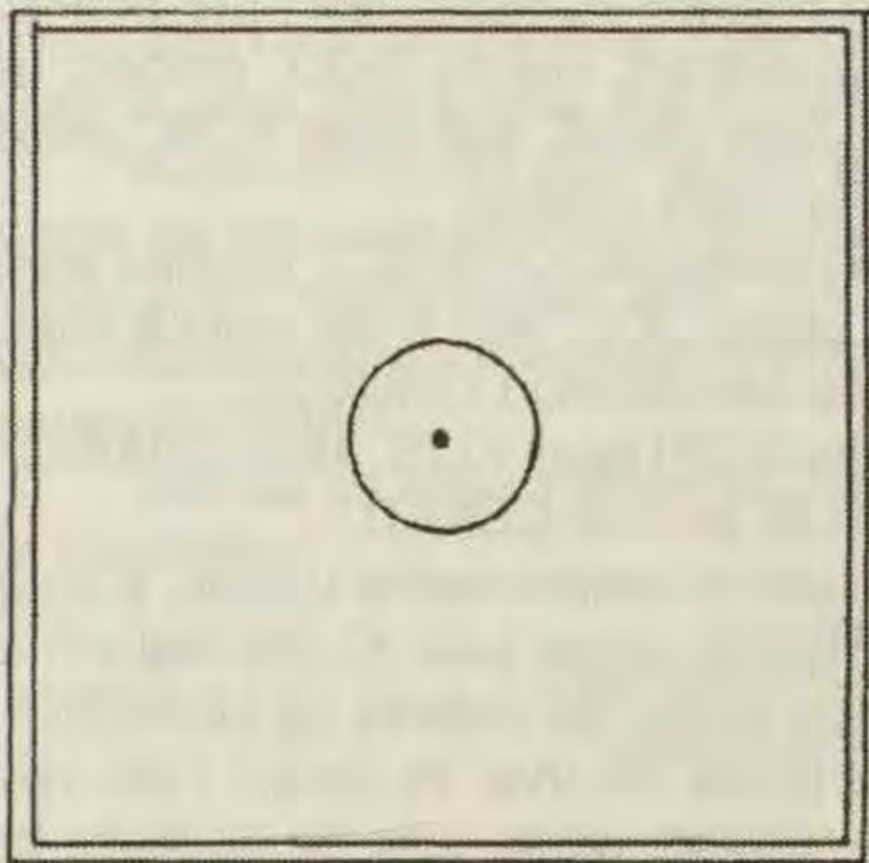
Sigra traje dok se ne dođe do dogovorenog broja koraka. Pobidnik je ona grupa koja prva napravi dogovoreni broj KORAKA. Znalo se desit da su grupe više puta minjale položaj GORI - DOLI dok je jedna grupa došla do dogovorenog broja KORAKA.

*(Isprivedo Vranje Pijuković iz Mirgeša /iz Ljutova/,
zabilužijo i obradijo prof. Ivan Petrekanić.)*

4) CINANJE

Na zemlji (il na strniki) nacрта se (il čupanjem strnike označi) kvadrat sa stranicama deset koraka. U sridi kvadrata se nacрта (il čupanjem strnike obiluži) krug pričnika oko jedan korak. (Vidi crtež).

Za ovu sigru treba pripremit batine oko jednog metera, četiri do pet komada više od broja sigrača. Dobro je da su batine od drača, il od krunice, il od brista da se ne bi slomile od udaranja u sigri.

U sridi kruga namiste CINU, komad okruglog drveta, dužine oko jedan šuk (oko 30 centi), debljine oko tri cola (6-7 centi). I CINA treba da je od tvrdog drveta, ravno ocičeni krajeva da mož stabilno stati u uspravnom položaju.

Po kakom dogovoru jednog od sigrača izaberu za čuvara CINE. On

stane kraj kruga, kraj CINE. Ostali sigrači uzimaju po jednu batinu i stoje spolja linije kvadrata tako da su što bliže krugu u sridi.

Zadatak sigrača je da baci batinu i iz kruga u sridi izbaci CINU. Ako CINA padne izvan kruga, sigrač trči rad batine da je iznese iz kvadrata. Za to vreme čuvar CINE žuri da CINU vrati u krug i sa pripremljenom čutkom (mož sa loptom - krpenom il gumenom) gađa sigrača koji je u kvadratu.

Ako ga pogodi, taj postaje čuvar CINE, a batina ostaje u kvadratu.

Da bi se sigrač, koji je utrčio po batinu, zaštitio od čuvara, ako vidi da neće moć pobić iz kvadrata, friško batinom, koju je dovatio, nacрта križ na zemlju i batinu zabode u srid križa. Onda ga čuvar ne smi dirat.

Čuvar ponovo namišća CINU u krug u sridi, a drugi sigrač baca batinu da izbaci CINU. Pa opet ako CINA padne spolja kruga, trči rad batine. Za to vreme i onaj sigrač koji je osto u kvadratu s batinom na križu, također mož pobić napolje. Čuvar brže bolje vraća CINU u krug i opet gađa sigrača koji je još u kvadratu, a nije napravio križ i zabo batinu.

Kako se kod gađanja CINE mož desit da ne padne daleko od kruga i čuvar je friško vrati u krug, sigrač koji je bacio batinu ne smi krenit rad nje, jer će bit pogođen čutkom (il lopticom) i tako postat čuvar.

Kako sigra odmiče i u kvadratu ostaje sve više batina, sigrač koji trči rad batina mož pokupit više batina. Zato se obično za poslidnje bacače ostavljaju oni jači, brži i vištiji da bi što dalje odbacili CINU i što više pokupili batina.

Jedina nezgoda za sigrača sa više batina je ta što se teže mož zaštitit od čutke (il loptice) crtanjem križa.

Također i sigrač koji su već bacali batinu a nisu je uspili iznet, ako je CINA daleko od kruga, mogu trčat po batine. Ako čuvar procini da neće uspit ubacit Cinu i još gađat kojeg od sigrača, jer će oni pobić iz kvadrata, oma proba namistit CINU u centar kruga u uspravan položaj. Čim je to uspio, sigrač koji su bili u kvadratu moraju napravit križ i s batinom na njemu čekat na novo bacanje.

Ako sigrač koji baca batinu sruši CINU u krug, on postaje čuvar i postavljač.

Sigri je kraj ako sve batine ostanu u krugu. Mož se nastaviti i dalje, ali sa novim čuvarom CINE i sa svim batinama napolju. Baš zato što mož dugo trajati i što traži pažnju svi igrača, češće se sigrala nediljom il svecom na salašu, nego prilikom čuvanja josaga.

*(Zabilužijo Petar Krmpotić iz Mirgeša /iz Ljutova/,
obradijo prof. Ivan Petrekanić.)*

HEJ SALAŠI

Hej, salaši, te bačke ravnice
Srušeni vam zidovi do pola,
Nema više zvuka tamburice,
Nad alovom snažne rike volova.

Hej, salaši, otišle su rode,
Sa odžaka trošnog gnijezdo palo,
Bunari vam ostali bez vode,
U njima i vrijeme zastalo.

Hej, salaši, bez bijelih ovaca,
Bez šarova koji noću laje,
Nema igre malih jaganjaca
Okolo nogu brkatoga Baje.

Hej, salaši, tišina vas guši,
Starog đerma škripa je prestala,
Već polako i orah se suši,
S vašeg praga čeljad je nestala.

Meštar, Bođani

DIDINA SRIĆA

Lete lita.
Od diteta
ja sam dida.

Ponosim se
što kosi
srebro nosim.

Moja zima
unucima
sprema lita.

Igra sriće.

Život vičan
uvik niče.

Svit različan.
(1979)

Jakov Kopilović

KAZIVANJA ANICE BALAŽEVIĆ

Rođena sam 26. 03. 1914. godine u Tavankutu. Moja mama je imala šest sestara i one su se sve razudale po okolini Subotice, samo je moja mama ostala u Tavankutu. Kad su moje tetke dolazile kod nas u goste, pričalo se kakvi su kadgod bili svatovi, kako su se momci ženili, djevojke udavale, i kako je bilo prije neg što su se one udavale. Recimo, kad su se moje tetke i moja mama udavale, onda se već nosila rakija, tako su i one dobile rakiju. U staro vrime obično stariji su pitali, ako imaju momka a u drugoj kući ima djevojaka, da li bi oni svoju djevojku dali za njevog momka i tako su se dogovarali. To je bilo tamo krajem 19. vika.

A u 20. viku Bunjevci su malo bolje ekonomski stajali nego ranije, bolje su obrađivali zemlju. Onda su već ženili momke i djevojke udavali na rakiju. Moja mama je imala osamnaest rakija, a čak kad je osamnaestu dobila, onda se udala. Sve rakije je vratila natrag. Prosili su je i iz Tavankuta i iz okolnih mesta. Recimo, to je bilo vezano za taj običaj. Ako je momak u kući bio za ženidbu, onda kad su jabuke brali izbirali bi najlipče za dar djevojki. Ja pamtim još kad sam cura bila, naše žene su išle pomagati. Znam, jednom mi je snaja Roza kazala: "E, sad da imam momka za ženidbu, jabuke bi poizbirali, pa bi ji u čistu sobu na vinac od peći slagali."

Ako je momak dobre sriće bio, dosta je bila i jedna jabuka, a ako nije, tribalo ih je i desetak. A eto, mojoj mami je tribalo čak osamnaest rakija. Kad su se moje tetke i moja mama udavale, već su postojali majstori koji su izrađivali neke posebne kutije. Te kutije su se kitile na različite načine, i u njih su se stavljali darovi za djevojku. Ako je momak iz bolje kuće bio, onda je djevojka dobila i svilenu maramu na vrat. Toga kod nas u Tavankutu nije bilo. Ta kutija se opremi, sveže se u posebne tilovske marame, i tada se kutija, tako opremljena nosi djevojki. To se zvalo - "rakijare". Bio je običaj, ako je u kući djevojka, kao kod mog dide njih šest cura, kad je svetac ili subotom posli podne, kapija mora bit otvorena, jer je sramota imati u kući djevojku, a da je kapija zatvorena.

Tada rakijare donesu rakiju. Kad uđu u kuću, onda kažu: "Hvaljen Isus! Jel ste radi gostima?" Prid rakijare je obično izlazila djevojčina mama. Ona ih odvede u "čistu sobu". One sidnu i kutiju metnu na astal, i onda kažu čiji su, ko su, šta imadu, koliko imadu, koliko momak ima braća, koliko sestara, (kadgod je to bilo po 5-6 braća, 3-4 sestre, ili obratno).

E sad, ako se djevojka neće udati, onda su sutradan nosili rakiju natrag, momkovo kući. Tada, naravski, momak kiti drugu jabuku, zabode srebrnjak i nosi na drugu djevojku. Tako su se udavali sve do Prvog svitskog rata.

Posli Prvog svitskog rata je bilo više skupova di su se mladi okupljali, momci i djevojke su se upoznavali.

Moja mama nije bila ni najstarija, ni najmlađa, već prid mlađom. Onda je već imala četiri sestre udate. Ne znamo kako, ali uvik se nikako znalo ko je taj koji prosi. A moj dida, on je bio, mož se kazat, bogat čovik kad je imo sto

lanaca zemlje. On nikad nije pito, kad donesu rakiju, šta imaju, nego divojku pita: "Jel ti poznaš momka?"

"Pa vidila sam ga tamo i tamo."

"Pa jel krasan momak?"

"Pa krasan je, čiča."

"Onda bi se mogla udat."

Nikad nije pito šta imaju, nego dal je momak dobar, to mu je bilo najvažnije.

"Rakijare"

U ono doba su se divojke već divojčile u varoši - tu je bilo veliko bunjevačko prelo, pa je bilo divojačko kolo, pa momačko kolo, kako god okreneš, mladi su želili da budu zajedno, da se druže.

A zimi se pravilo prelo, ne samo ono veliko bunjevačko, već su i divojke pravile po svojim kućama. Recimo divojka, koja se u ovoj godini udavala, onda mama pravi njoj prelo. Tu se pozove bliža rodbina. Svi dobiju neki manji poklon. Ta prela su znala biti i po tri dana. Bude prvo disnotor, pa disnotorska večera, pa onda prelo. To se skoro i do sada zadržalo. Moja sestra ima pet sinova, i kad su se oni ženili, ja sam njima uvijek pravila prelo. Curi se kupi poklon: leveš ili papuče, a mladoženji maramica, već prema imovnom stanju.

Kad smo nas četiri cure dorasle da budemo divojke, naš otac je pravio za svetac "laka kola" - taljige. A mi cure ko cure, kažemo: "Babo, zašto i vi ne bi pravili 'aptike'?" A on nama kaže: "E, mi nemamo pedeset lanaca da bi mogli praviti 'aptike'." I pa su to bila kola, i ufarbana i srebrom umazano gvožđe. Recimo, kad je moja mama dorasla za udaju, onda je majka pitala didu: "Oćemol mi Olivi vezat dukate?" A dida se zamislio pa kaže: "A kaži ti meni, Roze, koliko to košta?" A Roza će: "Pa znaš, kako se to kaže: lanac dukata, lanac zemlje." A dida kaže: "Zar ne bi bolje bilo da mi njoj damo lanac zemlje?"

Šta će ona s dukatima kad se uda?" I sve su moje tetke i moja mama dobile lanac zemlje.

Još sam ovo tila kazat. Kod divojaka, kad prime rakiju, onda se ne nosi rakija natrag, nego se pošalje žena (obično to bude bliža rođaka) da kaže tamo čeljadima da je divojka primila rakiju i da će se udati za njevog momka. Ona pita kada će iz momačke kuće doći da se dogovore. To se onda kazalo: da "zapiju" divojku. Obično je momak kupio divojki svu opremu za vinčanje.

Darivali su divera, jetrove, zaove nekim sitnim poklonima, a prilično su darivali i novcem. A kad se nosila rakija, ima koji su nosili prsten, ali ne burmu, nego prsten poput vereničkog prstena. Ima koji su nosili po 2-3 prstena. Onda se kupi burma, kad se već dogovore.

Kad je isprošena divojka, bio je običaj da divojka ima svoje drugarice, i da ide s njima u crkvu. Ona im isplete vinac od cviča i metne im na vrat. Tada su momci znali da je ta divojka isprošena, onda se na nju više nije nosila rakija.

Isprošenu divojku svake nedilje momkova rodbina vodi u crkvu, i oni o njoj vode računa. Išli su u Kumbaju u crkvu. Onda je još bila Austro-Ugarska. Sve je tako bilo do vinčanja.

Dođe dan vinčanja. Od momačke strane, kao što je i sad, bude kum i stari svat, a sad vidim da bude i sa ženske strane, a u ono doba moglo je biti samo sa muške strane. Jako su kadgod pazili na rodbinu, a vidim sad to nije tako. Ako je đuvegija imao sestru udatu, onda su ta sestra i šogor igrali glavnu ulogu, oni su bili i kum i stari svat, a ako je mladoženja imao krštenog kuma, onda je on bio i vinčani kum. Na dan vinčanja nosi se vinac divojki. Vinac je nosila jetrva, starijeg brata žena. Vinac se stavi divojki na glavu. U divojačkoj kući je njezina rodbina, i u momačkoj kući isto tako.

Kad se već zna kad je svadba, onda i jedni i drugi skupe mastalundžije. To su bili obično bliži rođaci i oni su išli zvat u svatove. Išli su na konjima, a ponesu čuturu vina. Kod bliže rodbine su silazili s konja, a kod dalje rodbine i ostali nisu.

Sutradan su bili svatovi i vinčanje. Svatovi su imali svoje običaje.

U Tavankutu, sičnja 1988.

Napomena

ANICA BALAŽEVIĆ je veoma mnogo radila u Hrvatskom kulturno-prosvjetnom društvu "Matija Gubec" (neko vrijeme KUD "Matija Gubec") u Tavankutu, od njegovog osnivanja 1946. godine.

Umrla je 4. veljače u Gradskoj bolnici u Subotici, sahranjena je 7. veljače 1992. godine u Tavankutu.

Za tisak priredio: Bela Gabrić

OBIČAJI IZ STARE SONTE

DOJDOLE - PISMOM DO KIŠE

Dojdole su "obučene" u lišće od baze ošle od kuće do kuće pivajući za kišu

Prid Spasovo i prid Duhove, kad zemljoradnicima najviše treba kiše, Sontom su išle Dodole, ili Dojdole, kako se danas njihova samo imena sićaju stariji. Rič je o starijim ženama, neki pamte da su običaje održavale i starije ciganke (cigana je naime uz šokačka mista uvijek bilo) koje su u grupicama od pet-šest išle od kuće do kuće. Dojdole su bile "obučene" u lišće od baze (tako se u Sonti zove bazga, zova), a glavna među njima "Doda" imala je krunu od lišća zove i na glavi.

- Nakidu se mlade grane od baze i one se polaku svežu oko ciloga tila tako da grane visu nadole. Glavna od njih - "Doda" se poznavala po tomu što je imala na glavi krunicu od lišća i cvita baze, ali ona je izvukla uvijek deblji kraj - sića se tog običaja 82-godišnja Ana Prelić - "Kreka". Ona nam je rekla što "Doda" sad više nema: - Al kad sam ja bila mlada, kaki da ji nije bilo, uvijek su išle.

Uglavnom, po sićanju baka Kreke, u skupinama po pet-šest dojdole se skupe i idu po selu od kuće do kuće (uzgred budi rečeno, u Sonti ima već decenijama priko dvi tisuće kuća!). Od kud im je bilo ime "Dojdole"? Baka Kreka tumači da je to zbog kiše - dojdi dole kišo.

Sve u svemu, nakon što ih domaćin pusti kroz vraca (glavna vrata od ulice u dvorište), sve se odigrava u dvoru. Dojdole tada zapivaju:

"Naša Doda,
moli Boga,
da nam padne
rosna kiša,
i pokvasi
naše polje,
da naraste
naše žito,
naše žito i
kukuruz
i kukuruz
i krompiri
i sva naša rana!

Šokačka mladost i lipota

Kako je sve bilo u vedrom raspoloženju, nakon pisme na redu je gazdarica kuće. Ona kablom vode polije glavnu Dodu. Ova se potom strese i tako "već pada kiša"...

Posli pisme i "kupanja" na redu je darivanje - ko je šta imo: komad slanine, koje jajce i tako... već ko je šta imo - sića se naša sugovornica, baka Kreka.

MOLITVA OD POGANCA

Sontom su prije mnogo godina harale razne kožne bolesti, kao i u drugim našim mjestima. Čira na koži je bilo nečuveno mnogo i valjalo je naći lijeka za to. Jedna vrsta takvog čira zvala se u Sonti "poganac" i evo kako ga je, ne stidi se priznati, ličila i mnoge izličila Ana Prelić - Kreka, inače dugogodišnja trećoredica.

- Od poganca sam izličila puno svita. Bolesnik dojde kod mene i ja se molim na glas ove riči: "Išla Blažena Divica Marija po tuđem ataru i vidila panj di gori. Sklopila je njezine svete ruke i molila sveta Roka i proroka da oslobodi ovog čovika (ili ako je žena - ženu) od velikoga poganca." Nuz te riči izmolim i tri Zdravo Marije i triput se oko poganca dune iz usti. Jesam, puno sam svita tako izličila.

SVIRALE SU PRIJA GAJDE

Sonćani su ranije igrali i pivali uz gajde. Ta, i pisma kaže:

"Na Marino kad je kolo bilo, na Poklade svirale su gajde!"

No, one su se zvale starovinski - prdaljica!

Početkom ovog vika zapamtito je da se vidila ageda - violina! Nju je sviro dida Ruvin, išavši od kuće do kuće, zabavljajući i proseći.

"Ko je mene zlata davo, ja sam tomu prase davo" - sićaju se dida Ruvinih riči niki i danas u Sonte.

ŽERAV I ŽERAVICA

Razumi se da je na prelama bilo razni bockanja i podbadanja. Tako smo zapisali tekst "žerava" i "žeravice" u originalu, kako ga se sića nena Eva Šimicina.

"Žerav" kaže: "Koja nije oprala, koja nije ošila, opali Bože!"

"Žeravica" odgovara: "Neka, neka moj žerave,
u koje je mlado čedo,
dok povije, dok povije,
u to je i dan prođe!"

Zadnja pripada "žeravu": "Nije to dosta, žeravice,
node stane pa ostane,
node sidi pa bisidi,
projde dan, osta lan,
opali Bože!"

Šokačke igre na "Velikom prelu"

VELIKA ISPOVID ZA CILO SELO

Kako su stari Sonćani bili veliki virnici, malo je ko priskočio veliku ispovid prid Uskrs. Ispovidalo se par dana da bi svako ko je tijo bio ispovidan.

Običaj je bio da se momci u šokačke nošnje sprimu i da budu čuvari Isusova groba, što se i ovi godina održalo.

NA USKRS U 3 UJTRU

Na Uskrs u 3 sata ujutru žene uranu i na Kalvariju. Među molitvama koje su se uobičajeno molile bila je i ova:

"Uskrsnijo naš Spasitelj,
na današnji dan,
daj nam, Bože, srićan dan!"

Istom se navadom pivala pisma:

"Na planine Kalvarije,
di je propet sin Marije,
suze roneć stupimo!
Naslidujmo Gospodina,
našeg dragog Spasitelja,
križ za njime noseći!"

NJIVA U SUZAMA

Jutros sam uranila
i zatekla njivu
svu u suzama.
Počela sam je tišiti:
Ona nije kriva
što su njive obrasli
korovi,
korovi nepoznati.

Njive su iste,
a radne snage sve manje.
Mladi odlaze,
a stari nemaju snage.

Plači,
moja voljena zemljo,
i ljudi plaču kad im je teško,
i vinograd plače kad ga rižemo,
i drvo plače kad mu granu odsičemo.

A sada najviše plaču stari,
jer ih mladi ostavljaju
da svoje dane samuju.

Anica Balažević

ŽITO

Žitno klasje malo - ljeljo,
Zlatom se zasjalo - ljeljo,
Njim se okitila - ljeljo,
Naša crkva mila - ljeljo,
Kruna se isplela - ljeljo,
U crkvu donela - ljeljo,
Na oltar stavljena - ljeljo,
I blagoslovljena - ljeljo,
I žito se zrilo - ljeljo,
Tu blagosloвило - ljeljo,
Naše cure mile - ljeljo,
Obukle su svile - ljeljo,
Pa po crkvi žito - ljeljo,
Virnom puku dile - ljeljo,
Tu se pisma ori - ljeljo,
Sve do neba gori - ljeljo,
Slava Bogu budi - ljeljo,
Od svi virni ljudi - ljeljo!

Dula Milodanović

MOLITVA

Kad zazovem iza glasa
ime Tvoje, ime Spasa;
kad jecaji moji tihi
do ušiju Tvojih stignu:

Pomozi mi Bože, Oče,
smiluj mi se i oprosti,
sve što imam to su grijesi,
a Tvoje su čak i kosti.

Pogledaj me blago, Bože,
Tvoja milost što sve može!?
Divim Ti se, Tvojoj moći,
Tvome sjaju svake noći.

A kad jutrom zora svane
i zrak sunca prvi grane,
molit ću se Tebi, Oče,
za sve grijehе i slaboće.

Očistit ću srce svoje,
pripremiti dušu čistu,
stan da bude Tvome Sinu,
jedinorođencu Kristu!

Dominika Čakić

ZAGREBAČKI NADBISKUP BOZANIĆ U SUBOTICI

Andrija Anišić

DA TREĆE TISUĆLJEĆE BUDE U ZNAKU EVANĐELJA

U protekloj godini najznačajniji događaj u životu Crkve u Hrvata u Subotičkoj biskupiji svakako je bio prvi pastoralni pohod novog zagrebačkog nadbiskupa mons. Josipa Bozanića. On je u Subotici boravio tri dana, od 7. do 9. kolovoza. Neposredni razlog njegovog pohoda bilo je sudjelovanje na Dužijanci '99. Budući da smo o ovom događaju opširno pisali u našem katoličkom mjesečniku "Zvoniku" (v. br. 8/1999), ovdje ćemo samo u kratkim crtama prikazati program njegovog boravka

u Subotici i iz njegovih govora prenijeti najznačajnije misli. Također ćemo prenijeti i poneku misao iz pozdrava upućenih nadbiskupu Bozaniću. Želja nam je da i *Subotička Danica* zabilježi ovaj značajan događaj, a misli koje prenosimo neka budu poticaj na razmišljanje i duhovna hrana svim čitateljima.

Propovijed mons. Stjepana Beretića na *Večernjoj* kao i njegov pozdrav nadbiskupu Bozaniću prenosimo u cijelosti budući da nam to u "Zvoniku" nije bilo moguće.

Doček na granici

Nadbiskupa mons. Josipa Bozanića i njegovog tajnika mons. Tomislava Markića na graničnom prijelazu kod Bezdana dočekali su biskup mons. dr. Ivan Pénzes s tajnikom Slavkom Večerinom, Andrija Kopilović, biskupski ceremonijar, i predstavnici hrvatskog Veleposlanstva iz Beograda na čelu s g. Ivanom Starčevićem, opunomoćenim ministrom.

U bajmočkoj župnoj crkvi

Na putu do Subotice nadbiskup se zaustavio u Bajmoku gdje se u župnoj crkvi sv. apostola Petra i Pavla u kojoj je kršten Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić, pomolio za njegovo proglašenje blaženim i svetim. Nadbiskupa su uz župnika Slavka Večerina i kapelana Károlya Vajde pozdravili i djeca i mladi u bunjevačkim narodnim nošnjama, kao i drugi vjernici. U znak sjećanja na ovaj posjet nadbiskupu su darovali sliku izrađenu u tehnicu slame.

Svečani doček i Večernja molitva u katedrali

U 18 sati u katedrali-bazilici sv. Terezije nadbiskupu Bozaniću priređen je svečani doček. Okupljeni vjernici oduševljeno su pozdravili dragoga gosta. Nakon pozdrava koje su nadbiskupu uputili biskup domaćin mons. dr. Pénzes i katedralni župnik mons. Beretić, slijedila je tradicionalna *Večernja molitva* u okviru Dužijance. Prigodnu propovijed imao je katedralni župnik, a Psalme i druge prigodne pjesme pjevao je katedralni zbor "Albe Vidaković" pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić. Na koncu se okupljenim vjernicima srdačnim riječima obratio mons. Bozanić.

Zagrebačkog nadbiskupa pozdravlja biskup Pénzes u biskupskom domu

Prijem u biskupskom domu

Poslije *Večernje* u svečanom salonu biskupskoga doma bio je prijem za svećenike grada i okolice, za redovnike i redovnice, članove lokalne samo-

uprave i predstavnike Foruma hrvatskih institucija i organizacija. Pozdravne govore dragom gostu izrekli su biskup mons. dr. Ivan Pénzes i Andrija Kopilović, predsjedavajući Instituta "Ivan Antunović", a potom se prisutnima obratio nadbiskup Bozanić.

Euharistijsko slavlje - Dužijanca '99.

U nedjelju, 8. kolovoza nadbiskup Bozanić je u subotičkoj katedrali-bazilici predvodio svečanu misu zahvalnicu za ovogodišnju žetvu u okviru Dužijance '99. Sv. misi bili su nazočni, uz mnoštvo naroda Božjega, mnogi ugledni uzvanici raznih veleposlanstava, predstavnici lokalne samouprave na čelu s gradonačelnikom Subotice g. Kasza Józsefom i mnogi drugi gradonačelnici iz Vojvodine i Mađarske te predstavnici kulturnog, društvenog i političkog života grada Subotice. Živi ukras ovoga slavlja bilo je mnoštvo djece i mladih obučenih u narodne nošnje predvođeni bandašom Josipom Franciškovićem i bandašicom Željkom Zelić.

Na glavom gradskom trgu

Nadbiskup Bozanić je poslije mise zajedno s ostalim uglednim gostima Dužijance '99. prošetao ulicama grada do glavnog gradskog trga gdje je pratio završetak žetvenih svečanosti Dužijanca '99. i predavanje kruha od ovogodišnjeg roda pšenice gradonačelniku Subotice.

Na svečanom ručku u HKC "Bunjevačko kolo"

Na svečanom ručku u HKC "Bunjevačko kolo" nadbiskupa je pozdravio predsjednik Centra Bela Ivković i opunomoćeni ministar Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu g. Velimir Starčević.

Susret s redovnicama

Poslijepodne u 15 sati nadbiskup se u biskupskom domu susreo s redovnicama grada Subotice. Nadbiskupa je u ime okupljenih redovnica pozdravila s. Blaženka Rudić. U razgovoru s redovnicama nadbiskup se zanimao o djelovanju sestara u Subotici i potaknuo ih na ustrajnost u njihovom specifičnom radu u ovom gradu i biskupiji.

S mladima u "Bandašicinom kolu"

Više od petstotina mladih u dvorištu župe sv. Roka oduševljenim i dugotrajnim pljeskom pozdravilo je jedinog stvenog gosta na ovakvim manifestacijama. Istina, i kardinal Kuharić je svojevrjemenom navratio u jedno bandašicino kolo, ali ovo je bio prvi slučaj

da su jednog zagrebačkog nadbiskupa u "bandašicinom kolu" javno pozdravili mladi i da im se on obratio prigodnim govorom. Nadbiskupa je u ime mladih pozdravio Darko Vukov.

S članovima Uredničkog vijeća "Zvonika"

U prostorijama župe sv. Roka nadbiskup se potom susreo s nekim članovima Uredničkog vijeća "Zvonika". Tom prigodom urednik "Zvonika" Andrija Anišić darovao je nadbiskupu Bozaniću komplet od 57 brojeva "Zvonika" a Andrija Kopilović ostala izdanja Instituta "Ivan Antunović" među kojima i molitvenik "Slava Božja".

Poslije toga nadbiskup se zadržao neko vrijeme u razgovoru i druženju s članovima Organizacijskog odbora Dužijance '99.

U svećeničkom domu "Josephinum" i franjevačkom samostanu

U ponedjeljak, u jutarnjim satima nadbiskup je posjetio "Josephinum", Dom za stare i bolesne svećenike Subotičke biskupije, i ondje se susreo sa svećenicima i osobljem Doma na čelu s direktorom Julijem Bašićem.

Poslije toga nadbiskup je razgledao franjevačku crkvu i samostan. S poviješću crkve i samostana upoznao ga je gvardijan o. Andrija Matić, a poslije toga se zadržao u razgovoru sa svećenicima i braćom franjevcima.

Kod gradonačelnika

Nakon posjete franjevačkom samostanu nadbiskup Bozanić je posjetio subotičkog gradonačelnika g. Kasza Józsefa u subotičkoj ljepotici - "Gradskoj kući". Nakon upoznavanja i razgledanja Gradske kuće, nadbiskup Bozanić je razgovarao s gradonačelnikom i njegovim suradnicima.

Susret sa svećenicima

U 11 sati nadbiskup se susreo sa svećenicima tri subotička dekanata i onima koji su iz drugih dijelova biskupije došli na ovaj susret. U razgovoru s nadbiskupom svećenici su se zanimali kako se Crkva u Hrvatskoj priprema za Veliki jubilej. Pitali su ga također što misli o ekumenizmu danas i o duhovnim pokretima u Crkvi, a uputili su mu i molbe za pomoć oko nabavljanja Biblija, Novih zavjeta, Katekizama Katoličke Crkve...

U svom govoru nadbiskup je izrazio radost da je mogao posjetiti Subotičku biskupiju i sudjelovati na Dužijanci. Obećao je da će na HBK razvijati mogućnost otvaranja ureda u Zagrebu za kontakte s katolicima Hrvatima izvan Hrvatske.

Povratak i posjet župi Presvetog Trojstva u Somboru

Nakon zajedničkog ručka u sjemeništu "Paulinum" nadbiskup se u pratnji predstavnika hrvatskog Veleposlanstva i Andrije Kopilovića, biskupskog ceremonijara, zaputio prema granici. Usput se kratko zadržao u župi Presvetog Trojstva u Somboru.

Hvala Bogu i nadbiskupu

Zahvalni smo Bogu na milosti da nas je mogao posjetiti po prvi put novi zagrebački nadbiskup. Bijahu to doista za nas milosni dani. Njegov posjet i njegove riječi bile su nam ohrabrenje i poticaj da ovdje, na ovim prostorima, gdje stoljećima živimo, i dalje opstanemo i kao Crkva i kao Narod. Zato i njemu neizmijerna hvala.

Da život imaju

Iz pozdrava biskupa Pénzesa u subotičkoj katedrali, 7. kolovoza

Preuzvišeni g. Nadbiskupe! Geslo Vašeg biskupskog služenja jest: "Da život imaju!" Čvrsto vjerujem da se ovaj vaš pohod gradu Subotici i našoj biskupiji događa u duhu Vašega gesla "Da život imaju" svi vjernici ove Subotičke biskupije, cijeloga grada i svi ljudi dobre volje koji žive na ovim područjima...

* * * * *

Pozdrav mons. Stjepana Beretića

Preuzvišeni gospodine Nadbiskupe, dobro nam došli!

Pozdravljam Vas ovdje, na pragu svetišta nekada jedine a i danas najčasnije subotičke župne crkve svete Terezije Avilske. 25. siječnja 1968. godine, na svetkovinu Obraćanja nebeskog zaštitnika bačke zemlje i Subotičke biskupije, blage uspomene papa Pavao VI. proglasio je ovu crkvu subotičkom katedralom, a o 200. obljetnici polaganja njezinog temeljca 1974. godine odlikovao je naslovom manje bazilike. Još 1900. godine bila je ova slavna župa sa svojih 60.000 vjernika druga po veličini u cijelom mađarskom kraljevstvu. Dvadeset i pet župa je niklo iz njezina krila.

Prvi naš župnik Luka se spominje prije pet stoljeća, 1498. godine. Iz vremena turskog ropstva poznati su nam župnici: fra Toma Vojnić iz 1680. godine, fra Šandor Spanik, fra Jerko Guganović, fra Bartul Benjović, svi iz mađarske franjevačke provincije Presvetog Spasitelja. Od 1773. godine na čelu ove župe se prije mene izredalo 13 župnika i 14 upravitelja župe iz redova svjetovnih svećenika.

Pozdravljam Vas sa groba našeg prvog apostolskog upravitelja biskupa Lajče Budanovića, mučenog za Crkvu i rod. On je prije svega radom ispunio svoje geslo: SOLI DEO HONOR. Bogu jedinome čast. Brojne je crkve podigao, župe osnovao, sjemenište podigao. Nazivam Vam dobrodošlicu sa groba prvog našeg subotičkog biskupa Matije Zvekanovića. U njemu nam Bog dade velikog koncilskog obnovitelja cijele biskupije, graditelja sjemeništa i svećeničkog doma. Molitvom i marljivim radom je proživio svoje: OMNIBUS OMNIA. Svim se sebi povjerenim ljudima sav na službu predao. Obojica su se istakla u ljubavi prema Crkvi i duhovnim zvanjima. Pozdravljam Vas, preuzvišeni gospodine Nadbiskupe, pred našim biskupom Ivanom, pred svećentvom, pred redovništvom i pukom našim. U našem biskupu Ivanu nam Bog u

ove mrke dane dovikuje: Nemojte se bojati. Ja sam. Preuzvišeni gospodine Nadbiskupe! Pozdravljam Vas u župi koja je hrvatskoj kulturi darovala svećenike poput Alekse Kokića i Albe Vidakovića. Pozdravljam Vas u biskupiji koja je brojne svećeničke naraštaje odgajala na Bogoslovnom fakultetu Zagrebačkog sveučilišta. Pozdravljam Vas u biskupiji koja je jednim svojim dijelom nasljednica Bačke nekada s Kaločkom ujedinjene nadbiskupije. Kroz povijest mnogi su zagrebački biskupi postajali bačkim i kalačkim nadbiskupima. Među bačkim nadbiskupima se nalaze i Grgur Frankopan Cetinski i Franjo iz iste obitelji. Tu je i Pavao Gregorijanec i kardinal Juraj Drašković od Trakošćana, Petar Petretić, pa slavni hrvatski pavlin i zagrebački biskup Martin Borković. Do 11. prosinca 1852. godine bili smo u istoj crkvenoj pokrajini.

Pozdravljam Vas u katedrali koja zvoni hrvatskom i mađarskom pjesmom, koju pune vjernici Hrvati i Mađari. U središtu biskupije gdje se sveta otajstva slave i na slovačkom i njemačkom jeziku. Gdje žive grkokatolici i pravoslavna većina. Pozdravljam Vas kao župnik ove dvojezične župe. Mnogi su moji župljani i mnogi sugrađani kao ono Matoševa baka: "Moja baka bijaše čista Mađarica... I sad je vidim u ravnom i bogatom bunjevačkom selu Kaćmaru blizu Baje, Sombora i Subotice: hitru, veselu, vazda na šalu spremnu... Govorila je hrvatski, ikavski, čisto kao i moj dida, jer su još onda ista usta istom pravilnošću znala besjediti ta dva materinska jezika." Osobno sam uvjeren da je bunjevačka grana hrvatskoga naroda plemenita kao što ono Matoš opisujući himnu hrvatsku govori: "Narod u toj himni nije glavno - spominje se - tek kao proizvod lijepe te domovine, vedar kao njeno nebo, blag kao njene noći, topao kao njen klimat, bistook kao njene vode, rumen kao vino i krepak kao njene gore." Takav Vas, mili naš goste, narod pozdravlja u Subotici.

Nadbiskup Bozanić prima krunu Dužijance

Pozdravljam Vas kao čovjek hranjen našom milom ikavicom. To je govor mojih roditelja, moje braće i djece njihove. "Jezik je produkt naše zemlje kao i mi..." i zato naš jezik ima svoje posebne boje, zvukove, oblike i osobine naše zemlje: buran kao senjska bura, mekan kao dvojnice, zanijet kao procvjetala grana ružmarina, tužan kao kraška pustolina, veseo kao tambura i dubok kao mrak naših šuma i tragika našeg mora. Samo lijepa naša domovina mogaoše stvoriti ljepotu divnog našeg jezika, divotu naših riječi krasnih kao otoci, "lijepi vrti morem plivajući". Pozdravljam Vas kao gosta rođenog na Krku, prelijepom vrtu morem plivajućem. Tamo ugledaste modro nebo i sinje more domovinsko. U Vama pozdravljam onaj kraj Domovine koji je u bogo-

služju sačuvao govor hrvatski iz 6. i 7. stoljeća. Odgojeni ste u kraju gdje su se sveta otajstva slavila i još i danas slave staroslavenskim jezikom. Vaša zavičajna biskupija je sačuvala Baščansku ploču. Njeguje glagoljicu. Pozdravljamo Vas i kao zagrebačkoga nadbiskupa i radujemo Vam se velikom radošću. Pozdravlja Vas cijela katolička Subotica. Dobro nam došli! Lijepo se međ nama osjećali. Budite svoj među svojim. I molim Vas, molite za nas. Molite večeras s nama, dragi naš goste! Ohrabrite nas. Prozborite nam!

* * * * *

*Propovijed mons. Stjepana Beretića, katedralnog župnika
na Večernjoj molitvi, u katedrali, 7. kolovoza*

*** Da se radujemo dužijanci ovoj, da se radosni izbavimo
iz sadašnjih zala i mi, i narod naš, i zemlja naša i svi ljudi njezini...**

Preuzvišeni gospodine Nadbiskupe! Preuzvišeni gospodine Biskupe! Svećenici, redovnice, draga bandašice Željka, bandašu Josipe, i svi dragi vjernici!

Okupili smo se večeras oko oltara, oko svijeća koje ne daju noći da nadvlada dan! Okupismo se oko Boga koji hiti čovjeku u pomoć. Da ga molimo, da nam žurno pomogne. Sve je stvorio. I nebo i zemlju. Ovdje smo da mu prije zalaska sunca iskažemo večernje hvale. Da mu s anđeoskim zborovima pjevamo, da ga slušamo i da mu se radujemo. Još se iz rata izvukli nismo. Žetva nam nedovršena ostala. Vode prijete ljudima i poljima. Tolike nas brige taru. Toliko nas nevolja pritiska. Jedni nas napuštaju. Drugi ostaju s blijedom nadom da će biti bolje. Kad nas toliko stvari i takvo stanje uznemiruje, zar bi nam Gospodin prigovorio večeras: "Brineš se i uznemiruješ za mnoge stvari" (Lk 10,41)! U katedralu dođosmo. Uvjeren sam, poput Martine i Lazarove sestre Marije i mi izabراسmo "bolji dio", što nam "se neće oduzeti" (usp. Lk 10,42). Jeste li se obradovali kad vam rekoše "Hajdemo u dom Gospodnji" (Ps 122,1)? Ta noge su naše još od krštenja na vratima Jeruzalema nebeskog! Treba li nas nagovarati: "Molite za mir" (Ps 122,6)? Zar vam nije lijepo kod nogu Gospodinovih?! Zaželimo i ove godine našem gradu, biskupiji i zemlji našoj: "Neka bude mir u zidinama tvojim i pokoj u tvojim palačama" (Ps 122,7)! Recimo Subotici biloj: "Radi Doma Gospodina Boga našega: za sreću tvoju ja ću moliti" (Ps 122,9)!

Lijepo nam je večeras i zato što s nama zajedno moli mili gost, nadbiskup Josip. U ovim večernjim hvalama pridružio nam se i Pastir naše Crkve - biskup Ivan. I klasju se na našem oltaru radujemo. Klasje kruh i život obećava. Kako nam se ovoga ljeta klasje otimalo. Kako su dugi bili Medardovi dani! Koliko je kuća od povodnja nastradalo. I voće i povrće i usjevi. Sve je tako ugroženo. Pa ipak, vrijednim rukama i spremnim srcem rade ratari naši. Nije dosta biti zdrav, imati deset prstiju. Treba nam pomoćnik. I zato večeras na molitvu dođosmo. Neka nas čuje onaj koji je stvorio nebo i zemlju. Mi blagoslova trebamo! Mi mira trebamo. Zato smo s raskajanim pjesnikom Davidom

molili: "Iz dubine, Gospodine, vapijem k tebi: Gospodine, usliši glas moj" (Ps 130,1)! Večeras, kao na svr'godište vapimo Bogu: "Gospodine moj, nemoj mi suditi, jer ako mi opačine motrio budeš, Gospodine, Gospodine, tko će podnijeti" (usp. Ps 130,3)! I premda danas prosimo, srce nam je drukčije nego drugih dana, otvorenije nego u druge večeri. Ta svatko od nas ispovijeda: "Duša moja čeka Gospodina više no zoru straža noćna... jer u njega je milosrđe i obilno je u njega otkupljenje" (Ps 130,6.7)! Dužijancu slavimo!

Tražimo Gospodina

Kako nam je lijepe misli na papiru ostavio "Antun Gustav Matoš, porijekla bunjevačkog". Sam je zapisao: "Ja fizički sasvim nalikujem djedu Grzi (Gergelju) Matošu, u Sremu i Bačkoj čuvenom meštru (učitelju) s kojim na ferije u 6. gimn. razredu obidoh moju bunjevačku svojtu u Kaćmaru (kod Sombora) i Plavni (kod Vukovara)... tu mi je otac rođen..." Volio je didu. Častio ga: "Mome didi ljubim ruke i bijele skute." Kao Hrvat nije zaboravio da je Bunjevac: "Ja sam dakle Bunjevac porijeklom, Srijemac rodom, a Zagrepčanin odgojem." Sve ovo njegovim riječima govorim zato da čujemo kako razmišlja "naš čovik" - učen i priznat. I taj naš, Zagrebu i domovini darovan i odan čovjek živio je teške dane. I zbog rata, i zbog duše nemirne. Bježao je, skrivao se, tražio i mučio se. I nama je već cijelo desetljeće kao i Matošu. Kao da i mi govorimo Matoševim riječima: "O, kako je mučno čovjeku bježati od čovjeka! Jer tražim Njega, i nema ga. Jer tražim dušu, i nema je. Jer tražim zakon, i nema ga. Jer tražim pravdu, i nema je. Jer tražim istinu, i nema je. Jer bježim od ljudi i hvatam čovjeka. Jer bježim od sebe i obrćem se na peti oko svoje proklete osi. Jer idem iz mraka, tapam u mraku i umirem u mraku. Mračna staza mraka u mrakove. Ja sam put vječnosti u vječnost. Ja sam kruna ovoga svijeta. Planeti, sunca i zemlje su slika mojih očiju... Ja sam gospodar zemlje, ban bilja i životinja, kralj svjetla i car vidljivosti. Bog može stanovati samo u mojim grudima...." Nije Matoš prorok, ali se njegov pesimizam obraća u optimizam. Tako može govoriti samo čovjek Duhom Božjim ponesen. Uz koga, ili uz što da prionemo, ako ne prihvatimo Božju Riječ - kao svjetiljku što svijetli na mrklom mjestu - dok Dan ne osvane i Danica se ne pomoli u srcima našim (usp. 2 Petr 1,19-21).

Kuća ste Božja

Zato smo večeras u katedrali našoj - da nam osvane dan i da se Danica boljih dana pomoli u našim srcima. I nama Isus kaže: "Vi ste svjetlost svijeta" (Mt 5,14). Zato stojimo večeras u katedrali bazilici našoj! Mi, ljudi, kruna stvorenja, kojima je povjerena zemlja s biljem i životinjama. Mi se sabrasmo na molitvu večernju. Neka glasovi naše molitve uzidu k Bogu poput mirisnog tamjana. Nebo i uho Očevo da dosegnu. Kako da večeras previdimo natpis sa svečanog luka naše katedrale: "Ecce tebernaculum Dei cum hominibus" (Otk 21,3)! Čitamo ga i znamo da je ovaj zemaljski Božji šator večeras pun ljudi. Svet je ovaj šator zato što u njemu Bog s nama prebiva. Znamo da je svatko od nas vredniji od katedrale ove. Ljudi smo, a Matoš zapisa: "Samo onaj je čovjek tko je živa kuća Božja: templum Dei absconditi! Živa crkva gdje je duh svećenik, srce oltar, oči - dva divna prozora, i kroz njih se naš zagonetni

mikrokozam ogleda u zrcalu zakona stvarnosti. Zato pravo veli drevni mudrac da sve svoje, da svoju kuću nosi sa sobom (kao puž, ne kao oštriga)." Kako da se večeras ne zagledamo u stvarnost, prošlost, sadašnjost i budućnost. Sve je u rukama onoga koji je pobijedio svijet. I sveti Pavao, zaštitnik naše biskupije, tvrdi da smo hram Boga skrivenog kad piše: u "njemu živimo, mičemo se i jesmo" (Dj 17,28). Dao Bog da svatko od nas s Pavlom mogne reći: "Živim. Ali ne više ja. Nego Krist živi u meni" (Gal 2,20)! To neka svima udijeli Gospodin bogat milosrđem i dobrotom - da se radujemo dužijanci ovoj, da se radosni izbavimo iz sadašnjih zala i mi, i narod naš, i zemlja naša i svi ljudi njezini. Amen.

* * * * *

iz pozdrava nadbiskupa Bozanića u katedrali,
na svečanoj Večernjoj, 7. kolovoza

*** "Došao sam ubrati plodove što su ih dali sinovi i kćeri
vašega naroda u ovoj Crkvi od početka pa do današnjih dana."**

Kad je onog nezaboravnog 2. listopada godine Gospodnje 1998. sv. otac Ivan Pavao II. poljubio hrvatsku zemlju, obratio se okupljenom narodu u zračnoj luci i uz ostalo rekao: "Došao sam ubrati plodove što su ih dali sinovi i kćeri vašega naroda u ovoj Crkvi od početka pa do današnjih dana."

Draga braćo i sestre! I mi večeras, okupljeni u ovoj bazilici, u ovoj katedrali nekako ih sabiremo. Ovdje se sami od sebe sabiru plodovi ove Crkve, plodovi ovoga naroda koji je molio i radio ovdje u ovoj svojoj zemlji, na ovoj zemlji...

Dozvolite mi da vas kratko pozdravim. U prvom redu pozdravljam svog subrata u episkopatu, pastira ove mjesne Crkve, biskupa Ivana Pénzesa. Zahvaljujem mu na pozivu da dođem ovdje, da danas i osobito sutra slavim s vama Boga i da Bogu zahvaljujemo za sve što nam on daje. Zahvaljujem vašem ocu biskupu što, kolikogod mu vrijeme omogućava, dolazi na zasjedanje Hrvatske biskupske konferencije da tamo predstavlja vas vjernike katolike Hrvate u velikom zajedništvu Katoličke Crkve hrvatskog jezika. Zahvaljujem na riječima pozdrava katedralnom župniku mons. Stjepanu Beretiću. Zahvaljujem na pozdravima braći svećenicima, bogoslovima, sjemeništarcima, časnim sestrama a na poseban način pozdravljam vas, draga braćo i sestre, vas djecu, vas mlade, vas očeve i majke i vas bake i djedovi.

Donosim vam pozdrav Crkve Božje u hrvatskom narodu. Nosim pozdrave biskupa koji se okupljaju u HBK. Nosim vam pozdrave grada Zagreba, grada koji je kulturno središte svih Hrvata.

Večeras smo, draga braćo i sestre, ovdje da molimo... Molimo za sve. Molimo u prvom redu za vjernike ove biskupije. Molimo za one koji na ovim prostorima žive a nalaze se u zajednici drugih vjera. Molimo za sve stanovnike ove zemlje. Molimo mir... Molimo i želimo se nadati onom što nam Bog sutra priprema. Želimo se nadati i Bogu večeras reći ovdje: "Dragi Bože, pomoz!

nam da izdržimo i da Tvoj program ostvarujemo tamo gdje si nas postavio da živimo..."

*****

*Iz pozdrava nadbiskupa Bozanića na prijemu
u biskupskom domu, 7. kolovoza*

Biti katolik ovdje, posebna je misija

Ova je biskupija novijeg datuma. Iz ovog je stoljeća, ali su ovdje katolici od pradavnina. Ova biskupija postoji jer su ovdje katolici; jer su ovdje katolici Hrvati, katolici Mađari, Slovaci i drugi. I da nema tih katolika vjernika, ne bi bilo ni biskupije. Vi ste ovdje oni koji predstavljate Katoličku Crkvu u ovoj zemlji i to je posebna misija, upravo sada kada se nalazimo na kraju ovoga stoljeća i na početku novog tisućljeća koje nam donosi nova vremena i nove izazove. Drago mi je da sam večeras ovdje, s ocem biskupom, braćom svećenicima, redovnicima i redovnicama kao i s predstavnicima vjernika laika kao i predstavnicima kulturnih i društvenih institucija ovog dijela ove zemlje... Iako su iza nas tjedni pritiska ali i tjedni nakon kojih kao da se otvaraju nova vrata, nova vrata prema nekim novim putevima. Evo to želimo vjerovati. Tome se želimo nadati. I trebamo vjerovati i to da u planu Božjem ima neki zašto koji traži da se izvrši određena misija u određeno vrijeme i na određenim prostorima. Hvala lijepa svima za ovaj susret i nek nam svima Bog dade da nam novo tisućljeće, osobito prve godine novoga tisućljeća donesu i nova blagoslovljena vremena.

*****

*Iz pozdrava biskupa Pénzesa na početku misnog slavlja
u katedrali, 8. kolovoza*

Znakovita i dragocjena posjeta

Uvijek svodovi ove katedrale odjekuju ponosom i radošću kad u svojoj sredini pozdravljamo zagrebačkog nadbiskupa! Vaša je posjeta, u ovom času, našoj Crkvi tako znakovita i dragocjena. Preuzvišeni, dobro nam došli i neka Bog blagoslovi Vaš pohod našoj Crkvi.

**IZ PROPOVIJEDI NADBISKUPA BOZANIĆA
NA MISI ZAHVALNICI "DUŽIJANCA '99".**

*** Slavlje naše prošlosti i sadašnjosti da nas ohrabri
za hod prema budućnosti**

Dolazim iz Zagreba kao zagrebački nadbiskup i predsjednik HBK da pokažem, kako bi to rekao i danas sv. Pavao u poslanici Rimljanima, svoje zajedništvo sa svojom hrvatskom subraćom po vjeri. Da pokažem i potvrdim našu povezanost i našu potporu. Dolazim iz Zagreba i nosim vam pozdrave

braće i sestara u vjeri, braće i sestara u istom hrvatskom jeziku i u istoj zajedničkoj hrvatskoj nam kulturi. Draga braćo i sestre, ovo je danas vjersko slavlje. Slavlje vjernika, ali u isto vrijeme slavlje koje je duboko izgrađivalo i izgrađuje kulturu ovoga naroda kroz desetljeća i stoljeća. Ovo je slavlje naše vjere ali ovo je i slavlje naše prošlosti, sadašnjosti da nas ohrabri za hod prema budućnosti.

*** Tko je blizu Bogu, blizu je i čovjeku**

Čovjek koji je s Ocem, čovjek koji je s Bogom, on je sposoban da bude bliz i čovjeku. Isus nikad nije bio sam. On je stalno u Očevoj, u Božjoj prisutnosti i ta Božja prisutnost mu omogućuje da bude bliz i ljudima. Da bude bliz bratu i sestri... Onaj koji je blizu Bogu taj je blizu i čovjeku. Onaj koji je daleko od Boga taj je daleko i od čovjeka. Taj unosi u ljudsku sredinu razdor, mržnju, svađu, nemir, rat i tako redom. A onaj koji je blizu Boga, on širi vedrinu, mir, zadovoljstvo, radost...

*** Ne bojte se**

*** Isus želi da ovdje sačekamo da oluja nestane i nastane mir**

Draga braćo i sestre! Ta ruka se pruža, ta ruka je ispružena prema nama, prema svakome od nas ovdje sabranom u ovoj crkvi, ruka koja spašava, ruka Isusova koja ide ususret nama koji smo u oluji, koji smo na uzburkanom moru, koji smo u razaranju, koji smo u ratu, koji izlazimo iz rata... Pruža nam se ruka Isusova. Ona želi spasiti. Ona želi nas sačuvati. Nas na moru, i na oluji i na uzburkanom moru, ali želi nas sačuvati. I želi da ostanemo tu, da ostanemo ovdje, da ovdje sačekamo zoru, da ovdje sačekamo utjehu, da ovdje sačekamo da oluja nestane, da nastane mir, da bi se moglo opet mirno ploviti.

***Vjerovati da zlo neće zauvijek trajati, da će dobro pobijediti**

*** Ova zemlja koja je vaša - ona je tako dobra**

Vjerovati da će dobro pobijediti, vjerovati da svako zlo neće zauvijek trajati. To je temelj kršćanske nade. To je temelj našega spasenja. To je ona ruka koju Krist Gospodin pruža, pruža svakome od nas. Vama, braćo i sestre, koji ste danas ovdje okupljeni da slavite dužijancu, da zahvalite Bogu za plodove zemlje, plodove ove vama drage zemlje koja je hranila vaše djedove i bake. Koja vas je hranila i na kojoj ste rasli. Ova zemlja koja je vaša, ona je tako dobra. Ona stalno donosi blagoslov svojih plodova. I danas ovdje došli ste da Bogu kažete hvala. Hvala za svako dobro, hvala i za ovu zemlju, za ovu zemlju koju ja ljubim, koju ti ljubiš jer je tvoja, jer te hrani i jer ti vjeruješ da je ona u stanju tebe iznijeti i danas i sutra. Jer je ona tvoja zemlja, jer je ona tvoj blagoslov. Dok danas zahvaljujete Bogu za plodove zemlje molite, i molimo zajedno da bude vama ova zemlja i svima koji na njoj rade blagoslovljena, da bude ovo zemlja Božjega blagoslova. A nas poziva Bog da budemo pošten i prema zemlji i prema svakom čovjeku. To jest da poštenjem svoga rada zarađujemo kruh i da tako slavimo Boga i budemo na pomoć jedni drugima.

Zagrebački nadbiskup blagoslivlja novo žito

Molitva da treće tisućljeće bude u znaku evanđelja

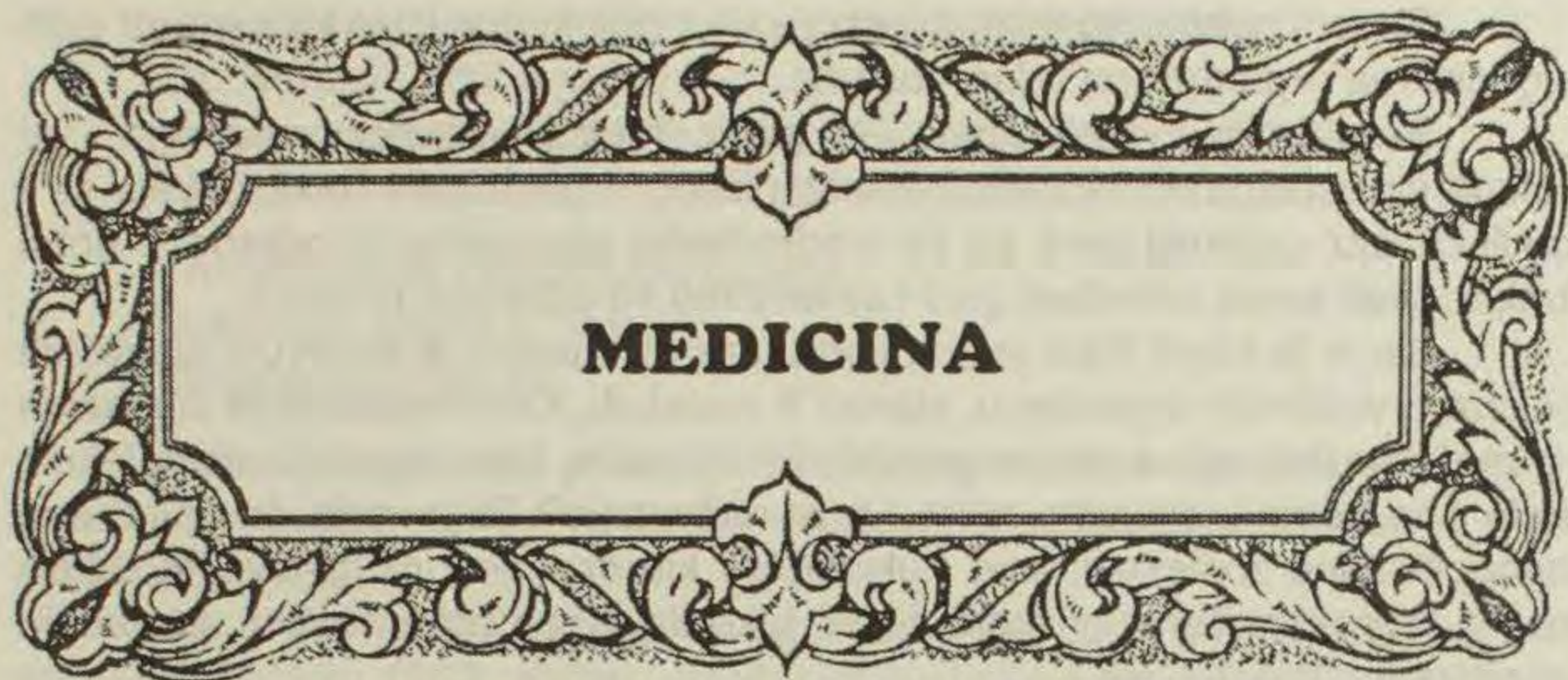
Danas, u ovo vrijeme kad se Crkva priprema da uđe u treće tisućljeće, molimo da treće tisućljeće bude u znaku evanđelja, da treće tisućljeće bude novo blagoslovljeno vrijeme za svakoga čovjeka ovoga svijeta, za svakoga čovjeka naše Europe koja je bogatstvo u zajedništvu različitih kultura i naroda. To zajedništvo i pluralizam kultura i naroda potvrđuje i želi prezentirati i hrvatski narod ovdje u ovoj biskupiji i u ovoj zemlji. Neka bude on i ova zemlja od Boga blagoslovljena!

O DUŽIJANCI - BLAGDAN ZAHVALE, VJERE I KULTURE

"Slušajući i gledajući sve u vezi dužijance, mogu reći to je jedna zbilja lijepa manifestacija koja je i građanska, kulturna i vjerska. Dobro je što je na početku ovoga stoljeća tako učinjeno da se lijepi običaj i kulturni pokret koji se događao oko završetka žetve, zaslugom mons. Blaška Rajića, prenio i u Crkvu. To je dobar primjer inkulturacije koju Crkva nakon II. vatikanskog sabora jako naglašava.

Tu je, naime, naglašena zahvalnost Bogu koja se izražava euharistijskim slavljem, što onda lijepo nadopunjavaju ostale kulturne i folklorne manifestacije. Dužijanca je ostvarenje susreta vjere i kulture, o čemu i Sveti Otac puno govori, jer vjera uđe u život - kako bi to rekao Papa - onda kad postane kultura. Znači, kad ono što čovjek vjeruje, što čovjek osjeća i doživljava na vjerskom planu može to i kroz kulturu izreći i izraziti."

MEDICINA

Danijela Skenderović

GENSKA TEHNOLOGIJA (TEHNOLOGIJA BUDUĆNOSTI)

Molekularna genetika, koja zajedno s biokemijom i molekularnom biofizikom čini jedinstveno područje današnjih prirodoslovnih istraživanja zvano MOLEKULARNA BIOLOGIJA, u današnje doba izaziva različite, često vrlo burne, rasprave u javnosti. Svaki naziv koji sadrži riječ GEN ili GENETIKA izaziva barem nelagodu: GENSKA TERAPIJA, GENETIČKO INŽENJERSTVO, TRANSGENIČNE BILJKE, GENETSKI MODIFICIRANA HRANA. Strašno je ako se tome pridruži i riječ KLONIRANJE, pa onda sve to neizbježno asocira na strahovitu viziju budućnosti u kojoj će živjeti klonirani Hitleri ili Einsteini.

Međutim, takve reakcije javnosti su najvećim dijelom izazvane potpunim ili djelomičnim nepoznavanjem osnovnih bioloških pojmova i same tehnologije.

Da bi mogli suditi, moramo razumjeti ono o čemu sudimo, zar ne?

Nekoliko je osnovnih pojmova bez čijeg poznavanja nije moguće donijeti bilo kakav zaključak niti stav o tom pitanju. Prvo pitanje koje se postavlja je naravno: Što su to geni?

Geni su materijalne jedinice nasljeđivanja. Otkrio ih je utemeljitelj genetike Gregor Mendel, augustinac iz Brna (1865). Genetičari su poslije pokazali da su geni fizički povezani kao biseri na ogrlici. Na razini molekula jedan gen upravlja sintezom jednog proteina.

Po svojoj molekularnoj strukturi geni su dijelovi vrlo dugih molekula deoksiribonukleinske kiseline (DNA) koja sadrži četiri tipa osnovnih jedinica, nukleotida, odnosno slova genetičkog teksta.

Proteini (bjelančevine) su izvršitelji genetičkih instrukcija. Oni su u molekularnom smislu polimeri sastavljeni od 20 različitih građevnih jedinica, aminokiselina. Redoslijed aminokiselina u proteinima zapisan je redoslijedom slova genetičkog teksta u genima (genetičkom šifrom). Genetička šifra je univerzalna za sve organizme.

Genom nekog organizma jest njegova cjelokupna DNA koja je kod viših organizama organizirana u kromosome.

Sve stanice u tijelu imaju sve gene. Tijekom razvoja organizma - od oplodjenog jajašca do složenog višestaničnog organizma - "otključavaju se i zaključavaju" pojedini geni, pa će u određenim stanicama i u određeno doba funkcionirati samo određeni geni i sintetizirati se određeni proteini.

Što je to klon? Klon je zbroj organizama, stanica ili molekula identičnih nekom prvobitnom organizmu, stanici ili molekuli. Klon organizama ili stanica ne može nastati oplodnjom nego isključivo diobom. No kako klonirati molekule kada one nemaju svojstvo rasta i razmnožavanja? To je moguće samo kod jedne skupine molekula, kod nukleinskih kiselina, jer im njihova struktura omogućuje umnažanje prilikom diobe, tako da svaka nova stanica nasljeđuje identičnu molekulu DNA.

Da bi klonirali gene, genetički inženjeri kao fotokopirni aparat koriste prirodu. Pomoću biokemijskih trikova oni umetnu željeni fragment DNA u neku drugu malu DNA - npr. virusnu i tako dobiju rekombinantnu DNA, dijelom virusnu, dijelom ljudsku, mišju ili tulipanovu - ovisi o tome koji organizam proučavaju.

Razmnožavanjem jednog jedinog ovakvog virusa već sljedećeg dana mogu dobiti mnogo milijardi posve identičnih potomaka, odnosno mogu dobiti klon koji će sadržavati i željeni gen. Tako se dobiva dovoljna količina DNA kojoj se kemijskim putem može odrediti redoslijed nukleotida. Isto tako, ukoliko znamo funkciju proteina čiju informaciju nosi taj gen, moguće je putem virusa, plazmida (malih kružnih molekula DNA koje se umnožavaju u bakterijskoj stanici) ili nekog drugog prenositelja ugraditi taj željeni gen u organizam domaćina u kome on ne postoji ali je sposoban u njemu se razmnožavati.

Dakle, genetičko inženjerstvo definirano je kao oblikovanje novih kombinacija nasljednog materijala ugradbom molekula nukleinskih kiselina dobivenih izvan stanice u virus, plazmid ili neki drugi prenositelj da se omogući njegova ugradba u organizam domaćina u kojem one prirodno ne postoje, ali u kojem su sposobne za umnožavanje.

Primjena genetičkog inženjerstva je vrlo raznolika i u današnje vrijeme nezamjenjiva.

U medicini se koristi u liječenju raznih bolesti ljudi i životinja:

- proizvodnja cjepiva protiv raznih bolesti;
- proizvodnja čistih humanih produkata u komercijalnim količinama (inzulin, eritropoetin, hormoni rasta i dr.);
- proizvodnja postojećih antibiotika pomoću ekonomičnijih metoda;
- proizvodnja novih antibiotika, koji nisu dostupni drugim putem;
- razvoj dijagnostike;
- popravak "greške" u genu - genska terapija.

U poljoprivredi i stočarstvu se koristi za proizvodnju jeftinije, kvalitetnije i zdravije hrane:

- uzgoj biljaka i životinja poboljšane hranjive vrijednosti za povećanje životnog standarda;

- pojačavanje osobina prirodnih određenom organizmu (povećanje brzine rasta);
- proizvodnja sjemena biljaka otpornih na razne bolesti i kukce, što će smanjiti upotrebu štetnih herbicida i pesticida;

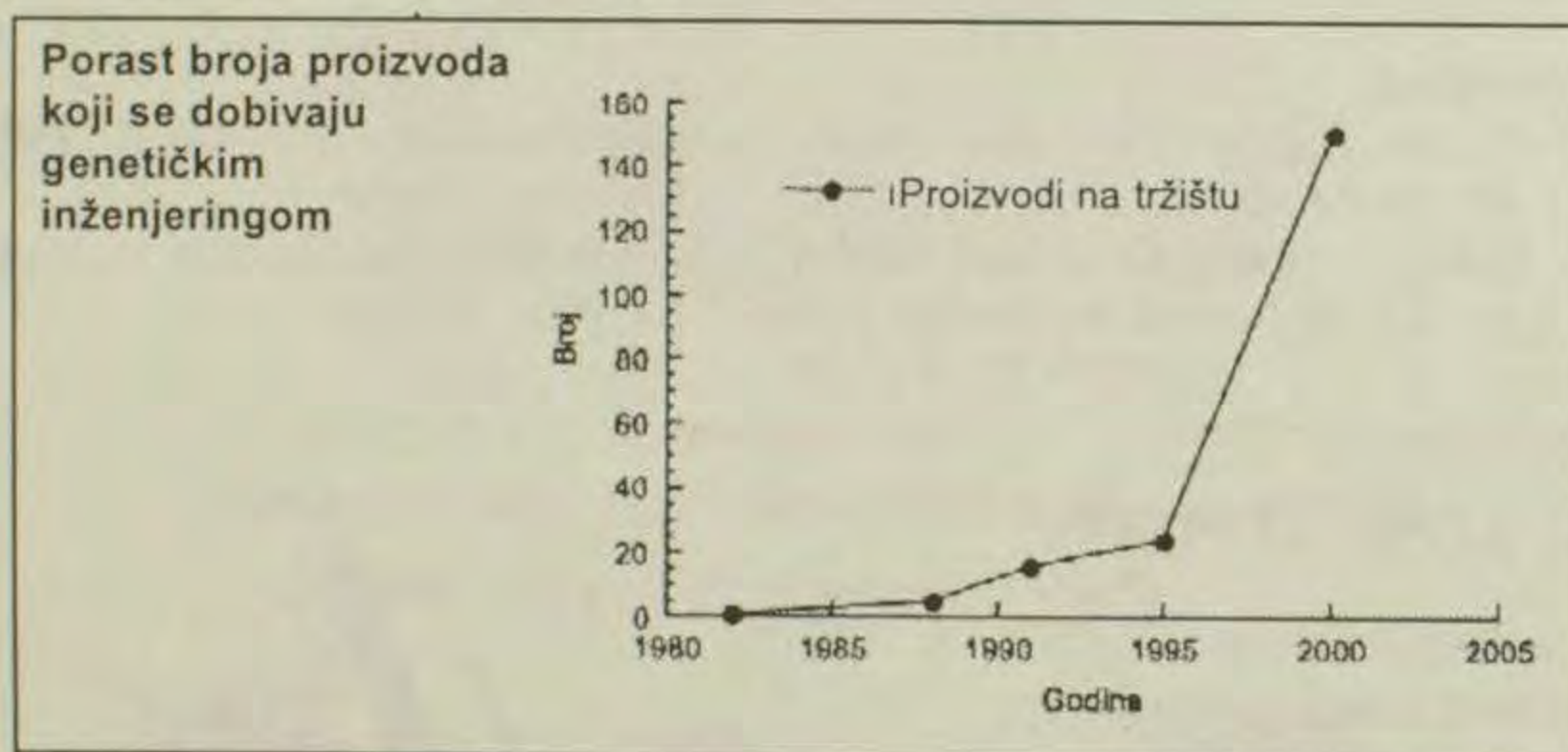
Pročišćavanje industrijskih otpada;

Dobivanje goriva iz otpada;

Dekontaminacija tla;

Brojni primjeri koji pokazuju kakvu je praktičnu korist dobilo čovječanstvo genetičkim inženjerstvom neosporno opravdavaju upotrebu tih tehnologija.

Od prvog proizvoda dobivenog ovom tehnologijom, inzulina, koji se pojavio na tržištu 1982. godine, do danas svakodnevno raste broj proizvoda dobivenih genetičkim inženjerstvom.

Odmah nakon prvih rezultata dobivenih u pokusima početkom 70-tih godina sami su znanstvenici predložili i uveli kratki moratorij na tu vrstu istraživanja tražeći da se razmotre i ocijene moguće opasnosti koje bi tehnike i njezini rezultati mogli imati. Ubrzo nakon što su razmotrene sve moguće opasnosti (biološko oružje, širenje neželjenih gena i sl.), doneseni su naputci i regulativa kako se može i treba raditi tehnikama rekombinantne DNA. Zabrinutost koja se u početku činila razložnom, danas se uglavnom može zanemariti i praktično u cijelom svijetu nema laboratorija na području molekularne genetike u kojem se ne koriste ove tehnike.

Primjeri o koristi znanstvenih otkrića ili praktične primjene potvrđuju dobrobit i napredak u spoznajama koje je donijelo genetičko inženjerstvo u proteklih 25 godina. Ne smije se zanemariti ni izuzetno veliki broj pokusa kojima brojni znanstvenici diljem svijeta procjenjuju rizik uporabe i primjene neke tehnike kao i njene dugoročne posljedice.

Ljudsko znanje, posebice biološko, doživljava na prijelazu tisućljeća golem uspon. Sučeljen s tim znanjem, pojedinac mora sam razabrati što je dobro a što zlo i etički ispravno i odgovorno se odnositi prema uporabi tog znanja, posebno kada se radi o području ljudske reprodukcije.

Naravno, uvijek postoji i ona druga, zastrašujuća mogućnost. To je

mogućnost zlouporabe informacija o nečijem genetičkom ustrojstvu, koju bi pojedinac ili skupina pojedinaca (poslodavac, policija, vlada, stranka ili čak rasa) mogla koristiti kao osnovu za diskriminaciju. Kao i svaku zlouporabu podataka i ovu će se morati spriječiti zakonom.

Znanstvenici dakle nisu jedini čimbenici uključeni u ovu problematiku, niti je tehnologija kao takva krivac za neke negativne pojave koje mogu nastati kao posljedica njene uporabe. Naime, rizici nisu veći od rizika svih ostalih tehnologija koje čovjek danas rabi. Čak u nekim aspektima oni su manji. Ovdje vrlo bitnu ulogu imaju i mediji, politika, interes pojedinaca i skupina te njihova etička svijest i odgovornost.

Upravo je znanje onaj faktor koji ovdje mora imati glavnu riječ i koji bi nas trebao dovesti do razine blagostanja kakvu sami sebi i svojoj djeci želimo.

Ovaj članak samo je mali korak u prilog tome.

Literatura:

Kučan, Ž. (1999), Društveni značaj genske tehnologije. Pavelić, K., Polšek, D. (ur.), str. 15-22. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

Delić, V. (1999), Društveni značaj genske tehnologije. Pavelić, K., Polšek, D. (ur.), str. 23-39. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

TEBI ZEMLJO MOJA

Lipa si, zemljo moja,
Ko jutarnji zraci sunca.
Draga si mi ko lipa rič.

Lipa si s prolića ko dah vitra,
Puna si mirisa cvića,
Pisma prolićna se čuje.
Blaga si ko materina ruka
Kad miluje.

Lipa si kad te brimenitu
Njiše nestašni povitarac,
Draga si, jer si nesebična.

Lipa si okićena svim bojama
Jesenjim
I bogatstvom zrilih plodova.
Darivaš i putnika namirnika.

Takva si samo ti, zemljo majko,
Ti znaš obilno da nadariš,
Ti znaš da razveseliš
I najtvrđa srca.
Samo ti, o zemljo voljena.

Matija Dulić

Mladi u hodu...

(Hod u treće tisućljeće)

**Poruka Svetoga Oca mladima
Ispovijest prvoga razočaranja
Molitva potpunog predanja**

Naša razmišljanja:

Očeva ljubav

Otac vas ljubi

Zlo i patnja nisu vječni

U ratu o ratu

Moj najduži školski ljetni raspust

Škola pustinje

Studentica sam Teološko-katehetskog instituta

Mi mladi u godini 1999.

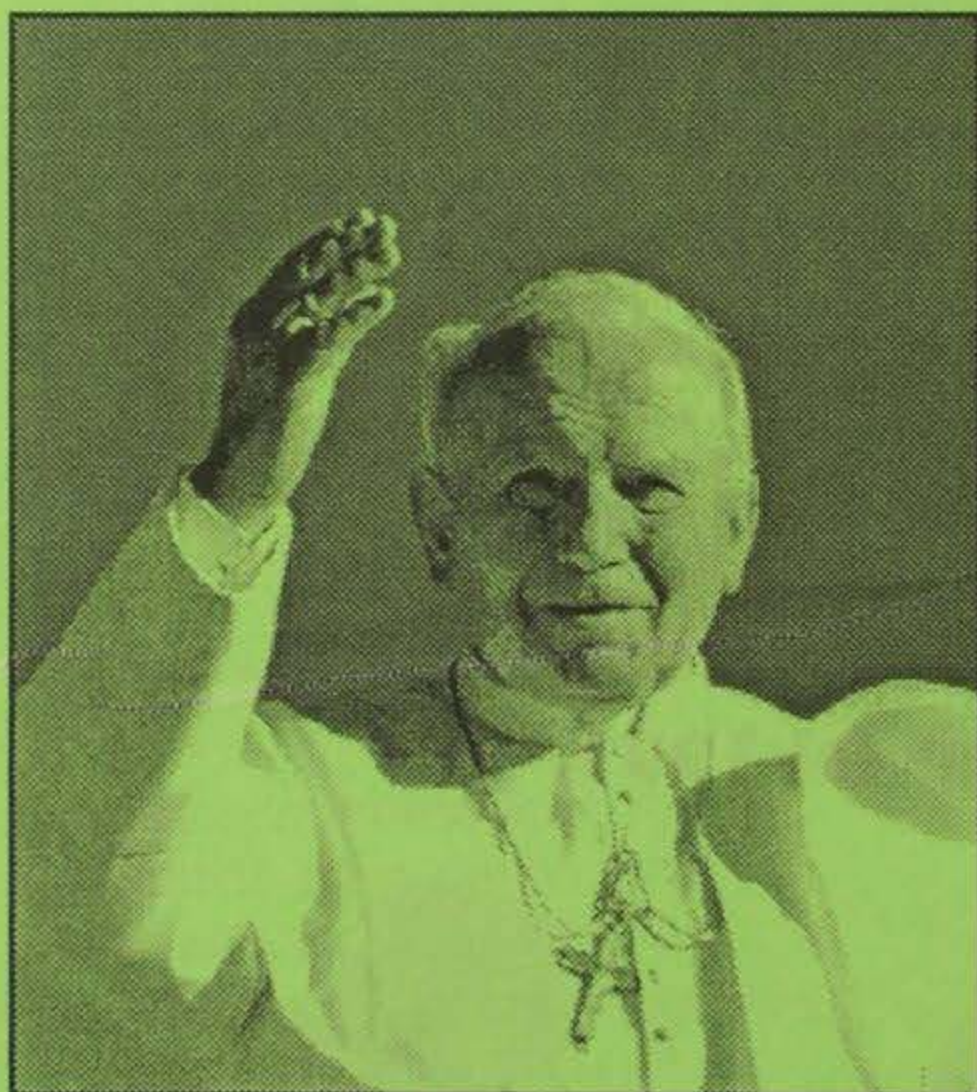

Uredili: Dijana, Ivana, Marina, Andrija, Svetlana i Željka

PORUKA SVETOGA OCA MLADIĆIMA I DJEVOJKAMA SVIJETA
U PRIGODI XV. SVJETSKOGA DANA MLADEŽI 2000.

"I Riječ tijelom postade i nastani se među nama" (Iv 1,14)

Križ hoda s mladima i mladi hodaju s križem

Predraga mladeži!

Prije petnaest godina, na kraju Svete Godine Otkupljenja, povjerio sam vam drveni Križ, pozivajući vas da ga nosite po svijetu kao znak ljubavi Gospodina Isusa prema čovječanstvu i kao navještaj da je samo u Kristu umrlom i uskrsnom spasenje i otkupljenje. Otada je taj križ, nošen velikodušnim rukama i srcima, izvršio dugo i neprekinuto hodočašće po kontinentima, pokazujući da Križ hoda s mladima i da mladi hodaju s Križem.

Oko "Križa Svete Godine" nastali su i razvili se Svjetski dani mladeži, znakoviti "trenuci stanke" u vašemu hodu kao mladih kršćana, trajni i uporni poziv na utemeljenje života na stijeni koja je Krist. Kako ne blagoslivljati Gospodina zbog brojnih plodova koje su u pojedincima i u cijeloj Crkvi pobudili Svjetski dani mladeži, koji su u ovome posljednjemu dijelu stoljeća davali ritam hodu mladih vjernika prema novome tisućljeću?

Nakon što je prošao kontinentima, taj Križ se sada vraća u Rim noseći sa sobom molitvu i napore milijuna mladih koji su u njemu prepoznali jednostavni i sveti znak ljubavi Božje prema čovječanstvu. Kao što znate, upravo će Rim prihvatiti Svjetski dan mladeži godine 2000. u samome središtu Velikoga jubileja.

Dragi mladi, pozivam vas da radosno pođete na hodočašće na taj veliki crkveni susret koji će, s punim pravom, biti "Jubilej mladih". Pripremite se da prijeđete Sveta Vrata, znajući da prelaziti preko njih znači jačati vlastitu vjeru u Krista da bi se živio novi život koji nam je On darovao.

Mladi imajte svetu ambiciju: da budete sveti - sveci trećeg tisućljeća

Kao temu vašega XV. svjetskoga dana izabrao sam jezgrovitu rečenicu kojom apostol Ivan izražava najviše otajstvo Boga koji je postao čovjekom: "Riječ tijelom postade i nastani se među nama" (Iv 1,14). Ono što obilježava kršćansku vjeru u odnosu na sve ostale religije jest sigurnost da je čovjek Isus iz Nazareta Sin Božji, Riječ tijelom postala, druga osoba Trojstva koja je došla na svijet. To "je radosno uvjerenje Crkve već od početka, kada kliče 'velikom Otajstvu pobožnosti': On se očitovao u tijelu". Bog, nevidljivi, živ je i prisutan u Isusu, sinu Marijinu, koja je Theotokos, Majka Božja. Isus iz Nazareta Bog je s nama, Emanuel: onaj koji poznaje Njega poznaje Boga, koji vidi Njega vidi Boga, koji Ga slijedi slijedi Boga, koji se sjedinjuje s Njim sjedinjen je s Bogom (usp. Iv 12,44-50). U Isusu koji se rodio u Betlehemu, Bog je prihvatio ljudske prilike te postao dostupnim, sklapajući savez sa čovjekom. /.../

Razmatrajte i razmišljajte! Bog nas je stvorio da sudjelujemo u njegovu životu; zove nas da budemo njegova djeca, živi udovi otajstvenoga Tijela Kristova, svijetli hramovi Duha Ljubavi. Zove nas da budemo "njegovi": želi da svi budemo sveti. Dragi mladi, imajte svetu ambiciju da budete svetima, kao što je On svet!

Pitate me, je li danas moguće biti svetima? Ako bi se moralo računati samo na ljudske snage, taj bi pothvat s pravom izgledao nemogućim. Naime, dobro poznajete i svoje uspjehe i svoje poraze; znate kakvi tereti vise nad čovjekom, kakve mu opasnosti prijete i kakve su posljedice njegovih grijeha. Ponekad možemo biti obeshrabreni i čak misliti da nije moguće ništa promijeniti, ni u svijetu ni u nama samima.

Premda je put težak, ipak sve možemo u Onome koji je naš Otkupitelj. Ne obraćajte se, stoga, nikome drugome do li Isusu. Ne tražite drugdje ono što vam samo On može dati, budući da "nema ni u kome drugom spasenja. Nema uistinu pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti" (Dj 4,12). S Kristom svetost - božanski plan za svakoga krštenika - postaje ostvariv. Računajte s Njim; vjerujte nepobjedivoj snazi Evanđelja i neka u temelju vaše nade bude vjera. Isus hoda s vama, obnavlja vam srce i jača vas snagom svojega Duha.

Mladi sa svih kontinenata, ne bojte se biti sveci novoga tisućljeća! Razmatrajte i ljubite molitvu; budite dosljedni s vašom vjerom i velikodušni u služenju braći, djelatni udovi Crkve i graditelji mira. Kako biste ostvarili ovaj naporni životni naum, trajno slušajte njegovu Riječ, snagu crpite iz Sakramenata, osobito iz Euharistije i Pokore. Gospodin vas želi za neustrašive apostole svojega Evanđelja i graditelje novoga čovječanstva. Doista, kako ćete moći ustvrditi da vjerujete u Boga koji je postao čovjekom ako ne zauzmete stav protiv onoga što ponizuje ljudsku osobu i uništava obitelj? Ako vjerujete da je Krist objavio ljubav Očevu prema svakom stvorenju, nećete moći izbjeći svekolike napore da pridonesete izgradnji novoga svijeta, utemeljenoga na snazi ljubavi i opraštanja, na borbi protiv nepravde i svake fizičke, moralne i duhovne bijede, na usmjeravanju politike, ekonomije, kulture i tehnologije na službu čovjeku i njegovome cjelovitom razvoju.

Neka Evandjelje postane vaše najdragocjenije blago

Priželjkujem da Jubilej, koji je već pred vratima, predstavlja zgodnu prigodu za novi hrabri duhovni početak i za izvanrednu proslavu ljubavi Božje prema čovječanstvu. Neka se iz cijele Crkve uzdigne "himan hvale i zahvale Ocu, koji nam je u svojoj neizmjerljivoj ljubavi dao da u Kristu postanemo 'su-građani svetih i ukućani Božji' (Ef 2,19)". Tješe nas jamstva koja je izrekao apostol Pavao: ako Bog nije poštedio svojega Sina, već ga je predao za sve nas, kako nam onda s Njime neće sve darovati? Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? U svim životnim događajima, uključujući i smrt, možemo biti više od pobjednika, snagom Onoga koji nas uzljubi sve do Križa (usp. Rim 8,31-37).
/.../

I vama je, mladići i djevojke, koji ćete biti odrasle osobe sljedećega stoljeća, također povjerena "Knjiga Života" koju će u božićnoj noći ove godine Papa, prelazeći kao prvi prag Svetih Vrata, pokazati Crkvi i svijetu kao izvor života i nade za treće tisućljeće. Neka Evandjelje postane vaše najdragocjenije blago: u pažljivom proučavanju i velikodušnom prihvaćanju Riječi Gospodnje naći ćete hranu i snagu za svakodnevni život, naći ćete razloge zauzimanja bez predaha u izgradnji civilizacije ljubavi.

Poput Marije imati otvoreno srce za djelovanje Božje ljubavi

Svrnimo sada pogled na Djevicu Majku Božju, kojoj grad Rim čuva jedan od najstarijih i najglasovitijih spomenika koje joj je posvetila pobožnost kršćanskoga puka: baziliku Svete Marije Velike.

Utjelovljenje Riječi i otkupljenje čovjeka usko su povezani s Navještenjem, kada je Bog Mariji otkrio svoj naum i u Njoj, mladoj poput vas, našao potpuno otvoreno srce za djelovanje njegove ljubavi. Stoljećima kršćanska pobožnost svakoga dana molitvom Anđeoskog pozdravljenja podsjeća na Božji ulazak u čovjekovu povijest. Neka ta molitva postane i vašom molitvom, o kojoj ćete svakodnevno razmatrati.... Presveta Marija neka vas pouči, dragi mladi, u razlikovanju volje nebeskoga Oca o vašim životima. Neka vam priskrbi snagu i mudrost da možete govoriti Bogu i govoriti o Bogu. Svojim primjerom neka vas potakne da u novome tisućljeću budete navjestitelji nade, ljubavi i mira.

U očekivanju da ću vas u Rimu sljedeće godine susresti u velikom broju, "povjeravam vas Bogu i Riječi milosti njegove koja je kadra izgraditi vas i dati vam baštinu među svima posvećenima" (Dj 20,32), dok srdačno, s iskrenim osjećajem, blagoslivljam sve vas zajedno s vašim obiteljima i onima koji su vam dragi.

Ivan Pavao II.

(podnaslovi: A. A.)

ISPOVIJEST PRVOG RAZOČARANJA

Lutala sam ulicama i
odjednom stala.
Bila sam tada
djevojčica mala...
Slučajno opazih ženu
crne kose.

Potrčah k njoj
i tiho joj kazah: "mama"!
Gledala je dugo u mene
i upitala:

- Zašto se šetaš sama?
- Ne vidiš da pada kiša?
- Zašto mi kažeš mama?
Iz očiju su mi potekle suze.

Shvatila sam
da sam pogriješila.

- Gospodo, oprostite!,
bila sam zbunjena,
očajna, razočarana.

Ja svoju mamu pamtim
samo sa fotografija iz obitelj-
skog albuma. Ali ta žena je
nevjerojatno ličina na nju. Odjurila sam pokisla od suza i kiše kući i upi-
tala baku:

- Gdje je moja mama? Zašto druga djeca imaju mamu, a je ne?

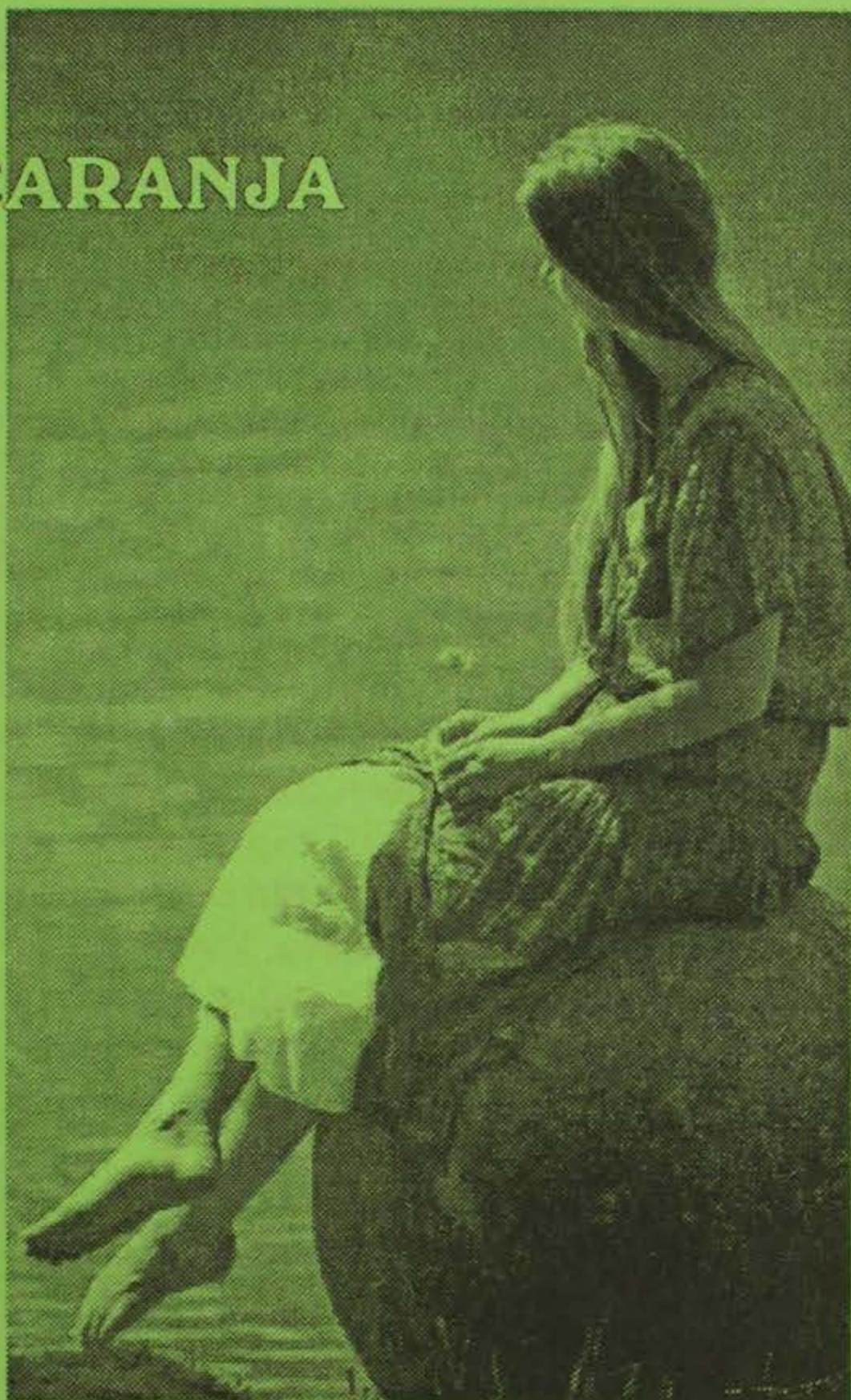
Baka je zaplakala. Milovale su me njezine smežurane stare ruke po kosi,
dok je govorila:

- Tvoja mama spava, s očima punim sna, daleko na nebu iznad nas. Ne
plači, već otiđi u crkvu i pomoli se za njezinu dušu i zapali svijeću!

Tek tada, u svojoj petoj godini, prvi put sam saznala da postoji bol na
ovome svijetu, da ja svoju majku ovdje na zemlji vidjeti neću...

Ali, život teče dalje. Uspomena na majku ostala je...

Suzana Pejović

Zapali svjetlo u svojem srcu.

**Tada će svjetlo doći i u tvoje oči i vidjet ćeš samo
lijepo stvari i samo drage ljude.**

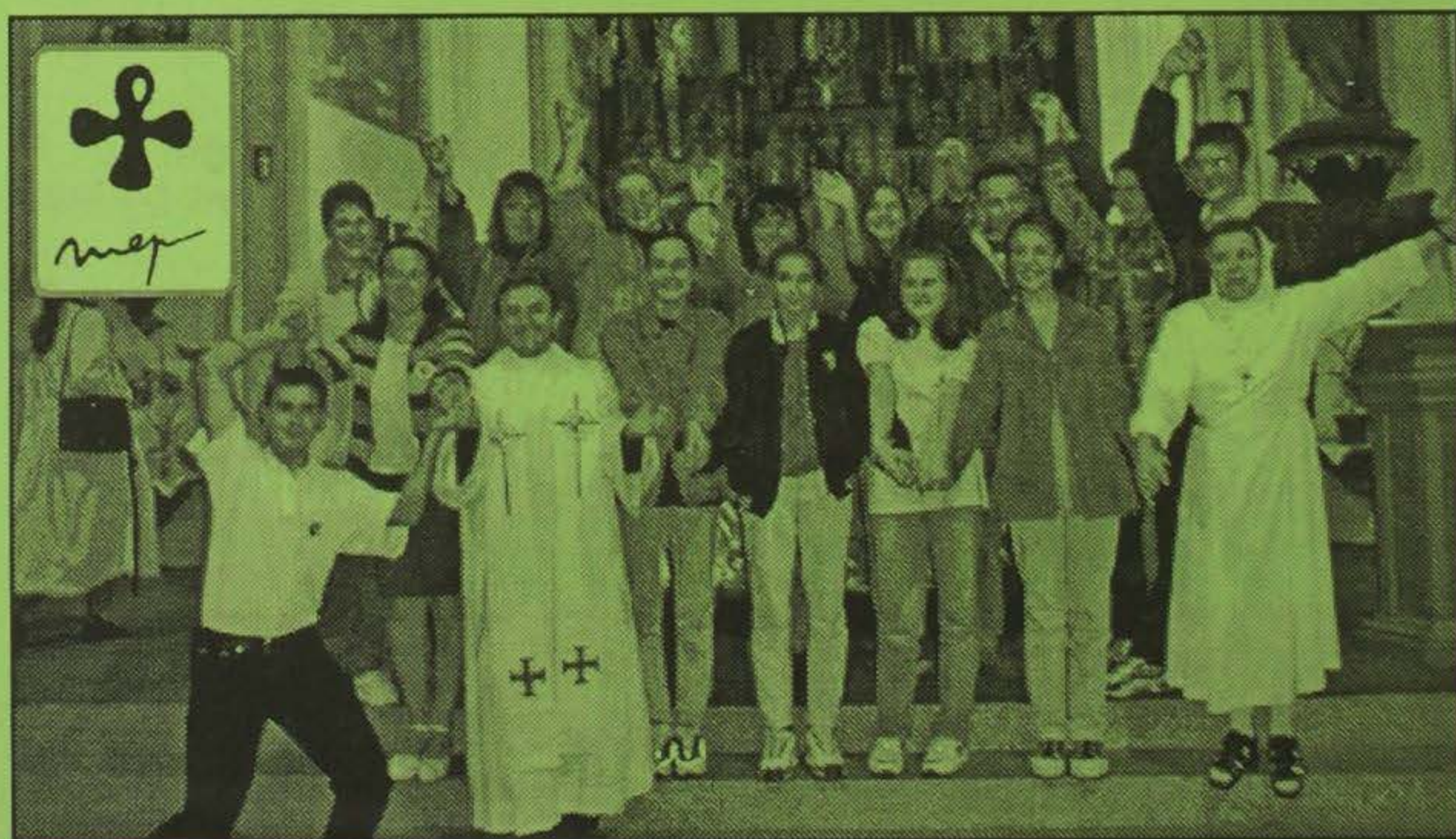
Phil Bosmans

MOLITVA POTPUNOG PREDANJA

*Oče,
stavljam se u tvoje ruke,
čini sa mnom po svojoj volji
ma kakva ona bila.
Zahvaljujem ti.
Spreman sam na sve.
Prihvaćam sve,
samo da se u meni
i u svim stvorenjima
vrši tvoja volja.
Ne želim ništa drugo, Oče.
Predajem ti svoju dušu.
Predajem ti je
sa svom ljubavlju koju imam,
jer te ljubim
i osjećam potrebu da se darujem tebi,
da se predam u tvoje ruke
bez granica,
bez mjere,
s jednim bezgraničnim pouzdanjem
jer si ti moj Otac.*

E. Tardif

MEP - Mladež euharistijskog pokreta u župi sv. Roka u Subotici nakon davanja svečanog "obećanja" - duhovnost mladih koja raduje

OČEVA LJUBAV

U godini smo (1999) koja je posvećena Bogu Ocu. To je vrijeme kada bi naše oči najviše trebale biti uprte baš u tu božansku osobu, u Boga Oca. Ove godine trebali bismo ga slaviti sve više! No, ova godina je posvećena i sakramentu sv. ispovijedi i zato je to prigoda i za povratak u kuću Očevu, a to nije teško kad znamo da nas Otac ljubi. Pomirimo se već danas s njim (ispovjedimo se) i hodimo s njime u ljubavi i čistim srcem, s radošću i osmijehom na licu. I doista zapitajmo se: "Ima li uopće veće ljubavi od Očeve ljubavi, od ljubavi Oca našega koji je na nebesima?!" Pa, on nije ni svog sina poštedio, već je "tako ljubio svijet, te je dao svoga sina jedinorođenca, da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne, nego da ima život vječni" (Iv 3,16). Koliko nam samo naš nebeski Otac ljubavi i milosti daje u svakom času našega života: u susretima s ljudima, našom braćom i sestrama, u raznim životnim radostima, ljepoti prirode, pa i u križevima po kojima postajemo bliži Ocu vječne ljubavi. Jer Bog Otac nas voli baš onakve kakvi jesmo: mladi, veseli... A voli nas i onda kad smo ponekad tužni i depresivni. Otac zna sve naše tajne i želje. Otac nas voli i želi da budemo njegova sretna djeca... Zahvalimo mu na tome i molimo ga da nas Duh Sveti prosvijetli te shvatimo da i mi moramo biti slični svome Ocu. Ta, stvoreni smo na njegovu sliku - da ljubimo i nesebično se darujemo jedni

drugima. Postanimo vjerodostojni svjedoci Očeve ljubavi. Kličimo svojim životom i radom, cijelim svojim bićem: **NEMA VEĆE LJUBAVI OD LJUBAVI OČEVE! NJEGOVA JE LJUBAV ODVIJEKA DOVIJEKA...**

Željana

OTAC VAS LJUBI

Bog, naš Stvoritelj, dao je čovjeku svoj lik, razum i vlast nad zemljom. Svaki je čovjek pozvan ljubiti Boga, uzvraćati mu ljubav kojom on nas ljubi jer On nas je stvorio, a po krštenju učinio svojom ljubljenom djecom. Bog nas uvijek ljubi. On je uvijek prvi u ljubavi. Vrhunac svoje ljubavi prema nama očitovao je kad je poslao svoga Sina da nas otkupi od grijeha, da nam pomogne da možemo bolje živjeti. Bog nas nikada ne napušta; On nam je uvijek blizu... A kad mu mi svojim grijesima

okrenemo leđa i odemo od njega, On nas ponovno zove i strpljivo očekuje naš povratak.

Bog nam je osim ove svoje ljubavi darovao i drugu ljubav, u kojoj se opet ogleda njegova ljubav. Bog nam je darovao ljude da imamo braću i sestre s kojima ćemo živjeti i raditi; Bog je stvorio ljude da ljubeći jedni druge usrećuju. Čovjek jednostavno ne može živjeti bez ljubavi - ni bez ljubavi Božje ni bez ljubavi ljudske, jer bi postao neshvatljivo biće i život bi mu bio bez smisla. Zato je ljubav čovjeku dar i zadaća...

Kad čovjek konačno shvati da ga Bog ljubi, da ga nijednog trenutka ne napušta, tada će prestati mnoge njegove patnje i lutanja u traženju smisla i istinske sreće...

Oče naš, neka se sveti ime tvoje i neka bude volja tvoja... Dopusti da uživamo u tvojoj ljubavi i nauči nas da je uzvraćamo u vijekove vjekova.

Snežana Skenderović, Mala Bosna

ZLO I PATNJA NISU VJEČNI

Sve na ovom svijetu ima svoj uzrok i posljedice. Sve što uradimo danas, sutra će još uvijek važiti. Uradimo li nešto dobro i sutra će nas pamtili po tome. Isto tako vrijedi i za loše stvari. Mislim da su svi ljudi povezani nekim nevidljivim nitima. Kako to mislim?! Ako na primjer ja nekome nešto našao učinim, mene će povrijediti ako ne ta ista osoba, a ono neka druga. Patit ću isto toliko, ako ne i više, od onoga koga sam ja povrijedila... Dakle, zlo koje se začne u jednom srcu kao da se prenosi, širi dalje - poput zaraze. Nije ni čudo onda što u svijetu ima toliko mržnje, ubijanja, ratova...

No, ipak, bol i patnja, zlo i grijeh ne mogu trajati vječno. Ja sam katolkinja i vjerujem u jednoga Boga. Isus je umro za nas na križu da bi nas oslobodio patnje i boli što ga prouzrokuje grijeh. Smrcu je nestalo njegove boli i patnje. Pošao je ponovno u zagrljaj Očev. Tako će biti i s nama. Važno je samo kao Isus ustrajati na putu dobrote i ljubavi. Na koncu života on će dopustiti da svojim nogama stupimo u njegovo čisto i sveto Kraljevstvo svjetlosti, mira, radosti i ljubavi... I zato se uvijek kad sam tužna sjetim Isusovih riječi: "Blago onima koji plaču, jer će se utješiti" (Mt 5,4).

Ana Milanović, 19 godina - Sombor

U RATU O RATU

U ovo ratno vrijeme pokušavam naći utjehu u radu, iako baš nemam naročitu volju za radom. Gledam filmove ili izlazim sa drugovima u grad. U obitelji sada molimo više nego prije, najviše krunicu i još neke molitve, jer samo tako možemo doprinijeti da se ovo ratno stanje okonča. Ovaj rat doživljavam kao poticaj Božji da se više molimo i mislim da nam Bog govori preko ove situacije i preko nas i čitavom svijetu. *(Tomislav Vukov, 19 godina)*

Nema čovjeka koji ne razmišlja o ovom ratu; svi su tim zaokupljeni. Ovo je već fraza, ali mislim da je svaki rat besmislen i da nije trebalo biti ovo što jeste. Kada je bilo proglašeno ratno stanje, zvučalo mi je nevjerojatno jer se prvi put suočavam s tim. U početku sam osjećala strah i neizvjesnost ali već sljedeći dan sam osjetila mir. Shvatila sam da ne mogu ništa protiv toga, da ne mogu ništa promijeniti. Radim nešto što mogu kako bih sebi olakšala, a time i onima oko sebe i na taj način tražim mir. Raditi - da; očajavati - ne. *(E. P., 18 godina)*

Razmišljam o ratu i o tome koliko je to poremetilo moj svakodnevni život i zbog toga se jako nerviram, a najmanje zato što je moj život ugrožen. Ja ne mogu ništa učiniti da se ovaj rat okonča osim da molim. I drugi bi mogli moliti, ne samo katolici - i oni koji žive u ovoj državi i izvan nje; cijeli svijet neka moli da se okonča ovaj rat. *(Vedran Jegić, 17 godina)*

Smatram da je kao i svaki rat i ovaj rat bezveze. Žao mi je ljudi koji stradavaju i mislim da ja još nisam direktna žrtva svega ovoga. Trenutno se osjećam sasvim normalno i nastojim tako i živjeti. Gledam da se ne dosađujem i da ispunim vrijeme: više radim, više se bavim sportom, više molim, jer mislim da moram i da treba moliti. *(Nikola Štefković, 18 godina)*

NAJDUŽA NOĆ U ŽUPI MARIJE KRALJICE SVIJETA - PALIĆ

ili: Moj najduži školski ljetni raspust

Nedovršene zadaće, neispisani sastavi, neriješene jednadžbe ostale su tog dana, 25. ožujka, u školskim klupama. Rektor naše škole je bio tog dana veoma ozbiljan kada je kazao: "Djeco, idite kućama, dok se 'sve ovo' ne završi..." Da nije bilo "toga", mi bismo se radovali odlasku kućama, ali ovako...?

Raspust sam započeo na svojoj župi. Moj župnik mi je povjerio službu sakristana. "Ne može svatko biti sakristan", govorio bi, "to je vrlo ozbiljan i povjerljiv posao!" I tako bih svaki dan na župi naučio nešto novo.

Rat je započeo... tako slušam na televiziji. Tamo negdje je rat. Bombe padaju i narod gine. Sve je to meni bilo daleko i nestvarno, sve dotle dok nisam sam to doživio.

Prvo bombardiranje nas je zateklo u snu. Na prvi prasak bombe iskočio sam iz kreveta. Noć je, a struje nema. Čujem župnika kako se poluglasno moli. Obojica smo uplašeni, gdje ćemo, gdje da se sakrijemo. Ponovo prasak, još jači, pa još jedan. Na podu smo rukama stisli glave. Da li je ovo kraj? Ostat ćemo zatrpani. Strašna lomljava stakla, po glavi nam pada malter, prašina. U glavi mi stotinu misli... "Kraljice svijeta, zaštitnice naše župe, sačuvaj nas! Majko naša i Majko moja, moli se za nas!..."

Nismo više spavali. Obučeni smo dočekali svanuće. U rano jutro su počeli dolaziti vjernici, prva Tereza, zatim čika-Ivan, pa moj tata - da vide da li je crkva oštećena, svi zastrašeni i ozbiljni.

Užasno sam se kada smo ušli u crkvu. Izgledala je jadno i napušteno. Sa stropa vise daske i otpada malter, prozorska okna su polupana. Glavna

vrata crkve su bez stakla, a prašina i malter po podu i klupama. Lusteri i reflektori deformirani. Promatram sa strane župnika kako korača po razbijenom staklu. Na licu mu se vidi tuga. Dvadeset pet godina je proveo na ovoj župi, u svakoj stvarčici je njegov trud i rad, a sad evo sve to ovako izgleda...

Svako veče smo molili zajednički krunicu za mir. Za mir koji nam je tako potreban.

Ivan Milodanović

ŠKOLA PUSTINJE

Naš dobri i pravedni Stvoritelj, Bog Osloboditelj, odabra Mojsija za ostvarenje svoga nauma spasenja i izbavljenja naroda iz "Kuće ropstva".

Izabire čovjeka koji je bio odgojen "u mudrosti egipatskoj" (Dj 7,22). Izabire pošto ga dobro prokuša u kušnji života. Prošavši majčinsku i faraonovu školu, Mojsije mora proći i najpotrebniju školu, školu pustinje, mjesto usavršavanja i dozrijevanja Božjih odabranika za svoje poslanje.

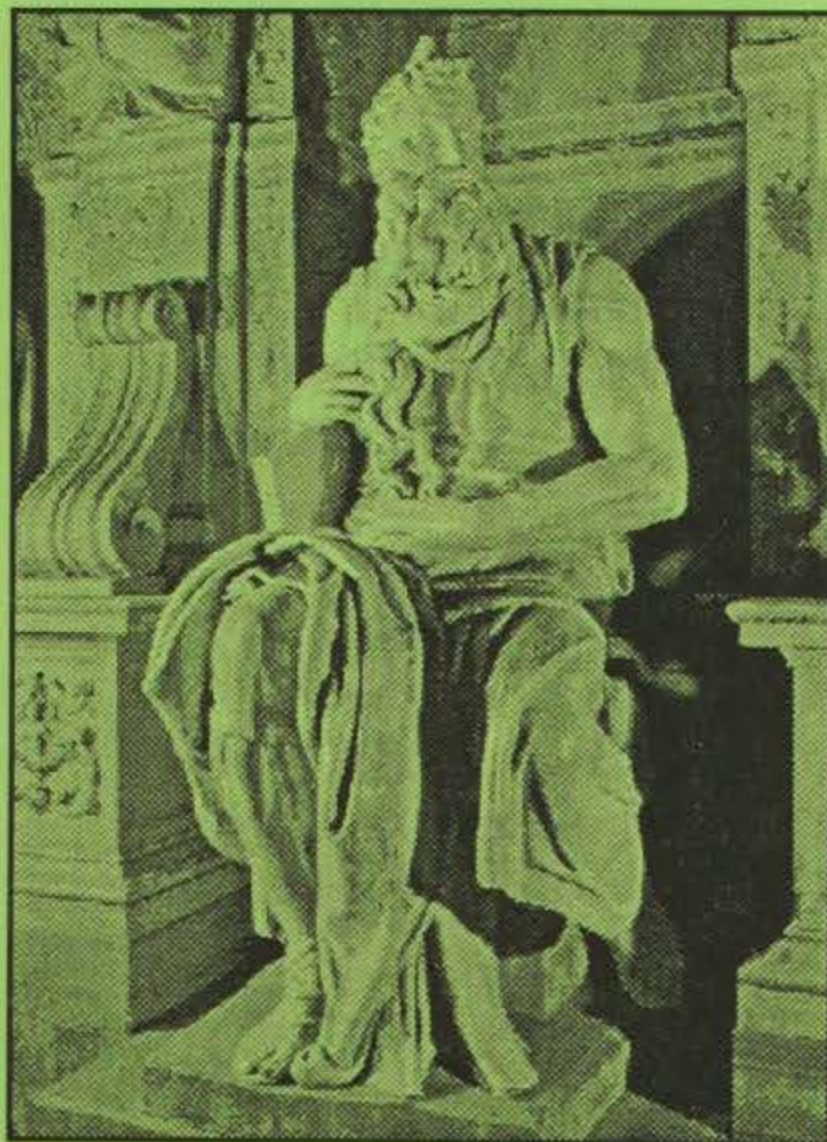
U samoći zemlje suhe, bezvodne, shvatit će da se istinsko spasenje ne može ostvariti samo ljudskim snagama. Čovjeku je Bog potreban jer mu je on jedina istinska potpora. Psalmist zajedno s nama moli: "Jahve, hridino moja, utvrdo moja, spase moj, Bože moj, pećino moja kojoj se utječem, štite moj, snago spasenja moga, tvrđavo moja!" (Ps 18,3). Pohitimo u zaklon pomoćniku spremnom i u nevolji koji priklanja uho i čuje riječi naše.

Mojsije je uistinu vadio za zaklonom. Utječe se Gospodinu jer on ne želi da miruje čovjek predodređen za borbu. Kroz školu razmatranja i dozrijevanja, kušnje odluka uništiti će u njemu svaku tvrdoglavost. U borbi s prirodom i sa samim sobom naučit će ga blagosti, ustrajnosti, strpljivosti i tako ga pripremiti za veliko djelo koje odluči izvesti ljudskom rukom.

Mojsije postade "veoma skroman čovjek, najskromniji čovjek na zemlji" (Br 12,3). Michelangelo se nadahnjuje njegovom duhovnom veličinom. Umjetnik, koji za sebe kaže da je majstor ili čudovište svijeta, nije vjerovao da duhovnost mora biti anemična ili estetska. Čovjek koji je okarakteriziran kao svadljiv, nadmen, nedruštven, skorojevički nespreman družiti se s bilo kim osim s ljudima najvećeg talenta, intelekta ili ugleda, prikazao je Izlazak kao Radosnu vijest Staroga zavjeta u snazi jednog čovjeka koji je odlučno odbijao poslanje poziva. Govori nam u knjizi Izlaska: "Oprosti, Gospodine! Ja nikad nisam bio čovjek rječit, ni prije ni sada kad govoriš svome sluzi. Ja sam u govoru spor, a na jeziku težak" (Izl 4,10). Bog kao i uvijek hrabri: "Ja ću biti s tobom kad budeš govorio, kazivat ću ti što ćeš govoriti" (Izl 4,12). Mojsije je nosio veliki teret. Bio je zagovornik koji se žarko zauzima za svoj ljubljani narod i onda kad "prkosiše Višnjem u pustinji" (Ps 78,17). Njegovom zauzetosti, Izrael na putu do Zemlje obećanja doživljava konkretnu Božju prisutnost. Pashalni himan nam to potvrđuje. "Kad izađe Izrael iz Egipta, i kuća Jakovljeva iz naroda barbarskog, Judeja mu posta svetište, a Izrael kraljevstvo njegovo" (Ps 114,1-2).

Poput Mojsija, kome je Gospodin darovao jakost i ustrajnost u podnošenju teških optužbi te mudrost u rješavanju sukoba ili želja nestrpljiva naroda zbog kojih je Bog često "gnjev svoj susprezao da ne plane svom jarošću" (Ps 78,38), Michelangelo nalazi odgovor za jezik koji "snuje nebrojene spletke" (Prop 7,29): nastaviti živjeti i raditi. Bog će pokarati i staviti sve to pred oči onih koji su se predali pakosti. Ne trebamo brinuti jer prebivamo "pod zaštitom Višnjega" (Ps 91,1), i počivamo "u sjeni Svemogućega" (Ps 91,1).

Michelangelo: Mojsije

Na mnogim primjerima se možemo jačati i usavršavati. Čitajući knjigu o Jobu vidimo što sve trpi zbog svoje pravednosti. Prolazi teške kušnje. Božji je igrač u borbi protiv sotone. Bogobožan, u svoj svojoj poniznosti treba dokazati bezuvjetnu ljubav prema Bogu kad nema i ne posjeduje ništa, pa ni vlastito zdravlje. U bolesti u kojoj se sve relativizira, izobličuje se ne samo njegovo tijelo već i duh. Posustaje, sumnja, proklinje i pita - zašto, zašto se ovo meni događa, Gospodine? Ipak, u svoj svojoj nevolji priznaje: "Ja znadem dobro: moj Izbavitelj živi i posljednji će on nad zemljom ustati" (Job 19,25). Sjetimo se tih riječi kad slušamo Händelovog "Mesiju". Oslonimo se čvrsto i molimo poput Joba: "Kad se probudim, k sebi će me dići; iz svoje ću puti tad vidjeti Boga" (Job 19,26). Božji izabranici su svjetlo i nadahnuće u životnoj borbi, tamnoj noći kroz koju svaki vjernik mora proći.

Sv. Augustin poručuje da žarče čeznemo za "višnjom domovinom", da uzdišemo za njom, a da se na zemlji osjećamo kao putnici, za žrtvu - kako kaže Michelangelo u svom životnom primjeru - "da me uništi ljepota koja sve sagorjeva", jer je "Jahve dao, Jahve oduzeo" (Job 1,21).

Katarina Čović

STUDENTICA SAM TEOLOŠKO-KATEHETSKOG INSTITUTA

Nadahnuta Duhom Svetim, u potrazi za spoznajama i istinama svoje vjere, ljeta Gospodnjeg '97. upisala sam se na TKI (Teološko-katehetski institut). Trenutno slušam posljednju godinu na ovom Institutu. Kroz protekle 3,5 godine puno toga sam spoznala, produbila sam znanje koje sam imala (ne stidim se reći da je toga bilo malo, onog drugog što nisam znala puno je više). Drago mi je, ipak, da sam u spoznaji Boga doista napredovala u velikoj mjeri.

I na Institutu, kao i u svakoj školi, neka mi se predavanja više sviđaju neka manje. No, slušajući predavanja i onda, naravno, studirajući određene predmete, postavljam čvrste temelje dublje spoznaje Boga na kojima zatim gradim svoju osobnu i živu vjeru. Od svih predmeta najviše mi se sviđaju oni biblijski i drago mi je da su mi došli u posljednjoj godini. Tako su oni sada kao "šlag na tortu" - najslađi su...

Iako sam se upisala na TKI iz želje i potrebe da bolje upoznam svoju vjeru, zbog čega sam se dugo opirala ustroju Instituta da odgaja i obrazuje buduće katehete i katehisticice, kako se primičem kraju studija sve mi je jasnija potreba prenošenja Božje riječi i odgoja budućih vjernika upravo kroz katehezu.

Posebno mi je drago što mogu istaći razumijevanje profesora na TKI jer mnogi studenti uz ovaj studij i pohađanje predavanja imaju i drugih svojih, često i primarnih, obaveza. TKI pohađaju, naime, i roditelji, studenti, radnici... Svi oni dobrovoljno žrtvuju svoje slobodno vrijeme za vikende te dolaze uglavnom redovito na predavanja. Ali, kad se zna da je ovo u biti Isusova škola, škola evanđelja, onda je svaka žrtva i svako odricanje stotruko isplativo.

Napisala sam ovo kao svoj doživljaj studija na ovom Institutu ali i kao poticaj svima onima koji žive svoju vjeru a žele još više produbiti svoju spoznaju Boga i tako učvrstiti svoju vjeru, da se raspitaju kod svojih župnika o mogućnosti i proceduri upisa na ovaj studij. Kad, pak, znamo da je u našoj biskupiji velika potreba za katehetama i katehisticama laicima (jer je sve više župa bez svećenika), onda je ovo idealna prilika i za one koji žele darovati svoje vrijeme, svoje znanje i svoje sile upravo prenoseći vjeru djeci, mladima i odraslima kroz različite oblike vjeronauka, odnosno kateheze. Valja biti otvoren Duhu i glede ovoga, jer On uvijek nepogrešivo nadahnjuje prave odluke. Dakle, oslušajte i molite...

Marina

*Ponosni na
blago svog
naroda -
Dužijancu:*

*bandaš
Josip
Francišković
i*

*bandašica
Željka Zelić*

MI MLADI U GODINI 1999.

TRIBINE MLADIH

I u protekloj godini redovito su se održavale Tribine mladih u Katoličkom krugu u Subotici, osim jedne koja je održana u HKC "Bunjevačko kolo" (zbog renoviranja Katoličkog kruga). Poslije tribine bila su uobičajena druženja koja su organizirali mladi svaki put iz druge župe. Tribine je prosječno posjećivalo oko stotinu mladih.

U ljetnim mjesecima tribine su izostale, a druženja su bila moguća i preko ljeta u župi sv. Roka i sv. Jurja.

Od rujna mjeseca umjesto Vesne Ivanković tribinu vodi Željka Cvijanov, a zamjenik voditelja tribine umjesto Ladislava Huske je Zlatko Vukmanov Šimokov, zapisničar umjesto Željke Zelić je Mirjana Gaković.

Odbor Tribine mladih redovito se sastajao jedanput mjesečno u župi sv. Roka.

Teme i predavači:

Siječanj: "MLADI I STARI - KRŠĆANI" - mons. Bela Stantić (Subotica)

Veljača: Predviđeno, kratko predavanje o "smijehu i humoru" izostalo je zbog srebrne mise preč. Stjepana Beretića te je samo prikazan igrokaz koji je priredio Odbor Obiteljskih susreta župe sv. Roka pod nazivom "Ravnopravnost u braku".

Ožujak: EUHARISTIJSKI POKRET MLADIH i POKRET "PRAVA LJUBAV ČEKA" (True love waits) - dr. Božidar Nagy, isusovac (Osijek)

Travanj: UPOZNAJMO BOGA OCA - dr. Tadej Vojnović, franjevac (Novi Sad)

Svibanj: MARIJINE PORUKE MIRA - mons. Marko Forgić (Subotica)

Lipanj: POVIJEST PAPINSTVA I. - mr. Andrija Kopilović (Subotica)

Rujan: POMIRIMO SE - vlč. Franjo Ivanković (Tavankut)

Listopad: EVANGELIZACIJA I KATEHIZACIJA KROZ ŽIVOTNE DOBI - preč. Josip Pekanović (Sombor)

Studenj: POVIJEST PAPINSTVA II. - mr. Andrija Kopilović (Subotica)

MISA MLADIH ZA MIR

Mise mladih za mir i ove godine su se održavale u raznim župama, u različitim terminima, svakog prvog petka u mjesecu, osim u travnju jer je prvi petak bio Veliki petak. Misa mladih za mir bila je i preko ljeta zbog ratnog stanja u zemlji.

MOLITVENI SUSRETI MLADIH

Molitvene zajednica "Betlehem" u župi sv. Roka ima molitvene susrete svakog ponedjeljka od 20 sati (zimi u kapeli sestara Kćeri Milosrđa a ljeti u

crkvi sv. Roka); molitvena zajednica "Dominik" sastaje se na molitvu četvrtkom u 20 sati u župi sv. Jurja a molitveni susreti u župi Marije Majke Crkve su srijedom u 19 sati.

Mladi euharistijskog pokreta (MEP) u Subotici sastaju se subotom u župi sv. Roka: stariji u 17 sati, a mlađi u 18,30.

DAN MLADIH

Dan mladih koji je trebao biti u Baču 3. svibnja, bio je odgođen zbog ratnog stanja. Ipak, toga su se dana mladi katolici grada Subotice (njih oko 200) zajedno sa svojim biskupom Ivanom i župnicima okupili u katedrali-bazilici sv. Terezije Avilske na molitvu za mir

pod geslom "Mladi za mir". Susret je započeo pokorničkim bogoslužjem koje je predvodio katedralni župnik mons. Stjepan Beretić a završio je misom koju su biskup i svećenici kao i svi prisutni mladi prikazali za mir u SRJ. Prirodnu propovijed održao je mr. Andrija Kopilović. Pjevanje na misi predvodili su mladi župe sv. Jurja pod ravnanjem s. Blaženke Rudić.

Dan mladih u Baču završio je druženjem - Bajmočani u odličnom raspoloženju

U Baču je pak održan "Mini dan mladih" 26. rujna pod geslom "Otac vas

ljubi" u okviru proslave dana Radosne Gospe u franjevačkom samostanu.

Ovaj "mini" Dan mladih okupio je oko 200 mladih iz različitih župa naše biskupije. Predavanje na temu susreta održao je odžački i apatinski župnik Jakob Pfeifer, a poslije predavanja mladi su predstavili svoje vjeronaučne zajednice te se malo okrijepili zahvaljujući i ove godine izuzetnoj ljubaznosti domaćina na čelu s novim bačkim župnikom Miroslavom Orčićem.

DUHOVNE OBNOVE MLADIH

S radošću možemo konstatirati da je ova godina bila godina mnogih duhovnih obnova za mlade.

Od 14. do 16. siječnja u samostanu sestara Kćeri Milosrđa u Subotici održana je već tradicionalna duhovna obnova za mlade pod motom "Miljenici smo Božji - divno je biti kršćanin". Sudionici ove duhovne obnove su kao predavanja slušali audio-kasete kršćanskog seminara kojeg je dr. Tomislav Ivančić (iz Zagreba) održao potkraj prošle godine u Požegi.

Častili smo Presveti Oltarski Sakrament u Tijelovskoj procesiji u Subotici

S mladima su sva tri dana bili župnik župe sv. Roka Andrija Anišić i katehistica iste župe s. Silvana Milan.

U srpnju mjesecu bile su duhovne obnove za mlade iz Subotičke biskupije. Dugi niz godina takve duhovne obnove organizirane su u župskom domu u Baču, a prije osam godina, zbog ratnih opasnosti i nemira, u somborskoj župi sv. Križa. Domaćin ovogodišnjih susreta bila je župa u Tavankutu.

Radilo se uobičajeno, u tri skupine mladih. Skupinu krizmanika vodio je od 6. do 8. srpnja katedralni župnik mons. Stjepan Beretić, skupinu djevojaka (srednjoškolke i studentice) od 13. do 15. srpnja somborski župnik Josip Pekanović u suradnji s katehisticom Rozmari Mik, a treću skupinu mladića (srednjoškolci i studenti) od 20. do 22. srpnja vodio je mons. Marko Forgić a pomagao mu je u radu đakon Marinko Stantić.

Sve skupine su obrađivale istu temu: "Bog Otac vas ljubi" i sve su bile jednako brojne (po tridesetak mladih u svakoj skupini).

Pored toga ove godine su održane još dvije obnove za mlade. U župi sv. Jurja od 3. do 5. 08. Tema je bila: "Prijateljstvo s Bogom i ljudima" a prigodna predavanja održali su župnici István Dobai, Andrija Anišić i mr. Andrija Kopilović. Koordinator duhovne obnove bila je s. Blaženka Rudić, koja je u poslijepodnevnom programu govorila mladima o psihologiji prijateljstva.

O. Božidar Nagy, isusovac iz Osijeka, održao je u župi sv. Roka od 3. do 5. rujna duhovne vježbe za Mepovce i druge mlade koji su to željeli. On je govorio o temeljnim zbiljnostima ljudskog i kršćanskog života: slobodi, smislu životu, sreći i ljubavi. Obradena su i temeljna načela MEP-a. Voditelj duhovnih vježbi upoznao je mlade i sa slugom Božjim Ivanom Merzom i s pokretom

"True love waits" (Prava ljubav čeka). Na koncu duhovnih vježbi mladi su pješice hodočastili na Bunarić.

MLADI U TAIZÉU

Stočetdeset mladih Subotičke biskupije ove je godine hodočastilo u Taizé (Francuska) u dva termina. Tijekom boravka u Taizéu mladi su bili aktivni u radu svih grupa a posebno u sudjelovanju na molitvama. Na Međunarodnom forumu, koji se tada održavao, sudjelovali su i mladi iz naše biskupije. Na susretima u Taizéu sudjelovali su mladi iz 71 zemlje a u radu foruma sudjelovalo je svega šest.

NAŠA TEMA U "ZVONIKU"

Na ovom mjestu još želim spomenuti da mladi u "Zvoniku" od veljače 1999. godine imaju tri stranice i da treća stranica ima naslov "Naša tema" u kojoj mladi obrađuju aktualne, zanimljive i važne teme za ljudski i kršćanski život mladih. Ove su godine imali sljedeće teme: Moje Valentinovo; Zašto bol i patnja; Vječni život (Uskrsnuće mrtvih); Rat i mir; Krizmanici - zreli kršćani?!; Subotica pod suncobranom; Iz bandašicinog i bandašovog dnevnika; Euharistijski pokret mladih (MEP); Od pisama do oltara (ispovijest mladog bračnog para).

/Svi podaci u ovoj kronici uzeti su iz katoličkog lista "Zvonik"/

Priredila: Svetlana Sudarević

Bunjevačko prelo u Somboru

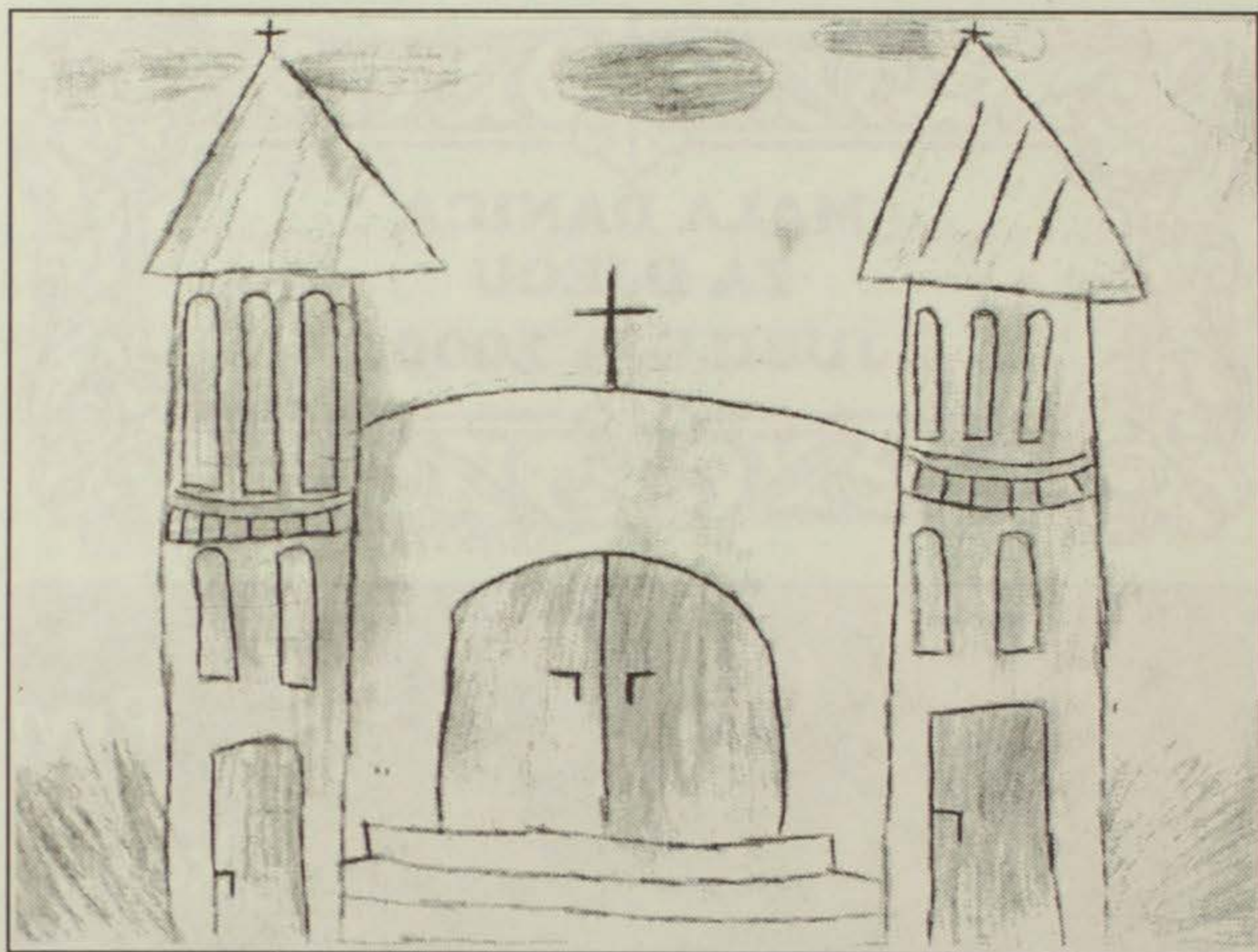

**MAŁA DANICA
ZA DJECU
JUBILEJA 2000.**

Prvi
korak
u
treće
tisućljeće...

Alen Knežević, II. raz., Sombor - Sv. Križ

Zašto živim?

Za neke veće zaključke o životu sam još mlada, jer za isto je potrebno iskustvo.

Ali, bez obzira na sve, ipak sam i ja i moji vršnjaci doživjela puno lipi stvari u životu. Između ostalog, ositila sam naklonost i ljubav moji najbliži: majke, oca, brata, dide i majke. Pored nji i sa njima sam naučila kako treba ljubiti Boga, odlaziti u crkvu, osićeati se bogatom u duši, punog srca, spokojstva, zadovoljstva i neizmirne sriće zbog čestih susreta s Bogom, Istinom. Sva ta osićeanja sam nastojala prineti i na ostale koji žive pored mene, a nadam se da sam u tome i uspila. U svom životu bi želila da vidim ljude oko sebe srićnije i veselije, da ne budu sebični i da budu više naklonjeni jedni prema drugima. Kada bi među ljudima postojalo više vire u Boga, ljubavi prema drugom čoviku, bilo bi više mira - umesto izdvajanja novaca za oružje treba pomoći narodu da bude što manje gladi, bide, nesriće i bolesti.

Svi ljudi dobre volje tribaju se moliti za one koji ne idu u crkvu i ne mole se Bogu; treba voditi vičitu borbu za pomoć ljudima koji su se od Boga udaljili jer samo u njemu mogu naći mir i zadovoljstvo - čovik živi da bi bio koristan i sebi i drugom.

N. N., Subotica

NA ZORNICE ZA BOŽIĆ

Kada izgovorimo rič BOŽIĆ, često nismo ni svisni kako veliku rič smo kazali.

Svi se mi radujemo Božiću. To je velik blagdan i velik dan. Na Božić je Isus došao na svit u obliku ditešca da bi nas ljude spasio. Da bi nam dao priliku da se možemo spasiti od griha i pokazao nam put kojim bi trebali ići da bi bili bliži Bogu. Zato se i mi trudimo da prinesemo žrtvicu Isusu - ustajemo svako jutro da bi došli

na zornicu i odričemo se dosta stvari da se što bolje pripremimo za njegov dolazak. Mi znamo da je to jako malo u odnosu na ono što je on učinio za nas, ali On je dobar i milostiv i sigurno nas voli ovakve kakvi smo i drago mu je što mi želimo biti dobri.

*Dragana Vojnić Tunić
Subotica - Sv. Rok*

Ljubica Šantor, II. raz., Nenadić Sombor

*Imam dva oka
dragocjena poput dijamanta,
usta da zviždim,
i zdravlje, koje ne mogu platiti.
Gospodine, dovoljno mi je.*

*Imam sunce na nebu
i krov nad glavom.
Imam stol i nešto za jelo.
I ljude koje mogu voljeti.
Gospodine, dosta mi je.*

Phil Bosmans

*Malo monoštorsko prelo:
lipotom se diče, s liva na desno:
Josip Turkalj, Kristina Popadić i
Nikola Turkalj*

NISMO SE BOJALI - MI SMO MOLILI

Kada su u martu (ožujku) sirene počele zavijati, u našoj obitelji se nije stvarala panika. Ne zato što smo se, ne daj Bože, radovali tome, već nas je mama skupila na molitvu. Rekla je da valjda to neće dugo trajati, a mi ćemo se moliti našoj nebeskoj Majci da nas sačuva. Zamolit ćemo Isusa da bude u ovim trenucima s nama i da nam naš nebeski Otac pošalje Duha Svetoga da sačuvamo razum u ovim teškim trenucima, kao i pojačanje anđela koji će nas čuvati dok spavamo.

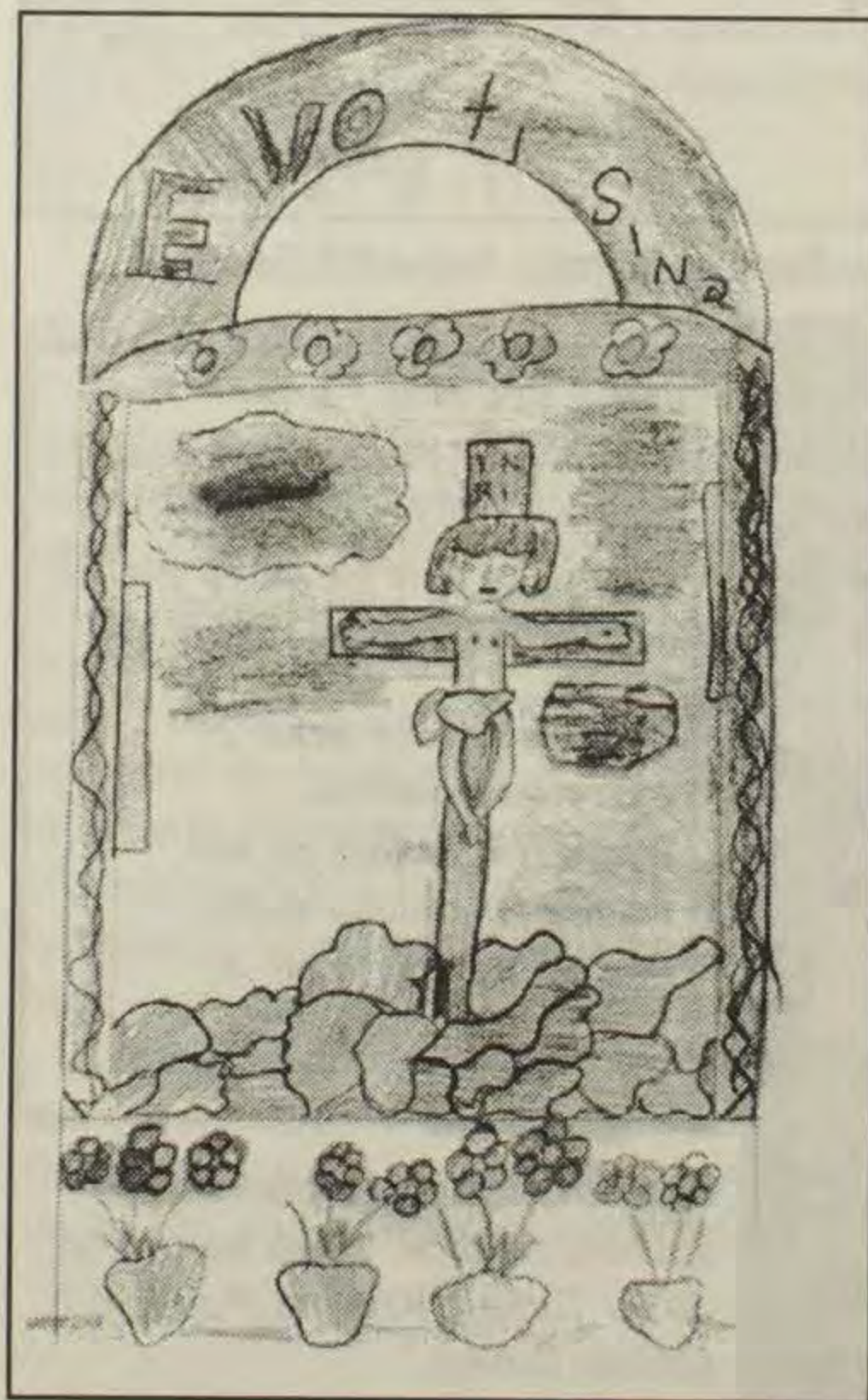
Tako smo svake večeri molili Gospinu krunicu a poslije krunice još neku prigodnu molitvu i još jedan Očenaš za mir. Znam da se već pitate što je tu zanimljivo kad su i drugi isto molili, a mnogi su se odazvali i na župnikov poziv da mole neprekidno 24 sata za mir, svatko u određeni sat. Evo što je kod nas ipak bilo drugačije.

Pošto je trebalo sve zamračiti, mi smo u mraku molili. I jedne od tih prvih večeri, u trenutku dok smo se na završetku krunice obraćali našem dragom Isusu riječima "O, moj Isuse, oprosti nam naše grijeh...", jedno maleno propeće zasjalo je tako lijepim sjajem da smo svi - i tata i mama i seka i ja - bili oduševljeni. Osjetili smo da nam Isus tim sjajem želi reći: "Ne

bojte se, ja sam s vama!" To propeće je mama dobila na poklon sa Bunaričkog proštenja od tete Goge, jer ona zna da mamu najviše obraduju pokloni u vidu nabožnih predmeta. Ovo propeće je jako malo i zato ga je mama stavila na staklenu kutiju i to ispred svih ostalih da se dobro vidi. Ispod police se nalazi Gospi-na slika prema kojoj smo svi bili okrenuti za vrijeme molitve. Nismo ni razmišljali o tome da istovremeno promatramo i to malo propeće, koje inače u mraku pomalo svjetluca ali ako nisi direktno okrenut prema njemu i ne vidiš ga!

*Emilija Jaramazović
Subotica*

*Josip Turkalj, II. raz.
Bački Monoštor*

Što želim postati

Od malena vidim sebe u budućnosti kao dječju doktoricu. Pošto sam često bolesna, često idem kod liječnika. Iako su oni izloženi raznim bolestima zbog dodira s bolesnom djecom, svidio mi se njihov odgovoran posao. Prema meni su svi nježni i zovu me po imenu jer me poznaju zbog mojih čestih dolazaka. Kad dobijam injekciju, sama mogu odabrati sestru koja je meni najbolja. Zato ću se i ja uvijek truditi da pomognem svim pacijentima i da budem dobra prema njima, da za svakog imam lijepu, toplu i utješnu riječ.

Znam da trebam proći kroz mnoge muke tokom cijelog školovanja da stignem do ostvarenja mog najvećeg sna. Te teškoće i trud bit će vrijedni mog cilja. Osim učenja moram proći i praktični rad i mnoge neprijatne situacije. Svakom čovjeku ću poći ususret i pomoći mu bez obzira koje bude doba dana ili noći. Željela bih da već u dolasku kod liječnika svi budu veseli jer će im on pomoći da ozdrave. A moja je želja da im pomognem da ozdrave ali ne zato što ću to morati.

Želim postati liječnica jer je to human posao. Izliječiti djecu velika je stvar. Ne kaže se uzalud: "Zdravlje je najveće bogatstvo."

Gordana Maunić, VI. raz., Sombor

Da obaspeš druge suncem, trebaš ga imati u sebi

Bilo je ljeto. Dan sparano, topao, pretopao. Asfalt koji isijava i grupa mladića koji igraju košarku. Ništa neobično. Osim u nesreći koja će uskoro pogoditi jednog od njih.

Utakmica je dobijena i 21-godišnji Mišo slavi sa svojim drugovima. Hladno pivo, koje kao da gasi vatru nastalu u njegovom grlu i stomaku, stvara blaženi osjećaj osvježenja. Leže na beton i sretno se smiješi. Priča s prijateljima. Svi su veseli. Predveče osjeća mali bol u leđima. Sutradan bol se pojačava. Blijed je i slab. Liječnik ne shvaća ozbiljnost situacije. "Možda Mišo glumi prehladu da ne mora ići na treninge?" Treći dan pada u komu. Uremija. Klinika u Zagrebu, najgore liječničke prognoze i 28 dana teške borbe za njegov život. U očima samo strah, strepnja, nemoć. Konačno, mladić se budi. Živ, ali - invalid. Oštećen centar za ravnotežu i moć govora.

Ali, nije to ono o čemu sam htjela pisati. Htjela sam pisati o Miši kao mladom čovjeku u kolicima, invalidu i u očima mnogih ljudi nesretniku i kako on to zapravo uopće nije.

Mišo je čovjek s velikim slovom "Č". Bog mu je podario onu unutarnju ljepotu kojom nadoknađuje svoje vanjske nedostatke. Borben, veseo i drag, komunikativan i željan života nastavio je i ostao članom iste košarkaške družine u jednom gradiću na obali Save. Mišo živi i dalje za tu istu košarku. Prati treninge i svako takmičenje koje njegovi mladi prijatelji pripremaju. Nema vatrenijeg zagovornika ovog sporta i pojma njene "biti" od Miše. Topao i širokogrud, akumulirao je valjda svu sunčevu energiju onog dana kada je igrao s drugovima posljednji put.

Život je lijep i onda kada je težak, pretežak. Tako razmišlja i tako se ponaša Mišo, čovjek s velikim slovom "Č".

Godine su prošle i godine će prolaziti, a Mišo je naučio ono što možda, da je ostao kao prije, ne bi nikada znao: "Da obaspeš druge suncem, treba ga imati u sebi."

Marija Jaramazović

Uredila: Katarina Čeliković

Ljubav je...
Ljubav je osmijeh na licu,
žar u očima...

Zahvalna molitva

Zahvaljujem Ti, Isuse,
što si mi dao hrabrosti
da se ne bojim kod zubara.

Zahvaljujem Ti, Bože,
na zdravlju koje mi daruješ
svakoga dana.

Zahvaljujem Ti, Bože,
što je moja obitelj
zajedno na okupu.

Prosodbena molitva

Molim Te, Bože,
da mojoj baki
podariš snage
da može bolje da hoda.

Molim Te, Bože,
da mojoj mami i mom tati
daš malo više vremena
da se igraju sa mnom
i mojom braćom i sestrom.

*Vladimir Panić, II. raz.,
Sombor - Sv. Križ*

Katarina Čeliković

OBITELJ MORÁ OPSTATI

*Obiteljski susreti - tribina za permanentno
vjersko prosvjećivanje odraslih*

Obitelj je osnovna stanica ljudskog društva! Tvrdnja je koju poznaju sve humanističke znanosti i kojoj se, usprkos suvremenom mentalitetu koji traži sve veću personalnu slobodu, vraćaju svi oni kojima je stalo do opstanka čovjeka u zdravoj i sigurnoj sredini. Pitanje je samo hoće li i naš, kršćanski svijet prepoznati opasnosti koje se pojavljuju kao posljedice "novog doba" u vidu raznih novotarija u koje se usuđujem svrstati razne i različite pojave - od potrošačkog konzumizma preko želje za slobodom na seksualnom, pa materijalnom planu do odlaska u razne sumnjive "nove religiozne pokrete" ili sekte koje primamljuju uglavnom pojedince i tako ih kidaju iz obiteljske sredine.

Kako opstati u vremenu koje nudi sve osim topline i obiteljske sigurnosti? Kako se oteti napasti koja ima razna imena - televizija, piće, droga, bezgranična želja za posjedovanjem novca i materijalnih dobara? To doista nije jednostavno jer življenjem na drugačiji način odudaramo od većinskog mentaliteta i izazivamo čuđenje ali često i izbjegavanje pa čak i osudu. Zato je za kršćane važna zajednica - u njoj će sebe pronaći u društvu istomišljenika i onih koji postaju podrška i u najtežim životnim prilikama. Stoga se i "događaju" Obiteljski susreti u župi sv. Roka u Subotici koji predstavljaju pravu tribinu za odrasle na kojoj se mogu saznati nove spoznaje, ali i produbiti i učvrstiti vjera a koja je svoje postojanje opravdala već time što se na njoj prosječno okupi po osamdeset osoba.

Uz veliku pomoć župnika Andrije Anišića naša okupljanja imaju izvanredne teme i uvažene predavače koji nikog ne ostavljaju ravnodušnim. Naše iskustvo je pozitivno i željeli bismo da se i u drugim mjesnim Crkvama u godini Velikog jubileja organiziraju slična okupljanja koja će jačati župsku zajednicu a ona će opet jačati obitelj čija je uloga u ljudskom društvu od najveće važnosti.

Za ilustraciju naših okupljanja nudimo vam POZIVNICU zadnjeg susreta i kratki pregled Obiteljskih susreta u protekloj godini.

Drage kršćanske obitelji!

Na Obiteljskom susretu kršćanske obitelji u predavanju, razgovoru, molitvi i druženju proširuju i produbijuju svoj vjerski život uz uvijek aktualne teme. Na ovaj susret i Vas pozivamo. Ako je vaš bračni drug spriječen ili živite sami, ako ste udovica ili udovac, svejedno dođite, a pozovite i Vaše rođake i prijatelje. U zajedništvu je ljepše! Zato Vas pozivamo na

OBITELJSKI SUSRET

koji će biti u župi Sv. Roka u petak, 12. 11. 1999. u 20 sati

Tema susreta je:

ZNAČENJE VELIKOG JUBILEJA

Program susreta:

1. Uvodno predavanje: o. Mato Miloš - karmelićanin iz Sombora
2. Razgovor
3. Molitva
4. Druženje

Možete povesti i djecu!

Radosno Vas očekujemo! **MIR I DOBRO!**

Obiteljski odjel župe Sv. Roka

Prosinac 1998.

"MARIJA PROPETOG PETKOVIĆ - utemeljiteljica družbe "Kćeri milosrđa"

Predavač s. Silvana Milan

Nakon 32 godine iz Rima su u Blato prenešeni zemni ostaci službenice Božje Marije Petković, utemeljiteljice izvorne hrvatske franjevačke družbe "Kćeri milosrđa", trećega samostalnog reda sv. Franje. Kako ova družba djeluje i u Bačkoj već 75 godina (Subotica, Sombor), nastojnica samostana s. Silvana Milan u nekoliko prigoda govorila je o liku Marije Petković. I Obiteljski susreti su bili plodno tlo na kojima se molilo i za duhovna zvanja.

Siječanj 1999.

"HOĆE LI SE KRŠĆANI IKAD UJEDINITI? (Ekumenizam danas)"

Predavač: Roman Miz, grkokatolički svećenik iz Novog Sada

Više od stotinu posjetilaca (rekordan broj!) dokaz je aktualnosti teme, ali i ugleda našeg uvaženog predavača koji je u svom predavanju najprije prikazao "put razjedinjavanja, od Velikog istočnog raskola do Lefevrea", a zatim "korake" zbližavanja i ciljeve i nakane ekumenizma.

Plodna diskusija jeste odgovor naših stremljenja ka osnovnom cilju: "Da svi budu jedno".

Veljača 1999.

"ULOGA HUMORA U DUHOVNOM ŽIVOTU (Župske poklade)"

Predavač: Andrija Anišić

Prigodno predavanje je održao župnik Andrija Anišić, a organizacijski

odbor Obiteljskih susreta je pripremio skeč "Ravnopravnost u braku" koji je razveselio sve prisutne. Ovaj susret je imao i pokladnu zabavu uz zvuke tamburaškog sastava "Biseri" a bogata tombola je bila i mali financijski doprinos u fond za slanje poziva.

Ožujak 1999.

**"APOSTOLAT LAIKA U SVJETLU APOSTOLATA SLUGE BOŽJEGA
DR. IVANA MERZA"**

Predavač: dr. Božidar Nagy, isusovac iz Osijeka

Gost iz Osijeka je na mnogim susretima u Subotici predstavio lik jednog laika čiji život ima utjecaj i na današnju mladež te duhovni pokret "Mladi euharistijskog pokreta", a zbog svetog života kojim je živio Ivan Merz upravo dr. Nagy vodi kauzu za njegovo proglašenje blaženim i svetim.

Travanj 1999.

Planirani susret je odgođen zbog ratnog stanja u zemlji.

Srpanj 1999.

"EUTANAZIJA ILI SMRT IZ SAŽALJENJA"

**Predavači: dr. med. Franjo P. Petreš, spec. neuropsihijatar,
s moralnog stanovišta svećenik Andrija Kopilović**

Kako o ljudskom životu govori medicina a kako vjera? Koliko je potrebno ulagati u ljudski život kada on izgubi kvalitetu i kako znati kada su instrumenti ti koji zamjenjuju ljudske životne funkcije? Što tada uraditi? Vjernici se pouzdaju u Boga kao jedinog suca, kao gospodara života i smrti a odgovore na mnoga postavljena pitanja nije uvijek lako dati.

U specifičnim okolnostima treba odluku ipak prepustiti Bogu, a na medicini i osoblju u medicinskim ustanovama kao i na najbližoj rodbini je da daju sve od sebe da oni koji umiru sačuvaju ljudsko dostojanstvo.

Rujan 1999.

"RODITELJI - PRVI VJEROUČITELJI"

Predavači: Andrija Anišić i s. Silvana Milan

Zašto roditeljima o vjeronauku? "Ako roditelji svoje dijete ne pouče u vjeri i tu pouku svojim poljupcem ne zapečate, onda se zgrada vjeronauka zida bez temelja." Riječima prvog subotičkog biskupa mons. Lajče Budanovića mogao bi se izreći i zaključak ovog susreta jer su oba predavača ukazala na aktualnost teme i važnost roditelja u vjerskom odgoju. Ovom su predavanju prisustvovali i neki mlađi roditelji koji su prvi put na ovakvom skupu, a to daje

nadu u svjetliju budućnost naše mjesne Crkve. I roditeljima je potreban vjeronauk da bi istinu o Bogu mogli prenositi svojoj djeci.

Listopad 1999.

"O MISIJAMA I MISIONARIMA"

**Predavači: s. Blaženka Rudić, dominikanka iz Subotice i
s. Nada Ivanković, Subotičanka koja živi u Kanadi**

S. Blaženka je o misijskom poslanju Crkve govorila u svjetlu dokumenta II. vatikanskog koncila i naglasila ulogu vjernika laika u tom poslanju. Sve više se vidi da je i naša biskupija postala pravo misijsko područje zbog čega je potrebno tražiti nove vidove navještanja Kristova evanđelja.

S. Nada je dominikanka rodom iz Subotice koja živi u Kanadi, a svoja zanimljiva iskustva o drugačijem življenju vjere u Kanadi ispričala je pred punom vjeronaučnom dvoranom.

Studeni 1999.

ZNAČENJE VELIKOG JUBILEJA 2000.

Predavač: o. Mato Miloš, prior franjevačkog samostana u Somboru

Ususret Velikom jubileju 2000. godine kršćanstva - tema koju sav kršćanski svijet promišlja, a obiteljima je o njoj govorio uvaženi predavač o. Mato Miloš. On je ponajprije osvijetlio pojam "jubileja" i smisao njegova slavljenja kroz starozavjetnu poruku, a zatim u svjetlu Kristova evanđelja. Prikazao je i povijesno slavljenje jubilarne godine u Crkvi, objasnio uvjete za dobivanje "potpunog oprost" u jubilejskoj godini i nabrojio nakane na koje trebamo moliti. O ovoj temi on piše i u našoj Danici.

ISTU NOSIMO BOL

Dani su moji sklopljene ruke,
u noći često bijele,
tjeskobe i slutnje pune.
Mamina vječnost se bliži.
U glasu tvojem bol se čuje.
Žitno klasje tajnu skriva,
a sunce ljubi njive nam zrele.
Znaš, Tata moj dragi,
iste su želje u nama žive.
I mene ista bol svija,
o, da nada ojača naša krila.

s. Fides Vidaković

OČINSTVO I MAJČINSTVO - POZIV KOJI SE MORA ŽIVJETI KAO JEDINSTVENA ODGOVORNOST PRED BOGOM

Spolni značaj tjelesnosti sastavni je dio božanske namisli: odbaciti je znači poniziti rađanje na tehnički kontroliranu "reprodukciju" primjerka neke vrste, istaknuo je među ostalim papa Ivan Pavao II. primivši u petak, 27. kolovoza 1999. godine, u dvorištu papinskog dvora u Castel Gandolfu sudionike Međunarodnoga znanstvenog tjedna koji je priredio Papinski institut za brak i obitelj Ivan Pavao II. Pozdravljajući na početku sudionike skupa, među kojima su bili i rektor Papinskoga lateranskog sveučilišta i predsjednik tog instituta mons. Angelo Scola, te kardinali Camillo Ruini i Alfonso López Trujillo, Papa je istaknuo kako od svog nastanka prije osamnaest godina Institut ima za glavnu zadaću produbljivati božanski naum o osobi, braku i obitelji, "povezujući teološku, filozofsku i znanstvenu misao sa stalnom pozornošću prema skrbi za duše" vršeći hvalevrijednu službu putem svojih odsjeka u Rimu, Washingtonu i Ciudad de Mexicu, te putem akademskih centara u Cotonou u Beninu, Salvadori de Bahiai u Brazilu i Changanacherryju u Indiji. Evo i ostalih naglasaka iz Papina govora:

Očinstvo i majčinstvo, prije no izraz ljudske slobode, sačinjavaju protegu poziva upisanog u bračnu ljubav koji se mora živjeti kao jedinstvena odgovornost pred Bogom, prihvaćajući djecu kao njegov dar (usp. Post 4,1), u štovanju onog očinstva 'od koga ime svakom očinstvu na nebu i na zemlji' (Ef 3,15). Ukloniti tjelesno posredovanje iz bračnog čina, kao mjesta iz kojeg može nastati novi ljudski život, znači poniziti rađanje kao suradnju s Bogom stvoriteljem na tehnički kontroliranu 're-produkciju' primjerka neke vrste i izgubiti jedinstveno osobno dostojanstvo djeteta (usp. Donum Vitae, II, B/5). Doista, samo kada se u cjelini poštuju bitne značajke bračnoga čina, kao osobnog, ujedno tjelesnoga i duhovnog, darivanja bračnih drugova, istodobno se poštuje i osoba djeteta i očituje se njegovo porijeklo od Boga, izvora svakog dara.

Kada se, nasuprot tome, prema vlastitom tijelu, spolnoj različitosti u njega upisanoj i samoj sposobnosti rađanja odnosi kao prema čisto manje vrijednim biloškim činjenicama, podložnim manipulacijama, poriče se granica i poziv tjelesnosti te se tako očituje pretpostavka koja, osim subjektivne namjere, predstavlja nepriznavanje vlastitog bića kao Božjeg dara. Želim sada zajedno s vama usmjeriti pogled prema budućnosti, polazeći od žurnosti koje se danas na tome području predstavljaju poslanju Crkve i, stoga, samome Vašem Institutu. U odnosu na prije osamnaest godina, kada je započeo Vaš akademski hod, izazov posvjetovnjačenog mentaliteta istini o osobi, bračnom zajedništvu i obitelji postao je, u određenom smislu, još korjenitiji. Nije više riječ samo o dovođenju u pitanje pojedinih moralnih odredbi spolne i obiteljske etike. Slici žene/muškarca vlastite naravnome razumu i, osobito, kršćanstvu,

suprotstavlja se alternativna antropologija. Ona odbacuje činjenicu, upisanu u tjelesnost, da spolna različitost ima identificirajući značaj za osobu; kao posljedica toga u krizi se našlo poimanje obitelji, utemeljeno na nerazrješivosti ženidbe između žene i muškarca, kao prirodne i osnovne stanice društva. Očinstvo i majčinstvo shvaćaju se samo kao privatni pothvat, koji se ostvaruje i primjenom biomedicinskih tehnika, koje mogu ne uzeti u obzir izvršenje bračnog čina. Tako se traži neprihvatljiva 'podjela između slobode i naravi', koje su nasuprot tome 'skladno uzajamno povezane i prisno udružene jedna s drugom' (Veritatis Splendor, 50).

U stvarnosti, spolni značaj tjelesnosti sastavni je dio iskonske božanske namisli, prema kojoj su muškarac i žena stvoreni na sliku i priliku Božju (Post 1,27) i pozvani ostvariti, vjerno i slobodno, nerazrješivo i plodno, zajedništvo osoba kao odraza bogatstva trojstvene ljubavi (usp. Kol 1,15-16).

Pred tim izazovima Crkva nema drugog puta nego upraviti pogled Kristu, Otkupitelju čovjeka i punini objave... Produbiti do kraja Božji naum o braku i obitelji, zadaća je u kojoj ćemo se morati svi zauzeti s obnovljenom snagom na početku trećeg tisućljeća. Razmišljanje o osobi, braku i obitelji produbljuje se posvećujući osobitu pozornost odnosu između osobe i društva. Kršćanski odgovor na promašaj individualističke i kolektivističke antropologije iziskuje ontološki personalizam ukorijenjen u analizi primarnih obiteljskih odnosa. Razumnost i sposobnost uspostavljanja odnosa ljudske osobe, jedinstvo i različitost u zajedništvu i sastavna polarnost muškarca i žene, tijela i duha te pojedinca i zajednice su-bitne (ko-esencijalne) su i nerazdjeljive protege. Razmišljanje o osobi, braku i obitelji u konačnici se uglavljuje u Društveni nauk Crkve, te postaje jedan od njegovih najčvršćih temelja.

Ti i ostali pogledi moraju se razviti prema dvostrukoj metodi. S jedne strane je nezaobilazno krenuti od jedinstva Božjeg nauma o osobi, braku i obitelji. Jedino to polazište omogućit će da nauk koji nudi Institut ne bude jednostavno uspoređivanje onoga što teologija, filozofija i humanističke znanosti kažu o tim pitanjima. Iz kršćanske objave izvire odgovarajuća antropologija i sakramentalna vizija braka i obitelji, koja na dijaloški način umije uzajamno djelovati s rezultatima istraživanja filozofske i humanističkih znanosti. To izvorno jedinstvo također je u temelju zajedničkoga djelovanja predavača različitih predmeta i omogućuje interdisciplinarno istraživanje i nauk koji za objekt imaju 'unum' osobe, braka i obitelji produbljenih, iz različitih i komplementarnih vidika, osobitim metodologijama.

S druge strane ističe se važnost triju tematskih područja na kojima su na konkretni način organizirani svi znanstveni kurikulumi Instituta. Sva tri ta područja nužna su za potpunost i povezanost Vašega istraživačkog rada. Kako ne uzeti u obzir 'ljudski fenomen' predstavljen od različitih znanosti? Kako se odreći proučavanja slobode, stožera svake antropologije i ulaznih vrata izvornih ontoloških pitanja? Kako se odreći teologije u kojoj se narav, sloboda i milost promatraju u jasnom jedinstvu, u svjetlu Kristova otajstva? U tome se sastoji sustavno polazište cjelokupnog Vašeg djelovanja, budući da "misterij čovjeka postaje doista jasan jedino u misteriju utjelovljene Riječi.

RASTAVLJENI I PONOVRNO VJENČANI NISU "JAVNI GREŠNICI"

Talijanska biskupska konferencija na novim će pastoralnim temeljima razmatrati pitanje rastavljenih i ponovno vjenčanih vjernika. Kako u svom nedjeljnom izdanju izvješćuje talijanski katolički dnevnik "Avvenire", na crkvenom kongresu održanom u Rimu na temu "Brak u poteškoćama", posebno je istaknuto da rastavljeni i ponovno vjenčani katolici pripadaju Crkvi. Duhovnik za dušobrižništvo obitelji Veronske biskupije Giancarlo Grandis pojasnio je da se ti vjernici ne smiju promatrati kao "javni grešnici", već kao "ljudi koji proživljavaju osobnu tragediju". Premda su se na Kongresu, koji je završio 17. listopada, prvi put čuli i predstavnici udruženja rastavljenih katolika, glasnogovornik BK svim je sudionicima jasno poručio da rastavljeni i ponovno vjenčani i nadalje ne mogu primiti sakramente euharistije i pokore. Talijanski su se biskupi odlučili s tim problemom ubuduće suočavati pojačanom pripremom za brak i intenziviranjem savjetovanja za osobe u bračnoj krizi. Pored toga su već protekle godine olakšani postupci za proglašenje braka ništavnim. Talijanski građanski sudovi godišnje bilježe 30.000 rastava i 60.000 odluka o odvojenom životu. Godine 1998. crkveno proglašenje braka ništavnim zatražilo je 9.000 osoba.

ŠTIVO ZA TRENUTKE ODMORA

s. M. Margita Gašparovska

BOG NAJBOLJE ZNA

Mali Matej je bio primljen u bolnicu zbog rascjepa nepca. Nije bio osobito lijep, ali je bio tako dražestan da je osvojio simpatije svega osoblja. Dogodilo se da je jedno dijete izgubilo svoju papuču. Upitah ga: "Elvire, gdje ti je papučica?" Matej je u času oprčao sobu, pronašao papuču i donio je. Nisam ga trebala ni zamoliti. Premda je u sobi bilo i drugih papuča, on je donio baš Elvirovu, a Matej nema još ni dvije godine. Mnoge slične simpatične geste toga mališana doprinijele su da smo ga zavoljeli. No, bio je Matej i neobično živahan - sve je morao vidjeti, svugdje gurnuti svoj prst, sve dotaći.

Jednom je ogrebao prst na neki predmet. Došao je k meni i pružio mi prst a krupne suze su se kotrljale niz lice. Prihvatila sam njegovu ručicu i puhnula po prstu. Otišao je zadovoljan. Bio je to tako svakidašnji događaj da o tome nisam ni razmišljala.

Iduća nedjelja bila je dvadesetšesta kroz godinu. Čitalo se Evandjelje po Marku. Oštro su mi zvučale riječi: Ako te ruka, noga, oko

sablažnjava, odsijeci ih... Osjećala sam da imam toliko toga što trebam odsjeći. Upravo su mi zato i zvučale oštro te riječi. Mnogo toga me u mom životu sablažnjava i trebalo bi to odsjeći, no strah me rezanja. Kako da uzmem nož i kako da vlastite udove režem jedan po jedan?! To boli a uz to i krvari. Bila sam svjesna da sve to odjednom ni uz najbolju volju ne bih mogla odsjeći. Toga trena nisam ni vidjela odakle bih počela. Slušala sam s nekom bojazni nedjeljnu propovijed, jer sam očekivala da će Bog sada izići sa svojim zahtjevima i reći mi što to moram sve odsjeći. Ali on me je iznenadio. Osjetila sam iznenađenje kad mi je Bog po patru propovjedniku rekao da ne moram rezati ja sama, da će Bog sam odsijecati ono što mi prijeći ulazak u kraljevstvo Božje. Ja mu samo trebam to dopustiti. Bila sam sretna i pružila sam Bogu nož s povjerenjem da on najbolje zna što ovoga časa treba odrezati. Ja bih se možda zaletjela pa bih krivo odsjekla, ili bih odrezala pravo ali u krivo vrijeme. A Bog najbolje zna što i kada treba odrezati...

Počeo je već sutradan. Zaboljelo je. Jedva sam zadržala suze. Tada sam se sjetila malog Mateja. Otišla sam k Ocu i pružila mu "ogreban prst". On je puhnuo po rani i već je manje boljelo. I ja sam poput malog Mateja otišla zadovoljna.

O, kako mala djeca znaju biti veliki učitelji. A ja tako malo od njih učim.

Balint Vujkov

Didi se pomadario, baba pobunjevčila

Didi svratio u mijanu da fićokom rakije zagrije dušu, kad tamo drugi didak.

- Sto ciganski godina te nisam vidio - onaj ga oma posio za astal.

- Pa šta mi radiš?

- Poranio, pa gustiram kako je Bog mogo ovako stvorit svit? Sve naopako. Eto, moja baba popije fićok rakije, pa jezik u nje klepeće cili dan, a ja popijem pet-šest, pa se jezik sav udrveni.

- E, tako je to, tako. Kad čovik omatori, onda se sve okrene naopako, Stipane brate.

Onaj ga pogledo popriko:

- Nisam ja više Stipan.

- Da šta si? Nisi se valjda iskrstio?

- Iskrstio se nisam, al sam se pomadario. Ja se sad zovem Tibi.

- Otkad?

- Otkad se moja Madarica pobunjevčila.

- Ko - tvoja baba Julča?!

- E, nije ona više Julča. Postala je Jaga.
- E, pa onda ste kvit i cigurno živite lipo ko i prija.
- Još i lipče. Drugo ni ne radi, moja baba po cili dan samo o meni vodi brigu. Čim oči otvori, jezik već radi. Kaže mi: ti - bi mogo naložit vatru, ti - bi mogo donet vode, ti - bi mogo pomest isprid kuće. Tako ja posto Tibi. A njezinim drugama se fali: ja - ga tiram da naloži vatru, ja - ga tiram rad vode, ja - ga tiram da pomete. Eto, tako je opet ona postala Jaga.

/Kazivala: Bara Zelić, rođena Kujundžić, Subotica/

Antun Gabrić

LOVAC ANDRIJA

Stari Bunjevci imali su određeno mišljenje o lovcima. Biti lovac nije bio jeptin šport, pa su lovci redovito bili samo bolje stojeći ljudi. Pratio ih je glas da vole društvo i piće. Pošto se u lov išlo s kasne jeseni, kad počnu kiše i vrime zahladi, ljudi su se čudom čudili i pitali: "Šta tim ljudima fali kad po ovom nevrimenu idu od svoje kuće? Ja ne bi išo da mi kogod plati!" I jer se u lov išlo redovito nediljom, bio je to povod da su ponekad i svećenici u crkvi izrazili svoje neslaganje s lovcima, jer eto: "Na dan Gospodnji, kad treba ići na svetu Misu, oni odlaze u lov i propuštaju svoje kršćanske dužnosti."

Andrija ne bi nikad postao lovac da ga na to nije nagovorio komšija Miško. "Ko zima na golog čovika" i Miško je stalno navaljivao na Andriju: "Ti samo da jedared dođeš u naše društvo, i tebi bi se lov osladio. Ta, kome čuvaš? Tebi i tvojoj Viti će doteći!"

I baš ove poslidnje rečenice, koje je Miško papagajski ponavljao, bile su odlučujuće. Miško je i nehotice dirao ranu na Andrijinom srcu. Iako dobar kršćanin, nije se mogao pomiriti sa sudbinom da Bog njegov brak nije blagoslovio porodom. Ponekad u srdžbi, to je znao predbaciti i svojoj ženi, što je nju još više pogadalo, pa se i ona potajno znala rasplakati nad svojom sudbinom i pitala se: "Šta sam Bogu skrivila, kad nemamo dice?!" Andrija je sam sebe više puta zatekao kako razgovara sam sa sobom i pita se: "Za koga ja radim? Kome ja čuvam?"

Kad je ovrvo i dobio novce za žito, Andrija s Miškom ode u varoš. Prvo se upiše u lovačko društvo i dobije oružni list, a onda odu u dućan gdi se prodavao lovački pribor. Izabere najbolju pušku, kupi patrone i jedan lip lovački nož. Još mu je samo falio lovački ker. Ta kaki je to lovac bez kera? Na Miškovu preporuku kupi jednu krasnu bondžu. Bila je vitka i laka, žute dlake sa šiljatom njuškom i klepavim ušima. Ono što je na njoj bilo najlipče, to su bile njezine pametne oči. Tako je živo i virno znala gledati u svog gospodara da je izgledala kao razumno čeljade. Nije čudo što

je brzo naučila "sport" i neke druge lovačke komande i što se tako huncucki znala umiljavati oko svog gazde. I Andrija ju je zavolio, bio ponosan na nju i dao joj ime Linda.

Ovako snabdiven svim lovačkim priborom, a još više osokoljen Miškovim lovačkim pričama i dogodovštinama, Andrija je s nestrpljenjem čekao nedilju kad će se otvoriti lovačka sezona. Konačno osvane i ta nedilja, prohladna i kišovita. U rano jutro skupljali su se lovci sa salaša, a dođoše i oni iz grada i povelika povorka ljudi, pomalo čudno obučenih, s puškama na ramenu i rancima na leđima, pa praćeni lavežom kerova i prohladnom kišom krenuše blatnjavim putem u atar. Andrija je bio uzbuđen, ali ga je malo smetalo što je kao novi lovac bio meta zadirivanja i lovačkih šala. A kako je bio "tisnog nosa", to ga je malo i oneraspoložilo pa se nije najugodnije osićeo.

Kasnije, kad je lovačka hajka bila na vrhuncu, i njega je obuzela lovačka strast. Sav se predao novoj radosti, pa mu se još i posrićilo da je ubio svog prvog zeca.

U poslipodnevnim satima završi karika, a lovci se preseliše u obližnju mijanu, gdje je Andrija morao proći kroz "lovačko krštenje", častiti čitavo društvo, pa se i protiv svog običaja baš dobro napio.

Kad je stigao na svoj salaš, bio je pravi pravcati mrak. Vita, poznavajući svoga čovika i njegovu ćud, nije ga dirala.

Kao za napast, i ponediljak osvane kišovit, pa se nije moglo napolje na posao, a naš novopečeni lovac, još mamuran i neraspoložen je sio za ručak. U nezgodan čas Vita mu spomene i predbaci lov. Svu srdžbu i bis, koji se još juče u njemu skupio, sad iskali na svojoj ženi, vičući na nju i vridajući je. Ona se rasplače. A on, kao neka uvriđena veličina, prikinu ručak, baci kašiku, ustane i ne znajući kuda će, uđe u sobu pored kuhinje, laktom gurne vrata koja se samo pritvore, legne na kanap, okrene glavu zidu, zatvori oči i počme poluglasno rondzati, grdeći i Miška i lov i ženu Vitu. "Bar da sam poslušao moju pokojnu mamu, koja mi je lipo divanila još kad sam bio deran, da budem fratar pa se neću morati ženiti."

Dobovanje kišnih kapi u prozorska okna izazivala su u njemu drimež i na oči mu je dolazio laki san. Kad, kao kroz san, čuje da se sobna vrata polako otvaraju i kao da kogod na prstima ulazi u sobu. "Znam, reče u sebi, to je Vita. Sad cmizdri i ide molit za oprostjenje. Al nek zna da mi ne treba!"

Opet čuje šuškanje i kao da neko pokušava sisti kraj njega na kanap. Ne otvarajući oči, još čvršće u sebi odluči: "Nećeš me dobiti na ovako jeptin trik!"

Kad ositi topli dah na vratu i uvetu, to ga raspoloži, potira srdžbu. U tren navriše uspomene iz mladih dana, sićanje na njegovo prvo poznanstvo s Vitom, na medeni misec i oprost joj sve. Štaviše, tako zatvorenih očiju, ne okrećući se pomakne desnu ruku da će je metniti na Vitu.

Pod prstima ruke ositi nešto hladno, mokro. Kao oparen naglo se pridigne, otvori oči i ugleda Lindu, koja ga je pokisla i mokra gledala svojim virnim očima.

Bilježi: Bela Gabrić

NOVE KNJIGE

 Milovan Miković

ŽIVOT I SMRT U GRADU

Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" i Hrvatsko akademsko društvo objavili su 1999. godine ovu knjigu poznatog našeg kulturnog radnika, Milovana Mikovića.

Objavljivanje ove knjige zaslužuje pažnju naše kulturne javnosti, jer sadrži eseje o našoj baštini i nekoliko eseja o suvremenim hrvatskim piscima i pjesnicima u Bačkoj.

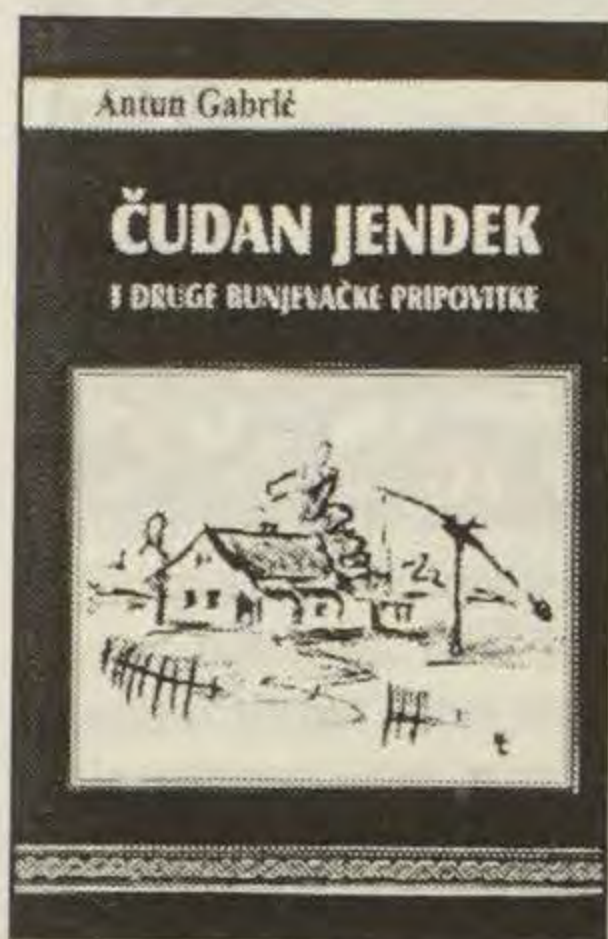
O našoj kulturnoj baštini objavljeni su eseji: "Danica" najstariji subotički godišnjak; Subotička književna glasila između dva svjetska rata; O epu "Slava" Blaška Rajića; O nepotpunom epu Ante Jakšića "Marin i Stana".

U drugom dijelu knjige prikazana su djela naših suvremenika Marka Peića, Tome Vereša, Ante Sekulića, Balinta Vujkova, Lazara Merkovića, Ivana Pančića, Vojislava Sekelja, Slavka Matkovića, Lazara Franciškovića i Tomislava Žigmanova.

Iz navedenog sadržaja vidimo da je ova knjiga veoma korisna, da pomaže upoznavanju naših pisaca i pjesnika u prošlosti i sadašnjosti. Zato bi bilo dobro da dođe u ruke što većeg broja naših čitatelja.

ČUDAN JENDEK i druge bunjevačke pripovitke

U izdanju Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" objavljena je knjiga pripovjedaka Antuna Gabrića, svećenika u mirovini.

On je kao župnik u Tavankutu kroz dugi niz godina srastao sa životom naroda i to mu je poslužilo za sadržaj pojedinih pripovjedaka. U ovoj knjizi objavljeno je 13 pripovjedaka čiji sadržaj je napisao sam život. K tome treba dodati autobiografsku priču "U obrani života" u kojoj je opisan razbojnički napad "bećara" na salaš njegovih roditelja. Pored toga u priči se vidi društveno stanje u našim krajevima, a radnja priče se događa 1922. godine. Antun Gabrić je u svojoj knjizi objavio i 15 bunjevačkih pripovjedaka i anegdota iz svagdanjeg života.

U ovo naše vrijeme, kada zanemarujemo bunjevačku ikavicu i veoma malo činimo da je sačuvamo, knjiga A. Gabrića u tome ima posebnu vrijednost, jer je napisana ikavicom i tako će barem malo pomoći čuvanju te najvažnije naše kulturne baštine. Zato ovu knjigu treba dati u ruke našoj mladoj generaciji.

Roman Miz

OD BOGA DO SOTONE Slobodne crkve, sljedbe i kultovi

Da bi pratio suvremena zbivanja u svijetu duhovnosti, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" objavio je 1999. godine u Subotici navedenu knjigu Romana Miza, grkokatoličkog svećenika u Novom Sadu.

Svjedoci smo novih duhovnih pokreta i organizacija u Katoličkoj Crkvi, ali Roman Miz u svojoj knjizi opisuje pojavu i djelovanje pojedinih sljedbi (sekti) koje se javljaju i nastaju izvan, a često u očitaj suprotnosti s Katoličkom Crkvom, kako je naglašeno u naslovu.

Fenomen pojave sljedbi (sekti) prikazan je u nekoliko veoma preglednih poglavlja i vidimo dobro autorovo poznavanje svih karakteristika i djelovanja ovih novih pojava.

Knjiga je korisna, jer upoznaje čitatelje s ovim problemom našeg vremena, a to je znak izgubljenosti i zbunjenosti mladih generacija u suvremenom društvu zbog njegovih velikih unutarnjih suprotnosti.

📖 Zlatko Šram, Andrija Kopilović, Dujo Runje

DIMENZIJE RELIGIOZNOSTI I OSOBINE LIČNOSTI

Hrvatski kulturni centar "Bunjevačko kolo" je 1999. godine u ediciji "Istraživanja" objavio knjigu, obimom neveliku, koja prikazuje rezultate istraživanja triju autora iz oblasti religije i psihologije ličnosti.

Plod istraživanja autorskog tima u sastavu: Zlatko Šram, mr. Andrija Kopilović i Duje Runje jeste ova knjiga, ali i cjelodnevni znanstveni kolokvij pod nazivom "Religioznost i ličnost" koji je održan 31. VII. 1999. godine u prostorijama HKC "Bunjevačko kolo" a u organizaciji Teološko-katehetskog instituta Subotičke biskupije i Hrvatskog kulturnog centra "Bunjevačko kolo".

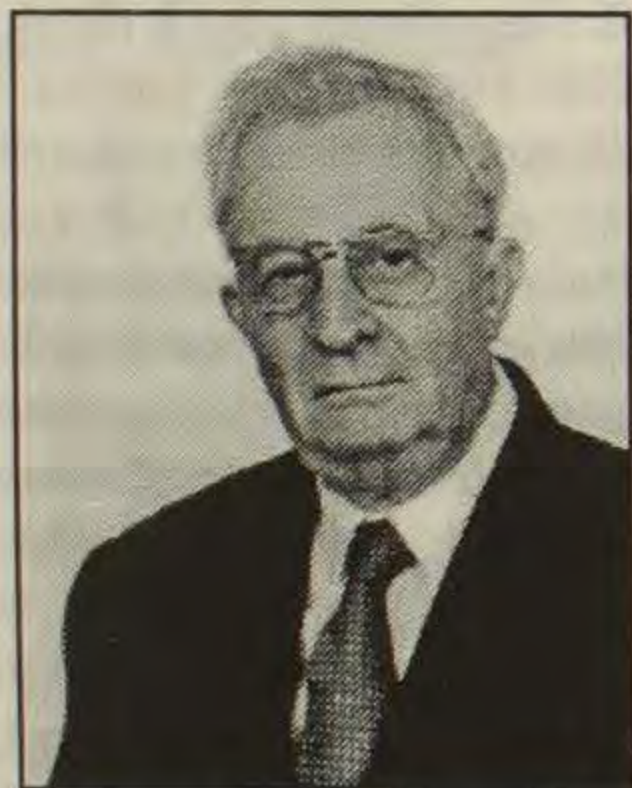
📖 Miocs József

ORGULJE SUBOTIČKE BISKUPIJE

Vrijedna knjiga za našu biskupiju svakako je knjiga spomenutog naslova u vlastitom izdanju autora koja na 165 strana donosi fotografije orgulja i osnovne podatke o stanju orgulja u mjestima gdje ih ima ili gdje su bile. Knjiga je, po autorovim riječima, "zapravo registriranje stanja orgulja", a njegovo interesiranje za ovaj instrument počelo je još u djetinjstvu. Josip Mioč je subotičkoj glazbenoj publici dugi niz godina poznat po svom bavljenju orguljama o kojima je pisao u raznim publikacijama, između ostalih i u "Zvoniku".

Knjiga će ostati pravi spomenik instrumentu do kojeg je danas teško doći i kojeg je teško sačuvati.

Ante Sekulić

GOVOR NA SVEČANOSTI U GRADSKOJ VIJEĆNICI

(u povodu 60. obljetnice stvaralaštva dr. Ante Sekulića i promocije knjige "Naš čovik" koju je za ovaj jubilej priredila Marija Zaić Kubatović)

Subotica, 22. studenog 1998.

Gospođe i gospodo!

Diljem zapadnoga kršćanstva sutra, na blagdan Krista, velikoga Kralja, pjevat će i moliti sav vjernički puk veličanstvenu i sadržajno čudesnu pjesmu zahvalnicu:

Tebe Boga hvalimo...

Tebi svemogućem - kojega sva zemlja poštuje
i ja - sin malene i jedinstvene Bačke

zahvaljujem

za brojne godine i bezbrojne dane svoga života i rada,
za rođenja i smrti, za susrete i rastanke,
za kušnje i utjehe, za sitne radosti i obilate tuge,
za skrivene suze i rijetke osmijehe,
za svagdašnjicu u kojoj si bio uz mene...

Zahvaljujem večeras, Moćni,

za susret koji su priredili moji zemljaci:

skupljeni ovdje da bi zahvalili sa mnom što smo
rođeni na djedovskoj zemlji, na krilu beskrajnih ravnica,
u povijesnoj i nepomirljivoj igri (često krvavoj) dobra i zla,
u zanosu padova, ostali svoji jezikom, uljudbom, poviješću i ponosom.
Svladavši oštrinu povijesne smrti - ponosni poput jablanova
uz naše dolove, ostadosmo ovdje unatoč zapreka i pogibelji
milujući zemlju, topeći je krvlju, znojem i suzama, ukapajući
u dubine kosti predšasnika
da bi bile postolje budućnicima i nasljednicima.

Svemožnom i Divnom

hvala za ovaj večerašnji susret u koji su uložili napore i htijenje
uglednici, znanstvenici, svećenici (Andrija Kopilović, Andrija Anišić,
Stjepan Beretić, Josip Pekanović, oci franjevci i dr.),
književnici (mr. Josip Buljovčić, Bela Gabrić, Milovan Miković,
mr. Katarina Branka Katalinić),
pjevači (zbor "Albe Vidaković" sa s. Đulom i s. Mirjam Pandžić),
recitatori i dr.

Za sadržaj ovoga susreta pripremila se gđa mr. Marija Kubatović Zaić
svojom knjigom "Naš čovik". Čonopljanka rodom, koja je prema njezinoj izjavi
dugo pratila moj rad, odlučila se srčano ući u moj život svojom izbor knjigom.
Radila je potpuno samostalno, neovisno, s uvjerenjem da čini dobro. O njoj
mogu pripomenuti da sam je upoznao o Uskrsu 1996. i surađivao sam s njom
do kraja 1997. kao s predsjednicom udruženja bačkih Hrvata. Ove godine,
koja je na izmaku, nije bilo takve suradnje niti osobnih susreta, pa je u svome
radu oko svoje knjige bila doista neovisna, svoja.

Mjesto kićenih riječi pripomenuo bih sljedeće: dvije su žene imale
mjesto u mojem životu: moja majka - nana (koju nisam dobro upoznao) i
majka moga jedinca, koja počiva na subotičkom bajskom groblju. No, nakon
ove knjige spominjat će se u mome životopisu ime poštovane gđe mr. Marije
Kubatović Zaić. Želio bih da je to ne rastuži nikada u životu!

Dužan sam još pripomenuti ponešto o sebi:

Rođen sam na salašu na Kapunji; prvo što sam pogledom obuhvatio
bila je naša ravnica, korak sam prvi učinio na bačkom tlu, jamačno sam se prvi
put nasmijao pod sunčanim nebom iznad naših ravni, isplakana suza bila je
pod dugom našega neba... Raznježio sam se. Oprostite. Nije primjereno mojoj
dobi. Ali - čini mi se, sve sam svoje nade i ljubavi vezao za zajednički nam za-
vičaj. Misli se da je to potpuno jednostavan vez - svega čovjeka i tla na kojem

je rođen. Ali desetljeća koja sam preživio bila su presložena u povijesnom rodoljublju u kojem su se raspadala carstva i prekrajale granice; bile su silovite aberacije vrednota, zastrašujuća poniženja osobe i zajednica.

Nastojao sam u svemu, i kroz sve, pronijeti integritet svoga bića čuvajući u sebi istinu, dosljednu službu Dobroti. Ako sam ponekad posrnuo - nastojao sam da mi to bude poticaj za veći korak. Želio sam sačuvati tuđe dostojanstvo, da bih obranio vlastito.

Možda sam u susretu s ljudima i pri radu koga rastužio, povrijedio - neka mi oprost.

Htio bih čistih računa, na ovom možda posljednjem javnom nastupu u voljenom gradu, iskreno s biblijskim pratiteljima Slavohodnika, u ovu hladnu zimsku večer, parafrazirati sa svima vama znani vapaj:

Gospodine, ostani s nama, spušta se večer i noć je blizu!

Ostani, doista ostani sa svim mojim prijateljima i onima koji to nisu, sa svima! I - sa mnom! Hvala!

Mr. Josip Ivanović, predsjednik HAD-a

OSNIVANJE I ZNAČAJ HRVATSKOG AKADEMSKOG DRUŠTVA

Istražujući društvenu stvarnost koja nas okružuje, tijekom niza godina, a zatim polaganim procesom spontanog udruživanja na bazi zajedničkih interesa (a naročito zbog veoma sličnih percepcija te iste društvene stvarnosti), zapljuskivani političkim zbivanjima i događajima koji su odudarali od onih tokova za koje smo nekad svi mi u svojoj odgojno-školskoj formaciji bili "spremani",

polako, ali sigurno, naučeni živjeti u doba kriza svih vrsta, odvažili smo se na pokušaj strukturiranja jedne znanstveno prihvatljive percepcije te iste stvarnosti, trudeći se sve bolje razumijevati i objašnjavati (rečeno veberovskom terminologijom) tu istu stvarnost prije svega nama samima, a onda i svim ostalim ljudima dobre volje, provodeći prigodna i aktualna istraživanja iz šireg područja psihosociologije ličnosti i društva, a unutar toga iz područja političke psihologije, organizirajući u tu svrhu prigodne tribine, susrete, radio i TV-emisije i okrugle stolove. Htijući tako afirmirati specifičnu hrvatsku intelektualnu opciju te percepcije, neformalna grupa u sastavu Zlatko Šram, Dujo Runje i Josip Ivanović stvara ideju o formiranju Hrvatskog akademskog društva. Analizirajući rad svake pojedine postojeće hrvatske institucije na ovim prostorima, a ima ih lijepi broj, konstatirali smo nedostatak upravo jedne ovakve intelektualne opcije čiji bismo rad i djelovanje željeli podastrijeti afirmaciji svog naroda na ovim prostorima, kao specifični hrvatski znanstveni doprinos subotičkoj multikulturalnoj zajednici.

Ideja je naišla na izvanredno dobar prijem kod najvećeg broja intelektualaca, tako da se uskoro krenulo u inicijaciju. Obavio se čitav niz razgovora s raznim ljudima i tako se ideja polako ali nezaustavljivo pronosila i približavala svojoj realizaciji. Uz veliko razumijevanje preč. Andrije Anišića, u prostorijama župe sv. Roka u Subotici je u petak 20. studenoga 1998. godine održana Osnivačka skupština HRVATSKOG AKADEMSKOG DRUŠTVA, čiji su Inicijativni odbor sačinjavala 23 intelektualca iz Subotice različitih stručnih profila.

Na Osnivačkoj skupštini osim ostalih proceduralnih pitanja izabrani su predsjednik i dopredsjednik HAD-a, te članovi Upravnog odbora, koji su se iste večeri na svojoj prvoj konstitutivnoj sjednici ovako konstituirali: mr. sc. Josip Ivanović, predsjednik; prof. Dujo Runje, dopredsjednik; prof. Katarina Čeliko-
vić, tajnica; te mr. sc. Josip Buljovčić; preč. Andrija Kopilović; prof. Grgo Francišković i prof. Zlatko Šram kao članovi. Na Osnivačkoj skupštini primljena su i prva dva nova člana HAD-a, a to su akademik dr. Ante Sekulić i mr. sc. Marija Zaić Kubatović iz Hrvatske.

Pokrenut je registracijski postupak te je HAD upisan u Registar udruženja, društvenih organizacija i političkih organizacija koji se vodi kod Saveznog ministarstva pravde kao DRUŠTVENA ORGANIZACIJA, na registarskom listu broj 425 pod rednim brojem 702, rješenjem Saveznog ministarstva pravde broj 3/1 25/1-1999-07 dana 11. siječnja 1999. godine.

Nakon registracije krenulo se brzim koracima u predstavljanje u zemlji, u Hrvatskoj a i u drugim nekim zemljama gdje smo imali priliku predstaviti HAD. Predstavljanje je svuda naišlo na veoma lijep prihvata, te smo dobili brojne izraze podrške i spremnosti na suradnju.

HAD još nema svoje prostorije niti raspolaže bilo kakvom imovinom, ali smo dobili ozbiljna obećanja kako za rješavanje prostornog problema, tako i za materijalnu podršku djelovanju HAD-a. Kada HAD bude imao svoje prostorije omogućit će se razni vidovi redovitijeg susretanja članova kroz sekcije, odbore, pa i u vidu klubskog susretanja.

HAD u ovom trenutku ima 165 članova, a pristupanje je i dalje u tijeku. Znanstveni i stručni potencijal HAD-a je u ovom trenutku sljedeći: prema znanstvenim stupnjevima u članstvu HAD-a su dva akademika, 8 doktora i 15 magistara znanosti.

Prema stručnom profilu HAD ima:

najviše diplomiranih pravnika, zatim diplomiranih ekonomista, diplomiranih teologa - svećenika, diplomiranih inženjera agronomije, doktora medicine - liječnika, diplomiranih defektologa, profesora južnoslavenskih jezika i književnosti, profesora filozofije, profesora sociologije, pa akademske slikare - grafičare, književnike, doktore stomatologije - zubne liječnike, profesore engleskog jezika i književnosti, profesore povijesti, diplomirane veterinare, diplomirane inženjere tehnologije, zatim akademske glazbenike, profesore komparativne književnosti, profesore ruskog jezika i književnosti, profesore pedagogije, profesore matematike, diplomirane psihologe i diplomirane inženjere arhitekture, te po jednog: profesora filologije, francuskog jezika i književnosti, klasične filologije, povijesti umjetnosti, muzikologije, fizike, geografije i organizacijskih znanosti; zatim u HAD-u je još jedan: diplomirani sinolog, likovni pe-

dagog, glazbeni pedagog, glumac, dirigent, projektant informacijskih sustava, diplomirani biolog, diplomirani politolog, te po jedan diplomirani inženjer: elektrotehnike, geodezije, građevine, hortikulture, prometa i šumarstva.

Od trenutnih 165 članova HAD-a trećinu čine žene.

Upravni odbor je u pripremi I. redovite i svečane sjednice Skupštine HAD-a iznenadio članove HAD-a lijepim tiskanim Statutom, a ovih dana su tiskane i članske iskaznice koje će biti osobno uručivane svim članovima prilikom uspostave osobnog kontakta predsjednika i dopredsjednika sa svakim članom HAD-a. Tom prigodom kroz razgovor će se ustanoviti interes i mogućnost doprinosa svakoga pojedinog člana ukupnom radu i djelovanju Hrvatskog akademskog društva.

U 8. članku Statuta Hrvatskog akademskog društva stoji: "Temeljna svrha društvenog djelovanja HAD-a jest razvijanje i popularizacija u prvom redu društvenih i humanističkih, a zatim i svih ostalih znanosti." Zašto smo prioritet dali društvenim i humanističkim znanostima? Prvi je i glavni razlog taj što upravo na temelju socioloških, psiholoških, pravnih, ekonomskih, religijskih, lingvističkih i povijesnih istraživanja možemo utvrditi odrednice društvenog i političkog bića hrvatskog nacionalnog korpusa na prostorima Savezne Republike Jugoslavije, gdje je djelovanje HAD-a i predviđeno. Bez ovakvoga jednog znanstveno-deskriptivnog i strukturalnog uvida u društveno i političko biće Hrvata, teško je zamisliti bilo kakvu valjanu projekciju nacionalnoga razvoja, odnosno jasno formulirane strategijske ciljeve koji se odnose kako na razvoj tako i na očuvanje hrvatskoga nacionalnog identiteta. Drugi je razlog zašto prioritet dajemo društvenim i humanističkim znanostima taj što na tom području s razmjerno skromnim materijalnim i novčanim sredstvima možemo izvršiti znanstvena istraživanja i što za to već imamoiskusne profesionalce u svojim redovima. Trebalo ih je samo motivirati da se okupe na jednom mjestu, to jest u Hrvatskom akademskom društvu. Ne počinjemo dakle od nule. Pojedini članovi HAD-a, u prvom redu sociolozi, psiholozi i pedagozi su već imali zajedničke javne nastupe putem znanstvenih okruglih stolova i objavljivali svoje radove u relevantnim znanstvenim časopisima te se oglašavali u lokalnim mas-medijima. Ova ekipa stručnjaka je okupljena u Sekciji za sociologiju, psihologiju i studije religioznosti na čijem čelu se nalazi prof. Zlatko Šram. Sekcija je u zadnje vrijeme za svoje članove dobila neuropsihijatre i teologe koji su se već uključili u znanstveni rad Sekcije. Formirali smo dakle jedno jezgro znanstvenika i stručnjaka iz redova sociologa, psihologa, pedagoga, neuropsihijatara i teologa koji će u jednom multidisciplinarnom radu izučavati psihosocijalno, političko i vjersko biće hrvatskog nacionalnog korpusa na ovim prostorima. Istraživanjima će biti pokrivena sljedeća znanstvena područja:

strukturiranost i psihodinamika obiteljskih odnosa i odnosa među spolovima,

ideologija i političke orijentacije,

psihopatologija ličnosti i

psihologija religioznosti.

Međutim, da bismo znali položaj hrvatskog naroda u pojedinim poli-

tičkim, sociološkim, psihološkim i religijskim prostorima, potrebno je Hrvate staviti u relaciju s ostalim nacionalnim skupinama te vidjeti da li se, i u čemu, određene nacionalne skupine međusobno razlikuju s obzirom na prostore koje izučavamo. Iz ovoga proizlazi da istraživačka djelatnost Hrvatskog akademskog društva ima znatno širi značaj od "usko nacionalnog" jer uzima u obzir sociodemografske osobine populacije i geografsko-politički kontekst unutar kojega se vrši istraživanje. Od velikog je značaja da većina istraživanja bude empirijskog karaktera i da podliježu multivarijantnim matematičko-statističkim metodama, kao što su faktorska analiza, regresijska analiza, analiza varijance, kanonička korelaciona analiza i kanonička diskriminativna analiza, te da struktura istraživačkog rada bude sukladna svjetski prihvaćenim standardima prezentacije empirijskih znanstvenih radova. Zašto je ovo tako važno? Kao prvo, nezamislivo je da bez poznavanja i primjene određenih, predmetu i cilju istraživanja primjerenih metoda i adekvatne strukturiranosti znanstvenog rada naši stručnjaci objavljuju svoje radove u relevantnim domaćim i inozemnim znanstvenim časopisima. I drugo, da se naši stručnjaci koji, iz različitih razloga, slabo ili gotovo nikako ne poznaju multivarijantne metode, upoznaju s njima radeći na konkretnim istraživačkim temama. Tek onda će Hrvatsko akademsko društvo, ili pojedine njegove sekcije, biti prepoznatljivo i priznato u znanstvenom svijetu. A ni treći razlog što toliko insistiramo na znanstvenim rigorozama nije baš zanemariv. Čini nam se, naime, da je krajnje vrijeme da Hrvati na ovim prostorima ne budu prepoznatljivi samo po svom nacionalnom folklorizmu, provincijalizmu i amaterizmu jer u sebi imaju jak intelektualni potencijal. Na žalost, nacionalni stereotipi ponekad su jači od stvarnog intelektualnog i duhovnog stanja jednog naroda, a ovo se posebno odnosi na bunjevačke Hrvate.

Nacionalni, pa ako hoćete i politički autoritet Hrvatskog akademskog društva želimo temeljiti na građanskom znanju i građanskim znanstvenim metodama, a ne na temelju "kritike svega postojećeg", koja često u sebi krije duhovnu i intelektualnu lijenost. Zato prilikom formiranja znanstvenih sekcija Hrvatskog akademskog društva treba posebno imati na umu da li potencijalni članovi određene znanstvene sekcije svojim dosadašnjim radom ili sposobnostima pružaju garanciju da će barem jedanput godišnje objaviti rad u znanstveno relevantnoj periodici. U protivnom je teško opravdati postojanje, odnosno formiranje znanstvene sekcije.

Ovo se naravno ne odnosi na stručne sekcije ili odbore koji ne podliježu strogo znanstvenoj valorizaciji svoga rada, a čije djelovanje je također od iznimne koristi za promicanje vrijednosti multikulturnog i civilnog društva, međunacionalne tolerancije i suživota.

Ukratko rečeno, znanstveni značaj Hrvatskog akademskog društva možemo odrediti u smislu:

- artikulacije strateških nacionalnih interesa,
- znanstvenog samousavršavanja naših stručnjaka,
- znanstvene afirmacije naših stručnjaka u zemlji i inozemstvu,
- rušenja nacionalnih stereotipa, posebno u odnosu na nacionalna obilježja bunjevačkih Hrvata,

razvijanja i podizanja razine znanstvenog rada iz područja socijalne psihologije, političke psihologije i psihologije religioznosti (za šta je Subotica pravi rudnik zlata) i

stvaranja nacionalnog a time i političkog autoriteta Hrvatskog akademskog društva, jer je politika preozbiljna stvar da bi se prepustila samo političarima.

Tek nakon jasne svijesti o tome tko smo i što smo, možemo dati i svoj doprinos multikulturnoj zajednici u kojoj živimo i djelujemo.

Nalazeći se kroz vjekove na raskrižju interesa, Subotica se razvila u veoma specifičnu multikulturnu sredinu. Ovdje se susreću već tradicionalno mladi kadrovi sa mađarskih, hrvatskih i domaćih sveučilišta, što otvara sasvim nove i gotovo neslućene mogućnosti povezivanja raznih škola i teorijskih i istraživačkih pravaca i stilova koji se pomno i ljubomorno njeguju na pojedinih sveučilištima. U svemu tome HAD vidi svoju veoma značajnu ulogu i svoje perspektive.

Milovan Miković

O DEKAPITACIJI, O MUČNINI, O MUDROSTI OPSTANKA

Najvažnija zadaća hrvatske inteligencije, stvaralaca i elite iz ovog podneblja, je da očuva narod kojem pripada. Predugo smo sebe nipodaštavali i kažnjavali prepuštajući se odlukama vođa koje su nas dezorijentirale i razjedinjavale namjesto da ustrajno traže i nalaze putove nacionalne uzajamnosti i dogovora unutar nas samih. Uz takve vođe smo pokazali sebi i drugima da smo nenadmašni da sami sebe satiremo, marginaliziramo i uklanjamo sa javne scene ovdje gdje smo u XVII, u XVIII. i u XIX. stoljeću bili većinski, gradograditeljski puk, gospodarski dominantniji od drugih grupa.

Tijekom XIX. stoljeća, stjecajem povijesnih okolnosti, dio se naših prvaka (između mnogih regionalnih imena kojima su nas nazivali) odlučio da u Bačkoj i Podunavlju utekne pod okrilje dva regionalna imena (Bunjevci i Šokci) pravdajući odluku potrebom izbjegavanja žešće konfrontacije s nosiocima vlasti. Taj je korak, i tada, bio očit znak nedostatka pameti i hrabrosti, a do danas se je ispunio potpunim besmisлом, pokazujući da prvaci naših dičnih predaka nisu imali jasnu predodžbu o položaju puka kojem su se nadredili, niti su ozbiljno promišljali njegovu budućnost, gurajući ga na stranputicu, niti su raspolagali potrebnim znanjem, mudročću i političkom voljom da pronalaze kako da se odupru izazovu vremena. Mada smo se i tada mogli identificirati po svojoj povijesti, kulturi i obilježjima narodnog života i načinu razmišljanja o svijetu.

Teret suicidalne dosjetke zaogrtanja regionalnim imenom da bi se izbjegli politički sukobi a vođi dodvorili vlastodržcima zarad osobne promidžbe, uistinu, snosio je puk gubeći vlastitost i osjećaj nacionalnog zajedništva. Na tom tragu

do danas još plaća danak u krvi, odnarođuje se, te ga druge grupe asimiliraju. Uzgred, treba li podsjećati da su nam, tamo odakle smo došli, jedno od ta dva dična imena nadjenuli kao posprdno, pogrdno?

Oni što su posegli za ovim rješenjem odavno su pod zemljom, a njihova politička nepromišljenost još uvijek je na djelu; zato su se sa svakim režimom koji je ovdje posrtao i umirao, s nestankom svake, do tada, važeće paradigme i koncepcije svijeta bezmalo cijele generacije ljudi utapale u okolne narode.

I danas se još utapljaju.

Ovaj sada već bjelodano nepopravljivi gubitak, nakon svega što nam se dogodilo, trebao nas je naučiti mudrosti čuvanja svake riječi u jeziku i njegovu dijalektu. Ovu vještinu moramo svladati kao što smo naučili stjecati i čuvati zemlju i salaš budući da bez riječi i jezika nema čovjeka, niti naroda, pa ni nacionalnog bića, bitka, tubitka.

Ili ćemo mi, konačno, ovladati vještinom čuvanja, njegovanja i razvijanja vlastitosti ili će nas, konačno, svladati nedostatak mudrosti u raspoznavanju vlastitih kulturnih vrijednosti. Erich Fromm je pisao da su mnogi ljudi umirali prije no što su se kao ličnosti rodili, samo zato što nisu znali odgovoriti na pitanja: **Tko sam ja? Tko smo mi? Tko je drugi? Tko su drugi?** Takvi su, uistinu, zauvijek nestajali kao bezlične jedinice u gomili bez vlastita identiteta.

Uz individualni identitet jednako je važno da ne zaboravimo razlikovati grupni, klasni, socijalni, kulturni, nacionalni, profesionalni i sve druge sastojke o kojima ovisi identitet pojedinca i zajednice. Budući da je hrvatska kultura višeizvorna, uspostava našeg jasnog kulturnog identiteta je **conditio sine qua non** svih oblika kolektivnog ali istodobno i osobnog identiteta.

Iz tih razloga, tijekom više decenija (stoljeća), s manjim ili većim prekidima, na udaru su bile sve institucije bačkih i podunavskih Bunjevaca odnosno Hrvata, osobito znamenite ličnosti. U njihovoj dekapitaciji(1) su se posebice istakli određeni partijski i policijski aparatčiči, poput Stipana Kopilovića i njegovih pomagača u tisku i institucijama kulture, od kojih i danas pojedini djeluju u javnom prostoru gromko se zaklinjući u demokraciju, a osobito u institucije i vazdašnje vrijednosti građanskog (sic!) društva.

U prvoj polovici sedamdesetih godina više od 110 subotičkih intelektualaca i drugih djelatnika zbog svojih je uvjerenja u neophodnost njegovanja hrvatskog jezika i kulture, nadalje zbog članstva u Matici hrvatskoj i/li Pododboru bačkih Hrvata, napose zbog optužbi da su sa simpatijama gledali **na gibanja u Hrvatskoj i hrvatsko proljeće**, te drugih, sličnih, nepodopština, izloženo žestokoj i bespogovornoj javnoj osudi, izopćenju iz javnog života, odstranjivanju s odgovornih radnih mjesta, izbacivani su iz struke, odposlani u prijevremenu mirovinu etc., dok su prof. Bela Gabrić i Grgo Bačlija osuđeni i na kaznu zatvora.

Dekapitacija nije pojava novijeg datuma, s kraćim ili dužim prekidima ona traje tijekom više stoljeća. Podunavski su Hrvati najžešćem obezglavlivanju bili izloženi tijekom jednopartijske države, počev od 1944. godine, ali je dekapitacija nastavljena i poslije formalnog sloma tog sustava te u dijaspori traje do danas.

Također, treba zamijetiti da velika većina puka ravnodušno promatra (bar tako se doima) čemu su izloženi oni koji se usuđuju iskoraknuti u općem interesu i radi općeg dobra. Zar ovi ljudi očekuju da netko drugi završi posao za njih? Napose, tko da im ga obavi? Netko iz Zagreba, odnosno Europe? U međuvremenu će velika većina bunjevačko-šokačkog puka i nadalje odavati umor, ojađenost i apatiju? Zar mi, doista, nismo u stanju da se prenamo i sebi odredimo mjesto, novog, početka? Ukoliko kanimo opstati! Zar mi nemamo snage za jasno artikuliran i dovoljno glasan protest? Čega se, i koga još, plašimo? Šta još možemo izgubiti, izuzev ogrlika? Nije li se steklo odviše razloga da svoje nezadovoljstvo odlučno izrazimo glede stanja u koje smo dospjeli?

Zar su samo tijekom rata nacionalne manjine, a posebice Hrvati, bili izloženi sataniziranju? Nije li tako bilo i prije? Nisu li iza perioda prikrivenijeg, mekšeg, a perfidnijeg sataniziranja slijedila razdoblja žestokih udaraca kada su iz javnosti odstranjivani svi "nepodobni", bez obzira na njihovu sposobnost, znanje, stručnost, učinkovitost, etc. Nisu li nosioci vlasti neskriveno podizali "podobne", što će reći poslušne i pokorne. One koji su radi služiti. Učinak je poguban, poremećeni odnosi prema "podobnima" i "nepodobnima" podstakli su zanemarivanje istinskih vrijednosti i kriterija.

Dvostruko, dvosjeklo diskvalificiranje na "podobne" i "nepodobne" uni- jelo je pometnju među puk i izazvalo dubok rascjep s dugoročnim posljedica- ma. Otuda na površinu izbija, nudeći se kao značajno i vrijedno ono što je, uistinu, bezvrijedno, ispodprosječno ili osrednje.

Velika većina puka uvijek je šutljiva i povučena, pravdajući pasivnost strahom za egzistenciju i za budućnost djece, iako je bjelodano da upravo šut- njom i neopiranjem podstiče i omogućava razbijanje vlastitog duhovnog jedin- stva što ga dalje demoralizira i **eo ipso** slabi mu obrambenu moć. Na taj način ne samo što uprizoruju i omogućavaju svoje nestajanje, već i sudjeluju u njemu. Šire gledano, to stanje ne doprinosi ni razvoju u odnosima s većinskim narodom, općenito demokracije, unutar države u kojoj zajedno žive, čime se ide na ruku i njenoj destruktiji, umjesto da se od nje, i većinskog naroda, odlučno zahtijeva ispunjavanje svih međunarodno utvrđenih uvjeta za pozi- tivnu diskriminaciju vlastite nacionalne manjine.

Tijekom 1990. i 1991, dvije osobito mučne, godine mediji u Srbiji (u Beogradu, Novom Sadu pa i Subotici) prikazivali su sve Hrvate najvećom pri- jetnjom opstanku Jugoslavije. I mada se Hrvati u Subotici nisu ogriješili o ele- mentarnu korektnost, od početka rata u Hrvatskoj njihov položaj se pogorša- va. U Suboticu i Novi Žednik dolazi vođa radikala Vojislav Šešelj koji Hrvatima prijeti izgonom. Ljudi pamte da im je obećao vaditi oči zarđalom kašikom, etc.

Podijeljeni na Hrvate i Jugoslavene subotički Hrvati se od tog vremena ponovno svrstavaju u - Bunjevce. Točnije, oni među njima koji se više nisu željeli izjašnjavati za Jugoslavene (ili nisu više u tome vidjeli nikakav rezon), a nisu imali građanske hrabrosti da se pod teretom preglasne zbilje suoče sa činjenicom o vlastitom podrijetlu, posegnuli su za povijesno već iskušanim iskorakom u regionalni naziv Bunjevac, u čorsokak u koji su u vrijeme ugarsko- -hrvatske nagodbe (1868) naše pretke satjerali zabrinuti ugarski vlastodršci, budući da su strahovali od povezivanja Subotice (u to vrijeme po broju

stanovništva i gospodarskoj moći trećeg ili četvrtog grada u Monarhiji) i Zagreba koji je političko središte probuđenog hrvatstva. Danas možemo reći da su Mađari bezrazložno strahovali budući da je njihov strah bio veći od želje i potrebe svih Hrvata da se između sebe povežu u kompaktnu cjelinu. Napose, nacionalna solidarnost između središta i ruba hrvatskog entiteta nikada nije uspostavljena u onoj mjeri u kojoj su se Mađari pribojavali a malobrojni umni i dalekovidni Hrvati uglavnom samo priželjkivali. Nedostatak izražene nacionalne solidarnosti između središta i ruba i danas ozbiljno nagriza i rastače očekivanja subotičkih, bačkih, napose Hrvata iz SR Jugoslavije.

Rat je u ovom podneblju na dugi niz godina drastično snizio uljudbene kriterije, kulturološke pretpostavke i standarde te kulturni nivo u svim nacionalnim entitetima. Maligno razrasli ruralni, folklorni mentalitet potiskuje autentične vrednote, agresivno se želi nametnuti kao nadomjestak nacionalnoj kulturi (Hrvata, Srba, Mađara i drugih) budući da je stvaranje uvjeta za autentičnu, vlastitu kulturu i nacionalni opstanak spor i dugotrajan proces neizvjesnog smjera koji zahtijeva puno angažiranja i novaca, a ne donosi uvijek očekivani učinak onima koji odlučuju o ulaganjima u vlastiti opstanak.

"Od postnapoleonskog vremena do danas u Europi se više nedržavnih naroda i 'zakašnjelih nacija' održalo, jer su ih njihove elite opremale kulturnim i ideološkim sadržajima koji su donekle kompenzirali nedostatak državne organizacije i geopolitičkih demarkacija(2)."

I kao što je egzistencijalno važno **biti**, tako je društveno važno **imati**. Imati svoje škole, gospodarske, kulturne i ostale institucije, ustanove i udruge. Svoj tisak, elektronske medije, nakladništvo, periodiku, knjižnice, čitaonice, kazalište, operu - sve ono što smo već prije imali (izuzimajući elektronske medije), a što nismo znali očuvati ili su nam nasilno oduzimali. Nezamisliv je naš daljnji opstanak bez vlastitog tiska, časopisa, knjiga, radija, televizije, promidžbe na Internetu, etc. Dok je za povratak kazališne i operne publike potreban skupni učinak pisaca, glumaca, redatelja i drugih, uz poticaje za razvitak prepoznatljive glazbene kulture i likovne umjetnosti potrebni su nam izložbeni, galerijski i muzejski prostori.

Ako ne želimo ostati gladni znanja i žedni kulture, tada natjecajima, narudžbama i otkupom gotovih djela (književnih, glazbenih, likovnih, etc.) moramo utjecati na način razmišljanja i doživljaj svijeta i vlastitosti. Poštovati i pomagati pojedinca, njegove zahtjeve i dosege.

Veći dio dvadesetog stoljeća protekao je u znaku previranja, kriza, rata, zločina i nečovještva, a naše je podneblje žestoko zapljuskivano valovima ruralizacije što je, među ostalim, pratila i kriza morala radi čega ljudi opet uzmiču prema rješenjima iz devetnaestog stoljeća. Arhaičnost je bila i ostala sudbinskom utegom koja i ovdje zarobljava ponašanje ljudi, ne dozvoljava im da oslobode svoje misli i usmjere ih prema projiciranju vlastite budućnosti.

Nakon svega što nam se dogodilo prije i poslije doseoba i nakon što su sva naša oduševljenja svršila u razočaranju, morali bismo već jednom odrasti kao pojedinci i kolektivitet te se suočiti s istinom da je malo toga što je bilo u starini a da bi se i danas moglo smatrati dobrim i poželjnim.

Također, moramo odlučno ustati protiv bilo kojeg oblika partnerstva sa

svima onima koji su pokušavali svoj narod pretvoriti u instrument svoje stranke, budući da su sve što su uzimali u ruke trošili kao da je riječ o pukoj stranačkoj, propagandnoj infrastrukturi. Ne možemo sebi dopustiti toliki hazard da trpimo iste ili slične pogreške.

Identitet modernog čovjeka je identitet građanina koji nas obvezuje da istodobno ispunimo svoju autentičnost i otvorimo mogućnost autentičnosti drugima. Samo tako, kada jedni drugima pružamo slobodu, možemo izgraditi svijet koji će doista potvrditi našu autentičnost, iz nje se mogu očekivati vrijednosti koje će svima biti zajedničke.

Nije dovoljno samo njegovati tradicijske vrednote. Trebamo naučiti ići s vremenom, transformirati ih, promicati nacionalno i kulturno zajedništvo u otvorenosti i snošljivosti, zastupajući visoke kriterije i demokratski način mišljenja.

Nikada nisam držao da je sudjelovanje u politici moj životni poziv, ili ono što bih najbolje znao raditi. Književno stvaralaštvo mi je oduvijek bilo privlačnije i smisaonije. Istina, pisanje ne isključuje bavljenje politikom, ali tek u aristotelovskom smislu, kao javnom djelatnošću u skladu s vrlinom kojom građanin može postati moralno biće. Napose stoga što je književno stvaralaštvo teško spojivo s partijskom politikom.

Pisac se međutim može javno eksponirati ako mu se čini da su ugrožene opće ljudske vrednote i moralna načela, kao što je bilo u vrijeme pre-grijanog nacionalizma koji je izazvao rat na prostorima bivše Jugoslavije. Napose danas kada su one i dalje ugrožene. Stoga sam uvjeren da je potrebno, što prije, izraditi **Deklaraciju o strategiji očuvanja identiteta Bunjevaca odnosno Hrvata u Bačkoj i u Podunavlju** kao polaznu osnovu uspostave školstva, djelotvornih kulturnih ustanova, izdavačkih i informativnih kuća i drugih potreba. Tom mora prethoditi određivanje našeg ustavnog položaja, usklađivanje pojedinih zakonskih odredbi i druge mjere.

Nećemo očuvati bunjevačku ikavicu, niti naučiti hrvatski književni jezik ukoliko ne bude škola, tiska, kazališta, ukoliko svi zajedno u obitelji, susjedstvu, prodavaonici, ili u okruženju ne govorimo vlastitim jezikom ili idiomom, ukoliko se ustručavamo koristiti ga, ili ukoliko se još uvijek plašimo govoriti ga.

Stoga bismo trebali odbaciti međusobna sumnjičenja i surevnjivost unutar nas samih i doslovno svaki dan raditi na strategiji očuvanja identiteta Bunjevaca, odnosno Hrvata u Bačkoj i u Podunavlju, budući da smo podrijetlom iz iste etničke agregacije.

Postojeće političke stranke Hrvata i Bunjevaca dužne su da se nad ovim pitanjima odrede te da odbace izmišljene, i mnogo desetljeća prije njihovog formiranja od drugih ustanovljene i iznuđene razlike koje među njima postoje, sve nesnošljivosti i predrasude u korist očuvanja identiteta Bunjevaca odnosno Hrvata te da se povežu s onim snagama koje se zalažu za civilno, građansko i demokratsko društveno uređenje.

Od dvadesetih godina ovog stoljeća Bunjevci odnosno Hrvati u Bačkoj i u Podunavlju sve više su gubili samopouzdanje stečeno u vrijeme kada su se pojavili biskup Ivan Antunović, njegovi suradnici i sljedbenici. Žestoku mađarizaciju je smjenila žestoka srbizacija, i to po istom receptu, dok su besmisleni poticaji re/kroatizacije Bunjevaca uz pomoć dijela političkih stranaka

NEPOTPUNA LISTA NEPODOBNIH IZ SEDAMDESETIH GODINA

Antunović, Geza	Kikić, Geza	Skenderović, Petar
Babić, Nikola	Kongo, Tivadar	Skenderović, Radmila
Bačić, Pavao	Krimer, Miroljub	Skenderović, dr. Stjepan
Bačlija, Bela	Kristovac, Laszlo	Skenderović, Željko
Bačlija, Grgo	Kukić, Marko	Stantić, Ivo
Bačlija, Jelena	Kulešević, Amalija	Stantić, Jakov
Bačlija, Mihajlo	Kulešević, Blaško	Šabić, Justina
Bajić, Josip	Kujundžić, Jakov	Šabić, Stipan
Balažević, Antun	Malagurski, Tome	Šarčević, Matilda
Balažević, Giza	Mandić, Barnaba	Šarčević, Petar
Baraković, Tomica	Matković, Gustav	Taupert, Gustav
Bonić, Gabrijela	Merković, Lazar	Tikvicki, Aranka
Brajkov, Josip	Mišuđik, Luka	Tikvicki, Bela
Brčić Kostić, Mate	Mojzeš, Antal	Tikvicki, Ivan
Budimir, Zvonimir	Orčić, Julka	Tikvicki, Mirko
Buljovčić, Josip	Orčić, Ruža	Tikvicki, Ruža
Bukvić, Teza	Pandol, Ivo	Tóth, Lajos
Cvijin, Josip	Peić, Marko	Vojnić, Lazo
Crnković, Matija	Perčić, dr. Vinko	Vojnić Hajduk, Mirjana
Dekanj, Blaško	P(e)rušić, Blaško	Vojnić Purčar, Petko
Dulić, Domagoj	Perušić, Mirko	Vujkov, Balint
Dulić, Franjo	Pletikosić, Ivo	Vujković, Antun
Dulić, Josip	Poljaković, Mladen	Vuković, Lazar
Dulić, Ivan	Poljaković, Matija	Vuković, Marko
Dulić, Kata	Pokornik, Ante	Vuković, Marko Slikar
Dulić, Lajčo	Prčić, Grgo	Vuksanović, Gojko
Dulić, Petar	Prčić, Ivo	Zelić, Blaža
Dulić, Šime	Prčić, Joso	Zelić, Marica
Duranci, Bela	Prčić, Lazar	Zelić, Naco
Đukić, Franjo	Prčić, Milivoj	Uzon, Miklos
Filipović, Albe	Prčić, Tomislav	
Gabrić, Amalija	Rajčić, Đeno	
Gabrić, Bela	Rogić, Bartul	
Gabrić, Stjepan	Rudić, Ivan	
Glavina, dr. Krešimir	Secsei, Mihály	
Glavina, Marina	Sekulić, dr. Ante	
Horvacki, Marko	Skenderović, Anastazija	
Huska, Mirko	Skenderović, Antun	
Ivković Ivandekić, Ana	Skenderović, Aron	
Kiš, Marta	Skenderović, Marko	
Kiš, dr. Zvonimir	Skenderović, Marija	
Kikić, Bela	Skenderović, Nikola	

iz Zagreba, ubrzale diferenciranje unutar nas samih podstičući proces razbunjevanja, a samim tim i rashvaćenja, podgrijavajući, razbuktavajući i ubrzavajući asimilacijske apetite i pritiske vladajućih krugova.

Danas želja za očuvanjem identiteta Bunjevaca odnosno Hrvata nikome ne bi trebala smetati, također ni nama samima da budemo pametni i realni, te da se klonimo krajnosti - defetizma ili nacionalne ostrašćenosti. Ono čega se ubuduće ne bismo smjeli lišavati je mudrost i traženje promišljenih rješenja za opstanak.

U tom smislu se obraćam ovom štovanom skupu radostan što stvaramo HAD (Hrvatsko akademsko društvo) i uvjeren da ćemo u njemu znati tražiti i nalaziti potrebnu pamet, znanje i odlučnost da pomognemo sami sebi te da svojoj djeci stvorimo uvjete za drukčiji život od naše sumorne zbilje(3).

Bilješke:

1. Dekapitacija, lat. uklanjanje s vodećeg položaja, odrubljenje glave;
2. Zoran Kravar: Nemogućnost kontinuiteta i mogućnost funkcije IN: *Časopis Matice hrvatske*, godište VIII, izvanredno izd., ljetno 1998, str. 368-370;
3. Dio teksta pročitao je na I. redovitoj i svečanoj sjednici Skupštine HAD-a, 13. ožujka 1999. godine, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

DA IH NE ZABORAVIMO

ANTE POKORNIK (1910-1989)

20. kolovoza 1999. godine navršilo se 10 godina od smrti Ante Pokornika, velikog poznavaoča bunjevačke etnografije. Preminuo je u 80. godini života nakon duge bolesti.

Rodio se 21. ožujka 1910. godine u Subotici, u Keru, u današnjoj Gundulićevoj ulici. Ante je u Subotici završio osnovnu školu i državnu trgovačku akademiju, gdje je maturirao 1929. god. i odmah stupio u državnu financijsku službu u Subotici.

Na inicijativu Ante Pokornika i Stipana Ušumovića 1929. godine u Keru je osnovana Druga podružnica Bunjevačkog momačkog kola pod pokroviteljstvom župnika Blaška Rajića. Centrala je bila u Subotici u Harambašićevoj ulici br. 5, a prva podružnica bila je u župi sv. Jurja. Ante Pokornik je bio veoma aktivan u kulturno-zabavnom životu te Podružnice u Keru kao njen predsjednik.

Godine 1932. se preselio u Zagreb i tako je prekinut njegov kulturni i društveni rad u Subotici. U svoj rodni grad se vratio poslije završetka rata 1945. a radio je u Upravi prihoda.

U mirovinu je otišao 1965. godine i tada je mogao posvetiti veću pažnju već ranije započetom radu na bunjevačkoj etnografiji. Ustrajno je skupljao pojedine dijelove bunjevačke narodne nošnje, kao što su narodni vez i šling, a zatim narodno tkanje (pregače, ponjavice i dr.). Kao dobar poznavalac bunje-

vačke etnografije skupio je veoma vrijednu etnografsku zbirku bunjevačkih narodnih rukotvorina i bunjevačke narodne nošnje. Što je s ljubavlju skupljao, to je pomno čuvao.

Uz to sakupljanje bunjevačke etnografske zbirke, Ante Pokornik je aktivno sudjelovao u nekoliko naših kulturnih akcija, gdje je pokazao veliko znanje i umijeće.

Kad je od 15. do 18. kolovoza 1968. godine organizirana prva gradska Dužijanica u Subotici, on je tada, a i dalje do 1972. godine, bio među organizatorima folklornih grupa u bunjevačkoj narodnoj nošnji. Također je tih godina mnogo učinio oko organiziranja "živih slika" u povorci Dužijance na rastvorenim traktorskim prikolicama.

Kad je 1972. god. čitav Organizacijski odbor naprasno smijenjen, prestao je Pokornikov rad u priređivanju Dužijance i nestale su "žive slike" u povorci i ni danas ih nema.

Druga velika aktivnost Ante Pokornika bila je u Hrvatskom kulturno-umjetničkom društvu "Bunjevačko kolo", koje je osnovano u siječnju 1970. godine u Subotici. Anti se pružila prilika da kao kostimograf pokaže svu svoju ljubav prema bunjevačkim kulturnim narodnim vrijednostima, ali s poštovanjem se odnosio prema svim drugim narodima s kojima stoljećima živimo. Osim više kompleta raznih vrsta bunjevačke narodne nošnje za folklorni ansambl, Ante Pokornik je uredio sve vojvođanske narodne nošnje: šokačku, banatsku, srpsku i mađarsku. Uz to je uredio i bogatu posavsku narodnu nošnju. U tom je pokazao veliko znanje i ljubav prema ljepoti narodne umjetnosti koja je izražena u svim vrstama narodne nošnje svih naroda i narodnosti.

Treća akcija Ante Pokornika je njegovo sudjelovanje u proslavi našeg velikog jubileja. Naime, od 11. do 17. kolovoza 1986. god. proslavljena je 300. godišnjica obnove crkvenog života među vjernicima u Bačkoj, to jest 300. godišnjica od doseobe jedne veće grupe Hrvata Bunjevaca u Bačku.

Pored kulturnih priredaba, kao što je izložba knjiga i slika, organiziran je Znanstveni skup od 12. do 14. kolovoza 1986. godine. Također je priređena velika etnografska izložba koja je otvorena u sjemeništu "Paulinum" 11. kolovoza. Ante Pokornik je pomagao u organiziranju ove izložbe svojim brojnim etnografskim priložima i savjetima onima koji su izvršili postavku bunjevačkog dijela izložbe. Šokački dio izložbe postavio je o. Mato Miloš, karmelićanin iz Sombora, uz pomoć više suradnika. (Vidi kalendar "Subotička Danica" za 1987. god., str. 95-132.)

Naveo sam samo neke veće akcije Ante Pokornika, ali on je svake godine s velikim zanimanjem pratio i pomagao organiziranje folklornih grupa za Dužijancu na blagdan Velike Gospe u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske, jer je smatrao da je to prilika da se naša mladež organizira kako bi upoznala i čuvala svoju narodnu nošnju kao kulturnu vrijednost.

Ante Pokornik je također veliki poznavalac bunjevačkih narodnih običaja. O tome je relativno malo napisao. Objavio je tri članka:

"Priskakanje vatre sv. Ivana Cvitnjaka" ("Subotička Danica" za 1988, str. 141); "Moj sokak" I. dio ("Subotička Danica" za 1989, str. 101-115); "Moj sokak" II. dio ("Subotička Danica" za 1993, str. 178-182).

Također je poznao bunjevačke narodne pisme. Osobito je volio "kraljičke pisme" i nekoliko ih je zapisao, a objavljene su u knjizi: Bela Gabrić i Ante Pokornik: "Bunjevačke kraljičke pisme" (Subotica, 1996, pjesme broj: 5, 6, 12, 13, 20, 34, 85, 91, 114, 125).

Želio je opisati pojedine dijelove bunjevačke narodne nošnje, ali bolest je počela svoje osvajačko razaranje i više nije imao snage. No, dok je postojala i najmanja snaga bolesnog tijela, već iznemogao, s pažnjom je pratio sve što se zbiva u našem narodnom i kulturnom životu. U razgovoru se uvijek vraćao na drage teme o svemu što je narodno.

Ali, došao je žalosni 20. kolovoza 1989. godine. Zanimajla su usta koja su s mnogo ljubavi govorila o svemu što je naše, što je lijepo. Stalo je umorno srce koje je bilo puno ljubavi prema ljudima, prema brojnim prijateljima, a osobito prema članovima svoje obitelji.

Poslije ispraćaja do vječnog počinka zavlada je nijema šutnja i velika praznina u srcu svih njegovih najbližih i njegovih prijatelja. Izgubili smo milog i dragog, koji je ostao nenadoknativ. Ostalo je samo sjećanje s ljubavlju i zahvalnošću.

Bela Gabrić

Dr. MATIJA EVETOVIĆ (1894-1972)

Dr. Matija Evetović je bio jedan od najpoznatijih kulturnih radnika u Subotici između dva rata. Rodio se prije 105 godina, 24. veljače 1894. u Bačkom Aljmašu (sada u Mađarskoj). Otac mu je Dominik Evetović, majka Veronika Antunović (bila je u srodstvu s biskupom Ivanom Antunovićem).

Matijini roditelji su se preselili 1898. godine u Suboticu, gdje je on završio osnovnu školu i šest razreda gimnazije, a sedmi i osmi razred s maturom završio je u Travniku u klasičnoj gimnaziji koju su vodili isusovci. Upisao se na slavistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, ali studije mu je omeo Prvi svjetski rat, koji je proveo kao vojnik na frontu i bio je teško ranjen. Nakon oporavka vratio se u Zagreb i 1921. godine je stekao diplomu na Filozofskom fakultetu, a nakon obrane svoje disertacije promoviran je 31. siječnja 1923. godine na istom fakultetu u doktora.

U Subotici je radio kao profesor srpskohrvatskog jezika u muškoj gimnaziji do 1926. godine. Zbog svojih životnih stavova bio je premještan u druge gradove i zato je napustio rad u školi. Prihvatio je službu u subotiškoj gradskoj upravi. Dogradonačelnik je postao 1926, a od 1928. godine je senator za prosvjetu i socijalno ugrožene. Tada je osnovao sirotište kod časnih sestara Kćeri milosrđa.

Dolaskom okupatora u Suboticu bio je otpušten iz službe 1941. godine. U jesen 1944. dolaskom nove vlasti nastavio je svoju službu. Imenovan je 1. siječnja 1945. godine za direktora muške gimnazije u Subotici i u teškim okolnostima organizirao je nastavu, a 1948. postao je direktor novoga Gradskog muzeja koji se tada nalazio u današnjem Likovnom susretu. Na toj dužnosti je ostao do odlaska u mirovinu 1. siječnja 1953. godine.

Kao umirovljenik je sređivao svoje bilješke iz ranijih istraživanja i nastavio je proučavanje karakteristika bunjevačke ikavice.

Uz svoj službeni posao dr. Matija Evetović je mnogo pisao o književnosti i o drugim pitanjima iz kulture i povijesti bačkih Hrvata. Radove je objavljivao u pojedinim subotičkim publikacijama: "Književni sever" (1925-1927), "Subotičke novine" (1927, 1936-1941), "Klasje naših ravni" (1937. i 1938), kalendar "Subotička Danica" (1939, 1940, 1941, 1945, 1946. i 1971).

Najvažnija djela dr. Matije Evetovića su: "Život i rad biskupa Ivana Antunovića, narodnog preporoditelja" (Subotica, 1935) te "Život i rad Paje Kujundžića" objavljeno u nastavcima u "Subotičkim novinama" od 6. IX. 1940, 6. str., do 4. IV. 1941, 6. str. Zbog početka rata protiv Jugoslavije djelo nije objavljeno u cijelosti. Najveće mu je djelo "Kulturna povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata". Završetak predgovora nosi datum 2. veljače 1941. godine. Zbog početka rata nije nikada ova knjiga objavljena, a pred kraj autorova života rukopis je otkupila subotička Gradska biblioteka.

Za pisanje svojih znanstvenih djela marljivo je skupljao podatke u Temišvaru, Segedinu, Kalači, Budimu, Baji, Baču. Mnogo mu je poslužila bogata arhivska građa franjevačkog samostana i Istorijskog arhiva u Subotici.

Dr. Matija Evetović je surađivao i u "Hrvatskoj enciklopediji" koja je objavljena u Zagrebu za vrijeme Drugog svjetskog rata (nepotpuno). Napisao je jedinice: "Bunjevačko narječje", "Bunjevačko školstvo", "Ime Bunjevac", "Vjerske i crkvene prilike".

Subotički biskup Matija Zvekanović, u dogovoru s dr. Marinom Šemudvarcem, s patrom Dionizijem Andrašecom i s dr. Matijom Evetovićem, predložio je ideju o otvaranju novog sjemeništa "Paulinum" s klasičnom gimnazijom. Ova radna grupa profesora je pristupila poslu oko izrade nastavnih planova i angažiranja predavača.

Prije nego je nova zgrada sjemeništa završena, nastava u novoj gimnaziji, u zgradi nekadašnjeg Katoličkog kruga, počela je 2. rujna 1962. godine. Privremeno sjemenište bilo je u prostorijama biskupskog doma. Prvi direktor gimnazije bio je dr. Marin Šemudvarac, a dr. Matija Evetović je predavao filozofiju, hrvatski jezik i književnost. Predavao je niz godina dok ga je zdravlje služilo, a onda se povukao u mirovinu.

Preminuo je 2. srpnja 1972. godine i sahranjen je u obiteljsku grobnicu na Bajskom groblju u Subotici.

Znanstvena djela dr. Matije Evetovića mogu poslužiti kao osnova za dalja proučavanja književne i kulturne baštine bačkih Hrvata.

Mirjana Kovač Evetović

Dr. Petar Cindrić

KANDIDATI ZA NOVE SORTE VINOVE LOZE OTPORNI NA GLJIVIČNE BOLESTI

UVOD

Unapređenje sortimenta poljoprivrednih kultura odvija se uglavnom introdukcijom i stvaranjem novih genetičkih kapaciteta. Kada je vinova loza u pitanju ova dva pravca se u većini vinogradarskih zemalja paralelno odvijaju, s tim što u rodnim vinogradima dominiraju stare, provjerene svjetske sorte, dok se nove sorte vrlo sporo šire.

Na oglednom dobru Instituta za vinogradarstvo i voćarstvo u Sremskim Karlovcima stvaranje novih sorti vinove loze ima tradiciju dugu već više od 50 godina. Imajući u vidu primarne ciljeve u oplemenjivačkom radu ove ustanove, mogle bi se razlikovati tri faze.

U prvoj fazi nastojanja selekcionara bila su usmjerena na poboljšanje kvalitete do tada gajenih autohtonih sorti putem njihove hibridizacije sa svjetskim sortama koje su poznate po visokoj kvaliteti vina. Stvoreno je 7 novih sorti, 5 za bijela (Neoplanta, Župljanka, Sirmium, Sila, Nova Dinka) i dvije za crna vina (Probus, Rumenika).

U drugoj fazi nastojanja su bila usmjerena prvenstveno na umanjivanje rizika proizvodnje od nepovoljnog utjecaja abiotičkih faktora. Niske temperature tokom zime u kontinentalnoj klimi mogu dovesti do značajnog gubitka roda, a mala suma toplotnih stupnjeva tokom vegetacije u sorti poznog sazrijevanja može dovesti do sniženja kvalitete. Zbog toga je u selekciji naglasak davan na otpornost prema niskim temperaturama i ranijem sazrijevanju grožđa. Pored ovoga nastojalo se da nove sorte ne budu osjetljive na sivu plijesan grožđa. Kao rezultat ovog rada stvoreno je 6 sorti za bijela vina koje su dobile sljedeća imena: Zlata, Rani rizling, Liza, Petra, Mila i Lela.

U trećoj fazi nastojanja su usmjerena na smanjivanje osjetljivosti na najvažnije gljivične bolesti koje su redoviti pratioci proizvodnje grožđa. Primarni cilj je stvaranje bijelih vinskih sorti koje bi se uspješno mogle gajiti uz smanjenu uporabu pesticida. Dosadašnji rezultati oplemenjivačkog rada u ovom smislu dokazali su da otpornost na gljivične bolesti nije u kontradikciji s kvalitetom, odnosno moguće je u istom genotipu kombinirati otpornost na više bolesti i visoku kvalitetu. Ovo mišljenje potvrđuju rezultati mnogih selekcionara širom svijeta: CSIZMAZIA 1977, 1995; KOLEDA 1975; VOJTOVIĆ 1981; EIBACH et al. 1994; KOZMA 1993, 1997; CINDRIĆ 1997.

METODE RADA

Rad na stvaranju novih sorti vinove loze u Sremskim Karlovcima odvija se uz primjenu konvencionalnih metoda spolne hibridizacije s pretpostavkom kombiniranja poželjnih osobina odabranog roditeljskog para u genotipu nekog od njihovih potomaka.

Selekcija se odvija na tri stupnja, odnosno na tri generacije sijanaca. Uzgoj sijanaca i njihova selekcija na prvom i drugom stupnju posljednjih 10 godina odvija se u poljskim uvjetima bez kemijske zaštite. Intenzitet napada peronospore i oidiuma na grožđu i lišću vrši se u godinama pojave patogena uz pomoć "IBPGR grape descriptors (1983)". Po ovoj metodi ocjena 1 označava visoku otpornost, a ocjena 9 visoku osjetljivost. Ocjenjivanje se vrši u jesen. Osjetljivost na Botritis određuje se u vrijeme berbe grožđa, a izražava se postotkom bobica u grožđu koje su zahvaćene sivom plijesni. Organoleptičku ocjenu vina obavljali su kompetentni degustatori po sistemu do 20 poena.

Ovdje prikazujemo rezultate ispitivanja na drugom stupnju selekcije koja su obavljena u vinogradarskom rejonu Subotičko-horgoške pješčare na lokalitetu Ljutovo. Ogledni vinograd je posađen na zemljištu D.P. "Ljutovo" 1993. godine na rastojanju 3 x 1 m. Čokoti su odnjegovani po principima "Karlovačkog uzgoja", nalaze se na vlastitom korijenu, a posljednjih 5 godina gajeni su bez ikakve kemijske zaštite od gljivičnih bolesti. U ovom ogledu nalazi se 38 novih genotipova i 10 priznatih sorti koje su poslužile kao kontrolne sorte i standardi. Jedan genotip je zastupljen sa po 10 čokota.

REZULTATI RADA

U ovom tekstu iznosimo rezultate ispitivanja samo za 4 nova genotipa koji su se pokazali kao najbolji, usporedo s njihovim roditeljima (Petra i Bianca), i Rizlingom talijanskim koji služi kao standard.

Otpornost na gljivične bolesti

U tabeli 1 prikazujemo ocjene napada gljivičnih bolesti na lišću i grožđu u godinama kada je bilo moguće izvršiti ocjenjivanje. Kao što vidimo, u sve

četiri godine u kojima su vršena ispitivanja napad peronospore je bio vrlo jak, dok je napad oidiuma bio izražen samo 1996. godine. Standardna sorta Rizling talijanski bila je svake godine jako napadnuta peronosporom. Petra je bila nešto malo bolja, posebno u 1996. godini kada se peronospora javila relativno kasno, tako da je grožđe ostalo gotovo neoštećeno. Međutim, lišće je bilo oštećeno u znatnom stupnju što se odrazilo i na kvaliteti grožđa.

Sva četiri nova genotipa ispoljila su značajnu otpornost na gljivične bolesti. Najvišu otpornost ispoljio je SK 86-3/276. On je bez dvojbe nadmašio i Biancu koja je poznata po visokoj otpornosti na gljivične bolesti. Prema ovome što je do sada pokazao, ovaj genotip bi se mogao gajiti bez kemijske zaštite. Ostala tri genotipa su ispoljila srednju otpornost kada su listovi u pitanju, a dobru otpornost kada je grožđe u pitanju. Inače, kod svih ispitivanih sorti intenzitet napada na grožđu uvijek je bio otprilike za jedan stupanj niži nego na listovima.

Izuzetno je značajno da su sva četiri nova genotipa ispoljila vrlo dobru otpornost i na sivu plijesan grožđa.

Prinos i kvaliteta grožđa i vina

Na registriran prinos grožđa, pored napada gljivičnih bolesti, u značajnoj mjeri utjecale su i niske zimske temperature koje su u ove četiri godine jedanput prouzrokovale djelomično izmrzavanje čokota. To se desilo 30. prosinca 1996. godine, kada se temperatura spustila do -23°C . Ako pogledamo prinos grožđa koji je po sortama ostvaren 1997. godine, vidimo da je on niži nego u drugim godinama. Jedino je SK 86-3/276 imao normalan prinos ($1,30\text{ kg/m}^2$). Rizling talijanski u ovoj godini, ni u uvjetima normalne zaštite, nije rodio. To je bio slučaj i na širem prostoru ove regije gdje nije vršeno zagrtanje.

Najviši sadržaj šećera imao je SK 86-3/34. U prosjeku 20,3%, s tim da je 1997. imao čak 24,7%. Naravno, toliko visoki sadržaj šećera za normalna suha vina nije neophodan, ali to je pouzdan znak da u ovom genotipu postoji genetska predispozicija za visok šećer.

Genotip SK 86-3/8, godine 1996. je prerano obran, što je rezultiralo nižim sadržajem šećera, povišenim sadržajem kiselina i nižom organoleptičkom ocjenom za vino. Ovo je imalo velikog utjecaja i na niže prosječne vrijednosti. Ista napomena važi i za SK 86-3/230. Budući da nijedan od ova dva genotipa nije osjetljiv na sivu plijesan grožđa, sa berbom ne bi trebalo žuriti. Mogao bi se sačekati početak listopada (*vidi tabelu 1*).

SK 86-3/276 imao je harmoničan i postojan sadržaj šećera i kiselina. On bi normalno mogao da se bere u drugoj polovici rujna, kada uz visok prinos daje vrlo solidnu kvalitetu vina.

Sorta Petra u uvjetima bez zaštite samo u jednoj godini je dala pristojan rod, premda nešto slabije kvalitete. U ostale tri godine grožđe je propalo, prije svega zbog peronospore. Rizling talijanski je međutim bez zaštite u sve četiri godine takoreći bio bez roda. Naravno, ovo je i bilo za očekivati. No, da

vidjelo što je otporno mora postojati nešto što je osjetljivo, a istovremeno i dobro poznato (*vidi tabelu 2*).

Tabela 1						
NAPAD GLJIVIČNIH BOLESTI NA LIŠĆU I GROŽĐU						
Čokoti su gajeni bez kemijske zaštite od gljivičnih bolesti						
SORTA (Genotip)	GODINA	PERONOSPORA		OIDIUM		BOTRITIS NA GROŽĐU (%)
		list	grozd	list	grozd	
SK 86-3/8	1996.	5	3	5	3	0
	1997.	5	5			0
	1998.	3	3			0
	1999.	5	3			0
	Prosjek	4,5	3,5	5,0	3,0	0
SK 86-3/34	1996.	5	3	5	1	2
	1997.	7	5			2
	1998.	3	3			2
	1999.	5	3			1
	Prosjek	5,0	3,5	5,0	1,0	1,8
SK 86-3/230	1996.	7	3	7	3	0
	1997.	5	3			0
	1998.	3	3			0
	1999.	5	3			1
	Prosjek	5,0	3,0	7,0	3,0	0,2
SK 86-3/276	1996.	3	3	1	1	5
	1997.	1	1	1	1	0
	1998.	1	1			0
	1999.	1	1			3
	Prosjek	1,5	1,5	1,0	1,0	2,2
PETRA	1996.	7	1	5	3	0
	1997.	7	5			-
	1998.	7	5	7	7	-
	1999.	9	9			-
	Prosjek	7,5	6,0	6,0	5,0	0,0
BIANCA	1996.	5	1	5	3	0
	1997.	3	1			0
	1998.	1	1			0
	1999.	7	3			-
	Prosjek	4,0	1,5	5,0	3,0	0,0
RIZLING TALIJAN- SKI	1996.	9	7	7	7	-
	1997.	9	7			-
	1998.	7	5			-
	1999.	9	9			-
	Prosjek	8,5	7,0	7,0	7,0	-

Tabela 2

PRINOS I KVALITET GROŽĐA I VINA

SORTA (Genotip)	GODINA	DATUM BERBE	PRINOS GROŽĐA (kg/m ²)	SADRŽAJ U ŠIRI		KVALITET VINA (poena)
				ŠEĆERA (%)	KISELINA (g/l)	
SK 86-3/8 bez zaštite	1996.	18. 09.	1,06	15,6	9,6	16,5
	1997.	26. 09.	0,34	20,4	9,0	18,0
	1998.	1. 10.	0,82	19,1	8,4	17,7
	1999.	15. 09.	1,00	17,0	10,8	17,0
	Prosjek	22. 09.	0,81	17,4	9,6	17,3
SK 86-3/34 bez zaštite	1996.	18. 09.	0,90	18,3	7,7	17,6
	1997.	26. 09.	0,38	24,7	9,0	17,0
	1998.	1. 10.	1,05	21,0	8,1	17,7
	1999.	15. 09.	0,93	19,6	9,2	17,5
	Prosjek	22. 09.	0,82	20,3	8,4	17,5
SK 86-3/230 bez zaštite	1996.	18. 09.	1,23	14,8	9,9	16,8
	1997.	26. 09.	0,82	20,2	10,7	17,9
	1998.	1. 10.	1,32	20,2	10,9	18,1
	1999.	15. 09.	0,83	18,3	10,8	16,5
	Prosjek	22. 09.	1,07	18,3	10,6	17,8
SK 86-3/276 bez zaštite	1996.	18. 09.	2,13	18,6	7,6	17,3
	1997.	9. 09.	1,30	18,0	9,5	17,7
	1998.	1. 10.	1,72	19,6	7,1	18,1
	1999.	15. 09.	1,15	18,8	7,8	17,5
	Prosjek	18. 09.	1,58	18,8	7,9	17,6
PETRA bez zaštite	1996.	18. 09.	1,50	14,3	7,4	17,6
	1997.	-	-	-	-	-
	1998.	-	-	-	-	-
	1999.	-	-	-	-	-
	Prosjek	18. 09.	0,38	-	-	-
PETRA normalna zaštita	1996.	1. 10.	1,29	20,6	7,1	18,0
	1997.	26. 09.	0,62	23,6	9,0	17,8
	1998.	17. 10.	0,96	22,3	8,8	18,0
	1999.	15. 09.	0,90	20,2	10,5	18,4
	Prosjek	29. 09.	0,94	21,4	8,7	18,1
BIANCA bez zaštite	1996.	3. 09.	0,78	15,6	9,6	18,0
	1997.	9. 09.	0,70	17,2	10,4	18,1
	1998.	1. 10.	0,59	20,7	8,3	17,6
	1999. *)	-	-	-	-	-
	Prosjek	13. 09.	0,69	16,9	9,8	17,9
RIZLING TALIJAN- SKI bez zaštite	1996.	-	-	-	-	-
	1997.	-	-	-	-	-
	1998.	-	-	-	-	-
	1999.	-	-	-	-	-
	Prosjek	-	0,00	-	-	-
RIZLING TALIJAN- SKI normalna zaštite	1996.	2. 10.	0,69	18,1	8,2	17,8
	1997. **)	-	-	-	-	-
	1998.	5. 10.	0,78	18,3	7,7	17,9
	1999.	15. 09.	0,33	19,1	9,0	17,8
	Prosjek	27. 09.	0,43	18,4	8,1	17,8

Ampelografski opis kandidata za nove sorte

Sva četiri genotipa koja se ovdje prikazuju nastala su iz ukrštanja naše nove sorte Petra i mađarske nove sorte Bianca. Prijavljeni su jugoslavenskoj Komisiji za priznavanje novih sorti.

SK 86-3/8

Opis:

Čokot je srednje bujnosti sa uspravnim rastom lastara, tako da čokoti uredno izgledaju i ne zahtijevaju puno posla za namještanje zelenih lastara u žice. List je srednje veličine, okrugao sa otvorenim drškinim urezom, bez malja. Grozd je relativno mali (oko 150 g), valjkast, zbijen, na kratkoj zdrvenjenoj peteljci, često krilast. Bobica je mala, okrugla, zelene boje, sa debelom pokožicom, sočne konzistencije. Okus je neutralan. Cijeli čokot ima izrazito zelenu boju.

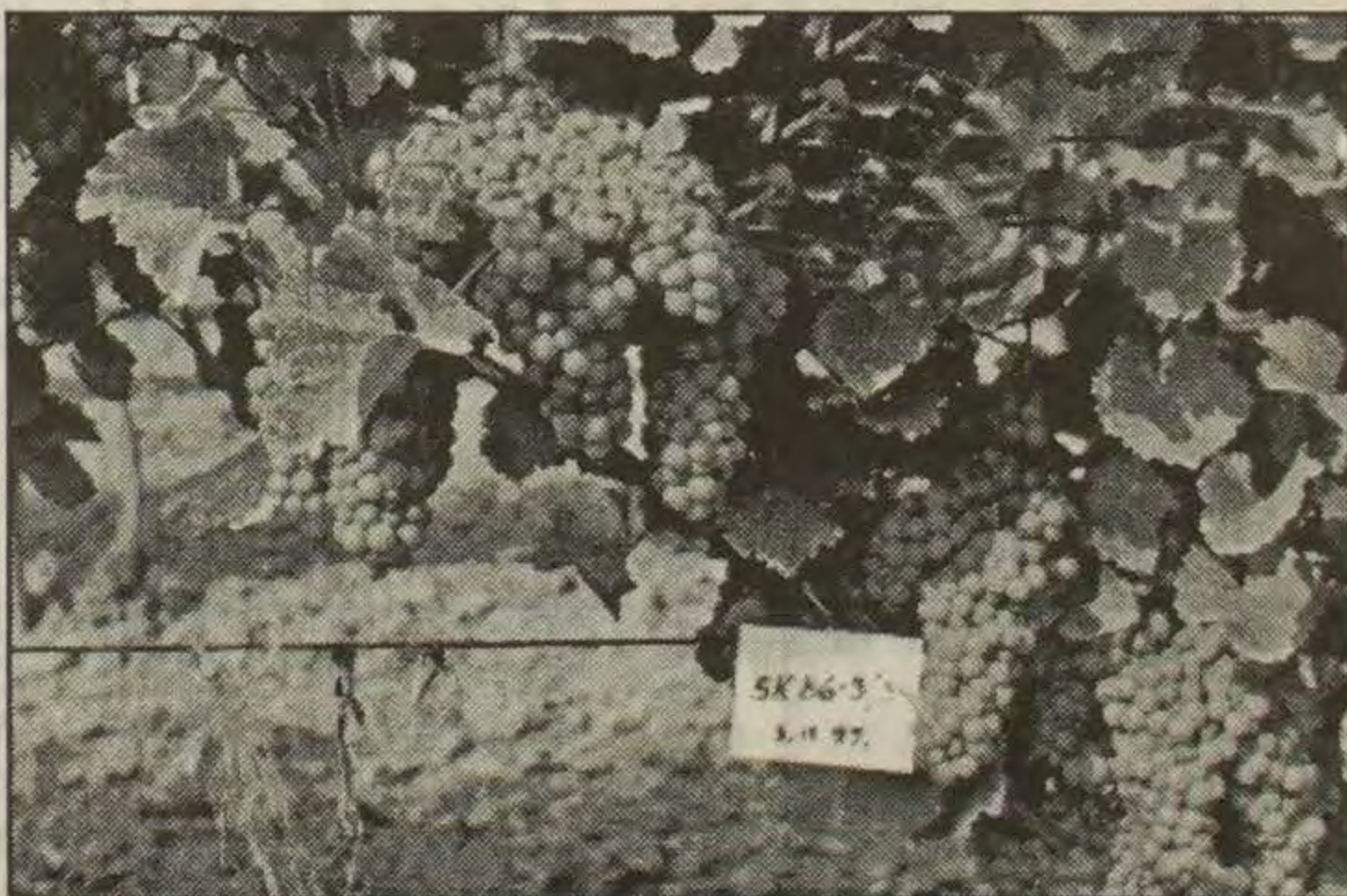
Proizvodne osobine:

Relativno kasno započinje vegetaciju, a sazrijeva početkom listopada. Dobro nakuplja šećer i ne gubi kiseline. Daje kvalitetno, elegantno suho vino neutralne arome, sa nešto povišenim kiselinama. Otpornost na sivu plijesan je visoka, a na peronosporu i oidium osrednja. Mogla bi se gajiti uz reduciranu zaštitu od gljivičnih bolesti. Otpornost na niske temperature je relativno dobra. Zahtijeva dugu rezidbu. Karakteristično je da se iz svakog okca razviju po dva lastara, oba gotovo redovito sa po dva grozda.

SK 86-3/34

Opis:

Čokot je veoma bujan sa dugim lastarima koji rastu približno pod kutom od 45°. Zeleni lastari su cijelom dužinom sa jedne strane tamno obojeni. List

je okrugao, kožast, cijeli bez bočnih ureza, bez malja, ili samo čekinjasto maljav na naličju. Drškin urez je otvoren u obliku slova U. Grozd je srednje krupnoće, valjkasto-bubrežast, zbijen, sa okruglim žuto-zelenim sočnim bobicama.

Proizvodne osobine:

Vegetaciju započinje malo prije Rizlinga talijanskog, a sazrijeva otprilike dvije sedmice ranije u odnosu na ovu sortu. Odlikuje se visokom rodnošću i sposobna je nakupiti jako puno šećera. Sadržaj kiselina je osrednji. Daje snažna bogata vina neutralne arome koja po kvaliteti malo zaostaju za Rizlingom talijanskim. Nije osjetljiva na sivu plijesan grožđa, a ima osrednju otpornost na peronosporu i oidium. Najčešće je dobijala ocjenu 5 za obje ove bolesti. Mislimo da bi se mogla uspješno gajiti uz smanjenu zaštitu od gljivičnih bolesti. Otpornost prema niskim temperaturama je relativno dobra. Zeleni lastari se u proljeće relativno lako ocjenjuju vjetrom. Ima visoku rodnost suočica. Zahtijeva dugu rezidbu.

SK 86-3/230

Opis:

Čokot je umjerene bujnosti. Razvija mali broj vrlo dugačkih lastara. Uvijek ima rijedak špalir, jer ima vrlo slabe zaperke. List je okrugao, vrlo malo urezan sa otvorenim drškinim urezom, čekinjasto je maljav. Grozd je izdužen, srednje zbijen na dugoj poluzdrvenjenoj dršci. Bobice su malo ovalne, srednje veličine, sa debelom pokožicom zeleno-ružičaste boje, sočne konzistencije pulpe.

Proizvodne osobine:

Relativno kasno započinje vegetaciju, a sazrijeva približno kada i Rizling talijanski. Rodnost je srednja ali redovita. Dobro nakuplja šećer i ne gubi kiseline. Daje vrlo solidno, elegantno vino neutralne arome. Odlikuje se vrlo visokom otpornošću na sivu plijesan grožđa, a ima relativno dobru otpornost i na peronosporu i oidium. Najčešće su ocjene za ove dvije bolesti bile 3, odnosno 5, što pokazuje da bi se uspješno mogla gajiti uz značajno smanjenu uporabu pesticida. Otpornost na niske temperature je vrlo dobra, znatno prevazilazi Rizling talijanski.

SK 86-3/276

Opis:

Čokot je veoma snažan, sa dugim, relativno uspravnim lastarima. Formira pun zeleni zid špalira. List je trodjelan ili cijeli, čvrstog tkiva, bez malja sa široko otvorenim drškinim urezom. Grozd je srednje veličine (oko 200 g), srednje zbijen, kupastog oblika, na dugoj zeljastoj dršci. Bobice su okrugle, male, sa debelom pokožicom zelenkaste boje sa ružičastom nijansom na osunčanoj strani. Pulpa je relativno čvrste konzistencije.

Proizvodne osobine:

U odnosu na Rizling talijanski malo ranije započinje vegetaciju i nešto

ranije sazrijeva. Odlikuje se visokom i redovitom rodnošću. U rejonu Subotičko-horgoške pješčare od svih novih selekcija ispoljila je najvišu rodnost. Krajem rujna redovito nakupi oko 19% šećera, uz kiseline oko 7 g/l. Daje vino čistog neutralnog mirisa i harmoničnog okusa. Nije osjetljiva na sivu plijesan, a na peronosporu i oidium ispoljila je visoku otpornost. Ocjene za dvije posljednje gljivične bolesti bile su 1. U rejonu Subotičko-horgoške pješčare u toku 5 godina bez kemijske zaštite čokoti su bili potpuno zdravi. U fruškogorskom vinogorju na ovom genotipu smo imali jedino napad Guignardie bidwelli.

SK 86-3/276 je ispoljila visoku otpornost prema niskim temperaturama početkom zime. U zimu 1996/97. godine, kada je većina poznatih sorti pretrpjela velika oštećenja od niskih temperatura, ovaj genotip je dao normalan rod (1,30 kg/m²). Rizling talijanski je u uvjetima bez zagrtanja te godine imao beznačajan rod. Prema dosadašnjim rezultatima ovaj genotip bi se vrlo vjerojatno mogao uspješno gajiti bez kemijske zaštite od gljivičnih bolesti.

ZAKLJUČAK

Kao rezultat oplemenjivačkog rada koji se već dva i pol decenija odvija u Sremskim Karlovcima gdje se nalazi ogledno dobro za vinogradarstvo Poljoprivrednog fakulteta iz Novog Sada, selekcionirano je nekoliko genotipova vinove loze koji se odlikuju značajno smanjenom osjetljivošću na tri gljivične bolesti - peronosporu, oidium i botritis. To daje mogućnost za eventualno uspješno gajenje uz smanjenu uporabu pesticida, a u nekim slučajevima i potpuno bez zaštite od ovih bolesti. Po rodnosti i kvaliteti ne zaostaju za našom osnovnom sortom Rizlingom talijanskim, naprotiv, u nekim važnim privredno-tehnološkim karakteristikama ga čak i nadmašuju.

Najbolje rezultate u vinogradarskom rejonu Subotičko-horgoške pješčare ispoljio je kandidat za novu sortu pod selekcijskom šifrom SK 86-3/276 koji je dobijen iz ukrštanja sorti Petra i Bianca. Pored vrlo solidne kvalitete, odlikuje se visokom rodnošću i visokom otpornošću na gljivične bolesti i niske temperature.

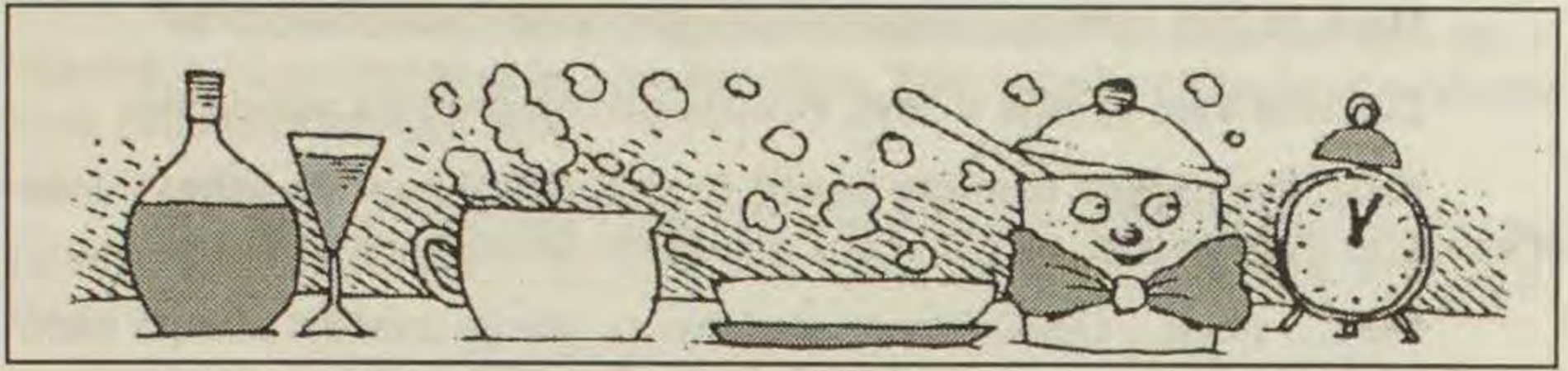
Napomena:

Značajnu zaslugu za realizaciju ovog rada ima kolektiv imanja "Ljutovo", na čijem objektu se nalazi ogledni vinograd, kao i kolege: dipl. ing. Marko Dulić, dipl. ing. Slavica Matijević, Zoran Vračarić, dipl. ing. Nikola Vukmirović, dipl. ing. Mira Radulović, dipl. ing. Zoltan Husag, dr. Kata Dulić, dr. Nada Korać, dr. Vladimir Kovač, mr. Ruža Petrina i mr. Karlo Slavić. Zahvaljujem se svima na suradnji. Smatram da su svojim radom doprinijeli unapređenju vinogradarske struke uopće, a vinogradarskog rejona Subotičko-horgoške pješčare osobito.

*) Radnici pojeli grožđe

***) Nije bilo roda zbog izmrzavanja

KORISNI SAVJETI

KUHINJA

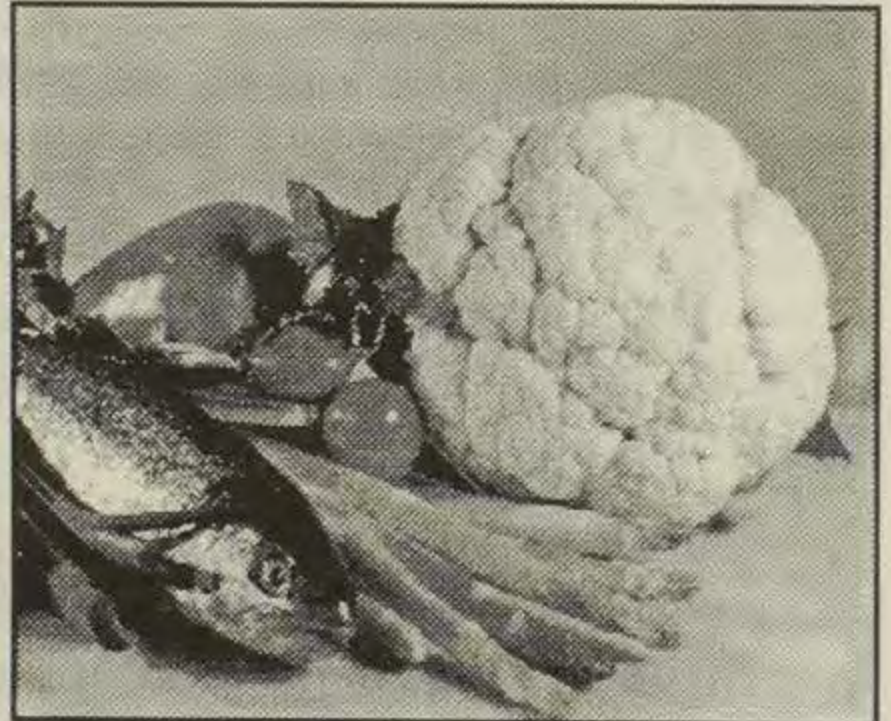
Naranča ili grejp ne daju se oguliti. Na dvije minute ih stavite u zagrijanu pećnicu. Lako će se oguliti i još lakše osloboditi od unutrašnje bijele opne.

Riža se neće raskuhati u vodi. Zrna će omekšati ali će ostati cijela ako prilikom kuhanja riže dodate nekoliko kapi limunovog soka.

Cvjetača (karfiol) neće izgubiti svoju bjelinu ako je stavite u lonac tako da sva bude u vodi.

Cvjetača (karfiol) ima jaki miris. Neće se osjećati ako se u vodu u kojoj se kuha doda malo šećera. Šećer neće promijeniti ukus cvjetače.

Meso treba prati što je moguće kraće vrijeme, po mogućnosti dok je u jednom komadu. Tek onda ga sijecite na odreske ili kocke. To je zato dobro što se pranjem manjih komada s vodom odstrani puno hranjivih sastojaka.

Meso za prženje ili pečenje u masnoći ili na roštilju poslije pranja treba obrisati čistom suhom krpom. Dobit će ljepšu boju, a ako se peče u masnoći, neće prskati.

Pečenje je ukusnije ako se meso stavi u vrelu masnoću. Okrenite ga sa svih strana da se sa svih strana zapeče. Tako neće izgubiti sok. Sada ga možete peći na uobičajeni način.

Meso nije baš najsvježije. Stavite ga u blagi čaj od kamilice. Neka odstoji desetak minuta. Isperite meso hladnom vodom. Ukoliko meso još ima neprijatan miris, ponovite postupak.

Nemojte ostavljati meso unaprijed usoljeno da stoji. Sol će mu izvući dragocjeni sok. Osolite pola sata prije kraja pečenja. Meso će vam biti meko, ukusno, hranljivo i imat će lijepu boju.

Za jaku juhu meso stavite u hladnu vodu.

Meso će biti sočnije i ukusnije ako ga stavite u vrelu vodu.

Zapalilo vam se ulje u tavi. Posudu odmah prekrijte poklopcem.

Kristalne posude nemojte puniti toplom tekućinom do vrha. Puniti ih samo do dvije trećine. Moglo bi se dogoditi da na najmanji dodir puknu.

Čaše... boce... Uobičajenom sredstvu za pranje posuđa dodajte malo soda bikarbone. Brže će se očistiti, a čaše će dobiti na sjaju.

Čađ na aluminijskoj posudi lako ćete odstraniti ako ga dobro istrijate prerezanim krumpirom ili jabukom.

Aluminijske posude potamne ili dobiju mrlje od vode. U takvoj posudi skuhaite ljuske od krumpira, ali svemu dodajte žlicu-dvije octa. Mrlje će nestati.

Pržite meso ili krumpir. Ulje ili masnoća neće prskati ako u ulje stavite koji komadić čačkalice!

Pohate meso. Jajetu u koje ćete ga umakati dodajte malo vode i dobro istucite.

Ulja i masti u kojima ste pržili meso ili pekli krafne (fanke, kolačiće) nemojte koristiti i drugi put. Ostatak takvoga ulja ili masti sadrži tvari štetne po čovjekovo zdravlje.

Jako masnu tavu pospite najprije brašnom da ono upije masnoću. Masnoću tada skinite papirom pa tek onda operite tavu deterdžentom za pranje posuđa.

Vreli kompot ili marmeladu slobodno možete lijevati u staklenku ako staklenku prethodno omotate iscijeđenim ručnikom umočenim u vrelu vodu. Tako će vam ostati i staklenka i kompot.

Zagorjelo vam jelo na dnu lonca. Ulijte u lonac čiste vode i pustite da prekupi sa šakom soli. Eto rješenja!

Pepeljara i ostaci nikotina. Vaša će pepeljara biti opet čista ako mrlje od nikotina istrijate plutanim čepom uvaljanim u sitnu sol. Pomoći će čep i ako ga umočite u maslinovo ulje.

Konzervu ste otvorili. Hranu odmah izvadite iz limenke i stavite na zdjelu ili staklenku. Nemojte je držati dulje od 24 sata.

Rajčica se kupuje kao koncentrat u limenki. Ako ne možete sve potrošiti, ostatak prelijte u staklenku pa po površini nalijte malo ulja.

Kamenac će napustiti posudu u kojoj kuhate vodu ako u posudi povremeno prokuhate ostatke iscijeđenog limuna.

Je li riba svježija ili nije? Pritisnete li prstom trup svježije ribe, udubljenje od prsta će se smjesta izravnati. Ako riba nije svježija, udubljenje ostaje.

Celer i riba se odlično slažu kad čistite ribu. Prije nego se latite čišćenja ribe, ruke protrljajte celerovim listovima. Tako i poslije čišćenja ribe. Možda ćete zaboraviti na miris ribe...

Što alasi ne vjeruju? Prije nego što poslužite riblju juhu, premažite tavnjure svojih gostiju dobro opranom i obrisanom limunovom korom. Neki kažu da juha bolje prija.

Neugodan miris ribe na posuđu dade se odstraniti ako posuđe ostavite pola sata u toploj vodi u koju ste ulili talog od crne kave.

Čistite ribu tvrde ljuske. Radi toga vam ne ide čišćenje. Prelijte ribu vrelom vodom. Olakšat ćete si posao.

Riba rskave kože. Kožica na prženoj ribi bit će rskava ako ribu prije nego je uvaljate u brašno umočite u posoljeno mlijeko.

Jaja u hladnjaku će dulje ostati svježa ako ih ostavljate tako da vrhom gledaju prema dolje. Za to će u Subotici domačice kazati: Baš...!

Jaja tvrdo kuhana se ne daju rezati nožem. Mrve se. Bolje je rezati ih žicom ili jačim koncem!

Špinat se lakše i brže kuha ako ga prije kuhanja stavite u dobro posoljenu vodu. Onda ga isperite i kuhajte u kipućoj vodi kojoj dodate malo soli.

Kalup za kolače dok je još vruć očistite od ostataka tijesta gužvom novinskog papira i solju. Sada možete oprati kalup toplom vodom i deterdžentom.

Gosti se za stolom poslužuju uvijek s lijeve strane. Počnite posluživati od najuglednijeg gosta.

PRANJE

Mrlje od znoja. Uznojili ste se, pa vam po tek obučenoj košulji izbijaju bijele mrlje od znoja. Mjesta natopite mješavinom jednake količine octa i vode. Poslije toga izgladajte (ispeglajte) tkaninu preko mokre krpe.

Oprano rublje će zadržati ugodan miris ako u vodu kojom ćete ga kvasiti prije glačanja (peglanja) stavite dva-tri klinčića ili koju kap kolonjske vode.

Zavjese požutjele od duhanskog dima ili radijatora. Kad ih operete, potopite ih u 20 litara vode u koju ste nalili litru mlijeka. Neka odstoje desetak minuta. Kažu da će opet biti bijele. Nemojte kazati: Baš...!

Tečan sapun od komadića toaletnog sapuna ćete napraviti tako da ostatke toaletnog sapuna odlažete i na koncu ih stavite u staklenku s malo vode da se lagano otope. Nakon nekog vremena dobit ćete izvrstan tečni sapun za pranje ruku. I ne samo za to.

Vazu u kojoj stalno držite rezano cvijeće operite povremeno vodom s dodatkom malo octa i soli.

Bakreno posuđe se najlakše čisti vodom s dodatkom sode bikarbone.

Mljeli ste meso. Mašinu ćete lako očistiti od ostataka mesa ako same-ljete u njoj komad staroga kruha koji će pokupiti ostatke masnoće.

U VRTU

Ljuske od krumpira je dobro zakopati uz grm ruža. Kad budete zalije-vali ružu, hranit će se vrijednim sastojcima iz krumpirovih ljusaka.

MRLJE

Tinta na bijelom rublju ili stolnjacima. S malo prokuhanoga mlijeka protrljajte svaku mrlju od tinte. Lagano protrljajte i ponovite postupak svaki put s novom količinom mlijeka. Preostat će vam još prljavi predmet samo isprati u toploj vodi. I na kraju još uobičajeno pranje.

Plijesan na obući se pojavi ako obuću dugo vremena držite u vlažnoj prostoriji. Iščetkajte obuću oštrom četkom. Istrljajte potom obuću krpicom nato-pljenom terpentinom. Ostavite obuću da se osuši, pa glicerinom istrljajte površinu, prosušite obuću, dok bude spremna da primi pastu za obuću.

Cipele ostavljate na dulje vrijeme. Prije nego što ih ostavite, očistite ih, pa ih ispunite novinskim papirom. Da sačuvaju svoj oblik.

Kožnati potplat (don) vaših cipela će dulje trajati, bit će nepromočiv, ako potplat novih cipela premažete ricinusovim uljem i pustite da se dobro osuši.

Kišobran nemojte sušiti potpuno otvoren. Istegnut će vam se. Skratit ćete mu vijek trajanja.

Kišobran nemojte krpati iglom i koncem. Zlo će biti još gore. Ošteće-no mjesto zalijepite iznutra komadićem flastera.

Ogledalo čistite samo ovlaženom krpom. Ako samo kap vode povri-jedi ogledalo s njegove druge strane, oštetit će ga zauvijek.

MAJSTORI

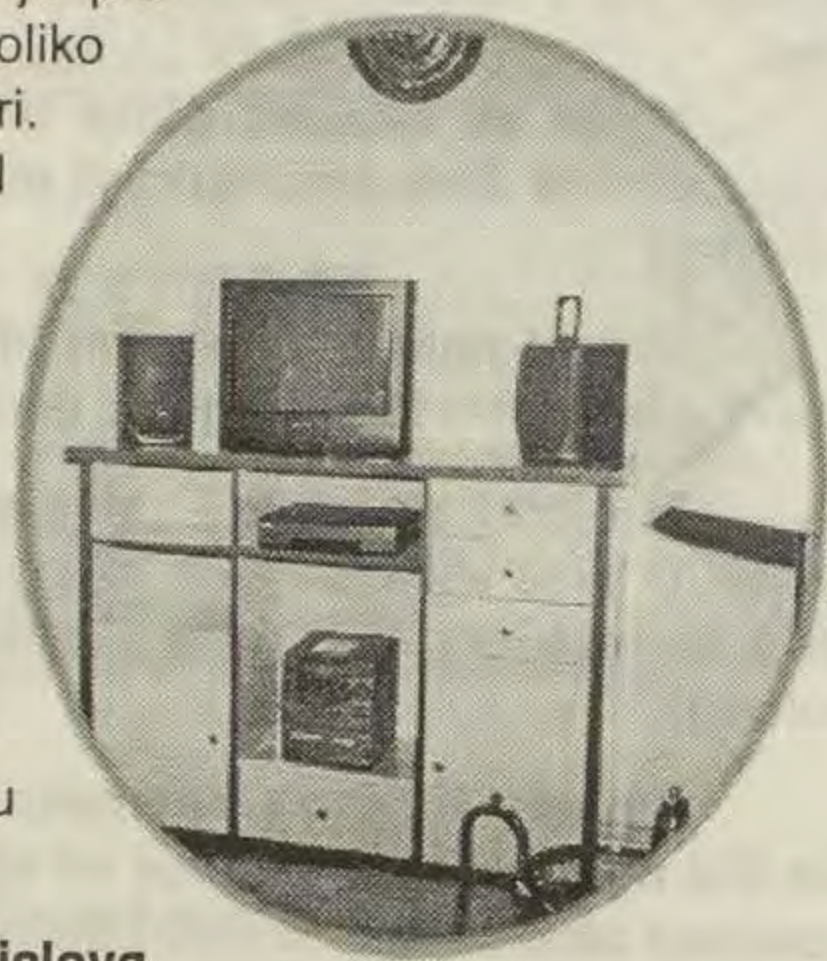
Miris benzina ili petroleja na rukama će se izgubiti ako ruke protrljate alkoholom.

Klin u drvo ukucavate. Bojite se da Vam se drvo ne raspukne. Nema opasnosti ako vrh klina premažete sapunom.

Ladice ili staklo u namještaju se teško pokreću. Premažite im ivice sapunom ili voskom.

Ladice i ormari. Kad kod spremanja potpuno ispraznite ladice ili ormar, uklonite najprije prašinu, sve obrišite vatom ili alkoholom. Nekoliko sati ostavite ormar otvoren da se provjetri. Tek tada vratite u nj provjetrenu odjeću. I ladice treba isprazniti i dezodorirati. Promijenite i papir kojim su obložene. Ako su obložene plastificiranim papirom, operite ga. Kad u ladice vraćate stvari, stavite u njih vrećicu lavande, prazne bočice od parfema ili sapun. Tako će vam rublje imati ugodan miris.

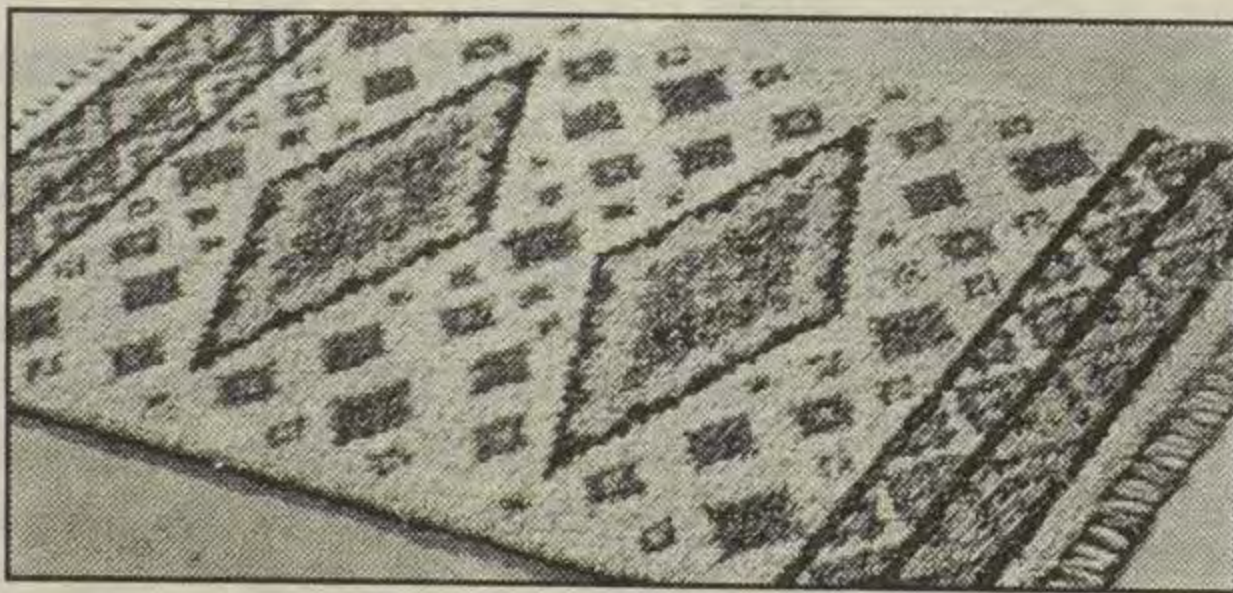
Na namještaju, prozorima i vratima mrlje od dječjih prstića. Umočite krpu u petrolej, obrišite mjesto.

Mrlje s bijelih ili politiranih dijelova vrata i namještaja izvrsno čisti vunena krpa namočena u petrolej.

Mrlje s tapisona lako se uklanjaju tako što se nakvase soda-vodom, a zatim posuše trljajući suhim krpama.

Tapete i tapisone čete lako očistiti ako u vodu stavite nekoliko kapljica amonijaka.

Rese na tepihu se lako isprljaju zato što su svijetle boje. Evo kako da ih operete: ispod resa podmetnite krpu pa perite rese spužvom zamočenom u blagu sapunicu. Zatim ih valja iščerkati četkom zamočenom u čistu vodu, da se isprave.

Kad se osuše, poprskajte ih vodom u kojoj ste rastvorili malo škroba. Dulje će ostati prave.

Rese na tepihu neposlušne. Ne možete ih držati u redu. Zaštitite pod, a onda premažite rese rastvorom škroba (štirke).

Rese na tepihu dotrajale. Vi ih tada odsijecite, pa po ivici tepiha s naličja zašijte vrpcom za dekorativnu tkaninu.

Zaštitite tepih od moljaca prije nego što odete na godišnji odmor. Ako vam prijete moljci, pospite tepih insekticidom, savijte ga u rolnu, pa ga prekrijte starim novinama poprskanim terpentinom.

Tepih klizi po podu. Zašijte na sva četiri kraja male gumene kolutiće. Ako se radi o malom tepihu, možete mu cijelo naličje obložiti gumenom oblogom.

Metla od svinjske dlake lako se održava ako se pere u mlakoj vodi kojoj se doda žlica amonijaka ili malo deterdženta. Isto vrijedi i za četke od najlona.

Drveni namještaj obojen plastificiranim bojama se lako čisti kad se opere mlakom vodom u koju se doda malo šampona za kosu.

Pamučni stolnjak i salvete s mrljama se peru uobičajeno. Kad se osuše, u mrlje valja utrljati jako sredstvo za pranje posuđa. Poslije dva dana valja ponovo oprati stolnjak i salvete. Ako su mrlje tvrdoglave, treba sve ponoviti.

Kovano željezo povremeno protrljajte krpom natopljenom petrolejom. On štiti od rđe i otklanja mrlje od rđe. Sjaj će se povratiti ako kovano željezo ponekad očistite mješavinom ulja i fine soli.

.....

Gospodinu
Željku Augustinovu
povodom jubileja

Služiti Bogu nije uvijek lako.
25 godina misništva
prošlo je.
Je' tako?
S Isusom u pratnji
kroz život ste išli,
svakom čovjeku
s osmijehom ste prišli.
Neka Bog
blagoslovi
vaš svećenički rad.
Uvijek
ćemo Vas se rado sjećati
i u molitvama
za Vas
Boga moliti.

Elizabeta Kesler, Bač

BITI

Bogat biti
Da
Slavan biti
Da
Moćan biti
Da
Viđen biti
Da
Biti takav
da ti ljudi vjeruju
Da
A onda takav
Bogat, slavan
Moćan, viđen
Božji glasnik biti
DA

Katarina Č.

POVIJESNI KUTAK

Stjepan Beretić

Kako je dr. Matija Evetović gledao na narodnu pripadnost bačkih Bunjevaca i Šokaca

Ima pitanja koja izgledaju neiscrpna. Kao da na njih nema odgovora. Jedno od takvih je ono tko su Bunjevci? Tko su Šokci? Zahvaljujući neumornom radu dr. Matije Evetovića relativno lako možemo dobiti cijeli snop odgovora na ta vječna pitanja. Tko su Šokci? Na to pitanje jasno odgovara sama činjenica da su Bosna i Slavonija dobrim dijelom šokački krajevi. Većina Šokaca, dakle, živi u hrvatskim zemljama. Svi su oni nacionalno opredijeljeni Hrvati. Ni oni malobrojni Šokci koji žive u Bačkoj ne mogu biti drugo nego njihova većina. Ipak, što su o Šokcima i Bunjencima govorili ljudi kroz povijest? Što su te dvije plemenite grane hrvatske o sebi govorile? Kako su na ta pitanja odgovarali stručnjaci sve do vremena Drugog svjetskog rata? Budući da je dr. Matija Evetović svoje djelo dovršio 1940. godine, zaista spada na povijest sve ono što je brižno zabilježio u svom velikom, nikada objavljenom djelu. Evetović je bio znameniti subotički profesor i direktor gimnazije, bio je i profesor Klasične vjerske gimnazije "Paulinum" u Subotici. Matija Evetović je zadužio svoj grad Suboticu i hrvatski narod, ne samo u Bačkoj, 1935. godine u Subotici izdanom pozamašnom knjigom *"Život i rad biskupa Ivana Antunovića, narodnog preporoditelja"*. Pet godina kasnije, 1940. godine, objavio je dr. Evetović djelo *"Život i rad Paje Kujundžića"*. O Svijećnici (2. veljače) 1941. godine napisao je dr. Matija Evetović uvodnu riječ za svoje veliko i nikada objavljeno djelo *"Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata"*. Djelo obuhvaća 602 bez proreda tipkane stranice, a razdijeljeno je na deset velikih poglavlja. Samo prvom poglavlju posvetio je 110 stranica. O narodnoj pripadnosti govori na 24 stranice: od 72. do 96. Evetovićevo djelo je nastalo u teškim političkim prilikama. Te su prilike bile od velikog upliva na njegov način pisanja, pa ipak bit će zanimljivo promotriti kako se četrdesetih go-

dina ovoga stoljeća gledalo na narodnu pripadnost Bunjevaca i Šokaca. Radi bolje preglednosti, izvornom tekstu sam dodao manje naslove.

Bunjevac i Šokac

O imenu Bunjevac i Šokac Evetović ovako piše na 72. stranici svoga rukopisa: "Riječi 'Bunjevac' i 'Šokac' ne označavaju, niti mogu biti imena jednog naroda. 'Bunjevac' je topografsko ime čovjeka koji je iz kraja oko grada ili rijeke Bone ili Bune. Riječ 'Šokac' označuje čovjeka koji je 'uskočio' u naše krajeve ispred Turaka. Prema tome, 'Bunjevac' i 'Šokac' nijesu imena narodna, nego samo plemenska (imena). Bunjevci i Šokci nijesu, dakle, poseban narod. Po naravi stvari oni mogu biti samo one narodnosti kojoj pripadaju i za koju su se prema pravilima stvaranja narodnosti opredijelili. Bunjevci i Šokci su Hrvati. To je istina koju ne mogu oboriti niti oni..., koji tvrde da su Bunjevci i Šokci ogranak srpskoga stabla, niti pak... oni koji tvrde da Bunjevci i Šokci nisu ni Srbi ni Hrvati, nego neka četvrta jugoslavenska narodnost."

Zvali su nas i drukčije

Nerijetko smo svoj jezik i svoj narod nazivali onim imenom kojim su drugi nazivali naš jezik i naš narod. Kod velikih popisa pučanstva za vrijeme Austro-Ugarske Bunjevci i Šokci se niti ne registriraju kao posebna skupina, već su bili pripisani manjim etničkim skupinama u rubriku "OSTALI". O tome piše Evetović na istoj, 72. stranici: "Kad su Bunjevci i Šokci bili pod tuđinskom vlasti, ugnjetači su ih krstili raznim imenima. Zvali su ih: Iliri, Bosanci, Dalmatinci, Raci Bunjevci, Šokci itd., pa i 'egyebek' = ostali. Sve su bili, samo ih nijesu priznavali za ono što su uvijek bili i što jesu, Hrvati. Radili su po receptu: 'divide et impera' = razdvoji, pa vladaj. Donekle su i uspijevali. Ali je istinita i ona stara naša: 'Svaka sila za vremena'. Nestala je njihova vlast, a Bunjevci i Šokci i dalje žive pod imenom Hrvata. Bunjevci i Šokci došli su u ove krajeve iz hrvatskih zemalja. Došli su pod vodstvom franjevac kao katolici i kao Hrvati. Što bi onda drugo mogli biti nego Hrvati? Ovo je svakome jasno i potpuno dokazano. Ipak ima nekih patentiranih 'istoričara' i političara koji tvrde protivno."

Neki su tvrdili da su Bunjevci i Šokci Srbi

I prije više od 100 godina bilo je srpskih pisaca koji su shvaćali da Bunjevac ne može biti nacionalnost. Tvrđili su da je Bunjevcima "srpstvo... u dušu urezano". Uvjeravali su sebe i svijet da su Bunjevci Srbi. A ako to ne mogu prihvatiti, neka budu Bunjevci. O tome na 72. i 73. stranici svoga rukopisa piše dr. Matija Evetović: "Ivan Ivanić kaže: 'Sama reč Bunjevac ne označava, niti može biti ime jednog naroda, ona više označava pojam jednog provincijalca, naime: čoveka iz izvesne okoline, predela, provincije, kao što je Sremac, Bosanac. U ovom slučaju je i predeo Bune dobio ime od reke Bune i tako dobiše ljudi odande provincijalno ime 'Bunjevac', dok im je narodnosno ime srpsko, pošto su ogranak srpskog stabla.' O Šokcima također tvrdi da su katolički Srbi. Za svoju tvrdnju citira pisce i etnografe raznih narodnosti. Citira

i Antunovića ali ga je potpuno krivo shvatio. Antunović, naime, kad spominje ime srpsko u vezi sa narodnosti ili jezikom, uvijek misli na jednu zajednicu, svih južnih Slavena, u kojoj je član i srpski narod. Ivanić i sam uviđa da mu (je) tvrdnja vrlo smjela i, znajući da ne bi našao ni jednog Bunjevca koji bi rekao da je srpske narodnosti, kaže dalje: 'Ne mislimo mi nikom nametati srpstva, osobito onima kojima je ono u srcu i duši urezano. Ne tražimo mi od naše junačke i čestite braće Bunjevaca da se oni nazivaju Srbima. Neka oni ostanu kraj svog lepog imena bunjevačkog, koje je skopčano sa toliko lepih uspomena na kolevku njihovu, utkano svetim momentima iz junačke, poštene i muške prošlosti njihove.' (I. Ivanić, *O Bunjencima*, Subotica, 1894, str. 2-3: 71-77)."

Je li istina da su Bunjevci sebe nazivali Srbima?

Evo još jednog mišljenja koje je registrirao dr. Matija Evetović na 73. stranici svoga rukopisa: "Dr. Aleksa Ivić tvrdi da su praoci Bunjevaca došli u Bačku pod imenom 'Rasciani', pod kojim su došli i bački Srbi pravoslavne vjere. Za dokaz svoje tvrdnje navodi podatke iz Bečkog ratnog arhiva i protokola, u kojima se nalazi čitav niz bilježaka i vijesti o Bunjencima iz XVII. vijeka i njihovim vođama Duji Markoviću i Juri Vidakoviću. Svi ovi najstariji podaci nazivaju ih 'Rasciani catholici'. U to doba za sve Srbe bio je isključiv naziv Rascijani = Raci, a nema ni jednog jedinog slučaja da bi historijski izvori Hrvate zvali tim imenom." Navod je iz lista *Književni sever*, Subotica, 1. X. 1925. "Još je smjelija ova njegova tvrdnja: 'U prvo vreme Bunjevci su sebe nazivali Srbima, a tako su ih i drugi zvali.' (A. Ivić: *Iz prošlosti Bunjevaca*, u knjizi M. Kneževića: *O Bunjencima*, Subotica, 1930, str. 13)." Na istoj stranici Evetović nastavlja:

"Ova tvrdnja Ivićeva skroz je proizvoljna i nedokazana. Svakako je treba prije historijskim dokumentima provjeriti i onda izreći, što je, inače, i zadaća historičara. Ali prof. Ivić nije postupio tako. Nema ni jednog pisanog spomenika gdje bi Bunjevci i Šokci nazivali sebe Srbima, niti je bilo ikada, niti ima danas ma i jednog Bunjevca ili Šokca, koji bi se priznavao za Srbina. Što više, upitamo li ma kojeg seljaka da li je on kao Bunjevac ili Šokac Srbin ili Hrvat, svaki će odgovoriti da je Hrvat."

Zašto je Ivan Antunović bunjevački govor nazivao rackim?

Na 73. i 74. stranici Evetovićeve rukopisa čitamo: "Ivić temelji svoju tvrdnju i na riječi 'Rac', kako su Nijemci i Mađari nazivali Srbe i Bunjevce. Iz toga odmah zaključuje da su Bunjevci po narodnosti Srbi. Ivić se uopće ne upušta u razlaganje kako je došlo do toga naziva. Da je to učinio, uvjerio bi se u protivno. Antunović lijepo tumači postanje ovoga naziva: 'U povisti spominju se oni na jugu 'Kroati', a oni više na istoku 'Rascijani', dočim Nijemci i danas za svakog južnog Slavena, kada ga čuje govoriti, veli 'Raciš'. A njihovi pisci kada o više plemena govore, i sada još upotrebljavaju ime Ilira. Magjar nikad neće drugačije u govoru reći, već 'rac', a dokle god je pisao latinski, uvijek nam je navaljivao ime Ilira, nu od kako je počeo pisati svojim magjarskim jezikom, od onda napominje i ona pokrajinska: Srb, Bošnjak itd... Od onda (od Josipa II) u

uredovnih listovih, povistničkih knjigah i svećeničkih imenicah nazivaju ime Kroata, Dalmata i Ilira, a Srbom vele da su Rascijani.' (I. Antunović: *Razprava*, str. 40).

Još jasnije tumači Antunović postanje riječi 'raci', kad kaže: 'Počam od mohačke bitke, koji su god pisali, bili oni Nijemci ili Magjari, ako su o jugu razlagajuć prisiljeni bili koju reći o Slavenih, to su navadno rič i ime 'Thraci', a kasnije upravo 'Raci' rabili... Ne da o tom dvojiti magjarski povistničar Katona, koji prigodom kada navađa učenog Ištvanfija, gdi isti govori o Tracih kao stanovnicah kaločkih, k tomu nadovezuje ovo: 'Pod ovimi razumiva Race, koje Magjar 'Racom', ili latinski 'Traks' naziva.' (Antunović: *Razprava*, str. 119).

Antunović je dobro znao da je Mađar i Nijemac podrugljivo izgovarao ime 'Rac', ipak on se nije stidio ovoga imena i ponosno je govorio pred njima da i on divani 'racki', kao što i sami Bunjevci i Šokci često nazivaju svoj govor 'rackim'."

Kako je dr. Matija Evetović tumačio pridjev racki?

Premda ne izgleda dovoljno uvjerljivo, ipak je zanimljivo Evetovićevo filološko razglabanje pridjeva "racki" na 74. i 75. stranici rukopisa: "Uzmemo li u obzir filološko tumačenje riječ 'racki', vidjet ćemo da ima isto značenje kao i riječ 'hrvatski'. Evo dokaza. U riječi 'hrvatski', kao u mnogim riječima, *h* na početku riječi otpada. Mjesto: *htio* izgovara se '*tio*', pa ostaje '*rvatski*'. Kada se dva suglasnika teško izgovaraju, jedan obično otpada zbog lakšeg izgovora. U ovom slučaju otpalo je *v* i ostaje '*ratski*'. Skupinu suglasnika *ts* narod izgovara kao *c*. Mjesto: *bratski*, izgovara se "bracki". Tako se i u ovoj riječi najprije izgovaralo, zatim i pisalo: '*racki*'. Dakle, govoriti 'racki', znači isto što i hrvatski. Da je ovo tumačenje ispravno, vidimo i u narodnoj izreci: Ne govori ni racki ni rvatski. Bunjevci i Šokci govore 'racki' tj. hrvatski, a kad govore hrvatski, onda su Hrvati. Ali prof. Ivić kaže da i Srbi govore 'racki'. Pa neka govore. Mi im ne prigovaramo."

Kako sebe zovu Bunjevci i Šokci u starom kraju?

Na 75. stranici rukopisa odgovara dr. Matija Evetović na tvrdnju da su Bunjevci i Šokci sebe u starini zvali Srbima ovako. "Dr. Jovan Erdeljanović je oprezniji u pogledu narodnosti Bunjevaca i Šokaca. On ne tvrdi kategorično da su oni po narodnosti Srbi... On se poziva na druge, strane pisce, a ne pita što kaže o tom sam narod. Svi bački... Bunjevci i Šokci smatraju se Hrvatima, pa nema nitko prava da im to hrvatstvo osporava. U staroj postojbini, u Bosni, Hercegovini i Dalmaciji, zatim u Lici žive Bunjevci izmiješani sa Srbima i sa Hrvatima. U toj bunjevačkoj i šokačkoj matici neće se naći ni jednoga Srbina koji bi kazao da je Bunjevac ili Šokac, a neće se naći ni Bunjevca koji bi htio reći da je Srbin, već samo Hrvat. Pa ako u matici nema Srba Bunjevaca i Šokaca, niti Bunjevaca i Šokaca Srba, niti pak samo Bunjevaca ili samo Šokaca, nego samo Hrvata Bunjevaca i Šokaca i Bunjevaca i Šokaca Hrvata, onda nijesu ni njihovi odvojci u Bačkoj... mogli preko noći postati pripadnici neke druge narodnosti, pa ni srpske, niti im je ime Bunjevac ili Šokac oznaka za neku narodnost." (Prema listu *Lički Hrvat* od 25. XII. 1937)

Je li istina da su Bunjevci i Šokci po narodnosti Jugoslaveni?

O tome dr. Matija Evetović raspravlja na 75. i 76. stranici svoga rukopisa, a sve prema tadašnjem shvaćanju jugoslavenstva. "Dr. Ivo Milić daje još čudnije tumačenje o narodnosti Bunjevaca i Šokaca. On tvrdi da Bunjevci i Šokci uopće ne znadu što su, da li su Srbi ili Hrvati, pa kaže: 'To je uostalom i prirodno, jer u doba njihova doseljenja a pogotovo ranije, ni srpsko ni hrvatsko, isto kao ni bugarsko ime, nije među našim narodom obeležavalo pojam rase, narodnosti, nego pojam državnosti... Ali što ne znaju Bunjevci o sebi, to znaju o njima drugi, profesionalni političari. Pošto se u dva izveštaja vojne komande Bunjevci nazivaju 'katolički Raci', to su oni Srbi, jer Rac dolazi od 'Raške', a pošto su katolici sa teritorije bivše Tomislavove kraljevine, oni su dakako Hrvati.' Iz ovog izlaganja Milić izvodi zaključak da Bunjevci nijesu ni jedno ni drugo, već integralni Jugoslaveni. (Dr. I. Milić: *O bačkim Bunjencima*, u knjizi M. Kneževića: *O Bunjencima*, Subotica, 1930, str. 11). Prof. Milić tvrdi, dakle, nešto što je nemoguće. Kao da bi netko mogao biti Jugoslaven a da nije ni Srbin ni Hrvat, ni Slovenac, pa ni Bugarin. Jugoslavenstvo ima zasada tri komponente: Srbin, Hrvat i Slovenac. Svaki južni Slaven mora pripadati jednom od ovih triju naroda. Bunjevci i Šokci samo kao Hrvati pripadaju ovoj zajednici. Svaka je druga mogućnost isključena." Tako zaključuje dr. Matija Evetović - u stilu tadašnje državne politike o tri plemena jedne jugoslavenske nacije. Tada je netko mogao biti Jugoslaven jedino ako je Srbin ili Hrvat ili Slovenac.

Za Evliju Čelebiju su Hrvati

Dalje Evetović, navodeći turskog i mađarskog pisca te jedan izvorni subotički dokument, ovako izlaže svoje dokaze: "Evlija Čelebija, turski povjesnik govori da su u ratovima 1661. god. u turskoj vojsci sudjelovali i 'hrvatski' vitezovi. Turski pisci pod imenom 'Hrvata' mislili su na katoličke Slavene. Ovi vitezovi, koji su u ratovima kod Satmara 1661. godine sudjelovali, zarobili 500 sužnjeva i odveli ih Ahmet paši, bili su Bunjevci (Hrvati). O tome piše i dr. Dudás Gyula u svojoj studiji, *A bunyevácok története*, (Povijest Bunjevaca) u godišnjaku *Bács-Bodrog Vármegye Történelmi Társulat Évkönyve*, izdanom u Somboru, 1904, svezak III, stranica 117." Dr. Evetović, pozivajući se na Čelebiju, nastavlja na 76. stranici doslovno: "Ovaj turski historičar tvrdi, dakle otvoreno, da su Bunjevci Hrvati. Bunjevci i Šokci nazivaju se u svim izvorima 16. vijeka pod imenom 'rac' i 'Hrvat'. Prema tome, 'rac' isto značenje ima što i riječ 'Hrvat'. Bunjevci i Šokci pripadaju dakle hrvatskoj narodnosti. (Dr. Dudás Gyula: *Ibidem*, str. 119).

Da su se Bunjevci osjećali Hrvatima, dokazuje to dokument iz 1777. god. koji se čuva u Obrtničkom udruženju u Subotici. Ova isprava nosi naslov *Pravila na hrvatskom jeziku ceha saračkog, gombarskog i štrangarskog od godine 1777*. Dakle, i onda su Bunjevci naglasivali da su Hrvati i da pišu hrvatskim jezikom (*Neven*, Subotica, 1927, br. 11)."

Kako su hrvatski jezik nazivali hrvatski pisci, a kako bački?

Učeniji ljudi u bačkih Hrvata su znali čijim i kojim jezikom govore. Hrvatski pisci od Srijema do Budima su svoj jezik nazivali istim onim imenom kojim su isti jezik u svoje vrijeme nazivali hrvatski pisci od Budima do Pazina i od Kotora do Čakovca. Među njima prepoznajemo ugledne franjevence, pa Subotičanina Pavla Sučića od Pačira, subotičkog župnika, koji je umro kao đakovački biskup 1834. Treba spomenuti i Somborca Ivana Ambrozovića. O tome ovako piše dr. Matija Evetović na 77. stranici svoga rukopisa: "Hrvatska narodna svijest, iako pod raznim imenima, duboko se usadila u srce Bunjevacu i Šokaca. Ona se razvijala u njihovoj duši od prvih početaka duševne kulture i održala se sve do danas. Jezik kojim su pisali naši stari pisci, nazivali su ga kao i hrvatski pisci u drugim pokrajinama. Fra Mihajlo Radnić (1636-1704) naziva ga slovinsko-bosanskim, u latinskom jeziku (on piše) 'illirico idomate'. Fra Antun Bačić (umro je 1758) zove ga iliričkim, Antun Josip Knezović (umro je 1764) iliričko-slavinskim, fra Jerko Lipovčić (1717-1767) iliričkim, fra Emerik Pavić (1716-1780) iliričkim ili dalmatinskim, fra Grgur Peštalić (1754-1809) slovinskim, Mihajlo Grozdić (1799) dalmatinskim, Pavao Sučić (1767-1834) ilirskim, Ivan Marević (1800) iliričkim, Ivan Ambrozović (1789-1834) dalmatinskim, Stjepan Lukić (1823) slovinskim ili iliričkim, Stjepan Grdenić (1845) ilirskim. Ako usporedimo ove nazive s onim u ostalim pokrajinama Hrvatske, vidimo da je u Primorju u običaju naziv slovinski ili dalmatinski, a naziv ilirički ili ilirski često nalazimo u latinskim ili talijanskim knjigama. Prvi bosanski pisci zvali su svoj jezik slovinskim, slovinsko-bosanskim ili iliričkim. U Slavoniji nazivali su ga iliričkim, slavonskim ili iliričkim izgovora bosanskoga. U Hrvatskoj najstariji pisci svoj su jezik nazivali slovenskim, a Ljudevit Gaj (1835) naziva ga ilirskim. Svi su ovi nazivi ime jednoga jezika, koji se zove hrvatski. To lijepo kaže fra Filip Grabovac u svojoj knjizi koju je štampao 1746. god. '*Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga aliti Arvatskoga*' (Đuro Šurmin, *Povijest književnosti*, Zagreb, 1898, str. 111).

Kada su, dakle, stari pisci nazivali svoj jezik istim imenom kao i pisci u ostalim hrvatskim pokrajinama, što bi onda drugo mogli biti nego Hrvati. Oni su pisali na hrvatskom jeziku svome narodu, a taj narod drugo nije mogao biti nego hrvatski. Bunjevci i Šokci dakle su Hrvati."

Što je o hrvatstvu Bunjevaca držao naš preporoditelj - Ivan Antunović?

Antunović je pisao hrvatskom ikavicom, nastojao je pisati hrvatskim književnim jezikom. Živio je u vrijeme kad je u Hrvatskoj bilo zabranjeno ilirsko ime. Zašto Antunović, koji je pisao hrvatskim književnim jezikom, svoj jezik nije nazvao hrvatskim imenom? Na to pitanje odgovara dr. Matija Evetović na 77. i 78. stranici svoga rukopisa: "Kada je 1843. u Hrvatskoj zabranjeno ime ilirsko, ova je zabrana bila odsudnoga značaja po nas bunjevačke i šokačke Hrvate. Mađarske vlasti poslije apsolutizma ugušivale su svaki pokret među narodnim manjinama i sprečavale su da manjine javno ispovijedaju svoju narodnost. Biskup Antunović, naš preporoditelj, koji je javno ispovijedao hrvatstvo i pisao

čistim književnim jezikom hrvatskim i ijekavštinom, nije mogao nazivati svoj jezik, kojim je pisao, hrvatskim. Ne imajući drugoga izlaza iz ove teške tjeskobe, on je udomaćio ime bunjevačko i šokačko da makar i pod tim topografskim imenima širi hrvatsku prosvjetu.

Antunović jasno kaže da su Bunjevci i Šokci po narodnosti Hrvati: 'Na svakom onom polju, koje su poslie nesretnog mohačkog poraza snova zasjeli Slaveni, gdi je god bilo Srbah, tamo je u većem ili manjem broju bilo takodjer Bunjevacah i Šokacah, ili kako se danas volimo nazivati, Hrvatah, pa se je svaka sudbina na jednom i na drugom podjednako izminjivala.' (I. Antunović: *Razprava*, Beč, 1882, str. 132-133).

Poslije biskupa Antunovića, kada je pritisak na narodne manjine nešto popustio, njegovi učenici već javno i otvoreno ispovijedaju da su Hrvati i da je jezik, kojim pišu, za Bunjevce i Šokce, hrvatski jezik."

Kako su se Bunjevci osjećali na kraju prošloga stoljeća?

Današnji zagovornici "bunjevačke" i "šokačke" nacije misle da imaju veliku tradiciju. Argumenti dr. Evetovića im neće dati za pravo. Nije svatko izlazio s pravim argumentom. No, čak i manje ili više duhovite izjave o tome kako Bunjevci i Šokci jesu Hrvati, govore u prilog hrvatstvu te dvije lijepe grane hrvatskoga naroda. Ali, nema sumnje da su se Bunjevci i na kraju 19. stoljeća smatrali Hrvatima. O tom bunjevačkom opredjeljenju pišu časopisi, ali i poznatiji pisci, uglednici i pjesnici Bunjevaca i Šokaca. O tome piše Evetović na 78. stranici rukopisa: "Bariša Matković (1846-1900) otvoreno se smatrao za Hrvata i svoje je mišljenje odlučno branio. Tada bi zasukao rukave i rekao: 'Poncija mu, pa što bi bili drugo nego Hrvati, kad smo se tako volili hrvati uvijek.'

Neven je 1892. godine donio prikaz o '*Subotičkoj Danici*' i preporučuje piscima da se drže točno gramatičkih pravila. Upućuje ih na hrvatske jezikoslovce Vebera i Broza. U pogledu pravopisa mišljenja je da se napusti etimološki i piše fonetičkim pravopisom. Govoreći pak o narodu, za koga je pisana *Danica*, piše: Puk je ikavski, dakle, naravno je da se za njega piše ikavštinom, premda bi dobro bilo početi ga upućivati i na jekavštinu, jer jekavštinom govore Hrvati (*Neven*, 1892, br. 12).

Godine 1896. *Subotička Danica* donosi popis stanovništva. Kod rubrike: Hrvatska i Slavonija, čitamo ove podatke: 'Zastava je crveno-bijela-plava. Glavni grad ima stanovnika: Subotica 75.000, Zagreb 42.000.' Dakle, *Danica* je još smatrala Suboticu za hrvatski grad. Tako i jest, jer Subotica je do nedavna imala najveći broj stanovnika Hrvata (*Subotička Danica*, 1896; str. 15)."

Radi brojnosti hrvatskog stanovništva u Subotici, *Subotička Danica* je već 1896. godine ubrajala i grad Suboticu u hrvatske gradove. Pisanje hrvatskog domovinskog tiska o bačkim Hrvatima se bilježilo u Bačkoj s velikom pažnjom. U svakom slučaju i *Subotička Danica* i *Neven* s kraja 19. stoljeća ne sumnjaju u hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca. Evo primjera koji je na 79. stranici rukopisa registrirao dr. Evetović:

Zagreb o Bunjevcima

"*Hrvatska Domovina*, glasilo 'Stranke prava' u svome 110. broju iz 1896. god. donosi lijep članak o Bunjevcima, na koji se Neven osvrće riječima: 'Od srca vam hvala! Mi svaku dobru namiru prema nama iskazanu duboko biližimo u srca naša, da je ne bi zaboravili i da ju znali budemo upotrijeti u korist našu. Tim raje biližimo izraženu ljubav jednokrvne braće, od kojih, ako i jesmo razdijeljeni granicama i državnim razdijeljenjem, pa baš i samom politikom; jedni smo ipak š njima po krvi, po jeziku, po narodnim običajima, viri kršćanskoj i zabavi, po narodnoj kulturi.' (Neven, 1896, br. 9).

Zagrebački *Vienac* u svome 10. broju iz 1896. donosi članak o bunjevačkim Hrvatima, koji prenosi i Neven: 'Kako je Neven, čini nam se bar, jedini misečnik, posvećen zabavi i pouci Hrvata Bunjevaca i Šokaca, naša je dužnost da ne škrtarimo sa ono malo pritplate. Dvi krune na godinu, to je malen novac, ali velika zadužbina! *Vienac* će se prema prilikama i potrebama češće obazirati na rad naše hrvatske braće u Ugarskoj.' (Neven, 1896, br. 11)."

Bunjevci - tek danas probuđeni Hrvati?

Da hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca u Bačkoj nije dolazilo u pitanje ni na kraju 19. stoljeća, svjedoči pisana riječ iz toga vremena. Evo kako ju je registrovao Matija Evetović: "Godine 1897. Neven je donio članak o tabanskim Bunjevcima u Budimu, koji su izgubili sva svoja prava u crkvi. Na taj članak reagira *Srpstvo* u Pančevu i zamjerava Nevenu riječima: 'Zato ipak ovaj list radije kaže da su Bunjevci Hrvati.' (Neven, 1897, br. 3)."

Tako i izrazito srpski list gotovo sa žaljenjem uočava činjenicu da Bunjevci sebe nazivaju i smatraju Hrvatima.

"Mijo Mandić kaže da Bunjevci i Šokci pišu hrvatskim književnim jezikom, a plemenski naziv je samo kao bliža oznaka, iz kojega su kraja. On piše: 'Ali plemenski naziv, prem ako se isti u svagdanjem životu, u užem krugu mora u obzir uzeti, ipak na književnom polju ostaje podređenim znamenovanjem.' (M. Mandić: *Prilozi za bunjevačku povist*, *Subotička Danica*, 1897, str. 44)."

Kako su se Bunjevci osjećali na početku 20. stoljeća?

Kao što su učeni bački Hrvati pisali o sebi i o svome jeziku u 17, 18. i 19. stoljeću, isto su tako pisali i u 20. stoljeću. Svećenik i pjesnik Miroljub Ante Evetović (*12. 06. 1862. + 2. 02. 1921), rodom iz Aljmaša (Bácsalmás) u mađarskom dijelu Bačke, koji je umro kao valpovački župnik, bio je uvijek svjestan svoje narodne pripadnosti. I kad pjeva o svome svećeničkom zvanju Evetović je svjestan da pripada hrvatskom narodu. Njegov rođak, dr. Matija Evetović ga ovako spominje na 79. stranici rukopisa: "Miroljub Evetović pjeva o svom zvanju:

*'I ne trebam i ne želim nikad - U životu sebi većeg dara;
Hrvatskoga roda ja sam pjesnik - I svećenik Božijeg oltara.'*"

Jezik bačkih Bunjevaca i Šokaca

"Bunjevci su Hrvati, a kao Hrvati govore hrvatskim jezikom. O tome

donosi *Neven* lijepu pjesmu 'Hrvatski jezik' od Marije Kumičićeve." *Nevenu* se očigledno dopao duh kojim je pjesma napisana. Stihove je Evetović naveo na 80. stranici rukopisa, pa poslije stihova dalje raspravlja ilustrirajući svoju raspravu stihovima i argumentima iz *Nevena* kako slijedi:

"Zato nam isti - Jezik je bratski,
Sladki i krasni - Jezik hrvatski.
Po njemu, brate, - Jedna smo duša,
Koja srdaca - Kucaje sluša.
Ti sada živiš - Na ugarskih ravni,
I dokle bude - Bunjevački krvi,
Hrvatski jezik - Bio ti prvi!" (*Neven*, 1908, br. 3).

Bunjevci govore hrvatski. O tome donosi *Neven* lijep članak, u kojem se kaže: 'Triba da se što bolje upoznamo sa hrvatskim, ili kako ga čovik s našega gledišta slobodno smije zvati, književnim bunjevačkim jezikom, jer to će nam biti za obranu narodne stvari jaka zaštita, a za širenje narodne kulture i prosvite plodno tlo.' (*Neven*, 1908, br. 3). God. 1911. donosi *Neven* pjesmu M. Šandraka, u kojoj pjeva o Bunjevka i Šokicama:

'Vi ste ponos roda svoga
Naroda nam hrvatskoga.' (*Neven*, 1911, br. 1)."

Kako piše *Subotička Danica* o hrvatstvu Bunjevaca i Šokaca?

"Godine 1912. *Subotička Danica* donosi statistiku iz 1910. godine. Mađari nazivaju Bunjevce, Šokce, Dalmatince, Bošnjake, Ilire itd. jednom riječju 'egyebek' = OSTALI. O njima piše: 'Svi su rimokatoličke vjere i Hrvati drevne korjenike, korjenovići čistije krvi nego li primjerice Magjari od pravca Temišvar-Subotište. Oni govore ikavski, ljupki jezik većine puka hrvatskoga u našim zemljama, onaj stari književni jezik u nas Hrvata... Zanimljivo je, ujedno i poučno, kako taj magjarski popis pučanstva, jedino nas Hrvate na plemena ciepa, koja 'nota bene' jednim te istim narječjem govore, a ne ciepa niti Magjare u Székelyek, Palóczok, Kuruczok itd. niti Nijemce u Szászok, Svábok itd. - Dakle, *Danica* je jasno tvrdila, da su Bunjevci i Šokci Hrvati. (*Subotička Danica*, 1912, str. 36-37).' God. 1913. kada je *Neven* pod uredništvom Šandora Rajčića kao tjednik postao politički list, u svome uvodniku u pogledu narodnosti Bunjevaca piše: 'Načelo nam je da su Bunjevci i Šokci ogranak naroda hrvatskoga, a naš jezik da je čisto hrvatski.' (*Neven*, 1913, br. 7)."

Kome se nije sviđalo načelo Šandora Rajčića?

Na 81. stranici Evetovićeve rukopisa se susrećemo s jednim tekstom novosadske *Zastave*, a *Neven* ga u dijelovima navodi. O tome Evetović piše: "Ovaj uvodnik *Nevena* oštro je kritizirala *Zastava* u Novom Sadu. Njen članak prenosi *Neven* doslovce: 'Ovaj je preobražaj kod Bunjevaca iz Subotice pojava o kojoj treba dobro da promislimo. Svakako je za nas Srbe svedodžba siromaštva kad se tako što moglo izvesti pred našim očima i u našoj sredini.' Zatim udara u stare diplo da su Bunjevci i Šokci ogranak srpskoga naroda, pa nastavlja: 'Ali kod Bunjevaca i Šokaca nije se mnogo znalo za hrvatsko ime.

Međutim sada će se već znati. Ono što mi nismo umeli, stvoriće Hrvati. Mi smo pisali rasprave o Bunjevcima i Šokcima, ali nismo umeli da im se približimo.' - Na ovo *Neven* primjećuje: 'Istina, našlo se je i među njima (Srbima) mnogih koji su nam se približili, ali taj rad nije imao onog ozbiljnog, dubokog i snažnog korijena, kao što su ga Hrvati iz daleka obavljali, bez da bi nas skoro i poznavali. Ta, mirne duše možemo reći da je već preko trideset godina tomu, otkako se među Bunjevcima i Šokcima svesrdno šire i čitaju hrvatske knjige i novine... Svi hrvatski listovi su sa velikom pozornošću pratili naše prilike, a ugledni hrvatski rodoljubi su nas uvijek rado posjećivali i u njihovom domu još radije dočekali. Hrvati su se kao suradnici i pretplatnici i za naš list na toliko zauzimali, da mirne duše smijemo tvrditi da se je tek uz njihovu pomoć mogao uzdržati i napredovati... Hrvati su dali pomoći nekolicini naše djece, da škole u Hrvatskoj dovrše. Ovaj živahan saobraćaj sa Hrvatima doneo nas je tako blizu jedno drugome da su prije desetak godina naši odlični rodoljubi i pri osnivanju Zemljodilske štedionice dobili pomoć od Hrvata... Sravnjivajući ono što *Zastava* piše i ovu malenu sliku našeg saobraćaja sa Hrvatima, mislim da nije nužno tumačiti, niti čuditi se tomu, što se naša većina smatra Hrvatima.' (*Neven*, 1913, br. 9)."

Što je o Bunjevcima 1914. godine držao svećenik Pajo Kujundžić?

O tome čitamo na 81. i 82. stranici Evetovićeve rukopisa: "Pajo Kujundžić otvoreno ispovijeda da su Bunjevci i Šokci Hrvati, a kao Hrvati govore hrvatskim jezikom. Na kraju svoga djela *Narodnosno pitanje i budućnost Ugarske*, a pod naslovom '*Kakvi jezik govorimo daklem*' kaže: 'Kada imena: Bunjevac, Šokac, ili Dalmatinac, Bosanac, Slavonac itd. nisu narodnosna imena, to po njima nemamo ništa ni u zvaničnoj statistici, naravno je da prije-posli moramo baciti krinku, te otvoreno krstiti naš materinski jezik hrvatskim, kao što i jeste hrvatski... Naši su učenjaci i stariji i mlađi vazda držali da su Bunjevci 'dalmatinskog' i 'ilirskog' roda sinovi, daklem Hrvati.' (P. Kujundžić: *Narodnosno pitanje i budućnost Ugarske*, Subotica, 1914, str. 28-32)."

***Neven* nikada nije sumnjao. Ni Ive Prčić...**

Na 82. stranici Evetovićevog rukopisa čitamo: "Godine 1926. *Neven* piše: 'Hrvatstvo Bunjevaca je narodno opredjeljenje, a ne stranačko, jer hrvatstvo Bunjevaca je neovisno od stranačko-političkog opredjeljenja.' (*Neven*, 1926, br. 12). Na drugom mjestu *Neven* lijepo dokazuje: 'Bunjevci su Hrvati. Ima Bunjevaca u Lici i Primorju. I oni su Hrvati. Zašto da se samo bačvanskim Hrvatima brani da se javno ispovijedaju Hrvatima!' (*Neven*, 1926, br. 38). *Neven* je bio na stanovištu da je za Bunjevce opasno naglašavati da su oni samo Bunjevci. Godine 1927. *Neven* piše: 'Hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca ne može se pobijati sa gledišta narodnog jedinstva. Bunjevački separatizam imao bi biti most u srpstvo i pravoslavlje (*Neven*, 1927, br. 10).' Ive Prčić dokazuje hrvatstvo Bunjevaca: 'Najstarija pismena o Bunjevcima spominju nas uvijek i svagdje kao katolike. U najtežoj borbi za goli život jedine vođe i tješitelji su

nam sinovi sv. Franje. Oni su sigurno bili katolici. Dakle smo i mi katolici, jer inače ne bi ih za vođe odabrali... Pa kao Slaveni katolici, što drugo možemo biti nego Hrvati!... Bunjevci, katolici i Hrvati, to smo bili od starine, to smo i sad, a to ćemo biti i u buduće.' (I. Prčić: *Subotica i Bunjevci*, Subotica, 1936, str. 7-8). Svi ovi podaci od najstarijih vremena do danas dokazuju jaku i razvijenu hrvatsku svijest Bunjevaca i Šokaca, a nema nijedne sile niti spletke koje bi ju ugušile u srcu naroda. Svi naši pisci, i oni stariji i ovi najmlađi, kao Hrvati pišu hrvatskim jezikom."

Bunjevci i Šokci su bili Hrvati i u politici i u slavljima

O tome čitamo na 83. stranici rukopisa: "Bunjevci i Šokci više puta su i javno očitovali svoje hrvatstvo na svečanim skupštinama, zborovima, proslavama, razgovorima, i akademijama, gdje je bilo prisutno na hiljade ljudi. Na tim sastancima ispoljila se volja naroda, koja se ne može falsificirati po volji nekih velikih Srba ili političara od računa. Hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca nije, dakle, današnjega podrijetla. Ono je tako staro kako je staro bunjevačko i šokačko pleme. I u novije vrijeme Bunjevci i Šokci više puta su javno manifestirali svoje hrvatstvo i svoje pleme smatraju sastavnim dijelom velike hrvatske zajednice, s kojom vežu i sudbinu i budućnost svoju. Poslije svjetskoga rata, 10. studenoga 1918. godine, kada je još mađarska vojska zapovijedala u Subotici, Bunjevci su na velikom narodnom zboru riješili da se na osnovu samoodređenja naroda odvajaju od Austro-Ugarske monarhije i priključuju zajedničkoj državi Srba, Hrvata i Slovenaca. U znak vidne manifestacije deset omladinaca pronijeli su gradom veliku hrvatsku zastavu i istakli na tornju gradske kuće kao simbol da je Subotica hrvatska a njeni stanovnici Bunjevci da su Hrvati. Bunjevci javno su očitovali svoje hrvatstvo i proslavom 1000. godišnjice hrvatskog kraljevstva, koju su priredili u Subotici 20. rujna 1925. godine. Neven u svome svečanom broju na prvoj strani, ukrašenoj hrvatskom trobojkom, donio je uvodni članak, u kojem se kaže: '1000 godina slave, veselja i radosti; 1000 godina tuge, boli, suza i žalosti; 1000 godina nade, vjere i ljubavi, to je naša jubilara 1000 godišnja Hrvatska Mati. K ovakvoj našoj Hrvatskoj Majci prilaze danas uvijek vjerni i odani joj Bunjevci i Šokci. Ovakvu Majku slavi danas 'Subotica bila'... Danas ju slave bunjevački i šokački Hrvati, ona njezina djeca koja su bila od nje davno već otkinuta i najdalja; koja su najviše muke i bola prepatila i skoro izgubljena djeca postala.' (Neven od 20. rujna 1925)."

Bunjevačka krv Blaška Rajića

Vrlo svečano i patetično zvuče riječi velikog bunjevačkog vođe iz 1936. godine, a nalazimo ih na 84. stranici rukopisa: "Bunjevci i Šokci su o Velikoj Gospojini 1936. godine na najsvečaniji način proslavili 250. godišnjicu njihova dolaska u zadnjoj seobi. U proglasu za ovu veliku narodnu manifestaciju Blaško Rajić, vođa bunjevačkih i šokačkih Hrvata kaže: 'U nama još vrije ona krv, koja je strujala žilama hrvatskih nam pradjedova, kada su se dijelili od svoga kršnoga kraja... Naglašujemo da je poziv razaslat svima hrvatsko-bunjevačkim društvima u Bačkoj, Baranji, Hercegovini, Lici i Mađarskoj... i da je

pozvan i hrvatski metropolita Preuzv. gosp. nadbiskup Dr. Ante Bauer, te vođa hrvatskog narodnog pokreta gosp. Dr. Vlatko Maček. Time je dovoljno obilježen karakter proslave.' (*Poziv na proslavu*, br. 5. od 5. srpnja 1936). Na svečanoj matineji Hrvatske kulturne zajednice iz Subotice u Zagrebu 23. travnja 1939. godine progovorio je Blaško Rajić ispred 50 delegata bačkih Bunjevaca i Šokaca: 'Bunjevci i Šokci u Bačkoj... priznaju se za česti i uda onoga naroda koji živi u Međimurju, u Zagorju, u Lici pod Velebitom, na Hrvatskom Primorju, koji s nama isti jezik govori, najvećim dijelom istu vjeru ispovijeda, odgojen na grudima iste kulture, iz koje je ustao Ante Starčević i Stjepan Radić. Priznajemo se za česti hrvatskoga naroda, s kojim želimo dijeliti sudbinu u borbi i pregaranju za sve, što je Bog svakom narodu namijenio za čestiti, sretan i pravedan narodni život...' (*Hrvatski Dnevnik* od 24. travnja 1939)."

Na 85. stranici Evetovićeve rukopisa između ostalog čitamo: "Sredinom mjeseca lipnja 1939. godine vođe bunjevačkih i šokačkih Hrvata posjetili su Dr. Vlatka Mačeka", kome su predali memorandum kulturnih društava u kojem se tvrdi da su bački Hrvati kroz stoljeća očuvali svoje hrvatstvo, premda nisu bili u državnoj zajednici s drugim Hrvatima. To se vidi po tome što su: "1. sve životne manifestacije bačkih... Hrvata bile isključivo hrvatske, 2. za vrijeme hrvatskog narodnog preporoda bački... Hrvati nazivali su se Ilirima, 3. preporoditelj bunjevačko-šokačkih Hrvata biskup Ivan Antunović zajedno sa svojim suradnicima održava tijesnu vezu sa kulturnim prvacima onoga vremena u Zagrebu i po Hrvatskoj, a izdaje knjige i novine ijekavskim narječjem, 4. na Mirovnoj konferenciji u Parizu Blaško Rajić i Josip Đido Vuković uspjeli su dokazati da su Bunjevci i Šokci Hrvati i samo na osnovu toga pripali su ovi krajevi zajedničkoj državi.... (*Memorandum* predat Dr. Vladimiru Mačeku 1939. god.)."

Dok su jedni tvrdili da Bunjevci nisu Hrvati, Blaško Rajić je ostao Hrvat

O tome, između ostalog, doznajemo, iz navoda riječi tadašnjih političara kod dr. Evetovića na 86. stranici njegovoga rukopisa. Bilo je Bunjevaca koji se nisu slagali s Blaškom Rajićem: "... Aktivan član vlade Ing. Nikola Bešlić, ministar saobraćaja, na zboru u Subotici 12. rujna 1939. godine rekao je: 'Bunjevci nisu ni Srbi, ni Hrvati već su kao Bunjevci Jugoslaveni, kojima ne treba ničije tutorstvo, koji su i kao Bunjevci dokazali svoju jugoslavensku svist. Bunjevci neka samo i dalje ostanu Bunjevci, jer su kao Bunjevci oni najlipši biser cilog jugoslavenskog naroda i cile naše Jugoslavije... Ostavite tu gospodu koja hoće da nam naturaju drugo ime, koja žele da vas imaju uza se zbog sebe samih.' (*Neven* od 15. sept. 1939). U istom duhu govorio je i u Somboru. A na svojim 'političkim putešestvijama' održao je 25. listopada 1939. godine konferenciju J.R.Z. u Baranji, gdje je u svom govoru rekao ovo: 'U Baranji žive Srbi, Šokci, Mađari i Nijemci. Nijemci su Nijemci, Mađari su Mađari, a Šokci su samo Šokci. Šokci nisu nikada bili Hrvati, pa tako nikada i ne mogu biti Hrvati. Oni moraju ostati samo Šokci.' (*Hrvatski Dnevnik* od 8. studenoga 1939). Ova izjava ministra Bešlića u pogledu narodnosti Bunjevaca i Šokaca, kojima je

slične davao i ministar Jevrem Tomić, izazvale su ogorčenje kod svih bačkih i baranjskih Hrvata. Blaško Rajić i Josip Đido Vuković odmah sutradan poslije održana govora ministra Bešlića poslali su predsjedniku vlade Dragiši Cvetkoviću i vođi hrvatskog naroda Dr. Vladimiru Mačeku brzojav ovog sadržaja: 'Protiv ove njegove izjave odlučno prosvjeduujemo, jer Bunjevci su bili i ostaju ono što jesu, samo Hrvati.' (Brzojav od 13. rujna 1939)." Na tu "razmjenu mišljenja" reagirao je i hrvatski tisak. Dio jednoga navoda nalazimo na 87. stranici Evetovićevo djela: "Bunjevci i Šokci ili su Srbi ili Hrvati. Da nisu Srbi, najbolji je dokaz to što ih Nikola Bešlić i Jevrem Tomić neprestano uvjeravaju da nisu Hrvati, nego Šokci, odnosno Bunjevci. Kad bi Bunjevci i Šokci naime bili Srbi, ova bi dva političara sigurno to i tvrdila, a ne bi nastojala privesti ih posebnoj šokačkoj, odnosno bunjevačkoj narodnoj ideji. Međutim, kad gg. Bešlić i Tomić smatraju Šokce posebnom narodnom skupinom, onda bi bilo logično, da također vojvođanske Srbe tretiraju kao posebnu narodnu skupinu. Mađari su naime svojedobno nastojali prikazati da u Mađarskoj nema ni Hrvata ni Srba. Stoga su Hrvate u svojim statistikama naznačavali kao Šokce i Bunjevce, a Srbe kao Race, kao što su Nijemce nazivali Sasima, Vendima itd. Pošto su ih tako na papiru odijelili od njihove nacije, Mađari su ih nazivali 'pojedinama' (egyebek), tj. neznatnim skupinama bez posebne nacionalne svijesti. (*Egyebek ne znači pojedini već OSTALI, op. prir.*) Hrvate oko Pečuha nazivali su Mađari 'Bosancima'. Sva su dakle imena bila dopuštena, samo ne hrvatsko i srpsko.' (*Hrvatski Dnevnik*, od 8. studenoga 1939)." Zato Evetović zaključuje na 87. i 88. stranici: "Ministri Bešlić i Tomić i nesvjesno su preuzeli ulogu nekadašnjih talijanskih autonomaša u Dalmaciji, koji nijesu htjeli znati za Hrvate, već samo za Dalmatince. Takvu ulogu su nekada imali u Sloveniji nemškutari, koji su govorili da u Kranjskoj nema Slovenaca, nego samo Kranjaca, a u Štajerskoj da su oni samo Štajerci. Po toj teoriji u bivšoj Mađarskoj nije bilo a niti sada ima Hrvata, već samo Bunjevaca i Šokaca."

Blaško Rajić još jednom o Bunjevcima

O tome čitamo na 88. stranici Evetovićevo rukopisa: "Na obljetnicu od-cjepljenja Subotice od Mađarske 10. studenoga 1939. bunjevački Hrvati su na svečanoj akademiji ponovo i javno očitovali svoju hrvatsku svijest, da opet dokažu da je uzaludno nastojanje ministra Bešlića i njegovih drugova. Blaško Rajić ovu hrvatsku svijest dostojanstveno je naglasio ovim ozbiljnim i muževnim riječima: 'Izrekli smo nebrojeno puta glasno i jasno i to su svi morali čuti, da smo mi Bunjevci članovi i dijelovi hrvatskog naroda... Ne samo voljom, već i svim silama nastojat ćemo da ovaj naš organ, ovaj naš narod, svi mi Bunjevci ostanemo, što smo od iskona bili, Hrvati Bunjevci u sklopu današnje države...' Slično je govorio i Josip Đido Vuković koji je još dodao: 'Da nije bilo Bunjevaca i Šokaca ovdje, sjeverna granica Jugoslavije ne bi bila tu. Nama Bunjevcima Hrvatima može se zahvaliti, što postoji Vojvodina u sklopu naše državne zajednice.' Još odlučnije je Ive Prčić rekao: 'Hoćemo da taj dan (10. studenoga) bude ozbiljna opomena svim nosiocima slavenske misli u našoj državnoj zajednici, da tko neće da prizna hrvatstvo Bunjevaca, taj je neprijatelj integriteta državne cjeline.' (*Zagrebačke novosti* od 11. nov. 1939)."

Glas iz predratne Mađarske

Na 88. stranici čitamo: "Naglasivati da Bunjevci i Šokci nijesu Hrvati, jer nijesu Srbi, vrlo je opasno osobito u zadnje vrijeme, kada je revizionistička propaganda vrlo jaka. Ako Bunjevci i Šokci, po političkoj teoriji ministra Bešlića, nijesu ni Srbi ni Hrvati, onda je logično da se pitamo, što su zapravo oni. Odgovor je na ovo pitanje vrlo nepovoljan po naše opće narodne interese." Za ilustraciju Evetović na 89. stranici navodi primjer jedne knjige iz Mađarske. Njezin autor hrabro niječe Bunjencima čak i slavenstvo, ne bi li na taj način dokazao da Bunjevci nemaju što tražiti među južnim Slavenima. "Dr. Jenő Meznerich... iz Subotice izdao je na mađarskom jeziku jednu brošuru pod naslovom *Bunyevácok*. U predgovoru jasno kaže, zašto ju napisao: 'Pitanje manjina postalo je najvažnije među ostalim međunarodnim problemima. Zato mislim da ću revizionističkim nastojanjima Mađara koristiti ako upoznam javno mišljenje o Bunjencima, koji su vijek bili odani Mađarima... Želja mi je zato da ovom brošuricom doprinesem barem jednu ciglju za zgradu revizije.' On žali za otcjepljenjem Bačke. Kao glavni razlog navodi što su u Trianonu Bunjevce posve pogrešno ubrajali među južne Slavene. Nadalje tvrdi: 'Bunjevci su dobili svoje ime po rijeci Buni, ali je vjerovatno, da njihovo ime ima porugljivo značenje. Riječ 'Bunjevac' ne znači ime naroda, nego je to samo topografsko ime. Najstariji stanovnici u staroj postojbini Bunjevaca bili su Iliri. U ove krajeve često su zalazili Normani, koji su i ostali tamo primivši jezik južnih Slavena: Srba i Hrvata.' Uočivši opreku duševnih i tjelesnih osobina kod Bunjevaca i južnih Slavena a veliku sličnost narodne nošnje, običaja i prezimena Bunjevaca sa onim kod starih Normana, on zaključuje: 'Na osnovu svega ovoga, mislim, da najodlučnije možemo tvrditi, da Bunjevci tj. u Bačkoj nastanjeni Dalmatinci ne samo da nijesu istovjetan narod sa južnim Slavenima niti su s njima u rodbinskoj vezi, nego su oni potomci Normana, koju su se zastavili na Balkanu.' (Dr. J. Meznerich: *Bunyevácok*, Budimpešta, 1938, str. 3-42)." Na ovako nakaradne tvrdnje osvrće se Evetović: "Neću se upuštati u kritičnost izlaganja ovoga pisca naročito zato što je on sam naznačio cilj ove brošure. Njegove tvrdnje, iako svoju tvrdnju naziva studijom, nemaju nikakve veze sa ozbiljnom naukom. Hoću samo da naglasim kakve sve zaključke stvaraju naši neprijatelji, kojima je cilj rušenje naše državne cjeline..." Tim više se Evetović čudi tome što "i naši mjerodavni činioци osporavaju" hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca.

Glas razuma i glas znanosti

"Svi nepristrani istraživači istine u pogledu narodne pripadnosti Bunjevaca i Šokaca, i Hrvati i Srbi, jednodušno potvrđuju, da su Bunjevci i Šokci po narodnosti Hrvati. To nam je moralna zadovoljština u podmuklom napadaju na našu hrvatsku svijest." Na 89. i 90. stranici nalazimo zanimljiva mišljenja o Bunjencima i Šokcima: "Dr. Ante Radić u svojem *Domu* više puta je pisao o Bunjencima i Šokcima i uvijek ih smatrao Hrvatima. Iznoseći borbu Paje Kujundžića za hrvatske narodne škole on piše: 'Hrvati u Ugarskoj miču se barem nekako. I to se miču oni u Bačkoj preko Dunava koji se zovu Bunjevci...'

Živjeli svi, i Bog im dao sreću, što se bore za narodnu pravicu.' (*Dom*, knj. II, str. 318). Osuđujući postupak Mađara, što se Bunjevci i Šokci ne smiju izjaviti za Hrvate, piše: 'I tako mi danas imamo Dalmatince, Bošnjake, Hercegovce, Slavonce, Race, Šokce pa i Bunjevce; i sve je to jedan jezik i jedan narod. Svi ovi krajevi su hrvatske zemlje, koji se zovu jedan ovako, drugi onako, sve je to jedna domovina, i to Hrvatska.' (*Dom*, knj. III, str. 258)."

Tko su Bunjevci i Šokci?

Jedno mišljenje iz 1914. godine zabilježio je dr. Evetović na 90. stranici svoga rukopisa. "Josip Lakatoš sastavio je statistiku o Hrvatima, pa o Bunjencima i Šokcima kaže: 'Treću grupu Hrvata u Ugarskoj sačinjavaju Bunjevci i Šokci. No valja amo među njih ubrojiti i Dalmate, koje mađarska službena statistika bez ikakva službena sistema, a i bez razloga iskazuje sad kao Bunjevce, drugi put opet kao Šokce, a negdje opet odjelito kao Dalmate. Za nas to može medjutim da bude svejedno, jer za nas su oni svi Hrvati.' (J. Lakatoš, *Narodna statistika*, Zagreb, 1914, str. 58)."

Zašto je dr. Dušan Popović tvrdio da su Bunjevci nacionalno nesvjesna masa?

"Dr. Dušan Popović, profesor univerziteta, u razgovoru sa novinarom Josipom Šokčićem rekao je ovo: 'U vašim redovima, upravo među onima koji tobože čuvaju bunjevačko ime od propasti i ne žele da postanu Hrvati, ima velik broj onih koji se ne osjećaju Slavenima. Hoću reći: ovi Mađaroni nalaze se na vašoj strani (dok je Šokčić zastupao bunjevačku tezu) ... 'Bunjevci' su još uvijek ona nacionalno nesvjesna masa, koja ne misli o svojoj nacionalnoj pripadnosti. 'Hrvati' su oni koji bi se mogli nazvati probuđenim Bunjencima... Jugoslaven se stvara od Srbina, Hrvata, Slovenca, Bugarina. Više komponenta Jugoslaven nema. Treba dakle prvo biti jedno od njih, pa poslije Jugoslaven... Pred historijom vi ćete biti smiješni, a bit ćete u isto vrijeme ljudi koji su iz partijskih razloga htjeli spriječiti jednu neminovnu stvar. Ovaj historijski proces niko ne može da zaustavi. I dobro je tako. Svi ste, brate, Hrvati! A što ste, do đavola, ako niste to?' (*Neven* od 10. nov. 1939)."

Kako je Stevan Ćirić pobijao Šokčićevo mišljenje?

Na 90. i 91. stranici bilježi Evetović: "Stevan Ćirić, bivši predsjednik parlamenta u razgovoru sa Šokčićem rekao je ovo: 'Politički se može opravdati da Bunjevci sačuvaju svoje plemensko ime, ali nacionalno nikako. Historijski proces, htjeli - ne htjeli, nosi vas hrvatstvu. Kao što su postali Hrvati svi oni koji su ostali tamo, u Hercegovini i Dalmaciji, u vašoj prapostojbini, tako ćete vremenom svi vi da budete Hrvati. Badava je svaki protest.' (*Neven* od 10. nov. 1939)."

Zašto je Svetozar Matić zagovarao hrvatstvo Bunjevaca i Šokaca?

Na 91. stranici zabilježio je Evetović mišljenje Svetozara Matića:

"Ing. Svetozar Matić, direktor željeznica u penziji, napisao je opširan članak u novosadskom *Danu* o narodnosti Bunjevaca i Šokaca. On kaže: 'U današnjim prilikama, mislim i ubeđen sam, najvažniji je interes države u Vojvodini, da se Bunjevci i Šokci u Vojvodini izjasne za Hrvate, i da se prisno vežu sa Hrvatima, i na taj način ojačaju i postanu jedan od osnovnih stubova naše države u Vojvodini... Zato smatram da Srbi Vojvođani treba da prihvate ovo stanovište koje sam izneo, i da se na bratskim, iskrenim i poštenim međusobnim osnovama svi skupa nađemo u narodnom poslu i u Vojvodini i u državi, mi kao Srbi, a Bunjevci i Šokci kao Hrvati.' (*Dan*, Novi Sad, 1939, br. 58)."

Što je zapisao opredijeljeni Bunjevac Josip Šokčić u *Nevenu*

Na 91. stranici rukopisa piše Evetović: "Napokon ću spomenuti i slučaj Josipa Šokčića. On je sve do konca 1939. godine zastupao 'bunjevačku' teoriju o nacionalnoj pripadnosti Bunjevaca. Tada je uvidio neosnovanost svoga mišljenja i napisao je članak u *Nevenu* pod naslovom *Kraj jedne zablude*. U članku lijepo kaže: 'Mi smo se zavaravali da smo 'četvrta nacija', koju, međutim, nije priznao ni ustav ni povist... Pa kad su naši učeni sinovi najzad uspili da dokažu naše poriklo, zašto naše 'dalje koprcanje', zašto odbijanje ovog vlastitog 'ja', zašto i dalje živiti pod imenom koje su nam 'poklonili' Austrijanci ili Mađari samo zbog toga da bi nas razlikovali i dilili od južnih Slavena... Bunjevačko ime iskorišćavano je od mnogih. Mađari simpatišu to ime i 'ortodoksnu bunjevačku politiku', jer po njihovu mišljenju, to je 'narod bez narodnosti', pa će jednom poslužiti kao običan argumenat za nekakvo dokazivanje i potvrdu toga da: Bunjevci nisu ni Srbi ni Hrvati, oni se nisu priključili ni jednom od ova dva naroda za minulih 20 godina, prema tome, 'opravdani su' mađarski zahtjevi u pogledu revizije. 'Pohrvaćenje' Bunjevaca je dakle, prvorazredni jugoslavenski nacionalni i državni interes... Pa prema tome kad izgovorimo rič Bunjevac, treba da to shvatimo kao 'bački Hrvat'. Jer stvarno svi smo mi Hrvati.' (*Neven*, 1939, br. 41)."

Blaško Rajić je tražio hrvatske škole u Subotici

Sa 92. stranice rukopisa doznajemo: "Bunjevački i šokački Hrvati... su ponovno javno očitovali svoju hrvatsku svijest na *Razgovoru* Subotičke matice 7. siječnja 1940. godine, kojem je prisustvovao i ministar Dr. Josip Torbar kao izaslanik Dr. Vladimira Mačeka. Blaško Rajić je energično odbio sve napadaje raznih političkih špekulanata na bunjevačke i šokačke Hrvate i manifestirajući za Zagreb i hrvatstvo tražio je za Bunjevce i Šokce hrvatske škole, na koje imamo pravo kao Hrvati (*Subotičke Novine*, 1940, br. 2)."

Blaško Rajić je rekao da su Bunjevci...

Na 94. i 95. stranici piše Evetović: "14. travnja 1940. godine održana je svečana akademija u Zagrebačkom zboru. Čitava akademija obilježena je naročito srdačnim tonom. Akademiji su prisustvovali predstavnici hrvatskog političkog, kulturnog i društvenog života. Hrvatsko pjevačko društvo *Neven* pjevalo je 'Bunjevačke narodne pisme iz Subotice', a članovi 'Seljačke sloge'

izveli su bunjevačke i šokačke narodne plesove. Blaško Rajić u svom govoru rekao je među ostalim ovo: 'Braćo Hrvati u hrvatskoj domovini, poručujemo vam, pozdravljamo vas, da znadete da smo i mi sinovi Bačke isto što i vi: Hrvati oduvijek, Hrvati do vijeka... Mi smo Hrvati i želimo zajednički život sa čitavim hrvatskim narodom. To želimo mi bački Hrvati, a to želite i vi, Hrvati iz ... Hrvatske... Svi trebaju znati, da su bačke krajeve ovoj državi spasili samo bački Hrvati. Kada se krojila sjeverna granica ove države, tada smo baš mi, subotički Hrvati, nas 70.000 digli svoj glas i rekli da želimo zajednički život sa našom braćom... zato mi imamo pravo da tražimo zadovoljenje naših pravednih težnja...'

Na 95. stranici rukopisa zaključuje Evetović: "Poslije ovoga razlaganja, mislim da neće biti ni jednoga čovjeka koji bi posumnjao u hrvatsku narodnost Bunjevaca i Šokaca. Oni su zlatnim slovima uklesali na mramornoj ploči, koja je postavljena o 250. godišnjici seobe na zgradi Pučke kasine, krasne riječi mladoga pjesnika Alekse Kokića:

*'I nek dođu dani krvavi, teški i crni,
Oblaci makar će gusti čitavo nebo nam skriti,
i onda svi ćemo hrabro gromovnim glasom zborit:
Hrvati bili smo uvijek - Hrvati i odsad biti!'* "

PROCVATALA ZOVA (Kraljička pisma)

Procvatala zova,
Procvatala zova - Ljeljo!
Na prvi dan D'ova,
Na prvi dan D'ova - Ljeljo!
Nakitila grane,
Nakitila grane - Ljeljo!
Prije zore rane,
Prije zore rane - Ljeljo!
Lipim bilim cvitom,
Lipim bilim cvitom - Ljeljo!
I budi mirisom,
I budi mirisom - Ljeljo!
Bunjevačku nanu,
Bunjevačku nanu - Ljeljo!
Ustaj, ustaj nane,
Ustaj, ustaj nane - Ljeljo!
Lomi moje grane,
Lomi moje grane - Ljeljo!

Kiti s njima dvore,
Kiti s njima dvore - Ljeljo!
Striju i prozore,
Striju i prozore - Ljeljo!
Da ne gine, nane,
Da ne gine, nane - Ljeljo!
Običaj nam stari,
Običaj nam stari - Ljeljo!
Budi momke, nane,
Budi momke, nane - Ljeljo!
Momke i divojke,
Momke i divojke - Ljeljo!
Da umiju lice,
Da umiju lice - Ljeljo!
Da vide kraljice,
Da vide kraljice - Ljeljo!
(1960)

Ivan Prčić Gospodar

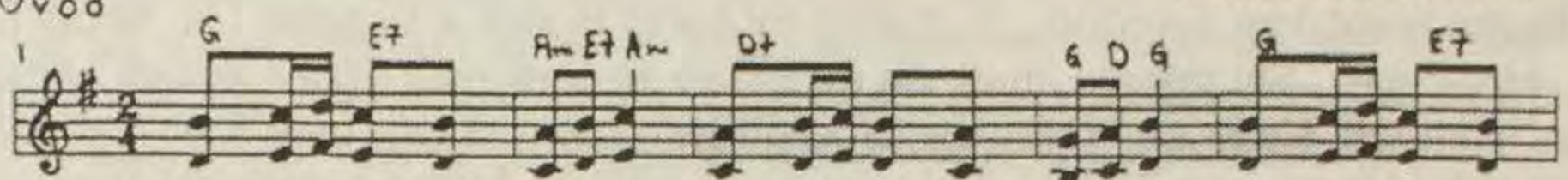

Mila Bačko

Tekst: Stipan Bašić
Glazba: Antuš Gabrić

Andantino

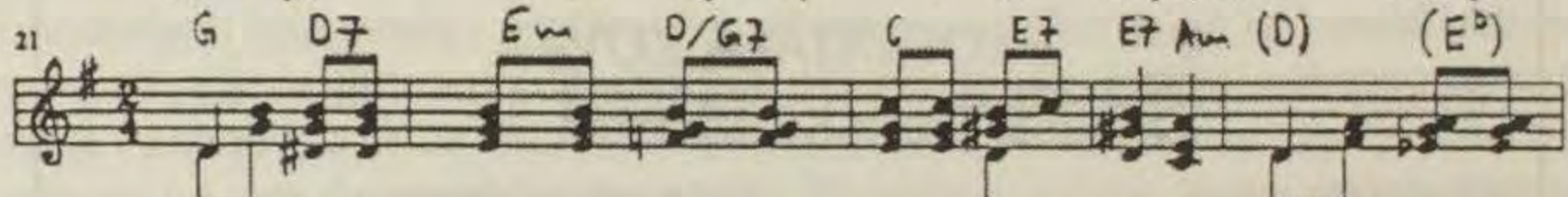
Uvod

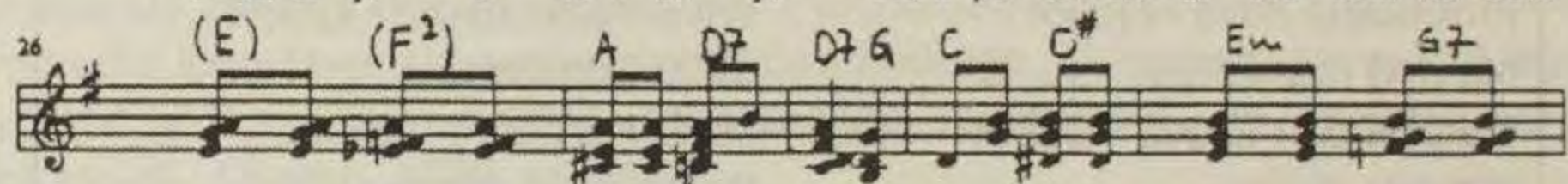
Vok: Mi - la Ba - čko naš ze-malj-ski

Ra - ju ti naj - lip - či moj ro-de - ni

U te - bl je u te - bl je sva ll - po - ta svi - ta sva - kom ka - žem

sva - kom ka - žem ko za te u - pl - ta u te - bl je u te - bl je

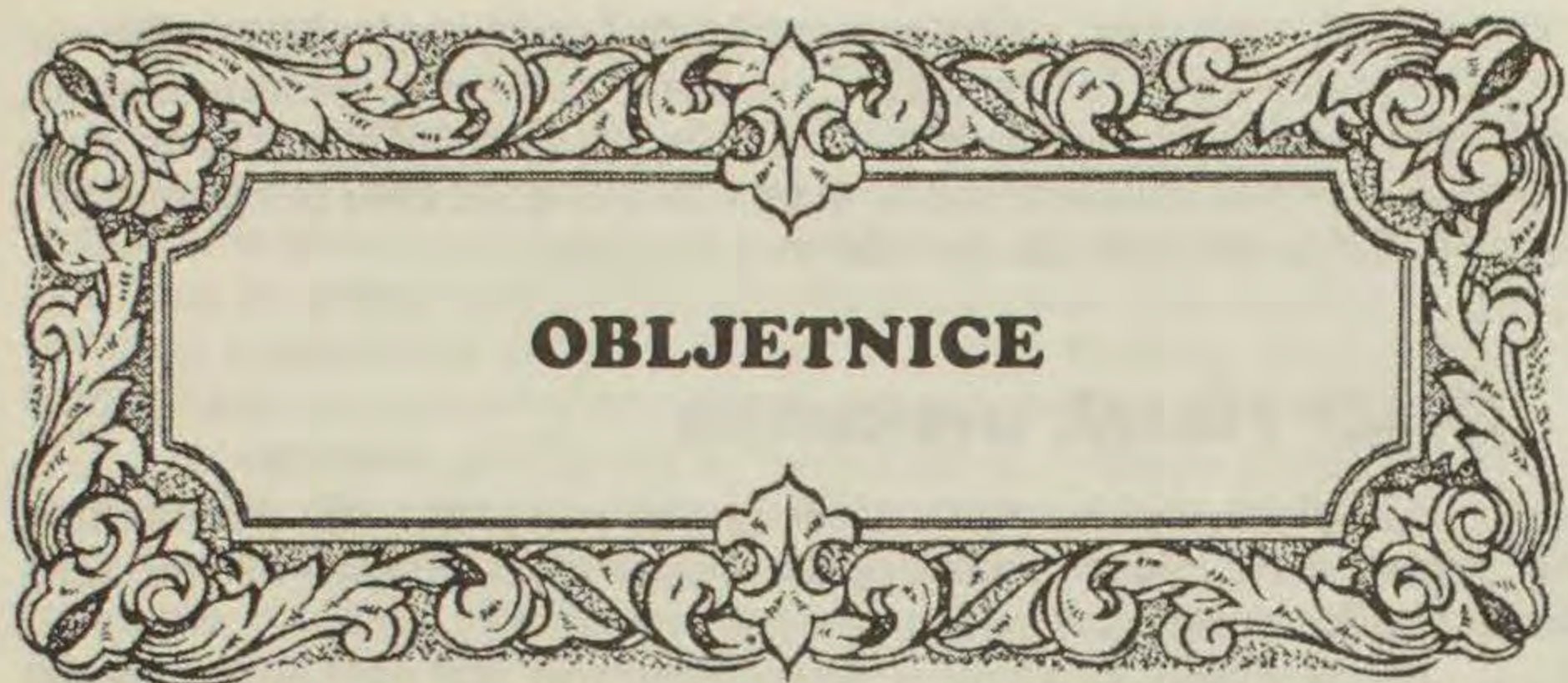
sva ll - po - ta svi - ta sva - kom ka - žem sva - kom ka - žem ko za te - be pi - ta.

Žitna polja, vranc i salaši,
Risaruše i vridni risari
Imal iko, imal iko da na svitu živi
Da zna za te, da zna za te, da ti se ne divi
Imal iko, imal iko da na svitu živi
Da zna za te, da zna za te da ti se ne divi.

Kud god pođem, ma na koju stranu
Zaboravit neću svoju granu,
Ikavicu, ikavicu, zvuke tamburice
Miris drača, miris drača, toran Subotice
Ikavicu, ikavicu, zvuke tamburice
Miris drača, miris drača, toran Subotice.

Mile laste cvrkutom se fale
Svitom lete al za Bačkom žale
To je tako, to je tako od kako je svita
Isto slime, isto slime traže svakog lita
To je tako, to je tako od kako je svita
Isto slime, rodno gnjizdo traže svakog lita.

OBLJETNICE

JUBILEJI SVEĆENIKA I REDOVNICA

SREBRNA MISA MONS. STJEPANA BERETIĆA

U katedrali-bazilici sv. Terezije u Subotici, 14. veljače 1999. godine, proslavio je srebrnu misu katedralni župnik mons. Stjepan Beretić. Svoj jubilej slavljenu je proslavio u zajedništvu s četrdesetak svećenika, u prepunoj katedrali. Prigodne homilije održali su o. Bonaventura Duda, franjevac iz Zagreba, na hrvatskom jeziku, i mons. Tari János, župnik iz Adorjana, na mađarskom jeziku.

Stjepan Beretić se rodio u Somboru, 4. lipnja 1947. godine. Teologiju je studirao u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu i ondje je diplomirao 1974. godine. Za svećenika je zaređen 17. veljače 1974. godine u rodnoj župi

Presvetog Trojstva u Somboru. Službu kapelana vršio je u Kanjiži, u župi Anđela Čuvara, i u katedralnoj župi sv. Terezije u Subotici. Župničku službu obavljao je osam godina u Baču, a od 16. srpnja 1985. godine je katedralni župnik u Subotici. Uz župničku službu vrši i službu biskupskog vikara za pastoral, profesor je na Teološko-katehetskom institutu Subotičke biskupije, arhiprezbiter Bačkog arhiprezbiterata, biskupijski savjetnik, član sudišta u procesu za beatifikaciju Sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića, biskupijski cenzor. Urednik je godišnjaka-kalendara "Subotička Danica - nova" i član Uredničkog vijeća katoličkog lista "Zvonik". Od početka u ovom listu uređuje

rubrike "Svetac mjeseca" i "Povijesni kutak". Objavljivao je i u Bačkom klasju. Sastavio je molitvenik "Slava Božja"... Uglavnom piše o povijesnim temama, jer kaže: "I povijest je Vesela vijest. Ona spominje djela Božja koja je on izveo u prošlosti. Govori o ljudima koji su surađivali s Bogom. Zato povijest nadahnjuje i hrabri čovjeka da radostan živi svoj trenutak..."

JÓZSEF FÜLEKI, srebromisnik

U Hajdukovu je 7. veljače 1999. godine proslavio svoju srebrnu misu vlč. József Füleki. Prigodnu propovijed održao je mons. Stjepan Beretić, katedralni župnik - slavljenikov kolega sa studija.

József Füleki rođen je u Malim Pijacama 22. 02. 1947. godine. Teologiju je studirao na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu od 1966. do 1974. godine. Za svećenika je zaređen u Oromu 17. 02. 1974. godine. Poslije mlade mise biskup ga je imenovao upraviteljem župe na Kelebiji i ujedno ekonomom sjemeništa "Paulinum". Službu ekonoma obavljao je gotovo punih dvadeset godina. Župom "Razlaza apostola" na Kelebiji upravljao je do 1982. godine kad je imenovan župnikom u Trešnjevcu. Od godine 1988. župnik je u Hajdukovu, a sada vrši također župničku službu i na Šupljaku.

MONS. DR. IVAN PÉNZES - DESET GODINA BISKUP SUBOTIČKI

Subotički biskup Ivan je 18. lipnja 1999. godine obilježio svoje desetogodišnje biskupsko služenje. Toga dana oko svog biskupa okupili su se svećenici grada i okolice, predvođeni generalnim vikarom mons. Belom Stantićem. Biskupa su uz svećenike i redovnike pozdravili i zahvalili mu za deset godina pastirskog služenja i mladi i tako podsjetili na događaj njegovog biskupskog imenovanja i biskupskog posvećenja uz iskreno čestitanje u ime vjernika grada.

Na proslavi dijamantne mise mons. Gere Lászla, koju je predvodio biskup Ivan, propovjednik, mr. Andrija Kopilović se biskupu obratio riječima: "Našem nadpastiru zaželimo od Boga i život i zdravlje a napose milosne darove da može i dalje voditi ovu biskupiju logikom dobrote i ljubavi, jedinstva i povezanosti pastira i stada, koja je utemeljena na Duhu a ne na slovu, na ljubavi a ne na zapovijedi."

60. GODINA SVEĆENIŠTVA MONS. GERE LÁSZLA

Mons. László Gere rođen je 3. svibnja 1916. godine. Studij teologije pohađao je u Sarajevu. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1939. godine u Subotici. Na službi kapelana bio je u Temerinu, u subotičkim župama sv. Jurja i sv. Terezije, gdje je biskupu Budanoviću bio kapelan čak 14 godina. Najveći dio svog svećeničkog služenja proveo je u župi Rođenja Blažene Djevice Marije. Sada živi u svećeničkom domu "Josephinum" u Subotici.

Uz navedene službe mons. Gere vršio je i mnoge druge odgovorne službe u Subotičkoj biskupiji. Bio je generalni vikar biskupije, član više biskupijskih vijeća, biskupijski savjetnik, dekan, predsjednik ženidbenog suda Subotičke biskupije, prosinodalni ispitivač... Radi svog neumornog i nesebičnog rada odlikovan je titulom papinskog kapelana (1969), papinskog prelata (1978) te papinskog protonotara (1992) s pravom nošenja križa (pektorala) i prstena.

Na svečanoj koncelebriranoj misi u župnoj crkvi Srca Isusova u Bačkim Vinogradima, koju je u čast dijamantnog jubileja po želji slavljenika predvodio subotički biskup dr. Ivan Péntzes, preč. Andrija Kopilović je u prigodnoj propovijedi rekao i sljedeće: "Slavimo dijamantni jubilej svećenika koji je cio život proveo s crkvenim zakonikom u ruci a ostao je jedan od najomiljenijih svećenika naše biskupije. Jednostavno, znao je ne poreći zakonik, ali mu dati srce. Nije se služio njime da sudi nego da spašava..."

SONČANSKI ŽUPNIK ŽELJKO AUGUSTINOV - srebromisnik

Svoj srebrni jubilej - 25. obljetnicu svećeništva, proslavio je župnik Željko Augustinov 4. srpnja 1999. godine u župi sv. Lovre u Sonti. Svečanu sv. misu zahvalnicu slavljenik, prisutni svećenici i mnogobrojni vjernici iz Sonte, Vajske, Bača, Bačkog Monoštora i drugih mjesta prikazali su za veći odziv mladih u svećenička zvanja.

Željko Augustinov rođen je 21. ožujka 1948. godine u Vajskoj, u dobrostojećoj i uzornoj katoličkoj obitelji. Pripadao je prvoj generaciji sjemeništarača Klasične vjerske gimnazije "Paulinum" u Subotici. Bogosloviju je završio u Rijeci i na Petrovo 1974. godine zaređen je za svećenika u subotičkoj katedrali. Bio je četiri godine kapelan u Bačkom Monoštora, osam godina župnik u Futogu, pet godina u Bačkom Bregu, a narednih sedam u Baču. Sada je župnik u župi Svetog Lovre u Sonti.

70 GODINA REDOVNIČKOG ŽIVOTA S. MARIJE JOSIPE VIDAKOVIĆ

Na svetkovinu sv. Dominika najstarija dominikanka u kongregaciji s. Marija Josipa Vidaković, zahvalila je Bogu skupa sa svojom zajednicom i župljanima sv. Jurja za 70 godina redovničkog života. To je rijetki jubilej.

Krsno ime joj je Julijana. Rođena je 28. prosinca 1912. godine u Subotici, u Keru. Njezina starija sestra Veronika bila je također dominikanka. Nakon novicijata pohađala je i završila učiteljsku školu u Sarajevu. Tijekom II. svjetskog rata radila je u dječjem domu u Vignju, na Pelješcu. Bila je na službi u Korčuli, Splitu,

Zagrebu, Kostelu, Tavankutu, Subotici. Vršila je odgovorne službe u manjim zajednicama i u kongregaciji.

I sada svaki dan odlazi na svetu misu i moli krunicu sa staricama u domu.

Bogu posvećene osobe i u punini životne snage i u dobi kad ta snaga malakše svjedoče o čudesnim stvarima koje Bog izvodi u krhkoj ljudskoj naravi pozvanih i po njima iznenađuje svijet.

HORVÁTH LÁSZLÓ, srebromisnik

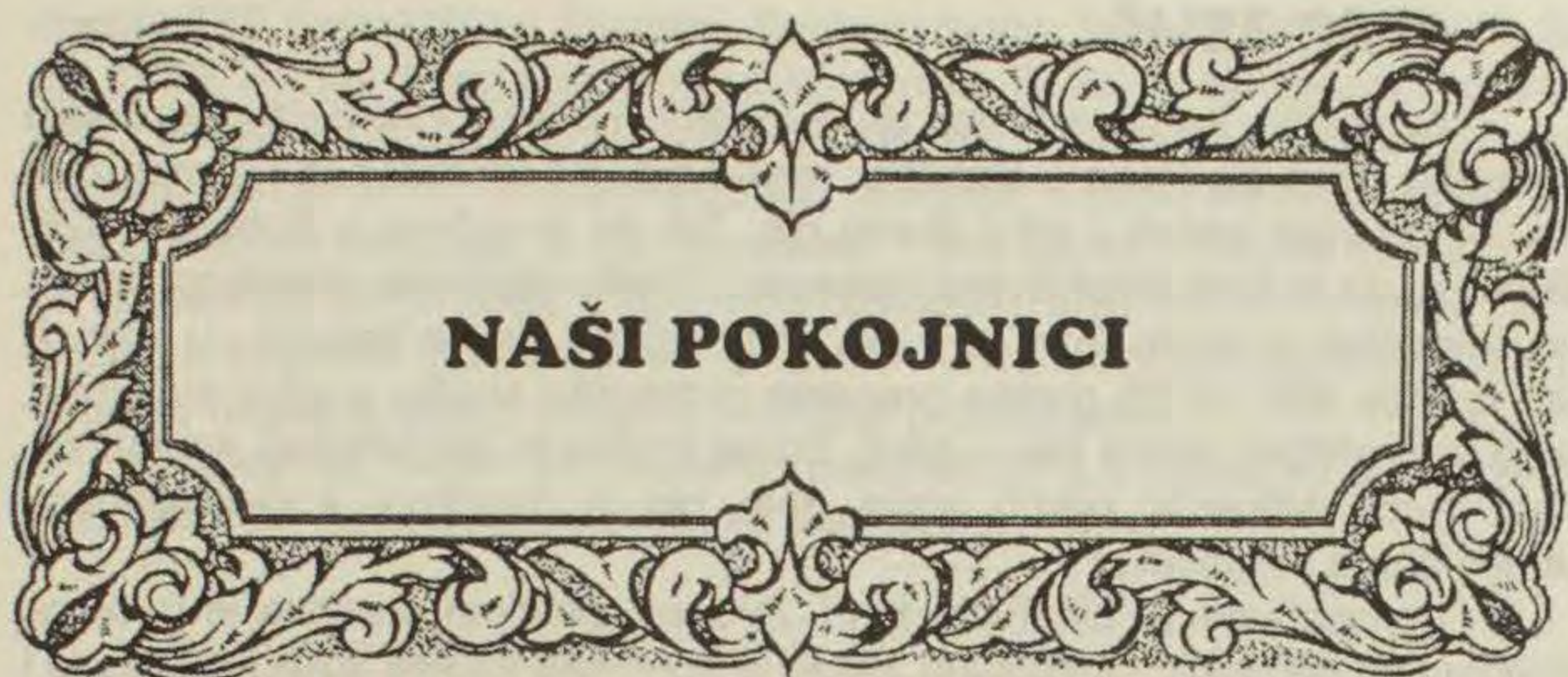
Rođen je u Temerinu 28. 06. 1948. godine. Teologiju je studirao u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, od 1968. do 1974. godine. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1974. godine. Službu kapelana je obavljao u Bačkom Petrovom Selu, a od 1975. je župnik u Bačkom Gradištu. Član je Obiteljskog vijeća Subotičke biskupije.

RASZTOVÁ CZ PÁL, srebromisnik

Rođen je u Subotici, 11. 02. 1947. godine. Studij teologije završio je u Zagrebu 1974. godine. Iste godine zaređen je za svećenika u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije. Službu kapelana obavljao je u Novom Sadu (Sv. Elizabeta), Bečeju I, Kanjiži I. i Bačkoj Topoli. Župničku službu vršio je u Kucuri i Savinom Selu. Od 1982. pastoralnu službu obavljao je u Švedskoj (do 1992) a od 1992. u Hamburgu u Njemačkoj.

Priredila: Bernarda Kopunović

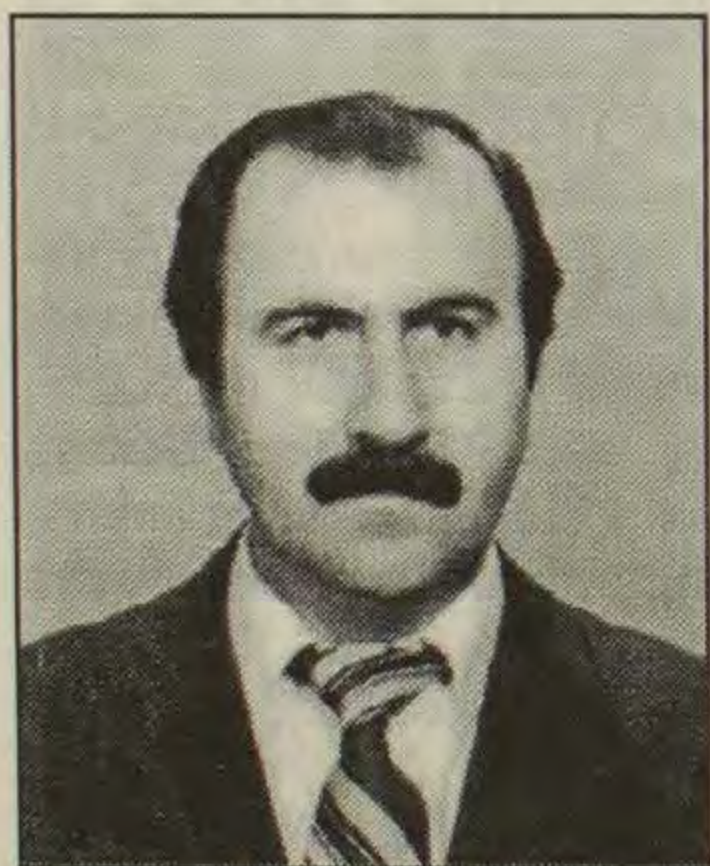

NAŠI POKOJNICI

NACSA SÁNDOR

Gospodin je 22. veljače 1999. godine iznenada s ovoga svijeta pozvao k sebi svećenika Subotičke biskupije Sándora Nacsu. Rodio se u Bačkom Gradištu 16. 12. 1928. godine. Teologiju je studirao u Zagrebu od 1950. do 1957. godine. Za svećenika je zaređen 1956. godine u subotičkoj katedrali. Kapelansku službu vršio je u Bajmoku i Adi, a kao župski vikar djelovao je u Gornjem Bregu, Bačkom Petrovom Selu i Telečki. Najveći dio svog svećeničkog života i rada proveo je u Gornjem Bregu (1971-1993). Od 1993. godine živio je u mirovini, u svom obiteljskom domu u Bačkom Gradištu.

LAJČO CRNKOVIĆ

Na uskrsnu srijedu ujutro, 7. travnja 1999. godine Gospodin je iznenada s ovoga svijeta pozvao k sebi Lajču Crnkovića, uzornog vjernika, muža i oca, načelnika Pastoralnog vijeća župe sv. Roka u Subotici.

Lajčo se rodio u Subotici 7. 01. 1945. godine. U braku sa suprugom Maricom, rođenom Milodanović, Bog mu je podario troje djece: Jasnu, Antu i Ljubicu. Jasna je od kolovoza 1999. godine novakinja u Družbi sestara Kćeri Milosrđa u Zagrebu. Lajčo je bio dugogodišnji član Pastoralnog vijeća župe sv. Roka, a od 1995. godine i načelnik ovoga Vijeća.

Sprovodne obrede na subotičkom Kerskom groblju vodio je, 9. 04. 1999. subotički biskup mons. dr. Ivan Péntzes u zajedništvu s petoricom svećenika. Prigodnu homiliju održao je župnik Andrija Anišić.

U ime Pastoralnog vijeća od njega se oprostio Stipan Marjanušić.

TEZA ZELIĆ

Gospodin je 11. svibnja 1999. godine pozvao k sebi dugogodišnju zvonarku crkve sv. Roka u Subotici Tezu Zelić. Ne znamo puno o ovoj ženi koju smo uvijek sretali u crkvi ili oko nje. Tek da je rođena u Subotici 1925. godine te da je čitav život živjela skromno. Nikada nije imala vlastitoga doma. No, u jednom je domu Teza od malih nogu najviše voljela boraviti - u crkvi. A kad je prije više od 25 godina preuzela zvonarsku službu u crkvi sv. Roka, onda je praktično stalno bila u crkvi. Devet godina je zahvaljujući dobroti sestara Kćeri Milosrđa njezin stalni dom bio u dvorišnoj kućici njihovog samostana u Skerlićevoj 4.

Jednostavan je bio Tezin život. Zvoneći zvonima pozivala je ljude na molitvu i na slavljenje Gospodina. Rado je spremala u crkvi i oko nje. Bila je i trećoredica i član molitvene zajednice Krv Kristove u župi sv. Roka. Župnik, časne sestre, članovi Pastoralnog vijeća župe sv. Roka, župni zbor, mnogi župljani i njezini dobročinitelji svečano su je ispratili iz kapele sv. Ane na Kerskom groblju do grobnice koju su joj dobri ljudi ustupili.

MONS. DR. MARIN ŠEMUDVARAC

Dr. Šemudvarac je do kraja svog života i u pratnji rado sudjelovao na mnogim misnim slavljinama

Gospodin je 9. lipnja 1999. godine s ovog svijeta pozvao k sebi mons. dr. Marina Šemudvarca, umirovljenog župnika subotičke župe sv. Roka.

Marin Šemudvarac rođen je u Baču, 14. siječnja 1913. godine. Studij teologije završio je u Đakovu i u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1936. godine. Godine 1938. biskup Budanović ga je poslao na studij biologije u Zagreb, po završetku kojeg je imenovan profesorom biologije i kemije u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu na Šalati. Ovu službu je vršio 21 godinu. Godine 1962. vratio se u Suboticu gdje je imenovan profesorom i direktorom Biskupijske klasične gimnazije "Paulinum". Tu službu vršio je do 1971. godine kada je imenovan župnikom župe sv. Roka u Subotici. Ovu službu vršio je do 1991. godine kada je pošao u mirovinu, a do svoje smrti živio je u svećeničkom domu "Josephinum" u Subotici.

Dr. Marin Šemudvarac je bio biskupijski savjetnik, posinodalni sudac i ispitivač. Godine 1969. imenovan je Papinskim kapelanom, a bio je i naslovni

docent KBF Sveučilišta u Zagrebu. Sprovod mons. Šemudvarca bio je 12. lipnja 1999. godine. Misu zadušnicu je u crkvi sv. Roka u zajedništvu s četrdesetak svećenika predvodio subotički biskup mons. dr. Ivan Péntzes. Prigodnu homiliju održao je mr. Andrija Kopilović, prorektor Teološko-katehetskog instituta Subotičke biskupije. Iz nje izdvajamo: "Pred nama su zemni ostaci čovjeka i svećenika koji je nikao u srcu naše biskupije u drevnom Baču davne 1913. godine i zasigurno u novijoj povijesti Crkve u Hrvata bio je najpoznatije ime za koga se najčešće pitalo, koga se najčešće pozdravljalo."

Mons. dr. Marin Šemudvarac pokopan je u svećeničku grobnicu na subotičkom "Kerskom groblju" ispred kapelice sv. Ane.

DANYI LÁSZLÓ

Subotička biskupija je 27. lipnja 1999. godine ostala bez jednog mladog, požrtvornog svećenika, molskog župnika vlč. Danyi Lászla.

Rođen je u Horgošu 5. 03. 1951. godine. Studij teologije završio je u Đakovu 1977. godine. Iste godine na blagdan sv. Petra i Pavla u subotičkoj katedrali je zaređen za svećenika. Službu kapelana vršio je u Bajmoku do 1978. godine kada je imenovan župnikom u Čonoplji i Kljajićevu. Od 1989. godine vršio je župničku službu u Molu.

Vjernici molske župe oprostili su se od svog župnika 28. 07. 1999. godine, a istoga dana u večernjim satima sahranjen je u svom rodnom mjestu Horgošu.

MONS. LÉNER ISTVÁN

Nakon kratke i teške bolesti mons. Léner István blago je u Gospodinu preminuo 28. 08. 1999. godine u Bačkoj Topoli.

Mons. Léner rođen je u Molu 11. 06. 1931. godine. Studij teologije završio je u Zagrebu 1958, a za svećenika je zaređen u Subotici 29. 06. 1957. godine. Službu kapelana vršio je u Bečeju i Senti. Uz kapelansku službu u katedralnoj župi bio je i duhovnik sjemeništa "Paulinum". Župnik je bio u Staroj Moravici, Pačiru, Molu i Bačkoj Topoli. Jedno vrijeme je vršio i župničku službu u Bajši.

Za neumorni rad Bogu na slavu i za dobrobit povjerenih mu vjernika Papa ga je odlikovao titulom monsinjora.

Sv. misu zadušnicu u crkvi u Bačkoj Topoli 31. 08. 1999. godine predvodili su subotički biskup mons. dr. Ivan Péntzes i zrenjaninski biskup mons. László Huzsvár. Mons. Léner sahranjen je u svećeničku grobnicu na Zapadnom bačkotopolskom groblju. Njegovim odlaskom Subotička biskupija je izgubila jednog uzornog svećenika i neumornog radnika u Gospodnjem vinogradu.

Priredila: Bernarda Kopunović

MOLITVA BUNJEVACA

Bože sveti, Stvoritelju,
Našeg roda Spasitelju,
Slušaj skromne molbe glas:
Od razdora Ti nas brani,
Ljubav bratsku vjerom hrani,
Sloga nek nam bude spas.
Svrni pogled sa visine
Da Bunjevcu sreća sine!

Ti ublaži gorke jade,
Nevjera što nam zadade,
Sudbe naše vodi brod,
Što ga usred burnih vala
Tvoja ruka održala,
Jer slavenski ljubiš rod.
Tebi hvala! - Sve umiri,
Da Bunjevac krila širi.

I sad poslije davnih snova,
Nadi slavnih pradjedova
Sviće rujne zore sjaj.
Napaćena majko draga,
Oživjet će naša snaga,
Tvojoj tuzi bit će kraj.
Veseli se! - Rod se divi,
Jer Bunjevac jošte živi!

Matija Evetović

*(Ova pjesma je recitirana ili pjevana
na svim "Razgovorima" od 1934. do
1941. godine u Matici subotičkoj.)*

PRELJSKA PISMA
ZA 1999. GODINU

MARIN 1999.

Oblaci
puni bilog sniga
i prazni sokaka
škripe.

A u kući
kraj puna astala
panonski beskraj
srca.

Mama,
vire nam tvoje
od Boga isprosi.

Danas je vrime
vrlo, vrlo teško.
Kako bi
ostali ljudi.
I uskoro širom Bačke
veseo glas tambure mio

Da zapiva.

Lazar Francišković

KRONIKA

Bilježi: s. Silvana Milan

OD DANICE DO DANICE

/Kronika značajnijih događanja u Subotičkoj biskupiji/

1998.

Subotičani na Forumu hrvatskih manjina

Hrvatska matica iseljenika je 27. 11. 1998. organizirala Forum hrvatskih manjina na kojem su sudjelovali predstavnici Hrvata iz Austrije, Češke, Jugoslavije, Mađarske, Rumunjske i Slovačke. Delegaciju iz Jugoslavije činili su Branko Horvat, predsjedatelj Forumu hrvatskih institucija i organizacija u Vojvodini, Andrija Kopilović, prorektor Teološko-katehetskog instituta u Subotici, Josip Pekanović, župnik u Somboru, Josip Matanović, župnik u Srijemskoj Mitrovici, Ivan Ćorić, župnik u Donjoj Lastvi, i Nikola Dučkić sa Kosova.

Tema cjelodnevnog rada je naslovljena "Crkva i hrvatske manjine".

Božićni koncerti

Subotički glazbeni život obogaćen je i ove godine s nekoliko koncerata. Katedralni zbor "Albe Vidaković" održao je svoj tradicionalni božićni koncert 22. XII. u Velikoj vijećnici Gradske kuće. U organizaciji Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost 4. 01. muški članovi akademskog zbora "Iuventus Mariatheresiopolis" održali su koncert na čelu s dirigentom i orguljašem Alenom Kopunović Legetinom. I u Maloj Bosni su tamburaši iz Male Bosne i Bajmoka 27. 12. održali koncert božićnih pjesama pod ravnanjem Jelene Jaramazović.

U Velikoj vijećnici Gradske kuće 28. 12. 1998. održan je tradicionalni "Gradonačelnikov novogodišnji koncert". Subotičani su ovaj koncert mogli pratiti direktno preko Radio Subotice. Koncert je izvela Subotička filharmonija pod ravnanjem Berislava Skenderovića.

1999.

"Zvonik" proslavio mali jubilej - 50 brojeva

Svečana sjednica Uredničkog vijeća "Zvonika" u povodu izlaska 50. broja održana je 7. 01. 1999. godine. List je počeo izlaziti u mjesecu studenom 1994. godine na 16 da bi sada imao 36 strana. U toku pet godina u listu se pojavilo preko 300 suradnika a i dalje je otvoren za suradnju.

Dani biskupa Ivana Antunovića

Dani biskupa Ivana Antunovića o njegovoj 111. obljetnici smrti proslavljeni su 10. i 11. siječnja. Prvoga dana u katedrali-bazilici sv. Terezije u Subotici biskupski vikar za pastoral mons. Stjepan Beretić predvodio je svečanu koncelebriranu misu za biskupa Ivana Antunovića. Sljedećeg dana održan je "Razgovor" na temu kulture.

Kristov vjernik-laik u svijetu kulture

Osmi "Razgovor" Instituta "Ivan Antunović"

Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" je 11. siječnja, po osmi put održao tzv. "Razgovor" u svečanoj dvorani Hrvatskog kulturnog centra "Bunjevačko kolo" u Subotici na temu kulture pod nazivom "Kristov vjernik-laik u svijetu kulture".

O. Mato Miloš, prior karmelićanskog samostana u Somboru, održao je predavanje na temu "Vjera i kultura". On je u svom izlaganju na temelju dokumenta "Gaudium et spes" pokazao kakav je odnos vjere i kulture. Dujo Runje je održao predavanje na temu "Sklad kulture, civilizacije i kršćanstva". Katarina Čeliković, tajnica Hrvatskog akademskog društva u Subotici, kao treći predavač u svom izlaganju prikazala je odnos Crkve i kulture u hrvatskim institucijama u Vojvodini. Ona je naglasila značajnu ulogu Crkve u stvaranju i očuvanju kulturne baštine hrvatskog naroda na ovim prostorima. Svoje predavanje je zaključila riječima: "Vjerujem da je Crkva bila i ostala posljednji bedem obrane kulture našeg hrvatskog naroda i bunjevačkog roda na ovim prostorima."

"Zvonik" na Hrvatskom radiju

U Subotici su sredinom siječnja nekoliko dana boravili Zvonimir Kurečić, novinar Hrvatskog radija i snimatelj Blaško Vuković. Tom prigodom posjetili su i uredništvo "Zvonika" te snimili intervju s vlč. Andrijom Anišićem, glavnim urednikom, te članovima Uredničkog vijeća mr. Ervinom i Katarinom Čeliković.

Molitvena osmina za jedinstvo kršćana

Molitvena osmina održana je u Subotici od 18. do 25. 01. na tradicionalan način, ali ove godine i u sve tri nekatoličke crkve pod geslom: "On će prebivati s njim, oni će biti njegov narod, a on će biti Bog s njima" (Otk 21,3).

Veliko prelo '99.

S lijeva na desno: Svetlana Tonković (najljepša prelja), Miroslava Ostrogonac (prva pratilja) i Jelena Skenderović (druga pratilja)

Ista je Osmina održana i u Odžacima od 18. do 24. 01. a predavanje na temu "Ekumenizam u krilu Boga Oca" održano je u pravoslavnom hramu sv. Save, a potom u katoličkoj crkvi sv. Mihovila.

Susret urednika subotičkih medija

Institut "Ivan Antunović" organizirao je 5. 02. susret urednika subotičkih medija na kojem se okupilo dvadesetak novinara a tema je bio "Zvonik" u povodu izlaska 50. broja našeg katoličkog mjesečnika.

Zlopatiti se za svoju vjeru

Susret članova Pastoralnih vijeća subotičkih župa sv. Roka i Isusova Uskrsnuća održan je 28. 02. u župi sv. Roka u Subotici. Župnik Andrija Anišić je održao kratko predavanje "Smjernice za proslavu Godine Boga Oca" prema Papinoj enciklici "Nadolaskom trećeg tisućljeća." Na misnom slavlju propovijedao je mons. Bela Stantić, župnik župe Isusova Uskrsnuća.

25. obljetnica kapele u "Marijanumu"

Na blagdan Navještenja Gospodnjega, 25. ožujka, Družba bačkih sestara Naše Gospe proslavila je u svojoj kući Matici, u Marijanumu u Subotici, 25. obljetnicu postojanja kapele. Svečanu misu predvodio je apostolski nuncij iz Beograda mons. Santos Abril y Castello u zajedništvu s domaćim biskupom

mons. dr. Ivanom Péntzesom i mons. Lászlóm Huzsvárom, zrenjaninskim biskupom. Na početku slavlja prisutne goste pozdravila je časna majka s. M. Ivanka Fiala.

Neka ljudi osjete da smo s njima

U župi BDM Kraljice Svijeta na Paliću 14. 05. održana je redovita mjesečna duhovna obnova svećenika tri subotička dekanata. U prigodnoj homiliji biskup je pozvao svećenike da, u teškim prilikama u kojima se nalaze oni kao i svi vjernici, prednjače u ljubavi. "Živimo sadašnji trenutak. Neka naši vjernici osjete da zajedno s njima nosimo teret ovog ratnog stanja. Dijelimo s njima strahove i tjeskobu, ali im budimo i navjestitelji kršćanske nade i pobjede dobra", istakao je biskup Péntzes.

U drugom dijelu susreta svećenicima su se pridružili subotički gradonačelnik Kasza József, predsjednik Izvršnog vijeća općine Imre Kern i József Miskolczi, zastupnik u skupštini Vojvodine. Oni su izrazili želju da sudjeluju u svim većim crkvenim slavljinama kako bi ljudi vidjeli da u ovim teškim danima radimo zajedno za dobrobit svih ljudi koji žive u našoj općini.

Treći koncert subotičkih pjevačkih zborova

U nedjelju 23. svibnja, u organizaciji Instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije, održan je treći koncert subotičkih pjevačkih zborova. Zbog ratnog stanja u zemlji, na ovogodišnjem koncertu nastupilo je manje zborova nego na predhodna dva.

Marinko Stantić - naš novi đakon

U crkvi Srca Isusova na Jordanovcu u Zagrebu 12. 06. ove godine sveti red đakonata primio je naš bogoslov Marinko Stantić. Ređenje je upriličeno u Zagrebu zbog ratnih događanja u našoj zemlji. Sveti red đakonata je primio po rukama mons. Giulia Einaudia, nuncija u Republici Hrvatskoj.

Tijelovo u Subotici

U katedrali-bazilici sv. Terezije pontifikalnu sv. misu slavio je biskup dr. Ivan Péntzes. U sv. misi sudjelovali su svećenici, redovnici i redovnice grada uz veliko mnoštvo vjernika, prvopričesnika i mladih u narodnim nošnjama. Zbog ratnog stanja ophod je ove godine bio samo u parku oko katedrale. Sv. misu biskup je prikazao za mir.

Mlada misa u Bođanima

Na blagdan apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla, 29. lipnja, u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije, biskup dr. Ivan Pénzes zaredio je za svećenika Željka Šipeka. Mladu misu Željko je proslavio u svojoj rodnoj župi sv. Ilije u Bođanima, 25. srpnja.

DUŽIJANCA 1999.

Blagoslov žita

I ove godine Dužijanca je započela blagoslovom žita na blagdan sv. Marka u Maloj Bosni. Unatoč ratnim zbivanjima na našim prostorima marni seljaci s mnogo muka obavili su žetvu. Dakle, bilo je žetve, pa je onda bilo i Dužijance.

Takmičenje risara

Takmičenje risara bilo je 17. 07. u Maloj Bosni. I ove godine risare je svojim dolaskom počastio gradonačelnik Kasza József te dao znak za početak "risa". "Takmičenje risara '99" predvodili su Stipan Romoda i Branko Vujić. U takmičenju je sudjelovalo deset risarskih parova - iz Male Bosne, Tavankuta, Đurđina, Ljutova, Starog Žednika, Novog Žednika i Subotice. Najbolji su bili Stipan Kujundžić iz Male Bosne i Emerka Poljaković iz Tavankuta. Među mladima su bili najbolji Marinko i Ljilja Kujundžić iz Male Bosne.

Raspored seoskih dužijanci - popis bandaša i bandašica

Stari Žednik - 11. 07.: Goran Crnjaković - Jasmina Gabrić,
mali bandaš i bandašica: Dražen Dulić - Sanela Vukmanov

Bajmok - 11. 07.: Aleksandar Crnković - Ankica Petreš

Tavankut - 18. 07.: Ladislav Suknović - Vesna Horvat Almaški;
mali bandaš i bandašica: Jasmin Iršević - Biljana Remeš

Mala Bosna - 25. 07.: Marinko Nađheđeši - Snežana Skenderović;
mali bandaš i bandašice: Mario Skenderović - Tereza Nađheđeši
i Nataša Kostić

Đurđin - 25. 07.: Zdenko Dulić - Marina Dulić; mali bandaš
i bandašica: Aleksandar Crvenković - Klara Dulić

Dužijanca u Somboru

U nedjelju 1. 08. svečanim misnim slavljem u župnoj crkvi Presvetog Trojstva u Somboru završena je ovogodišnja "Dužionica". U nazočnosti velikog broja vjernika u narodnim nošnjama iz Sombora, Tavankuta, Lemeša, Bačkog

Brega, Bačkog Monoštora i Sonte, te predstavnika hrvatskoga Veleposlanstva iz Beograda, predstavnika općine Sombor, misno slavlje je predvodio mons. Stjepan Beretić. Ovogodišnja bandašica bila je Tanja Firanj a bandaš Goran Vuković.

Religioznost i ličnost

Teološko-katehetski institut Subotičke biskupije i Hrvatski kulturni centar "Bunjevačko kolo" priredili su 31. 07. u prostorijama "Bunjevačkog kola" cjelodnevni znanstveni kolokvij pod nazivom "Religioznost i ličnost". Ovaj kolokvij plod je završenog istraživanja "Dimenzije religioznosti i osobine ličnosti" autorskog tima u sastavu: Zlatko Šram, mr. Andrija Kopilović i Dujo Runje. Kolokvij je otvorio mons. dr. Ivan Péntzes, subotički biskup. Ovaj znanstveni kolokvij je po prvi puta na ovim prostorima na jednom mjestu okupio teologe, filozofe, pedagoge i sociologe različitih vjerskih uvjerenja i različitih narodnosti kao što su: mr. Mirko Đorđević, dr. Boško Kovačević, dr. Iren Molnar Gabrić, dr. Milan Vukomanović, dr. Katalin Hegediš Kovačević, dr. Zorica Kuburić, dr. Tadej Vojnović OFM, Jasminka Dulić, Tomislav Žigmanov. I ovaj kolokvij je održan u okviru ovogodišnje žetvene svečanosti "Dužijanca".

O središnjoj proslavi Dužijance '99. i posjetu nadbiskupa Bozanića opširnije možete pročitati na str. 161-172.

Dio Uredničkog vijeća "Zvonika" i kalendara "Subotička danica" s nadbiskupom Bozanićem

Književna večer u čast A. G. Matoša

Književni klub "Miroljub" je 5. 08. u HKC "Bunjevačko kolo" priredio književnu večer u čast jednoga od najvećih hrvatskih pisaca, A. G. Matoša o

kojem su govorili Lazar Mer-
ković, Milovan Miković, mr. Josip
Buljovčić i Tomislav Žigmanov.

Antušova nagrada

Zahvaljujući anonimnom
darovatelju i ove godine je do-
dijeljena tradicionalna "Antušova
nagrada" za doprinos očuvanju
hrvatskog nacionalnog identiteta
i kulture. "Antušovu nagradu" za
1999. godinu dobili su: Milovan
Miković, književnik i urednik
Subotičkih novina, Hrvatska
redakcija Radio Subotice i obitelj Tomislava i Kate Vojnić Mijatov, aktivistima u
HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu.

*Nikola Matković i Ana Sudarević
prvi pratioci bandaša i bandašice*

70. obljetnica crkve sv. Marije - Rođenja BDM

Jubilej svoje crkve, 70. obljetnicu postojanja, proslavili su vjernici župe
sv. Marije 7. rujna, za koji su se pripremili devetnicom pod okvirnom temom
"Marija i sakramenti". Svečanu sv. misu predvodio je mons. dr. Ivan Péntzes.

Obnovljena subotička Kalvarija

Blagdan Žalosne Gospe, 15. rujna, obilježen je na subotičkoj Kalvariji
misom proštenja. Na početku mise obnovljenu kapelicu i postaje križnog puta
blagoslovio je predvoditelj ovog slavlja mons. Bela Stantić.

Tribina "Novi religiozni pokreti"

Tribinu pod istoimenim nazivom organizirali su Hrvatsko akademsko
društvo i HKC "Bunjevačko kolo" 22. 10. u dvorani Centra. Na tribini su govo-
rili mr. Andrija Kopilović i Dujo Runje a voditeljica je bila Dijana Kopunović.

Pomirenje dviju kršćanskih Crkava

U subotičkoj evangeličkoj crkvi 31. 10. održana je zajednička molitva na
kojoj je sudjelovao subotički biskup dr. Ivan Péntzes uz evangeličke pastore
Gáncz Pétera i Dolinszky Árpáda a koja je upriličena u povodu potpisivanja
zajedničke deklaracije koju su potpisale Katolička i Luteranska Crkva u nje-
mačkom gradu Augsburgu nakon skoro 500 godina sporenja. Deklaracija se
odnosi na nauk o ljudskom spasenju; utječu li ljudska djela na spasenje, kako
tvrde katolički nauk ili je ono određeno sudbinom, kako tvrde luterani - rješe-
nje ove Crkve vide u vjeri u Boga koja je najbitnija za spasenje.

MOLITVA IVANA PAVLA II. ZA PROSLAVU VELIKOG JUBILEJA 2000.

Budi blagoslovljen Oče koji si nam
u svojoj neizmjerljivoj ljubavi
dao svoga jedinorođenog Sina,
utjelovljena po Duhu Svetom
u prečistom krilu Djevice Marije
i rođena prije dvije tisuće godina u Betlehemu.

On nam se pridružio na našem putovanju
i dao novi smisao povijesti,
zajedničkom hodu u nevolji i patnji,
u nadi i ljubavi
prema novom nebu i novoj zemlji
gdje ćeš Ti, nakon što smrt bude pobijedena,
biti sve u svima.

*Hvala i slava Tebi, Presveto Trojstvo,
jedini i svemogući Bože!*

2. Daj, Oče, da po tvojoj milosti jubilara godina
bude vrijeme dubokog obraćenja
i radosnog povratka Tebi;
vrijeme pomirenja među ljudima
i ponovno otkrivene sloge među narodima;
vrijeme u kojem će se koplja prekovati u srpove
a zveket oružja zamijeniti pjesme mira.
Daj nam, Oče, da jubilaru godinu živimo
poslušni glasu Duha,
vjerno nasljeđujući Krista, revno slušajući Riječ
i pohodeći izvore milosti.

*Hvala i slava Tebi, Presveto Trojstvo,
jedini i svemogući Bože!*

3. Snagom Duha Svetoga
podupri, Oče, zauzimanje Crkve za novu evangelizaciju
i vodi naše korake putovima svijeta
da životom naviještamo Krista,
upravljajući naše zemaljsko hodočašće
prema Gradu svjetla.

Neka Isusovi učenici zasvijetle zbog svoje ljubavi
prema siromašnima i potlačenima;
neka budu solidarni s potrebitima
i širokogrudni u djelima milosrđa;
neka praštaju svojoj braći
kako bi i sami od Tebe zadobili milost i oprostjenje.

*Hvala i slava Tebi, Presveto Trojstvo,
jedini i svemogući Bože!*

4. Daj, Oče, da učenici tvoga Sina,
pročišćena sjećanja i priznavajući svoje grijehe,
budu jedno, da svijet uzvjeruje.
Neka se proširi dijalog među sljedbenicima velikih religija
i neka svi ljudi radosno otkriju da su tvoja djeca.

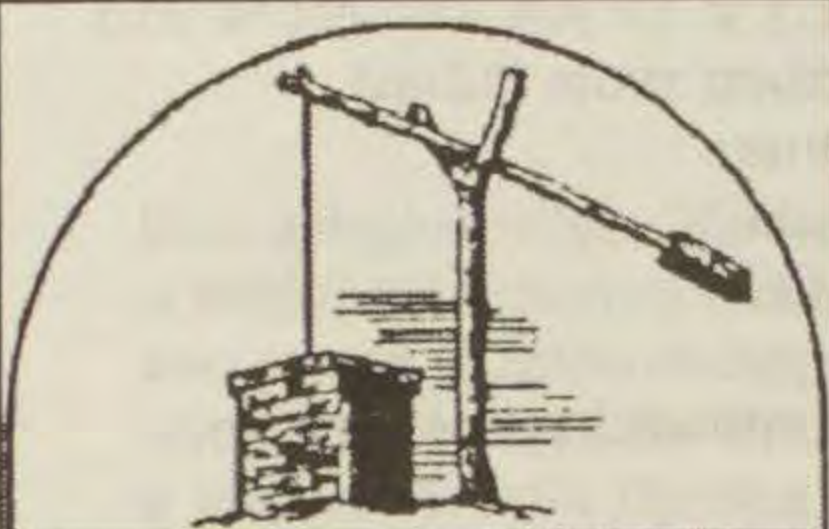
Neka se s prošnjama Marije, Majke naroda,
ujedine molitve apostola
i kršćanskih mučenika,
pravednika svih naroda i svakog vremena
da Sveta godina za vjernike i Crkvu
bude razlog obnovljene nade
i klicanja u Duhu.

*Hvala i slava Tebi, Presveto Trojstvo,
jedini i svemogući Bože!*

5. Tebi, svemogući Oče,
izvore svemira i čovjeka,
po Kristu Živom, Gospodinu vremena i povijesti,
u Duhu koji posvećuje svemir,
hvala, čast i slava
sada i u vijeke vjekova. Amen!

ZAHVALJUJEMO NAŠIM DAROVATELJIMA

SALAŠ

ZEMLJORADNIČKA ZADRUGA

Tel: (024) 566 - 577

Zahvaljujemo anonimnom darovatelju zbog čije je znatne materijalne podrške cijena ovog kalendara tako povoljna.

P.T. BANE.

...uvijek, kada počnete lepše stvarati.

**IZRAĐUJEMO
KUPATILSKI
I
KUHINJSKI
NAMEŠTAJ
PO NARUĐBI**

UREĐENJE ENTERIJERA

PRODAJEMO: UNIVER, MEDIJAPAN, RADNE PLOČE, ŠARKE ("LAMA"-SLOVENIJA) I SAV OSTALI PRIBOR ZA STOLARE, PLOČICE, SANITARIJU I KOMPLETNI GRAĐEVINSKI MATERIJAL.

24000 SUBOTICA, Bašćanska 34, Tel./fax: 024/ 561-100, Tel.: 024/ 561-307

INTERNET

WWW.
TippNet
.CO.YU

provider

tipp opp

U SUBOTICI

- 30 ulaznih linija na 654-321
- 128K zemaljskog linka
512K sopstvenog
satelitskog linka

Braće Jugovića br. 5
Subotica

AgriS

Subotica

Nudimo vam
- sredstva za zaštitu
bilja i sjemensku robu
- dajemo besplatne
stručne savjete

Radno vrijeme: 8-19, a subotom od 10-12 sati

Prešernova 37 (kod crkve sv. Jurja). Tel/fax 556-228

RENAULT

Koncesionar

VIDAKOVIĆ

Prodaja rezervnih delova i servis

Subotica, Braće Radića 51-53

Tel./fax: 024/553-567

Globus

stamparija brze usluge

24000 Subotica, Otkrivač Majera 10 - Tel./fax: (024) 551-202, 553-142

Želimo vam srećnu Novu

2000

godinu

SADRŽAJ

	strana
Kalendar	4
Astronomski i vremenski podaci za 2000. godinu	28
Pomrčine Sunca i Mjeseca tokom 2000. godine	28
Kakvo će biti vrijeme u 2000. godini	28
Vrijeme po mjesecima	29
Zapovjedni blagdani	30
Obvezatni post i nemrs	30
Katolička Crkva u svijetu	31
Katolička Crkva u Hrvatskoj	32
Crkva u Bosni i Hercegovini i Makedoniji	33
Crkva u SR Jugoslaviji	33
Katoličke novine i časopisi	35
RIJEČ UREDNIKA	37
(Stjepan Beretić): U ime Božje!	37
PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU	39
Bula najave Velikog jubileja 2000. godine:	
Otajstvo utjelovljenja - "Incarnationis mysterium"	39
Iz pisma pape Ivana Pavla II. o hodočašću na sveta mjesta	41
Dva sveta mjesta (fotografije)	44
PORUKA DRUGE POSEBNE EUROPSKE SINODE BISKUPA	45
"Isus Krist živi u svojoj Crkvi - izvor nade za Europu"	45
Europa dobila tri suzaštitnice	52
EKUMENIZAM	53
Charta oecumenica	53
(*) Lazar Francišković: Oče naš	58
VELIKI JUBILEJ KRŠĆANSTVA	59
Mato Miloš: Sveta, jubilarna - 2000. godina	59
Mr. Andrija Kopilović: Klanjam ti se smjerno tajni Bože naš	76
Kalendar Velikog jubileja na razini Subotičke biskupije	89
U SUSRET BISKUPIJSKOJ SINODI	91
Franjo Ivanković: Biskupijska sinoda raspravljala o pet značajnih tema	91
(*) Marija Dulić: Svijeća	94
(*) Tomislav Žigmanov: Toplina međuzine gorljive težnje	94
(*) Cecilija Miler: Bunjevačko kolo	94
DUHOVNOST	95
Andrija Anišić: O smijehu i humoru	95
Tomo Vereš: Budućnost Crkve	103
(*) Ivan Prčić, mlađi: Tiha adoracija	107
(*) Branko Jegić: U ovoj zemlji	107

Naš kandidat za sveca	108
O. Ante Stantić: Duhovni pisac bačke ravnice	108
NARODNO BLAGO	111
Alojzije Stantić: Kadgodašnji ris i dužijanca u subatičkom ataru	111
Ivo Prčić, stariji: Bunjevačke narodne poslovice i uobičajene izreke	143
Ivo Prčić, stariji: Bunjevačke narodne zagonetke	146
(*) Jakov Kujundžić: Dužijanca	147
Ivan Petrekanić (skupijo i obradijo): Sigre bunjevačke muške mladeži	148
(*) Meštar: Hej salaši	153
(*) Jakov Kopilović: Didina sreća	153
Bela Gabrić (zabilježio): Kazivanje Anice Balažević	154
Josip Brdarić: Običaji iz stare Sonte	157
(*) Anica Balažević: Njiva u suzama	160
(*) Đula Milodanović: Žito	160
(*) Dominika Čakić: Molitva	160
ZAGREBAČKI NADBISKUP BOZANIĆ U SUBOTICI	161
Andrija Anišić: Da treće tisućljeće bude u znaku Evanđelja	161
MEDICINA	173
Danijela Skenderović: Genska tehnologija (tehnologija budućnosti)	173
(*) Matija Dulić: Tebi zemljo moja	176
MLADI U HODU	177
Poruka Svetoga Oca mladima: "I Riječ tijelom postade i nastani se među nama"	178
Suzana Pejović: Ispovijest prvog razočaranja	181
(*) E. Tardif: Molitva potpunog predanja	182
Željana: Očeva ljubav	183
Snežana Skenderović: Otac vas ljubi	183
Ana Milanović: Zlo i patnja nisu vječni	184
U ratu o ratu	184
Ivan Milodanović: Najduža noć u župi Marije Kraljice Svijeta - Palić	185
Katarina Čović: Škola pustinje	186
Marina: Studentica sam Teološko-katehetskog instituta	187
Svetlana Sudarević (priredila): Mi mladi u godini 1999.	189
MALA DANICA ZA DJECU JUBILEJA 2000.	193
N. N.: Zašto živim?	194
Dragana Vojnić Tunić: Na zornice za Božić	195
Emilija Jaramazović: Nismo se bojali - mi smo molili	196
Gordana Maunić: Što želim postati	197
Marija Jaramazović: Da obaspeš druge suncem, trebaš ga imati u sebi	198
(*) Vladimir Panić: Zahvalna i prosidbena molitva	198
OBITELJ	199
Katarina Čeliković: Obitelj mora opstati	199
(*) s. Fides Vidaković: Istu nosimo bol	202
Papa Ivan Pavao II: Očinstvo i majčinstvo - poziv koji se mora živjeti kao jedinstvena odgovornost pred Bogom	203
Rastavljeni i ponovno vjenčani nisu "javni grešnici"	205

Štivo za trenutke odmora	205
s. M. Margita Gašparovska: Bog najbolje zna	205
Balint Vujkov: Dida se pomađario, baba pobunjevčila	206
Antun Gabrić: Lovac Andrija	207
KULTURA	209
Bela Gabrić (bilježi): Nove knjige	209
Ante Sekulić: Govor na svečanosti u Gradskoj vijećnici	211
Mr. Josip Ivanović: Osnivanje i značaj Hrvatskog akademskog društva	213
Milovan Miković: O dekapitaciji, o mučnini, o mudrosti opstanka	217
Da ih ne zaboravimo	223
Bela Gabrić: Ante Pokornik	223
Mirjana Kovač Evetović: Dr. Matija Evetović	225
KORISNO	227
Dr. Petar Cindrić: Kandidati za nove sorte vinove loze otporni na gljivične bolesti	227
Stjepan Beretić (priredio): Korisni savjeti	235
(*) Elizabeta Kesler: Gospodinu Željku Augustinovu povodom jubileja	240
(*) Katarina Č.: Biti	240
POVIJESNI KUTAK	241
Stjepan Beretić: Kako je dr. Matija Evetović gledao na narodnu pripadnost bačkih Bunjevaca i Šokaca	241
(*) Ivan Prčić Gospodar: Procvatala zova	257
(*) Stipan Bašić (tekst), Antuš Gabrić (glazba): Mila Bačko (note)	258
OBLJETNICE	259
Bernarda Kopunović (priredila): Jubileji svećenika i redovnica	259
NAŠI POKOJNICI	263
Bernarda Kopunović (priredila): Naši pokojnici	263
(*) Matija Evetović: Molitva Bunjevaca	266
(*) Lazar Francišković : Marin 1999.	266
KRONIKA	267
Silvana Milan (bilježi): Od Danice do Danice	267
(*) Molitva Ivana Pavla II. za proslavu Velikog jubileja 2000.	274

Znak (*) označava pjesme ili molitve

PREPORUČAMO - PREPORUČAMO - PREPORUČAMO

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA)

POPIS IZDANJA

BIBLIOTEKA ROMANI

Velimir Deželić sin: Sofiju odabra
Stjepan Džalto: Gladne i nemirne godine

PJESME

Antologija: Za blagdanskim stolom
August Đarmati: Iznad omeđenih krugova
Ante Jakšić: Molitve pod zvijezdama
Pjesme: Iz hrvatske marijanske lirike
Tom Smerdel: Moji psalmi

BIBLIOTEKA "NOVI VIDICI"

Ferdinand Klostermann: Teze o laicima
Radovan Grgec: Novo i staro
Radovan Grgec: Nadanja i iščekivanja
Jean Guilton: Katolicizam

ZBORNICI

Hrvatski književni zbornik: Marulić
Grupa autora: Zbornik o dr. Josipu Andriću

ČASOPISI

"MARULIĆ" - hrvatska književna revija;
časopis za književnost i kulturu
"SVETA CECILIJA" - časopis za duhovnu
glazbu (s notnim prilogom)
"MIROTVORNI IZAZOV" - glasilo
hrvatskog ogranka WCRP
(časopis za kulturu mira i nenasilja)

OSTALA LITERATURA ZA VJERSKU IZOBRAZBU

Otto Goldmann: Ima li Biblija pravo?
Upute naših biskupa o enciklici pape Pavla
VI. "Humanae vitae" (o regulaciji poroda)
Charles Journet: Marija Majka Crkve

DANICA 2000. - najstariji i najpoznatiji
hrvatski katolički kalendar (knjiga), koji
izlazi od 1871. godine.

NOVA IZDANJA

Radovan Grgec: Odsjevi kršćanske kulture
Grupa autora: Obljetnice hrvatskih
velikana
Nikola Bićanić: Vila Velebita

NAJNOVIJA IZDANJA

Mladen Jurčić: Daljine, blizina (pjesme)
Radovan Grgec: Čežnja za kraljevstvom
Darko Žubrinić: Hrvatska glagoljica
(Biti pismen - biti svoj) II. izdanje

KNJIŽARE HKD "ĆIRILA I METODA"

Ćirilometodska knjižara, Zagreb,
Kaptol 29, tel/fax: 99385/1/4814-709

Ćirilometodska knjižara,
DUBROVNIK, Zeljarica 7

NARUDŽBE

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
SV. ĆIRILA I METODA
(DRUŠTVO SV. JERONIMA)
10000 ZAGREB
Trg kralja Tomislava 21,

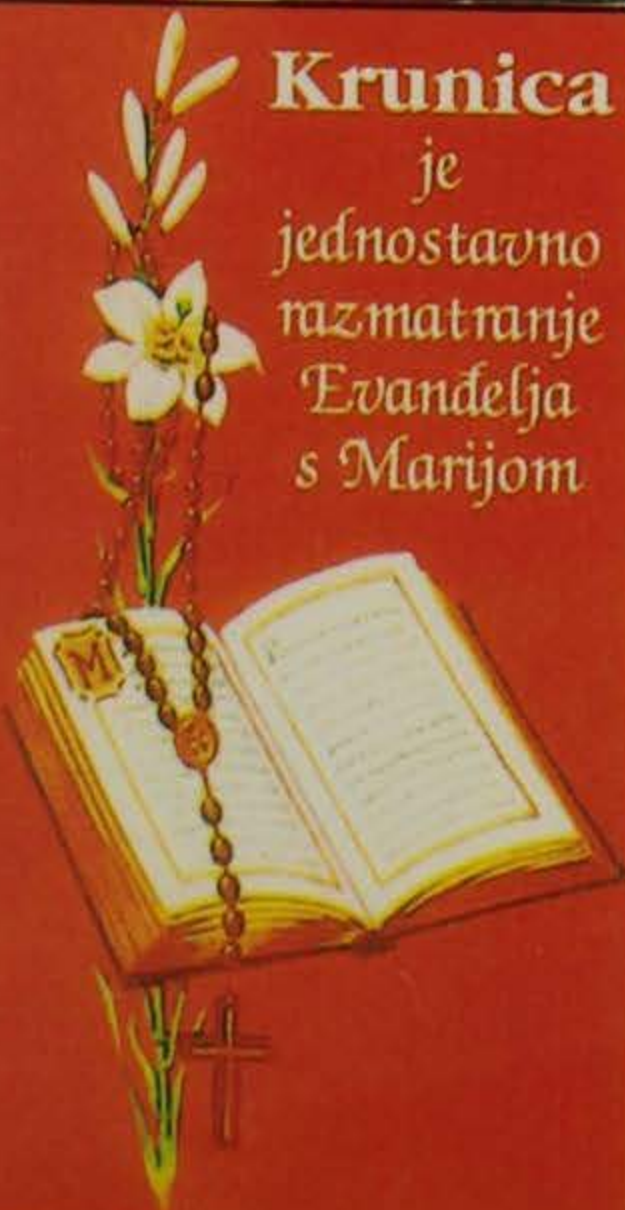
ZAHVALJUJEMO
HRVATSKOM DRUŠTVU SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA) NA SURADNJI, POMOĆI I PODRŠCI
tel/fax: 99385/1/431-950

Krunica

je
jednostavno
razmatranje
Evandjelja
s Marijom

Nudimo vam

- Zidne i džepne kalendare
- Bedževe s jubilejskim znakom
- Privjeske za ključeve s jubilejskim znakom i katedralom
- Božićne i uskrsne čestitke
- Krunicu u 15 sličica u boji

Knjige:

- Molitvenik "Slava Božja"
- Od Boga do sotone
- Život i smrt u gradu
- Čudan jendek
- Što učiniste...
- Naš čovik

Narudžbe i informacije: Uredništvo Zvonika,
Ivana Milutinovića 52, Subotica
Tel./fax: 024/554-896
E-mail: andrija@tippnet.co.yu

